Rudolf Steiner

BAZELE SPIRITUAL-ŞTIINŢIFICE PENTRU PROSPERAREA AGRICULTURII

Curs de agricultură

GA 327

Opt conferinţe, o alocuţiune şi răspunsuri la întrebări
Koberwitz, lângă Breslau, 7 - 16 iunie 1924
Cu o conferinţă introductivă, Dornach, 20 iunie 1924

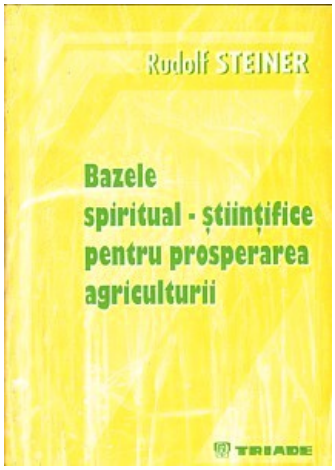

Traducere după:
Rudolf Steiner
GEISTESWISSENSCHAFTLICHE GRUNDLAGEN ZUM GEDEIHEN DER LANDWIRTSCHAFT.
LANDWIRTSCHAFLICHER KURSUS
Editura Rudolf Steiner, Dornach/Elveţia 1984
GA 327

Traducător: Delia Popescu
Lector: Dr. Petre Papacostea
Coperta: Leonte Popescu, Flaviu Cismaşiu
Redactor: Agenor Crişan

©1997 Editura TRIADE Cluj-Napoca
ISBN 973-96533-2-4

EDITURA TRIADE
Str. Cetăţii Nr. 9
400166 Cluj Napoca

Tel/Fax: 021.240.13.17
Mobil: 0740.216.020; 0745.086.007
edituratriade@yahoo.com

COPERTA IV

Aşadar e vorba de o problemă absolut esenţială despre care aş vrea să spun că este, în sensul cel mai eminent al cuvântului, o problemă cosmic-pământească. Tocmai la agricultură se vede că trebuie preluate din spirit forţe cu totul necunoscute azi, care au importanţă nu numai pentru a îmbunătăţi puţin agricultura, ci pentru ca viaţa omului să se poată desfăşura în continuare pe Pământ şi în sens fizic, deoarece omul trebuie să trăiască din ceea ce poartă Pământul.

RUDOLF STEINER

Despre publicaţiile din opera sub formă de conferinţe
a lui Rudolf Steiner

Baza ştiinţei spirituale orientată antroposofic este constituită din lucrările scrise de Rudolf Steiner (1861-1925). Alături de acestea el a ţinut, între anii 1900 şi 1924, numeroase conferinţe şi cursuri, atât publice cât şi pentru membrii Societăţii Teosofice, iar mai târziu, ai Societăţii Antroposofice. Iniţial el voia ca aceste conferinţe, ţinute totdeauna liber, să nu fie fixate în scris, ele fiind concepute "drept comunicări orale, nedestinate tipăririi". Dar când textele acestor conferinţe au început să fie răspândite sub diverse forme şi cu greşeli, fiind redactate de unii dintre auditorii săi, el s-a simţit răspunzător de a le ordona. Această sarcină i-a încredinţat-o Mariei Steiner von Sivers. Ei îi revenea alegerea stenografilor, administrarea textelor şi corectarea lor în vederea editării. Deoarece, din dipsă de timp, Rudolf Steiner nu a putut să corecteze el însuşi textele decât într-un număr foarte mic de cazuri, trebuie ţinut cont de rezerva sa faţă de toate scrierile de acest gen: "Totuşi, trebuie luat în considerare faptul că în stenogramele nerevizuite de mine există greşeli ".

În lucrarea sa autobiografică ***Cursul vieţii mele*** (cap. 35) el se exprimă asupra raportului conferinţelor pentru membrii, care la început nu

au fost accesibile decât sub formă de manuscris tipărit, faţă de scrierile sale publice. Pasajul respectiv este redat la sfârşitul acestui volum. Ceea ce este spus acolo este valabil, în acelaşi fel, şi pentru cursurile referitoare le diverse specialităţi, cursuri care se adresau unui număr mic de participanţi, familiarizaţi cu bazele ştiinţei spirituale.

După moartea Mariei Steiner (1867-1948) s-a început, conform liniilor directoare date de ea, editarea operelor complete ale lui Rudolf Steiner. Prezentul volum face parte din această ediţie. Date mai amănunţite referitoare la text se găsesc, atât cât este necesar, la începutul capitolului "Indicaţii".

CUPRINS

INTRODUCERE. Darea de seamă ulterioară a lui Rudolf Steiner despre cursul de agricultură, Dornach, 20 iunie 1924

PRIMA CONFERINŢĂ — Koberwitz, 7 iunie 1924 — *Cuvânt înainte şi introducere la curs. Emanciparea vieţii umane şi animale de lumea exterioară.*
Viaţa planetară. Viaţa terestră. Viaţa substanţei silicioase în lume. Substanţa calcaroasă. Plante anuale. Plante perene. Ritmuri planetare.

Condiţii pentru dezvoltarea agriculturii

A DOUA CONFERINŢĂ — Koberwitz, 10 iunie 1924 — *Forţele pământului şi ale cosmosului.*
Solul ca adevărat organism. Gospodăria agricolă ca individualitate. Reciprocitatea proceselor vitale. Cosmicul reflectat. Vitalitatea interioară. Chimismul cosmic. Curentul cosmic ascendent. Telurícul nemijlocit. Căldura inflorescenţei - căldura rădăcinii. Forţa de cristalizare. Continuitatea individualităţii în timp. Haosul seminţei. Formarea naturală de humus, ABC-ul întregii creşteri a plantelor. Acţiunea solară. Marea transformare a lăuntrului naturii. Analiza calitativă cosmică. Configurarea culorii şi formei animalului. Structura şi consistenţa substanţei sale.

A TREIA CONFERINŢĂ — Koberwitz, 11 iunie 1924 — *O privire asupra activităţii naturii: acţiunea spiritului în natură.*
Semnificaţia şi influenţa azotului asupra producţiei agricole în ansamblu. Activitatea azotului în univers. Acţiunea sulfului. Sulful, purtător al spiritualului. Semnificaţia carbonului în univers. Carbonul ca purtător al tuturor proceselor formative din natură. Oxigenul de dedesubtul şi de deasupra pământului. Oxigenul, purtătorul eterului viu. Azotul de deasupra şi din pământ. Azotul ca purtător al simţirii. Hidrogenul ca purtător în depărtările universului. Substanţele albuminei primordiale şi haosul seminţelor. Calcarul şi silicea ca bază a creşterii vegetalelor. Leguminoasele. Argila.

A PATRA CONFERINŢĂ — Koberwitz, 12 iunie 1924 — *Forţe şi substanţe care pătrund în spiritual: Problema îngrăşării solului.*
Gunoirea în gospodărirea naturii. Modul de acţiune al substanţelor, al forţelor şi modul de acţiune al spiritualului. Fiinţa pomului în contrast cu a plantei anuale. Pământ muncelit. Fiinţa unui pământ gunoit. Raportul personal cu îngrăşământul. Acţiuni ale forţelor în lăuntrul organicului. Vivifierea pământescului însuşi. Compostul. Formarea coarnelor (animale) şi formarea coarnelor cerbului. Băligarul obişnuit de grajd. Bacteriile şi calitatea bălegarului. Forţa vivifiantă a bălegarului, concentrată în conţinutul cornului de vacă. Diluarea şi amestecarea bălegarului de corn de vacă. Păstrarea peste vară a cuarţului sau a feldspatului în pământ. Omul ca bază a oricărei cercetări.

Răspunsuri la întrebări — Koberwitz, 12 iunie 1924
Diluarea, amestecarea şi distribuirea bălegarului de corn de vacă. Păstrarea şi folosirea coarnelor de vacă. Împingerea în haos a seminţei. Capacitatea de reproducere şi valoarea nutritivă a cerealelor.

Observarea macrocosului ca sarcină a ştiinţei spirituale: Dezvoltarea pământului şi a plantelor

A CINCEA CONFERINŢĂ — Koberwitz, 13 iunie 1924 — *Corecta integrare de substanţe aduse îngrăşământului.*
Tratarea cu compuşi de substanţe anorganice. Vivifierea directă a pământului cu substanţe organice. Dozarea homeopatică provenită din ambianţa cosmică. Forţe substanţiale vii şi radiante. Coada şoricelului în procesele naturale ale creşterii plantelor. Cerbul şi forţele cosmice. Acţiunile calciului şi matricaria chamomilla. Urzica, cea mai mare binefăcătoare a creşterii plantelor. Capacitarea cu raţiune a solului. Natura plantei şi bolile plantelor. Stejarul. Absorbirea de acid silicic de către pământ. Raportul calitativ reciproc în procesele organice. Acţiunea reciprocă a acidului silicic şi potasiului. Valeriana officinalis.

Răspunsuri la întrebări — Koberwitz, 13 iunie 1924
Întreţinerea în general a îngrăşământului. Amănunte privind preparatele pentru îngrăşământ. Preluarea hranei din atmosferă.

Individualizarea măsurilor întreprinse în agricultură

A ŞASEA CONFERINŢĂ — Koberwitz, 14 iunie 1924 — *Caracterul buruienii, al dăunătorilor animali şi al aşa-numitelor boli ale plantelor în faţa forumului naturii.*
Acţiunile calcar şi siliciu ale pământului. Acţiunile planetelor. Influenţa Lunii şi activitatea de germinare din pământ. Forţele care favorizează formarea fructelor. Întreruperea acţiunii Lunii asupra buruienilor. Cenuşa. Sistemul planetar şi zodiacul. Acţiunile Lunii şi ale lui Venus asupra regnului animal. Exemplu caracteristic: şoarecele de câmp. Influenţele cosmice asupra insectelor şi animalelor inferioare. Nematoza sfeclei. Soarele în zodiac. Normalul şi maladivul la plante şi animale. Acţiunea Lunii şi formarea parazitară de ciuperci. Equisetum arvense.

Răspunsuri la întrebări — Koberwitz, 14 iunie 1924
Despre buruienile acvatice. Hernia rădăcinii de varză. Micoza viţei de vie. Rugina. Asupra problemei constelaţiilor. Îngrăşământul mineral.

A ŞAPTEA CONFERINŢĂ — Koberwitz, 15 iunie 1924 — *Acţiuni mutuale intime în natură: relaţia dintre agricultură, pomicultură şi creşterea animalelor.*
Pomul în gospodărirea totală a naturii. Plante erbacee şi cereale. Cambiul. Mirosul plantelor de pe pământ şi mirosul pomilor. Caracterul rădăcinii. Înrudirea plantelor cu lumea insectelor. Râmele. Lumea păsărilor. Relaţie reciprocă între pădure, ogor şi pajişte: reglementarea pădurii. Afinitate intrinsecă între arbuşti şi mamifere. Interdependenţe intime între toate ciupercile şi lumea animalelor inferioare. Relaţia plantelor cu animalele şi a animalelor cu plantele. Dăruirea şi primirea în natură.

A OPTA CONFERINŢĂ — Koberwitz, 16 iunie 1924 — *Despre esenţa furajării.*
Bipartiţia în organismul animal. Substanţă pământească şi substanţă cosmică. Forţe terestre şi forţe cosmice. Agricultura ca organism. Potenţialul de Eu în gunoi. Forţa de devenire a Eului în pământ. Agricultura ca individualitate. Interacţiunea curenţilor de substanţe şi de forţe la animalele de lapte, de povară şi de îngrăşat. Alimentaţia cu rădăcinoase. Sămânţa de in. Fânul. Soiurile de trifoi. Fierberea alimentelor. Sarea. Pătlăgelele roşii şi cartofii. Agricultura în relaţia cea mai strânsă cu viaţa socială.

Răspunsuri la întrebări — Koberwitz, 16 iunie 1924
Bălegarul şi mustul de bălegar. Asupra problemei constelaţiilor. Rolul electricităţii în natură. Fermentarea nutreţului. Îngrăşământul verde. Folosirea îngrăşământului uman. Moralitate şi mentalitate.

ALOCUŢIUNE — Koberwitz, 11 iunie 1924

Consemnările editorilor (germani) referitoare la desfăşurarea lucrului.

Indicaţii

Bibliografie

Rudolf Steiner despre opera sub formă de conferinţe

Ediţia completă a operelor lui Rudolf Steiner

Rudolf Steiner

BAZELE SPIRITUAL-ŞTIINŢIFICE PENTRU PROSPERAREA AGRICULTURII

GA 327

INTRODUCERE

Tocmai m-am întors din călătoria de la Breslau-Koberwitz care, înainte de toate, a servit de astă dată unui scop precis; dar scopul special al acestei călătorii a fost legat cu unul general antroposofic. Mai întâi, după cum ştiţi, e vorba de faptul că un număr de agricultori, membri ai Societăţii Antroposofice, au dorit să fie ţinut pentru ei un curs care să conţină puncte de vedere specifice agriculturii, cu probleme referitoare la agricultură. Au venit într-adevăr de departe aceia care sunt agricultori în cadrul Societăţii noastre, pentru a primi în modul cel mai serios puncte de vedere asupra a ceea ce poate da cercetarea antroposofică în acest domeniu al muncii omeneşti. Într-un astfel de domeniu practic al vieţii, bineînţeles, este neapărat vorba de puncte de vedere pentru muncă, şi nu pentru teorii oarecare. De aceea au fost aşteptate tocmai puncte de vedere practice.

Această reuniune a fost închisă şi excepţional de mulţumitoare pentru asistenţă, deoarece participanţii la acest curs de agricultură, inclusiv membrii comitetului de conducere a Goetheanumului care au putut fi prezenţi ‖ doamna Dr. *Steiner*, domnişoara *Vreede*, precum şi Dr. *Wachsmuth* ‖, au fost oaspeţii stimatului nostru prieten, *contele Keyserlingk*, în castelul din Koberwitz.

Şi ne este întru totul permis să spunem că a fost o primire excepţională în sens antroposofic. Pentru că nu a fost deloc o nimica toată ca într-un loc la care se ajunge de la Breslau cu maşina în trei sferturi de oră, să oferi unei întregi societăţi nu numai locuri pentru conferinţe, ci şi o masă îmbelşugată. Căci societatea consta totuşi din mai mult de o sută de participanţi care trebuiau găzduiţi zilnic.

De obicei societatea ajungea la Koberwitz pe la ora unsprezece. Oamenii nu puteau locui la Koberwitz, ci veneau acolo de la Breslau. Şi atunci începea mai întâi conferinţa, care dura până la ora unu. După care se trecea la micul dejun, în timpul căruia oaspeţii puteau folosi aproape întreg castelul, precum şi tot ce-i aparţine, ceea ce era foarte interesant. Aceasta dura aproximativ până la ora unu şi jumătate sau două fără un sfert. Apoi urma încă o expunere despre problemele agricole până la ora trei. Aceasta a fost aşadar partea din Koberwitz a întregii reuniuni. Aşa a fost timp de zece zile.

Vedeţi aşadar ce solicitudine deosebită a fost acolo. Şi trebuie să spun totuşi că nu le-a fost uşor contesei şi contelui de Keyserlingk să organizeze acest curs, care fusese promis de mult timp, însă mereu n-am putut să merg acolo. De aceea, deja la Congresul de Crăciun, a fost aici la Dornach nepotul contelui Keyserlingk, căruia i se spusese când a fost trimis: sau îmi aduci promisiunea fermă că acest curs va avea loc în următoarea jumătate de an, sau nu te mai întorci acasă. Sub aceste auspicii, nepotul ‖ care de altfel a mai realizat câteva lucruri ciudate până acum ‖ a apărut aici şi a vorbit într-adevăr atât de insistent încât i-am spus că acest curs va avea loc îndată ce va fi posibil.

Însă pentru că nu s-a putut mai devreme, a avut loc de Rusalii. A fost o sărbătoare de Rusalii frumoasă, o adevărată sărbătoare antroposofică de Rusalii

Acest domeniu Koberwitz şi împrejurimile sale au ceva cu totul particular. Domeniului Koberwitz îi aparţine o suprafaţă agricolă de treizeci de mii de pogoane. Este unul dintre domeniile cele mai mari. Aşadar acolo pot fi văzute deja foarte multe din domeniul agriculturii. Au şi fost văzute foarte multe, pentru că totul a fost arătat cu o amabilitate extraordinară.

Ceva te surprinde de cum ajungi la Koberwitz şi vrei să îndeplineşti prima acţiune, să-ţi speli mâinile: observi imediat că pe chiuvetă sunt urme de fier. Solul din Koberwitz este într-adevăr un sol feruginos. Şi mă gândesc la faptul că acest sol poate găsi întrebuinţare şi în alte moduri, pentru că este extraordinar de bogat în fier.

Am găsit într-adevăr că aici fierul te întâmpină de pretutindeni. De aceea am spus la prima masă festivă, când am salutat gazdele, că înainte de toate sare în ochi faptul că la Koberwitz totul este de fier: deja nepotul era de fier în cererile sale, când s-a prezentat de Crăciun aici la Dornach; solul este cu totul îmbibat cu fier şi acolo domneşte ceva conştient de ţel şi energic, astfel încât n-am putut spune altfel decât: contesa de fier şi contele de fier. În ţinuta lor morală era o tărie cu totul de fier.

La cursul de agricultură au fost expuse mai întâi condiţiile dezvoltării diverselor domenii ale agriculturii. Aici există domenii extraordinar de interesante: cultivarea plantelor, creşterea animalelor, silvicultura, grădinăritul şi aşa mai departe. Apoi, ceea ce este cel mai interesant, tainele îngrăşării solului, care sunt cu adevărat taine foarte reale.

Pentru toate acestea s-au dezvoltat mai întâi principiile, raporturile care apar ca deosebit de importante în timpurile actuale, deoarece, oricât de mult sau de puţin s-ar crede, tocmai agricultura s-a abătut cel mai mult de la principiile raţionale, sub influenţa concepţiei materialiste asupra lumii. Şi foarte puţini oameni ştiu că în cursul ultimelor decenii în cadrul agriculturii s-a ajuns la starea că toate produsele din care trăieşte de fapt omul degenerează, şi anume degenerează într-un ritm extrem de rapid.

Nu este vorba numai de faptul că dezvoltarea morală a omenirii degenerează în prezent, în acest timp de trecere de la Kali Juga la epoca luminoasă [Nota 1], ci degenerează rapid şi ceea ce a făcut omul prin măsurile sale luate asupra pământului şi asupra a ceea ce este nemijlocit deasupra lui, ceea ce este astăzi stabilit statistic şi discutat, de exemplu, în întâlnirile agricole, şi în faţa cărora oamenii sunt neputincioşi.

Şi astăzi chiar şi agricultorul materialist poate calcula astfel cu aproximaţie, ‖ dacă nu trăieşte cu totul apatic ci reflectează puţin asupra lucrurilor care i se oferă zilnic sau cel puţin anual ‖ în câte decenii produsele vor degenera într-atât încât, deja în cursul acestui secol, să nu mai poată servi drept hrană.

Aşadar e vorba de o problemă absolut esenţială despre care aş vrea să spun că este, în sensul cel mai eminent al cuvântului, o problemă cosmic-pământească. Tocmai la agricultură se vede că trebuie preluate din spirit forţe cu totul necunoscute azi, care au importanţă nu numai pentru a îmbunătăţi puţin agricultura, ci pentru ca viaţa omului să se poată desfăşura în continuare pe Pământ şi în sens fizic, deoarece omul trebuie să trăiască din ceea ce poartă Pământul.

A fost vorba aşadar o temă de maximă importanţă, iar principiile care au fost date pentru a arăta în ce condiţii se dezvoltă plantele de cele mai diferite specii, cum se dezvoltă animalele, principiile după care trebuie fertilizat solul, după care trebuie îndepărtate buruienile, după care pot fi distruşi dăunătorii în agricultură, paraziţii, după care se poate lupta împotriva bolilor plantelor, toate acestea sunt astăzi probleme deosebit de eclatante din domeniul agriculturii.

După ce au fost discutate aceste principii s-a trecut la ceea ce trebuie făcut mai întâi pentru a se ajunge la o reformare a fertilizării solului, la o reformă în combaterea buruienilor şi a dăunătorilor animali, paraziţi ai plantelor, şi la combaterea bolilor plantelor. În urma cursului ţinut precum şi a discuţiilor purtate pe marginea expunerilor s-a format — aşa cum l-a denumit contele Keyserlingk — un cerc al agricultorilor antroposofi reuniţi acolo, cerc care vrea să lucreze în cea mai strânsă colaborare cu Secţiunea de ştiinţe ale naturii de aici de la Goetheanum. Astfel încât Secţiunea de ştiinţe ale naturii va trebui să elaboreze principii asupra datelor de bază, mai întâi cu privire la caracteristicile geologice ale solului, cât şi la celelalte caracteristici, cu privire la posibilităţile de hrănire a animalelor, la posibilităţile de îngrăşare a solului, asupra tuturor domeniilor care sunt în legătură: vecinătatea pădurii, condiţiile climatice ş.a.m.d. După ce aceste informaţii vor fi date în mod corespunzător de specialiştii în agricultură, vor fi elaborate aici principiile conform cărora se vor concepe experimente ulterioare, pentru a proba într-adevăr ceea ce a fost dat ca soluţii practice în timpul cursului sau în discuţiile purtate, astfel încât oricine să poată spune, chiar dacă astăzi multora le apar unele lucruri încă ciudate: am verificat, merge!

Aceasta este aşadar raţiunea de a fi a acestui cerc de agricultori ce va lucra în cea mai strânsă legătură cu Secţiunea de ştiinţe naturale, şi de asemenea cu domnişoara Dr. Vreede — deoarece sunt necesare şi anumite informaţii astronomice. E de la sine înţeles că va colabora în diferite moduri întreaga Universitate Liberă şi în special Secţiunea medicală. Astfel încât tocmai conform intenţiilor elaborate în timpul cursului de către prietenul nostru contele Keyserlingk şi domnul Stegemann, să sperăm că lucrurile vor lua şi în domeniul practic un curs mai favorabil decât altele care au fost întreprinse în ultimul timp, dar sub auspicii mai puţin conforme cu realitatea.

Însă condiţia reuşitei stă în aceea, şi ea a fost accentuată şi reluată iar şi iar, ca ceea ce a fost conţinutul acestui curs să rămână deocamdată un bun spiritual al cercului de agricultori, al agricultorilor practicieni. Au fost acolo şi persoane interesate de agricultură, dar care atunci nu au putut intra în cercul format; acestora li s-a cerut categoric de a nu destăinui totul oricui conform vechiului obicei antroposofic, căci numai atunci îşi pot atinge lucrurile însemnătatea practică a lor când, mai întâi, ceea ce a fost conţinutul cursului rămâne în cercurile de specialişti, fiind verificat de agricultori. Unele lucruri vor avea nevoie de patru ani pentru verificare. În acest răstimp, ceea ce a fost dat ca puncte de vedere practice nu trebuie să iasă în afara cercului comunităţii agricole, căci nu are nici un rost să se vorbească doar despre lucruri, pentru că lucrurile au menirea să intervină real în practica vieţii. Şi va proceda nejust acela care a auzit acolo anumite lucruri şi va trăncăni cumva despre ele.

Acestea sunt cele referitoare la cursul — cum cred eu — rodnic de agricultură.

În dimineaţa duminicii Rusaliilor, la Breslau a putut avea loc, în faţa unui foarte numeros public, o reprezentaţie de euritmie, care a fost primită într-un mod deosebit de favorabil.

În afara acestor reprezentaţii au mai avut loc şi multe altele. Înainte de toate, dezbaterile pe teme agricole durau în fiecare dimineaţă de la orele unsprezece şi un sfert până după amiază la ora trei. Acestea au avut loc — după cum am spus — la Koberwitz, afară. Celelalte se desfăşurau în sală la Breslau — voi spune imediat şi ceea ce avea loc între ele —, şi fiecare zi s-a încheiat cu câte o conferinţă antroposofică pentru membrii Societăţii Antroposofice, în care se tratau cu precădere probleme karmice, ce au format aici, deja de săptămâni, obiectul consideraţiilor. Acestea au însumat nouă conferinţe [Nota 2]. Am redactat deja o scurtă dare de seamă [Nota 3] asupra lucrurilor în anexa de comunicări a revistei „Goetheanum” — care a apărut tocmai astăzi. Acolo se descriu toate manifestaţiile de la Breslau. Şi la aceasta îmi permit să subliniez din nou: pe baza a ceea ce a putut fi verificat în cele mai diferite locuri, la Praga, Berna, Paris precum şi acum, din nou, la Breslau, pot spune că ceea ce a emanat din sesiunea de Crăciun [Nota 4], acel suflu esoteric ce străbate acum întreaga Societate Antroposofică, suflu care constituie, am putea spune, noul existent acum — după reala reîntemeiere a Societăţii Antroposofice — şi care înainte nu exista, este primit de către inimile de pretutindeni nu numai în mod real, net satisfăcător, ci şi cu un extraordinar avânt sufletesc; astfel încât există într-adevăr speranţa întemeiată că acum — după ce Societatea Antroposofică şi-a dobândit spiritualitatea prin sesiunea de Crăciun, chiar de pe acum activată în mod conştient spiritual de către conducerea esoterică de la Dornach —, se poate observa într-adevăr peste tot că nu numai radierea merge spre exterior, ci şi inimile participanţilor vin întru totul în întâmpinarea acestei radieri.

Aceasta s-a putut vedea foarte limpede la conferinţele de seară, ţinute pentru membri. În afară de aceasta, cordialitatea cu care au fost întâmpinate aceste conferinţe atât la Breslau cât şi la Koberwitz s-a exprimat într-un mod de organizare cu adevărat spiritual, deoarece era o profundă înţelegere antroposofică, şi ea s-a transpus, s-a realizat în planul material. Este suficient să amintesc că în ultima seară, luni, la Breslau, în locul conferinţei, totul a fost încheiat cu o reuniune prietenească. Într-adevăr au venit de departe mulţi membri; de mult timp nu au mai avut parte membrii ţinuturilor germane de aşa ceva; au venit de departe, din Germania de sud şi vest şi desigur din ţinuturile apropiate, încât sălile erau tixite cu membri. În ultima seară a reuniunii prieteneşti, după ce mulţi sau chiar majoritatea au trebuit să plece duminica, mai rămăseseră totuşi cam trei sute şaptezeci de membri, cărora li s-a servit cina la Breslau, de către Casa Keyserlingk.

Să vă imaginaţi aşadar că într-un local din Breslau se afla adus cu camioanele tot ceea ce era necesar pentru ospătarea a trei sute şaptezeci de antroposofi care, în seara aceea, după cum am observat trecând printre ei, aveau o extraordinar de bună poftă de mâncare. — Da, aceasta se întâmplă la privirea tablourilor, nicicând nu eşti aşa de flămând ca atunci când ai fost într-o galerie de pictură; aceasta se întâmplă în mod evident şi la conferinţe antroposofice. Aceasta s-a acumulat în aceste zile. Frumuseţea a fost însă că deşi antroposofii, trei sute şaptezeci la număr, au avut o mare poftă de mâncare, a mai rămas totuşi o mare cantitate de alimente.

Aceste conferinţe formau aşadar încheierea fiecărei zile, astfel încât cursul de agricultură şi adunările membrilor antroposofi au constituit cadrul manifestărilor.

În acest răstimp doamna Dr. Steiner a ţinut un curs de modelare artistică a vorbirii; au fost două întruniri pentru grupa de tineri din Breslau; au fost două ore de clasă. Şi în ultima duminică s-a mai adăugat ceva. A venit domnul *Kugelmann* cu trupa lui de artişti de teatru care — stimulat de cursul de vorbire ce a avut loc cu doi ani în urmă aici la Goetheanum — a întemeiat noile jocuri scenice artistice şi ne-au prezentat „Ifigenia”, care în privinţa a tot ceea ce a pornit din cursul de vorbire a reprezentat realmente un lucru promiţător, şi în special promiţător pentru viitor. Timpul a fost folosit cu adevărat din plin; şi totuşi a mai fost posibil de a se oferi ceva membrilor, care de mult timp duc dorul participării la o manifestare antroposofică.

Printre toate acestea a fost vizitată şi moşia. A fost văzut tot ceea ce era de văzut pe această moşie, şi în mod firesc în toate se reflecta ceea ce în Europa Centrală se face remarcabil atât de limpede în economia literalmente pe cale de năruire. Mă refer la viaţa economică în general. Moşia Koberwitz este însă administrată într-un mod excepţional; e firesc faptul că agricultura trebuie să progreseze, însă viaţa economică se află în Germania într-o stare deja dezastruoasă. Şi astfel, în seara zilei de luni, cred că pe la orele unsprezece noaptea, festivitatea a luat sfârşit.

Apoi marţi m-am putut deplasa la Jena-Lauenstein, unde câţiva prieteni mai tineri de-ai noştri, împreună cu domnişoara Dr. *Ilse Knauer* întemeiază un aşezământ de terapie şi educare pentru copii nu numai slab dotaţi, ci într-adevăr bolnavi constituţional, şi care urmează a fi educaţi şi aduşi cât de departe posibil. Acest institut ‖ după cum am spus ‖ se află în curs de înfiinţare. Am putut inaugura oarecum lucrurile şi am putut vedea primii copii preluaţi. Astfel încât lucrurile la Lauenstein ‖ în apropiere de Jena ‖ au putut fi, ca să spunem aşa, puse pe picioare.

După aceea, trecând prin Stuttgart, am venit aici. La Stuttgart, făcând abstracţie de celelalte, înainte de orice altceva, este extraordinar de apăsător faptul că în şcoala Waldorf, care face progrese excepţionale în activitatea pedagogic-didactică şi în cea spirituală, partea economică este de-a dreptul deprimantă. Gândiţi-vă numai că astăzi dimineaţă, de exemplu, a trebuit să regrupez clasa a cincea transformând două clase în trei, astfel că acum avem clasa a cincea a, b şi c. Şi clasele a şasea sunt trei clase paralele. Majoritatea claselor le avem în câte două cursuri paralele, până la clasele superioare. Avem peste opt sute de elevi în Şcoala Waldorf. Lucrurile merg excepţional de bine pe plan pedagogic-didactic şi spiritual, însă partea economică a Şcolii Waldorf este cu adevărat dezolantă, dezolantă într-adevăr în sensul cel mai profund! Gândiţi-vă bunăoară că în săptămânile de dinaintea Crăciunului aveam la Şcoala Waldorf un buget lunar de 6000-8000 de mărci, care însă, datorită marii scumpiri din Germania a alimentelor, ar corespunde unui buget lunar necesar de 25.000-27.000 de mărci. Acestea sunt desigur lucruri întru totul dezastruoase. În urmă cu câtva timp ne aflam în situaţia financiară de a nu fi acoperit din aceşti 25.000-27.000 de mărci decât circa 15.000-17.000 de mărci, încât va trebui să socotim în viitorul apropiat un deficit de 15.000-17.000 de mărci-aur.

Este o situaţie împovărătoare care apasă foarte greu pe suflet, pentru că totul este organizat, există un colegiu profesoral care cuprinde peste patruzeci de cadre didactice şi sunt peste opt sute de elevi. Toate acestea vor putea fi duse mai departe extraordinar de greu datorită condiţiilor economice şi în special datorită perspectivelor economice existente în Germania.

Însă a fost posibil, datorită sacrificiilor unor prieteni antroposofi, să acoperim mai întâi pentru primele trei, patru sau cinci luni din acest deficit lunar 10.000 de mărci, astfel încât mai trebuie acoperiţi numai circa 6.000 - 7.000 de mărci lunar în ultimele luni. Aceştia ar putea fi şi ei acoperiţi, însă este adevărat, dragi prieteni, că tocmai în Societatea Antroposofică, dacă se ivesc probleme care necesită puţin simţ practic, se constată unele acţiuni cu caracter nepractic.

Aşa cum am spus pe scurt la o întrunire a Asociaţiei Scolii Waldorf ‖ ceea ce sper să fie difuzat cât mai departe, căci comunicarea mai departe a acestor lucruri este cu mult mai importantă decât ceea ce este vehiculat uneori de către antroposofi în prezent ‖, avem în Germania, estimând în minim, 10.000 de antroposofi. Dacă s-ar colecta pretutindeni, în fiecare săptămână, numai câte 50 de pfenigi de la fiecare, ar rezulta 5.000 de mărci pe săptămână; şi este ceva ce s-ar putea realiza uşor, numai să se facă. Aşa încât am spus: în Societatea Antroposofică se întâmplă frecvent că instituţiile noastre sunt atât de slab organizate întrucât oamenii care şi-ar dona cu drag banii ‖ vorbesc din experienţă ‖ nu ştiu absolut deloc în ce mod o pot face. Rămâne de fapt o problemă greu de suportat această situaţie a Scolii Waldorf şi-mi iau permisiunea de a aminti cu această ocazie că datorită altruismului unor prieteni elveţieni în ultima vreme a putut fi obţinut un buget lunar semnificativ, parţial prin contribuţie directă, dar mai cu seamă prin preluarea de ei a întreţinerii unor copii, sub titlu de năşie ‖ naş este acela care plăteşte pentru un copil din Şcoala Waldorf 25-27 de mărci lunar. Însă rămâne totuşi o perspectivă foarte întunecată, şi aceste raporturi în Şcoala Waldorf reprezintă ceva foarte, foarte deprimant. Dar dacă s-ar mai găsi vreo 250-300 de astfel de naşi şi contribuţiile membrilor s-ar realiza cu regularitate, dacă ar avea loc acele colecte, atunci nu ar mai fi atât de greu. Însă trebuie să spunem că în Germania există în prezent o lipsă de bani de nedescris. Nu că nu s-ar afla valori reale, însă există totuşi o asemenea lipsă de bani încât nu este posibilă nici un fel de circulaţie monetară. Astfel, viaţa economică în Europa centrală se află într-o stare cu adevărat jalnică.

Aceasta este darea de seamă pe care am vrut să v-o prezint. Toate aceste lucruri arată că tot ceea ce este săvârşit pe terenul antroposofiei plecând din mişcarea antroposofică este o foarte mare forţă în prezent. Întreaga configuraţie adoptată de Şcoala Waldorf indică deja o foarte, foarte mare forţă inerentă antroposofiei. Şi această forţă se manifestă şi în alt fel.

Există o dorinţă după ceea ce poate da antroposofia. A fost fixat bunăoară un curs de vorbire, aşadar un curs pentru tratarea artistică a vorbirii, care trebuia să fie însă absolvit în câteva ore, pentru că nu exista timp pentru atât de multe lucruri. Dar s-au înscris cam vreo 160 de solicitanţi. Însă în numai cinci ore nu pot fi instruiţi 160 de oameni în exersarea vorbirii, astfel că lucrurile au fost organizate în aşa fel încât circa 30 de cursanţi care au stat în faţă au fost instruiţi cu adevărat în exersarea vorbirii, pe când ceilalţi au putut numai să asculte. Aşadar există pe deplin nevoia, o nevoie profundă, intensă, vastă. Trebuie să fim numai în stare să aducem într-adevăr la mobilizare forţele existente şi ar trebui, de asemenea, să avansăm în privinţa acţiunilor antroposofice. Este un fapt real că un eveniment ca cel de la Breslau a putut avea loc ‖ aşa cum am spus deja ‖ prin eforturile contelui şi contesei de fier Keyserlingk precum şi a vechiului nostru prieten rectorul *Bartsch*, care activează în antroposofie cam de tot atâta timp de când fiinţează mişcarea antoposofică, care de tânăr a devenit antroposof, tocmai acum devenind pensionar, ca rector şcolar, care se simte însă printre alţii atât de tânăr, încât în cuvintele sale de salut pe care mi le-a adresat în prima seară a prelegerilor ţinute în faţa membrilor m-a numit „tatăl”, fapt pe care l-a regretat deosebit de profund pe parcursul celor zece zile.

Aceasta este darea de seamă pe care am vrut să v-o prezint, dragii mei prieteni, despre această manifestare care trebuie, fără îndoială, să vă intereseze, deoarece acum poate va reuşi ca într-un anumit domeniu, pornind de la cele antroposofice, să pătrundă ceva în viaţa nemijlocită. Căci după cum se vede, pe terenul antroposofiei se poate acţiona din ambele părţi, atât dinspre cea spirituală, cât şi dinspre cea practică, se poate acţiona din ambele părţi. Şi se va acţiona de fapt în mod just când aceste două laturi se vor întreţese oarecum şi vor fi aduse în cea mai deplină armonie.

Greşelile care pot apare foarte uşor în activitatea antroposofică se produc deoarece, pe de o parte, ceea ce este spiritual nu trece în viaţa reală, rămâne un fel de teorie, aş spune un fel de credinţă în cuvinte şi nu în gânduri, rămâne lipit de cuvinte prin credulitatea care nu este rezultatul gândirii ci este o credinţă în cuvinte, căreia, pe de altă parte, nu i se poate dovedi prin evidenţă faptul că spiritualul poate realmente interveni în practica nemijlocită.

Gândiţi-vă, dragii mei prieteni, doar la faptul că nici un om de astăzi nu înţelege cu adevărat esenţa gunoirii. Ea este aplicată desigur instinctiv, prin tradiţie, din timpuri străvechi. Însă nici un om de astăzi nu înţelege esenţa gunoirii. În fond ‖ în afară de cei care o pot afla din spiritual ‖ nimeni nu poate şti ce semnifică gunoirea pentru ogor, de ce este ea de neînlocuit şi absolut necesară în anumite regiuni şi cum trebuie practicată. Nimeni nu ştie astăzi, bunăoară, că tocmai îngrăşămintele minerale sunt acelea care contribuie în mod esenţial la degenerarea despre care am vorbit, la înrăutăţirea calităţii produselor agricole. Pentru că astăzi fiecare gândeşte în mod simplist: „Ei bine,

în vederea creşterii plantelor este nevoie de o anumită cantitate de azot", şi oamenilor le pare a fi absolut indiferent modul în care este preparat acest azot, de unde provine el. Însă nu este indiferent deloc de unde provine, ci este vorba într-adevăr că între azot şi azot, între azotul aşa cum este el amestecat cu oxigenul în aer, între acest azot mort şi celălalt azot, există o mare deosebire. Nu veţi nega, dragii mei prieteni, că există deosebire între un om care umblă, viu, şi un cadavru de om. Unul este mort, pe când celălalt este viu şi însufleţit.

Aceeaşi situaţie ca în exemplul cu azotul este şi la alte substanţe. Există azot mort. Acesta este cel care se află în aerul care ne înconjoară, în care este amestecat cu oxigenul şi care joacă un rol în întregul nostru proces respirator precum şi în procesul legăturilor noastre vitale cu aerul. Acesta nu are voie să fie viu din simplul motiv că dacă am trăi în aer viu am leşina mereu. Aerul mort, oxigenul mort, azotul mort constituie condiţia calităţii unui aer în care oamenii urmează să respire în aşa fel încât să poată gândi conştient, lucid.

Azotul aflat în pământ, care trebuie să intre acolo împreună cu gunoiul care trebuie să se formeze sub influenţa întregului cer, acest azot trebuie să fie un azot viu.

Şi există două feluri diferite de azot: cel aflat deasupra suprafeţei pământului şi cel aflat dedesubtul suprafeţei pământului; unul este azot mort, celălalt este viu.

Şi aşa se întâmplă cu toate. Ceea ce este necesar pentru o îngrijire în continuare a naturii a ajuns să fie complet necunoscut pe parcursul epocii materialiste. Nu se mai cunosc lucrurile cele mai importante. Şi astfel lucrurile sunt practicate dintr-un destul de bun instinct, care dispare însă treptat. Tradiţiile dispar. Oamenii vor gunoi ogorul ştiinţific. Cartofii, cerealele, totul devine de o calitate din ce în ce mai scăzută.

Asta o ştiu oamenii, că situaţia se înrăutăţeşte, o constată statistic. Se manifestă însă tocmai astăzi o opoziţie împotriva măsurilor practice care provin din ceea ce poate fi dobândit prin trăirile spirituale.

Este de o imensă importanţă ca aceste lucruri să poată fi privite şi văzute în mod corect. Am spus aici deja de mai multe ori că dacă cineva are o busolă a cărei ac magnetic se orientează întotdeauna după o direcţie absolut precisă, cu un vârf către polul nord magnetic şi cu celălalt către polul sud magnetic, ar fi considerat copil dacă ar spune că motivul invariabilei îndreptări a acului în direcţia nord-sud e cuprins în însuşi acul magnetic. Se spune: iată, aici se află Pământul iar dincoace este acul magnetic; de ce arată acul cu un vârf nordul şi cu celălalt sudul? ❙ pentru că iată, aici este un pol magnetic nord, iar dincolo este un pol magnetic sud; aceşti poli îndreaptă acul magnetic conform celor două direcţii. Pentru explicarea direcţiei acului busolei se face apel la întregul Pământ. Se iese în afara acului magnetic al busolei. Şi ar fi luat drept copil acela care ar considera cauza ca aflându-se în interiorul acului magnetic.

Suntem însă la fel de puerili când credem că ceea ce constată ştiinţa actuală în nemijlocita apropiere a plantelor sau în mediul înconjurător nemijlocit ar depinde de ceea ce se vede acolo. La procesul de creştere al plantelor participă întregul cer cu stelele sale! Acest lucru trebuie ştiut. Aceasta trebuie într-adevăr să le intre oamenilor în cap. Putem spune că este la fel de puerilă practicarea botanicii în maniera actuală pe cât ar fi de pueril să se vorbească despre acul magnetic al busolei la modul în care am făcut-o adineauri.

Anumite lucruri pot fi însuşite astăzi de orice om cu carte, dacă are un oarecare simţ pentru cele mai simple caracteristici ale vieţii antroposofice. Este deosebit de important ceea ce am indicat pentru prima dată anul trecut la Penmaenmawr [Nota 5]. Oamenii nu mai ştiu astăzi nici măcar cum se hrăneşte omul şi animalul, darămite o plantă. Oamenii cred că hrănirea ar consta din consumarea de către om a substanţelor din mediul său înconjurător. El le introduce în gură şi apoi ajung în stomac. O parte este depozitată în om iar restul este eliminat. Apoi este folosit ceea ce a fost depozitat. La urmă şi această parte este eliminată. Apoi aceasta este din nou înlocuită. Hrănirea este concepută astăzi într-un mod absolut exterior. În realitate însă nu se întâmplă chiar aşa că oasele, muşchii şi alte mase de ţesuturi sunt construite din alimentele preluate de om prin stomacul său; aceasta este valabil numai pentru capul omului. Iar tot ceea ce se răspândeşte în om pe calea ocolită a digestiei şi prelucrării în continuare formează numai substanţa materială pentru capul său şi pentru tot ceea ce se depozitează în sistemul neuro-senzorial şi ceea ce aparţine de el, pe când, de exemplu, pentru sistemul membrelor sau pentru organele procesului metabolic, substanţele de care avem nevoie pentru a forma oase lungi pentru picioare sau braţe, sau pentru a forma intestine pentru schimburile metabolice, pentru digestie, nu sunt întrebuinţate deloc alimentele preluate prin gură şi prin stomac, ci ele sunt preluate din întregul mediu înconjurător prin respiraţie şi chiar prin organele de simţ. În orice om are loc încontinuu un asemenea proces prin care cele preluate prin stomac constituie un curent ascendent pentru a fi folosite în cap, în timp ce ceea ce este preluat prin cap, respectiv prin sistemul neuro-senzorial din aer şi din restul mediului ambiant, formează la rândul său un curent descendent din care se formează organele sistemului digestiv sau al membrelor.

Dacă veţi vrea aşadar să ştiţi din ce se compune substanţa degetului mare de la picior, nu va trebui să priviţi alimentele. Dacă însă vă întrebaţi despre creier: de unde provine substanţa din care se compune, atunci trebuie să vă uitaţi la hrană. Dar dacă veţi vrea să cunoaşteţi substanţa degetului mare de la picior, în măsura în care acesta nu este o substanţă senzorială, dotat cu căldură şi aşa mai departe ❙ în această calitate fiind hrănit deci prin stomac ❙, ci ceea ce este în plus ca substanţă de suport a scheletului şi aşa mai departe, iată că aceasta este preluată prin respiraţie, prin organele senzoriale, ba o parte chiar şi prin ochi. Şi toate acestea, aşa cum am arătat aici de mai multe ori, intră în organe în decursul unui ciclu de şapte ani, astfel că în ceea ce priveşte sistemul metabolic şi al membrelor, respectiv al organelor, omul este construit din substanţă cosmică. Numai sistemul său neuro-senzorial este construit din substanţă telurică, pământească. Însă, vedeţi dumneavoastră, acesta este un fapt de o importanţă atât de fundamentală, încât viaţa fizică a omului şi a animalului poate fi înţeleasă numai dacă acest lucru este ştiut. Şi nimic, nici măcar mijloacele şi calea de a cunoaşte aşa ceva, nimic nu este dat în ştiinţa actuală. Cu ajutorul ştiinţei de azi nu se poate deloc cunoaşte aşa ceva. Nu merge deloc, deoarece ştiinţa actuală, lucrând cu mijloacele ei, nu poate nicicum să ajungă la aşa ceva. Este ceva imposibil, lipsit de perspectivă.

Acestea sunt lucrurile asupra cărora trebuie să se reflecteze. De aceea avem astăzi această separare între teorie şi practică. Practica actuală este lipsită de spirit, este o simplă rutină.

Însă ceea ce provine din spirit încetează de a mai fi nepractic dacă provine într-adevăr din spirit. Devine atunci practic în sensul cel mai eminent.

Rudolf Steiner

BAZELE SPIRITUAL-ŞTIINŢIFICE PENTRU PROSPERAREA AGRICULTURII

GA 327

PRIMA CONFERINŢĂ

Koberwitz, 7 iunie 1924

Cuvânt înainte şi introducere la curs
Emanciparea vieţii umane şi animalede lumea exterioară

Revin cu profundă recunoştinţă asupra cuvintelor rostite adineauri de domnul *conte Keyserlingk*. Căci nu este îndreptăţit numai sentimentul de mulţumire al acelora care pot primi ceva din antroposofie, ci poate fi profund resimţită şi mulţumirea cauzei antroposofice pentru faptul că în zilele noastre grele s-a putut oferi găzduire tuturor participanţilor la interesele antroposofice. Şi aş dori să mulţumesc în modul cel mai cordial tocmai din spiritul convingerii antroposofice pentru cuvintele care tocmai au fost rostite.

Este un fapt profund satisfăcător acela că acest curs de agricultură poate fi ţinut chiar aici în casa contelui şi contesei Keyserlingk. Din vizitele mele anterioare ştiu ce atmosferă activă minunată există aici la Koberwitz ❙ mă gândesc în primul rând la atmosfera spirituală-sufletească ❙ şi tocmai ceea ce trăieşte aici ca atmosferă spirituală-sufletească reprezintă cea mai frumoasă condiţie preliminară pentru ceea ce va fi discutat în cadrul acestui curs.

Dacă contele a atras atenţia asupra faptului că pentru unii sau alţii este posibil să fie ceva mai neplăcut ❙ în acest caz a fost vorba de doamnele euritmiste, însă pot fi afectaţi şi alţi vizitatori din afară ❙ trebuie spus pe de altă parte ceea ce ne-a adus într-adevăr împreună: Cred că nicăieri nu am fi putut fi adăpostiţi mai bine, pentru ţinerea acestui curs de agricultură, decât exact în mijlocul unei agriculturi atât de admirabil şi de exemplar practicate. De tot ceea ce se întâmplă pe tărâm antroposofic, aparţine desigur şi faptul de a te afla, ca să spunem aşa, în ambianţa sufletească necesară. Şi acesta va fi absolut sigur cazul aici, pentru agricultură.

Iată de ce mă simt îndemnat să exprim Casei contelui Keyserlingk sentimentul celei mai profunde recunoştinţe, căreia i se va asocia desigur şi doamna Dr. Steiner, pentru faptul că vom putea petrece aceste zile festive ❙ cred însă că şi de lucru ❙ tocmai aici. Mă gândesc şi la faptul că tocmai pentru că suntem aici în Koberwitz, în aceste zile festive va domni un spirit agricol deja legat cu mişcarea antroposofică. Doar însuşi contele Keyserlingk a fost cel care, de la începutul strădaniilor noastre pe care le-am depus la Stuttgart pentru agricultură, începând cu „Zorii unei zile noi” [Nota 6], ne-a ajutat cu sfatul, cu fapta, dar şi cu munca altruistă gata de sacrificii, care a făcut să domnească ❙ în ceea ce am putut noi face relativ la agricultură ❙ spiritul antrenat dintr-o atât de temeinică legătură a sa cu agricultura. Aş vrea să spun că din adâncurile mişcării noastre exista deja ceva care lucra ca nişte forţe ce ne-au atras încoace la Koberwitz, într-un anumit mod firesc, în clipa în care contele şi-a dorit prezenţa noastră aici. De aceea pot să dau asigurări ferme că sunt încredinţat că fiecare din cei prezenţi a venit de fapt cu drag la Koberwitz pentru ţinerea acestui curs. Acesta este temeiul pentru care cei ce am venit aici ne exprimăm la fel de profunda noastră recunoştinţă pentru faptul că această Casă Keyserlingk s-a declarat gata să ne primească, cu aceste strădanii, în aceste zile.

În ceea ce mă priveşte, această recunoştinţă este resimţită din toată inima, şi rog Casa Keyserlingk să o primească în mod deosebit din partea mea. Ştiu ce înseamnă ca pe parcursul mai multor zile să fie primiţi atât de mulţi musafiri, în modul în care simt că se va întâmpla, şi nuanţez mulţumirile mele gândindu-mă la greutăţile ce iau naştere prin organizarea unei astfel de festivităţi într-o casă situată atât de departe de oraş. Sunt convins că oricum s-ar manifesta eventualele neplăceri la care s-a referit domnul conte Keyserlingk acum ca reprezentant al organizării conferinţelor locale, referitor desigur nu la aspectul lăuntric ci la cel exterior, fiecare dintre noi va pleca mulţumit în ceea ce priveşte primirea şi găzduirea de aici.

Însă dacă dumneavoastră veţi putea pleca la fel de mulţumiţi de curs, aceasta este întrebarea care probabil va deveni tot mai discutabilă, în ciuda faptului că vrem să facem totul pentru a ne înţelege şi în zilele următoare în diferitele discuţii asupra celor spuse. Căci trebuie să vă gândiţi că deşi din mai multe părţi se nutrea dorinţa ţinerii unui asemenea curs, este totuşi pentru prima dată că preiau, din sânul străduinţei antroposofice, un asemenea curs. Un astfel de curs pretinde împlinirea multor exigenţe, pentru că el ne va arăta că interesele agriculturii sunt întreţesute în toate direcţiile cu cea mai largă sferă a vieţii omeneşti, precum şi că, de fapt, aproape nu există vreun domeniu al vieţii care să nu aparţină agriculturii. Sub un anumit aspect toate interesele vieţii omeneşti sunt legate de agricultură. Desigur că aici nu vom putea atinge decât domeniul central al agriculturii. Însă faptul că ceea ce se spune aici trebuie să fie spus pe baze antroposofice, ne va conduce de la sine pe câteva căi laterale. În special va trebui să mă iertaţi dacă în introducerea de astăzi trebuie să mă refer la lucruri atât de îndepărtate de agricultură încât nu fiecare vede imediat legătura ce există între introducere şi problemele specifice agriculturii, pe care le avem de tratat. Totuşi, ceea ce trebuie clădit aici va trebui să se bazeze pe cele vom spune astăzi, lucruri aparent îndepărtate de subiect.

Tocmai agricultura a fost serios afectată, într-un anumit sens, prin întreaga viaţă spirituală contemporană. Vedeţi dumneavoastră, întreaga viaţă spirituală contemporană a adoptat forme distructive tocmai cu privire la caracterul economic, iar sensul acestor forme distructive nici nu este măcar bănuit de mulţi oameni. În întâmpinarea unor astfel de lucruri a vrut să acţioneze ceea ce se afla în intenţiile întreprinderilor economice iniţiate din lăuntrul mişcării noastre antroposofice. Aceste întreprinderi au fost create de economişti şi comercianţi; însă ei nu au fost capabili să realizeze în toate privinţele intenţiile iniţiale, chiar şi din simplul motiv că în prezent există prea multe forţe antagoniste pentru a permite înţelegerea justă a unor astfel de lucruri. De unul singur omul este de cele mai multe ori neputincios în faţa multiplelor forţe ce acţionează, şi tocmai datorită acestui fapt nu s-a adus niciodată în discuţie până acum elementul primordial, elementul esenţial în aceste strădanii economice care au luat naştere în sânul mişcării antroposofice. Căci, practic, despre ce era vorba?

Vreau să explic lucrurile prin exemplul agriculturii, pentru a nu vorbi în general, ci la concret. Există astăzi, de exemplu, tot felul de aşa-numite cărţi şi conferinţe de economie naţională, care conţin şi capitole asupra agriculturii tratate din punct de vedere social-economic. Se reflectează la modul cum trebuie organizată agricultura după principii social-economice. Totul este un nonsens evident, atât ţinerea de conferinţe naţional-economice cât şi scrierea unor asemenea cărţi. Însă nonsensul evident se practică astăzi în cercurile cele mai largi. Căci în mod firesc ar trebui să recunoască oricine că se poate vorbi despre agricultură ❙ şi sub aspect social ❙ numai având la bază mai întâi obiectul agriculturii, când se ştie într-adevăr ce înseamnă cultura sfeclei, a cartofilor, a cerealelor. Fără aceasta nu se poate vorbi nici despre principiile naţional-economice. Aceste lucruri trebuie stabilite plecând de la concret şi nu pe baza unor consideraţii teoretice oarecare. Dacă se spun astfel de lucruri unor oameni care au audiat la universitate un număr de colegi vorbind despre economia naţională în raport cu agricultura, ceea ce am spus li se va părea a fi ceva cu totul absurd, deoarece lor li se pare că problema se pune aşa cum o văd ei. Însă lucrurile nu stau aşa; asupra agriculturii se poate pronunţa numai acela care-şi extrage judecata de pe câmp, din pădure, din creşterea animalelor. Ar trebui pur şi simplu să înceteze orice vorbărie despre economia naţională, tot ceea ce nu porneşte din lăuntrul lucrurilor. Cât timp nu se recunoaşte că ceea ce se spune, plutind pe deasupra lucrurilor, în legătură cu economia naţională, este vorbărie goală, nu se va putea ajunge la nici o perspectivă încurajatoare nici în domeniul agricol şi nici în vreun alt domeniu.

Faptul că se crede că se poate vorbi despre lucruri privindu-le din cele mai diferite puncte de vedere, chiar dacă nu sunt înţelese, provine din faptul că în cadrul diferitelor domenii ale vieţii nu se ajunge la principii de bază. Faptul că examinăm o sfeclă ca pe o sfeclă, precizându-se că arată aşa şi aşa, că se taie mai greu sau mai uşor, că are culoarea cutare, că are părţile componente cutare şi cutare, toate acestea le putem spune. Dar în felul acesta sfecla nu este nici pe departe înţeleasă, şi în primul rând nu este înţeleasă convieţuirea ei cu ogorul, cu anotimpul în care se maturizează, şi aşa mai departe, căci trebuie să ne fie clar următoarele:

Pentru a lămuri acest lucru am folosit adesea o comparaţie din alte domenii ale vieţii. Am spus: ne uităm la acul unei busole şi descoperim că un capăt al acesteia indică întotdeauna nordul, pe când celălalt arată mereu sudul. Reflectând de ce este aşa, nu căutăm cauza în acul magnetic, ci în întregul Pământ, o parte fiindu-i atribuită polului nord magnetic, cealaltă parte atribuindu-se polului sud magnetic. Dacă cineva ar căuta numai în acul magnetic cauza ciudatei sale comportări, ar susţine de fapt o absurditate. Pentru că poziţia acului magnetic poate fi înţeleasă numai dacă se ştie în ce raport stă el cu întreg Pământul.

Tot ceea ce pentru acul magnetic apare ca nonsens, apare oamenilor, pentru multe alte lucruri asemănătoare, ca având sens. Când aveţi o sfeclă ce creşte în pământ, a o lua aşa cum este în limitele ei înguste, este o absurditate, căci sfecla în creşterea ei depinde de nenumărate circumstanţe, care nici măcar nu se află pe Pământ, ci în mediul cosmic înconjurător al Pământului. Şi în acest fel se explică astăzi multe, şi tot în acest fel se organizează multe în viaţa practică, ca şi cum am avea de a face numai cu lucruri strict delimitate, şi nu cu înrâuriri care vin din întregul univers. Multe domenii ale vieţii au suferit înspăimântător de mult din cauza aceasta, şi aceste suferinţe ar fi mult mai vizibile dacă, în ciuda întregii ştiinţe mai recente, nu ar mai exista şi un anumit instinct din vremea în care se lucra din instinct şi nu după ştiinţă; acum ❙ când medicii le prescriu oamenilor câte grame de carne sau de varză trebuie să mănânce astfel încât să concorde cu o fiziologie omenească justă ❙ unii oameni au lângă dânşii un cântar cu care cântăresc tot ce ajunge pe farfuria lor; este firesc frumos să ştii aşa ceva, dar trebuie să mă gândesc mereu: dacă cele cântărite sunt insuficiente, este totuşi bine că mai există încă acest instinct, că respectivul mai simte încă şi foamea, când nu este satisfăcut cu ceea ce îi arată cântarul.

Instinctul se afla odinioară de fapt la temelia a tot ce aveau oamenii de făcut, înainte de a fi existat în acest domeniu o ştiinţă. Şi aceste instincte au călăuzit uneori cu multă siguranţă, şi mai putem fi încă şi astăzi deosebit de surprinşi când citim în câte un vechi almanah pentru ţărani legile înscrise acolo, cât de infinit de înţelepte şi de fireşti sunt în ceea ce exprimă. Căci omul sigur pe instinctele sale are posibilitatea să nu ajungă la superstiţii în acest domeniu. Pe lângă maxime excepţional de profunde referitoare la însămânţare şi recoltare, se găsesc pe ici pe colo, pentru combaterea tuturor păcălelilor superstiţiei, şi proverbe ca: „De cântă cocoşul pe gunoi, va ploua sau vremea va rămâne aşa cum este”. Umorul necesar este pretutindeni prezent şi în această predispoziţie instinctivă de descurajare a celor superstiţioşi.

Vorbind aici din punct de vedere antroposofic, nu va fi cazul nicidecum să ne întoarcem la vechile instincte, ci să găsim, dintr-o privire spirituală lăuntrică mai profundă, ceea ce ne pot oferi tot mai puţin instinctele devenite nesigure. Pentru aceasta este necesar ca noi să manifestăm o largă deschidere spre înţelegerea vieţii plantelor şi a animalelor, dar şi a vieţii Pământului însuşi, spre o lărgire considerabilă a perspectivei cosmice.

Lucrurile se prezintă în aşa fel că, pe de o parte, este cu totul corect să nu se facă o legătură banală între vremea ploioasă şi fazele Lunii, însă, pe de altă parte, iau naştere şi situaţii ca următoarea întâmplare. Am povestit deja adesea, în alte cercuri, că la Leipzig activau doi profesori, dintre care unul, Gustav *Theodor Fechner* [Nota 7], un om dotat în anumite lucruri cu impresii spirituale sigure, putea să privească prin observări exterioare, nu numai pe baza unor superstiţii, cum că anumite perioade ploioase sau neploioase se află în dependenţă cu Luna şi cu evoluţia ei în jurul Pământului. Aceasta i-a apărut ca o necesitate rezultată din cercetările statistice. Colegul său, celebrul profesor *Schleiden* [Nota 8] ❙ într-un timp în care astfel de lucruri erau ignorate ❙, a contestat din motive raţional-ştiinţifice cele spuse. Însă cei doi profesori de la universitatea din Leipzig aveau şi soţii. Iar Gustav Theodor Fechner ❙ care avea şi ceva umor ❙ a spus: să decidă soţiile noastre. La Leipzig mai exista pe atunci un anumit obicei. Apa necesară spălării rufelor nu era uşor de obţinut. Ea trebuia adusă de departe. Drept care erau puse oale şi hârdaie pentru a strânge ploaia în ele. Aceasta o făcea atât doamna profesor Schleiden cât şi doamna profesor Fechner. Însă ele nu aveau loc suficient pentru a-şi aşeza hârdaiele în acelaşi timp. Atunci profesorul Fechner a spus: dacă este într-adevăr indiferent, dacă onoratul meu coleg are dreptate, fie ca doamna profesor *Schleiden* să-şi pună hârdăul în timpul în care conform datelor ce le-am obţinut după fazele Lunii, va ploua mai puţin, iar soţia mea va pune hârdăul în timpul în care, după calculele mele, va ploua mai mult. În cazul în care toate acestea sunt fără sens, doamna profesor Schleiden nu se va împotrivi. Dar iată că doamnei profesor Schleiden nu i-a convenit aceasta, ci s-a condus mai degrabă după datele profesorului Fechner decât după cele ale propriului său soţ.

Aşa stau lucrurile. Ştiinţa poate fi corectă însă practica nu se poate baza pe această corectitudine a ştiinţei. Deci nu vrem să vorbim în modul acesta, vrem să vorbim serios. Am spus toate acestea pentru a atrage atenţia că trebuie să privim mai departe decât obişnuim să o facem astăzi, când ne ocupăm de domeniul care face posibilă omului viaţa fizică pe Pământ, şi acest domeniu este agricultura.

Nu pot şti dacă ceea ce se poate spune deja astăzi din antroposofie ne va satisface din toate punctele de vedere. Însă se va încerca să se spună ceea ce poate fi dat din antroposofie pentru agricultură.

Ca introducere aş dori să încep prin a atrage atenţia asupra a ceea ce este cel mai important pentru agricultură în existenţa noastră terestră. Când vorbim astăzi despre ceva avem obiceiul de a acorda valoare maximă componentelor fizico-chimice. De astă dată nu vrem însă să pornim de la componentele fizico-chimice, ci de la ceva ce se află situat în spatele acestor componente, şi care este totuşi de o importanţă deosebită, pe de o parte pentru viaţa plantelor, iar pe de altă parte pentru viaţa animalelor. Vedeţi dumneavoastră, când examinăm viaţa omului, şi într-o anumită măsură şi viaţa animalului, trebuie să înregistrăm o puternică emancipare a vieţii umane şi animale

faţă de lumea exterioară. Cu cît urcăm înspre om, cu atât înregistrăm o emancipare mai accentuată. În viaţa umană şi animală găsim fenomene care ne par la început cu totul independente faţă de influenţele extraterestre sau chiar şi faţă de cele atmosferice şi altele asemănătoare aflate nemijlocit în jurul pământului. Dar aceasta nu este numai o aparenţă, ci este un fapt extrem de real în raport cu multe lucruri din viaţa omenească. Desigur, ştim că datorită anumitor influenţe atmosferice durerile provocate de anumite boli se accentuează. Ştim însă mai puţin că anumite boli şi anumite fenomene vitale decurg în om astfel încât în raporturile lor temporale reproduc procese ale naturii exterioare. Dar ele nu concordă întru totul cu aceste procese naturale în începutul şi în sfârşitul lor. Să ne gândim la unul dintre cele mai importante fenomene, la menstruaţia femeilor, a cărei desfăşurare în timp este o reproducere a parcurgerii fazelor lunare, doar atât că nu concordă cu acestea în privinţa începutului şi sfârşitului lor. Există atât în organismul masculin cât şi în cel feminin nenumărate alte fenomene mai subtile care sunt reproduceri ale ritmurilor naturale.

Dacă am pătrunde mult mai adânc în intimitatea lucrurilor am descifra mai bine multe aspecte din viaţa socială; de exemplu, dacă am înţelege corect periodicitatea petelor solare. Nu ne uităm însă la astfel de lucruri pentru că ceea ce poate corespunde în viaţa socială periodicităţii petelor solare nu începe atunci când apar petele solare şi nu se termină atunci când petele solare dispar, şi asta deoarece viaţa socială s-a emancipat faţă de acestea. Se manifestă aceeaşi periodicitate, acelaşi ritm, însă nu există simultaneitate. Deci păstrează interior aceeaşi periodicitate şi acelaşi ritm, dar periodicitatea şi ritmul devin autonome, emancipându-se. Dacă am spune că viaţa omenească este un microcosmos care reflectă macrocosmosul, oricine ne-ar putea obiecta: aceasta este un nonsens. Şi dacă vom susţine că pentru diverse boli există o perioadă a febrei de şapte zile, el ar putea riposta: atunci, când apar anumite fenomene exterioare, trebuie să apară şi febra care să meargă în paralel cu fenomenele exterioare şi să înceteze când încetează şi fenomenele exterioare. Deci, ce-i drept, febra nu face aceasta, însă ea păstrează strâns ritmul interior, chiar dacă începutul şi sfârşitul ei nu coincid cu cele ale fenomenelor exterioare.

În ceea ce priveşte viaţa omenească, această emancipare faţă de cosmos se realizează aproape pe deplin. Pentru viaţa animală mai puţin; însă cea vegetală se află încă în mare măsură prinsă în viaţa generală a naturii, deci şi a ceea ce este pământesc exterior ei. De aceea nu va putea exista o înţelegere a vieţii plantelor fără a lua în considerare că tot ceea ce se află pe Pământ nu este decât reflectarea a ceea ce se desfăşoară în Cosmos. La om această relaţie este camuflată, pentru că el s-a emancipat. El poartă în sine numai ritmul interior. Însă la plante acesta este cazul în sensul cel mai înalt. Şi asupra acestor lucruri aş vrea să atrag atenţia prin aceste cuvinte introductive.

Vedeţi dumneavoastră, Pământul este înconjurat în spaţiul ceresc mai întâi de Lună şi apoi de celelalte planete ale sistemului nostru planetar. Într-o veche ştiinţă instinctivă, în care Soarele era socotit ca făcând parte între planete, se avea această succesiune: Luna, Mercur, Venus, Soare, Marte, Jupiter şi Saturn. Aş dori, fără a intra în toate amănuntele astronomice asupra vieţii planetare, să atrag atenţia asupra legăturilor existente între această viaţă planetară şi cea terestră. Dacă privim mai întâi viaţa pământească în ansamblu, trebuie să luăm în considerare realitatea că în ansamblul acestei vieţi pământeşti rolul cel mai mare posibil îl joacă ceea ce aş dori să numesc viaţa substanţei silicioase în univers. Substanţa silicioasă o aflaţi cuprinsă, de exemplu, în frumosul nostru cuarţ, prins în formele prismei şi ale piramidelor. Puteţi găsi această substanţă silicioasă combinată cu oxigenul în cristalele de cuarţ; dacă îndepărtăm în gând oxigenul, care în cuarţ este legat cu siliciul, rămâne aşa-numitul siliciu. Avem această substanţă pe care chimia o consideră ca aparţinând elementelor ▮oxigen, azot, hidrogen, sulf şi aşa mai departe▮, acest siliciu care se combină cu oxigenul, avem deci silicea ca element chimic. Dar nu avem voie să uităm că ceea ce trăieşte în cuarţ ca siliciu este răspândit în procent de 27-28% pe suprafaţa Pământului nostru. Pentru toate celelalte substanţe procentajul este mai mic, numai oxigenul există în procent de 47-48%. Siliciul este aşadar prezent în cantităţi enorme.

Desigur că siliciul, aflându-se în minerale cum este cuarţul, se prezintă sub o formă căreia, dacă se consideră aspectul material exterior, solul cu plantele care cresc pe el ▮pe care-l uităm de multe ori▮, nu i se dă o prea mare importanţă. Pentru că nu este solubil în apă. El rezistă apei. Astfel că nu pare a avea, la prima vedere, prea mult de a face cu condiţiile generale, banale, obişnuite ale vieţii. Însă dacă vom considera planta coada calului, Equisetum, aceasta conţine 90% acid silicic [Nota 9], la fel ca în cuarţ, într-o dispersie foarte fină. Din toate acestea puteţi vedea ce imensă importanţă trebuie să aibă silicea, siliciul. Aproape jumătate din ceea ce întâlnim pe Pământ este alcătuit din silice.

Este însă ciudat că această silice este atât de puţin remarcată, prezenţa ei nefiind luată în seamă chiar şi în ceea ce priveşte lucrurile în care poate acţiona deosebit de binefăcător. În medicina antroposofică substanţa silicioasă formează o parte componentă esenţială a foarte multor remedii. O serie întreagă de boli se tratează prin administrare, sau băi, cu acid silicic. Aproape tot ceea ce se manifestă în cazuri de boală în stări anormale ale simţurilor şi nu se află în ele însele, ci numai se manifestă în simţuri, inclusiv în simţurile interioare, ceea ce ici colo provoacă dureri în organe, toate acestea sunt influenţate în mod remarcabil tocmai de siliciu. Însă siliciul joacă rolul cel mai important imaginabil şi în aşa-numita economie a naturii. Căci siliciul nu se află numai acolo unde îl ştim noi de obicei, în cuarţ sau în alte minerale ci, într-o dispersie extraordinar de fină, şi în atmosferă; el se află într-adevăr pretutindeni. Cam jumătate din pământul care ne stă la dispoziţie este propriu-zis silice, de fapt 48% [Nota 10]. Să vedem: ce face acest siliciu? Trebuie să ne întrebăm sub o formă ipotetică.

Dacă am presupune că am avea numai jumătate din silice în ambianţa noastră pământească, atunci am avea plante cu formă mai mult sau mai puţin piramidală. Inflorescenţele ar fi toate pipernicite, iar formele aparent anormale ale cactuşilor le-am găsi în aproape toate plantele. Formele cerealelor ar arăta întru totul comic, cu tulpina îngroşată la bază, chiar cărnoasă, cu spice pipernicite, n-am mai avea nici un spic plin.

Vedeţi dumneavoastră, aceasta, pe de o parte. Pe de altă parte găsim, chiar dacă nu la fel de răspândit ca substanţa silicioasă, substanţa calcaroasă şi altele înrudite cu ea; pretutindeni în pământ trebuie să se găsească calcar, potasiu, sodiu. Dacă şi acestea ar fi în cantitate mai mică decât sunt, atunci am întâlni plante cu tulpina exclusiv subţire, deci plante care în mare parte ar avea tulpini întortocheate şi am avea exclusiv liane. Inflorescenţele lor s-ar deschide, într-adevăr, dar ar fi nerodnice şi nu ar furniza nici substanţe hrănitoare deosebite. Numai în echilibru, în conlucrarea acestor două forţe ▮ca să mă refer la două substanţe▮, în conlucrarea substanţelor de tip calcar cu cele de tip silice se dezvoltă viaţa plantelor în forma în care o vedem noi astăzi.

Să mergem însă mai departe. Vedeţi dumneavoastră, ceea ce trăieşte în substanţele silicioase are forţe care nu provin de la Pământ, ci de la aşa-numitele planete îndepărtate de Soare: Marte, Jupiter, Saturn. Ceea ce emană din aceste planete acţionează pe cale ocolită prin substanţele silicioase şi cele înrudite asupra vieţii plantelor. Dar forţele planetelor apropiate de Pământ: Lună, Mercur, Venus acţionează asupra lumii vegetale şi asupra vieţii animale de pe Pământ pe calea ocolită a substanţelor înrudite cu a calcarului. Putem deci spune, în faţa fiecărui ogor cultivat: aici înăuntru acţionează silicea şi acţionează cele ce au caracter de calcar. În silicios acţionează Saturn, Jupiter, Marte; în calcaros acţionează Luna, Venus, Mercur.

În legătură cu aceste fapte să ne îndreptăm acum atenţia asupra plantelor. În legătură cu viaţa plantelor trebuie să observăm două lucruri. Primul este faptul că întreaga fiinţă a plantei, ca şi fiecare specie vegetală individuală, se menţine pe sine însăşi, dezvoltă forţa de reproducere astfel încât planta poate produce o alta identică cu ea însăşi, şi aşa mai departe. Aceasta pe de o parte. Celălalt aspect este

că planta, ca fiinţă a unui regn al naturii relativ inferior, serveşte drept hrană fiinţelor regnurilor superioare ale naturii. Aceste două curente din devenirea plantei au în primă instanţă puţin de a face unul cu celălalt. Căci în privinţa procesului de dezvoltare de la planta mamă la planta pui şi descendentele următoare, forţelor formatoare ale naturii le poate fi cu totul indiferent dacă mâncăm planta şi prin aceasta ne hrănim, sau nu o facem. Sunt două interese cu totul diferite, care se manifestă aici, şi cu toate acestea acţionează în raportul de forţe din natură astfel încât tot ceea ce este corelat cu forţa interioară de reproducere, cu creşterea, ceea ce contribuie ca o generaţie de plante să urmeze altei generaţii de plante, în aceea acţionează ceea ce lucrează din cosmos asupra Pământului venind de la Lună, Venus, Mercur, pe calea ocolită a calcarosului. Să observăm doar ceea ce se vede la acele plante pe care nu le mâncăm, care doar se reînnoiesc mereu; atunci privirea noastră se va apleca doar asupra acţiunii interioare cosmice ce vine din forţele planetelor Venus, Mercur, Lună; ele participă la ceea ce se reproduce pe Pământ în fiinţa plantelor.

Însă când plantele devin aliment în sensul cel mai strict, când se dezvoltă în aşa fel încât substanţele se formează în ele ca hrană pentru animal şi om, atunci la aceasta participă Marte, Jupiter, Saturn pe calea ocolită a siliciosului. Siliciosul deschide fiinţa plantei înspre depărtările universului şi trezeşte simţurile fiinţei plantei în aşa fel încât să preia din toate sferele universului ceea ce prelucrează aceste planete îndepărtate de Pământ; la aceasta participă Marte, Jupiter şi Saturn. Şi dimpotrivă, din sfera Lunii, a lui Venus, a lui Mercur este preluat ceea ce face planta capabilă de reproducere. Dar aceasta apare mai întâi doar ca obiect al cunoaşterii. Însă asemenea lucruri, fiind preluate dintr-un orizont mai larg, conduc întru totul de la sine de la cunoaştere la practică.

Vedeţi dumneavoastră, dacă de la Lună, Venus şi Mercur vin pe Pământ forţe, iar aceste forţe devin active în viaţa plantelor, trebuie să ne întrebăm: prin ce este favorizat acest proces, ori, prin ce este frânat mai mult sau mai puţin? Prin ce este favorizată acţiunea Lunii sau a lui Saturn asupra vieţii plantelor şi prin ce este ea frânată?

Când se urmărim cursul anului observăm că acesta se derulează astfel încât există zile cu ploaie şi zile fără ploaie. Fizicianul de astăzi, cercetând fenomenul ploii, se limitează la constatarea că atunci când plouă pe Pământ cade mai multă apă decât când nu plouă. Iar pentru el apa este o substanţă abstractă, compusă din hidrogen şi oxigen, şi el cunoaşte apa numai ca fiind compusă din hidrogen şi oxigen. Când se descompune apa prin electroliză, ea se desface în două substanţe, dintre care una se comportă într-un fel iar cealaltă în alt fel. Dar cu aceasta nu s-a spus nimic cuprinzător despre apă. Pentru că apa tăinuieşte în plus multe altele, altele decât ceea ce apare simplist din punct de vedere chimic ca oxigen şi hidrogen. Apa este în cel mai real sens al cuvântului potrivită pentru a indica drumul în domeniul pământesc a acelor forţe care vin, de exemplu, de pe Lună, astfel încât apa provoacă repartiţia forţelor lunare în domeniul Pământului. Între Lună şi apa de pe Pământ există un anumit fel de corespondenţă. Să presupunem deci că tocmai au trecut zile cu ploaie, urmate de Lună plină. Da, cu forţele care vin din Lună în zilele de Lună plină, pe Pământ se întâmplă ceva colosal. Aceste forţe pătrund în întreaga creştere a plantelor. Ele nu pot pătrunde dacă nu au fost înainte zile ploioase. Trebuie să vedem dacă are vreo importanţă că semănăm seminţe după ce a plouat într-o oarecare măsură şi a urmat Lună plină, sau dacă putem semăna oricând, fără să ne gândim. Desigur, va răsări şi atunci ceva; se pune însă întrebarea: nu este oare mai bine să ne orientăm cu semănatul în funcţie de ploaie şi de Lună plină? I, pentru că ceea ce trebuie să îndeplinească Luna plină se desfăşoară la anumite plante din abundenţă şi puternic după zile ploioase, iar după zile însorite slab şi neîndestulător. Asemenea lucruri erau cuprinse în regulile vechi ale ţăranilor. Se enunţa un proverb şi se ştia ce era de făcut. Proverbele sunt considerate azi vechi superstiţii; încă nu există o ştiinţă asupra acestor lucruri, căci oamenii sunt prea comozi pentru aceasta.

Mai departe: în jurul Pământului nostru se află atmosfera. Da, atmosfera are, în afară de calitatea de a fi de natură gazoasă, însuşirea de a fi uneori mai caldă, alteori mai rece. Uneori se prezintă o acumulare considerabilă de căldură, care se descarcă, în cazul că tensiunea este prea mare, în furtuni cu fulgere şi tunete. Însă cum este cu căldura? În acest caz contemplarea spirituală arată că, pe când apa nu are nici o legătură cu silicea, căldura are o legătură extrem de puternică cu silicea, acţionând în mod deosebit tocmai acele forţe care pot acţiona prin intermediul silicei, si acestea sunt forţele care pornesc de la Saturn, Jupiter, Marte. Forţele care pornesc de la Saturn, Jupiter, Marte trebuie privite în cu totul alt fel decât forţele Lunii. Căci trebuie să ţinem seama că Saturn are nevoie de treizeci de ani pentru rotaţia sa în jurul Soarelui, pe când Luna are nevoie, pentru fazele sale, de numai treizeci sau douăzeci şi opt de zile. Astfel că Saturn este vizibil numai cincisprezece ani [Nota 11]. El trebuie să se afle într-o cu totul altă relaţie cu creşterea plantelor. Însă în orice caz, el nu acţionează numai când îşi îndreaptă razele asupra Pământului, el este activ şi când razele sale trebuie să străbată Pământul.

Dacă el se roteşte atât de încet, în treizeci de ani, dacă desenăm acest fapt, avem orbita lui Saturn, şi găsim că el iradiază din când în când direct o porţiune a Pământului; însă apoi va putea prelucra această porţiune şi străbătând Pământul din partea opusă (*vezi desenul*). Dar intensitatea cu care forţele saturniene pot acţiona asupra plantelor de pe Pământ depinde totdeauna de starea aerului. Prin aerul rece ele nu pot trece, prin aerul cald pot trece. Şi cum vedem acţiunea lor în viata plantelor? Aceasta se poate vedea nu când se nasc plante anuale, care se nasc şi pier în cursul unui an, lăsând numai seminţe în urma lor, ci vedem ce face Saturn cu ajutorul forţelor căldurii Pământului nostru când se nasc plante perene. Căci acţiunea acestor forţe, care merg pe calea ocolită a căldurii în vegetal, o vedem în coaja şi scoarţa copacilor, în tot ceea ce face dintr-o plantă o plantă perenă.

Planşa 1

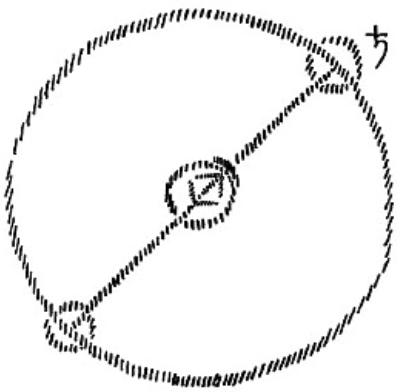

Aceasta provine din faptul că viaţa de un an a plantei şi limitarea plantei la timpi scurţi de viaţă este în legătură cu planetele care au timpi scurţi de revoluţie. Dimpotrivă, ceea ce se smulge din starea efemeră, ceea ce înconjoară copacii cu coajă şi scoarţă, ceea ce-i face durabili, aceasta este în legătură cu forţele planetelor care acţionează pe calea ocolită a forţelor căldurii şi frigului şi care au perioadă lungă de revoluţie, ca Saturn de treizeci de ani şi Jupiter de doisprezece ani. De aceea este deja important, când cineva vrea să planteze un stejar, să cunoască bine perioada de revoluţie a lui Marte. Pentru că un stejar corect plantat în perioada corespunzătoare a lui Marte va creşte altfel decât atunci când este pus în Pământ la întâmplare, atunci când i se năzăreşte cuiva. Dacă vreţi să plantaţi o pădure de conifere, la care forţele lui Saturn joacă un rol atât de mare, va lua cu totul altceva naştere dacă se plantează într-o aşa-numită perioadă ascendentă a

lui Saturn, decât într-o altă perioadă. Iar cel care îşi dă seama de astfel de lucruri va putea spune foarte exact despre cele care vor să crească sau nu vor să crească, dacă s-au făcut cu sau fără înţelegerea raporturilor de forţe. Căci ceea ce nu apare ochiului în mod evident, iese totuşi la lumină în raporturile mai subtile ale vieţii.

Să presupunem că folosim pentru foc lemne de la copaci care au fost plantaţi în pământ cu neînţelegerea referitoare la perioadele cosmice de plantare. Astfel de lemne nu vor da o căldură aşa de sănătoasă ca lemnele de foc provenite de la copaci plantaţi cu această înţelegere. Tocmai în raporturile cele mai subtile ale vieţii cotidiene, în care se reflectă astfel de lucruri, tocmai aici se vede importanţa enormă a tuturor acestora, însă viaţa a devenit astăzi pentru oameni aproape întru totul lipsită de gândire. Ei sunt bucuroşi când nu trebuie să gândească la asemenea lucruri. Se crede că lucrurile trebuie să meargă ca la o maşină: sunt făcute pregătirile corespunzătoare, se pune în acţiune maşina şi ea merge de la sine. Se imaginează, într-o manieră materialistă, că lucrurile merg la fel şi în întreaga natură. Dar prin aceasta se ajunge la situaţii care în viaţa practică se încheie într-un mod revoltător. Atunci apar marile enigme. De ce îmi este astăzi imposibil să mai găsesc cartofi ca aceia pe care-i mâncam în tinereţea mea? Aşa este, am verificat-o peste tot. Nu se mai pot mânca asemenea cartofi nici măcar acolo unde eu îi mâncam cândva. Cu timpul ceva a regresat în forţa nutritivă interioară a multor produse. Ultimele decenii au arătat aceasta în mod deosebit. Pentru că nu se mai înţeleg deloc acţiunile intime active în univers, care trebuie căutate din nou pe o asemenea cale aşa cum, în introducerea de astăzi, nu am făcut decât s-o menţionez. Am vrut numai să punctez unde sunt problemele care depăşesc cu mult orizontul nostru actual. Nu numai că vom continua aceasta, ci o vom şi aprofunda, folosind-o în practică.

Rudolf Steiner

BAZELE SPIRITUAL-ŞTIINŢIFICE PENTRU PROSPERAREA AGRICULTURII

GA 327

Condiţii pentru dezvoltarea agriculturii

A DOUA CONFERINŢĂ

Koberwitz, 10 iunie 1924

Forţele Pământului şi ale Cosmosului

În primele conferinţe vom strânge la un loc, din cunoaşterea condiţiilor pentru prosperarea agriculturii, ceea ce este necesar la o asemenea cunoaştere, pentru a trage din ea concluziile cu adevărat practice care trebuie să fie realizate prin aplicare nemijlocită şi care îşi au importanţa lor numai în această aplicare nemijlocită. Va trebui aşadar să vă ocupaţi deja, din primele ore, cu urmărirea felului în care ia naştere ceea ce produce agricultura, şi cum trăiesc acestea în întreg cuprinsul universului. O gospodărie agricolă caută să-şi realizeze menirea în sensul cel mai bun al cuvântului atunci când ea poate fi concepută ca un fel de individualitate în sine, ca o individualitate într-adevăr închisă în sine. Şi orice gospodărie agricolă ar trebui să se apropie de această situaţie, care nu se poate realiza întru totul, dar ea trebuie să tindă spre a fi o individualitate închisă in sine. Aceasta înseamnă că trebuie creată posibilitatea ca tot ceea ce este necesar pentru producţie să existe în cadrul gospodăriei, la care este de la sine înţeles că trebuie socotit şi efectivul corespunzător de vite. În fond, ceea ce este adus în agricultură ca îngrăşăminte şi alte produse asemănătoare din afară, ar trebui să fie privite, din punctul de vedere al gospodăriei conduse în mod ideal, ca fiind un remediu pentru o agricultură bolnavă.

O gospodărie sănătoasă ar trebui să poată produce în ea însăşi ceea ce îi este necesar. Vom vedea de ce este natural să fie aşa. Atâta timp cât lucrurile nu sunt privite conform naturii şi realităţii lor, ci numai superficial-materialist, se poate pune în mod îndreptăţit întrebarea: nu-i totuna să iei gunoiul de vacă de la vecini, sau să-l iei din propria gospodărie? După cum am spus, lucrurile nu pot fi riguros duse până la capăt în acest mod, însă trebuie totuşi să avem câteva noţiuni despre autonomia necesară unei gospodării dacă vrem să ordonăm lucrurile cu adevărat obiectiv.

Faptul că afirmaţia aceasta are o oarecare justificare va reieşi prin examinarea, pe de o parte a pământului pe care se dezvoltă agricultura noastră, şi, pe de altă parte, a ceea ce acţionează asupra acestui pământ din afara lui. În zilele noastre, de cele mai multe ori se vorbeşte cu totul abstract despre ceea ce acţionează din afară asupra pământului. Suntem conştienţi că lumina şi căldura Soarelui şi toate cele ce sunt legate meteorologic cu căldura şi lumina Soarelui au un anumit raport cu o anumită calitate a solului pe care cresc produsele sale. Dar concepţia actuală nu poate da o explicaţie reală cu detalii precise privitoare la situaţia concretă pentru că ea nu pătrunde în realităţi, în fapte. Să pornim astăzi de la punctul de vedere ❙ vom analiza lucrurile şi din alte puncte de vedere ❙ care ia mai întâi în considerare faptul că baza agriculturii este solul.

Planşa 2

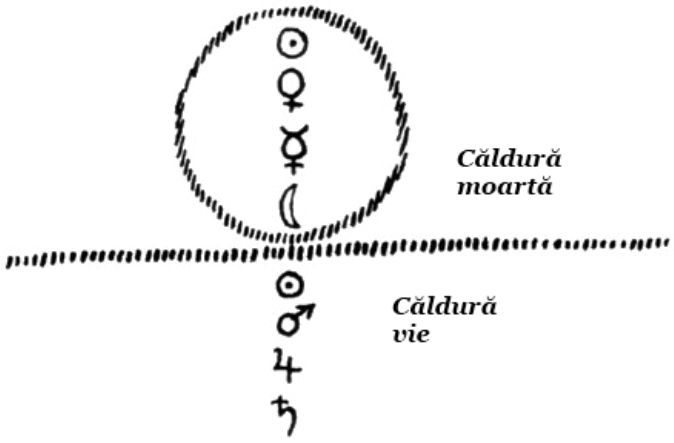

Acest sol ❙ îl voi indica schematic aici prin această linie ❙ (*vezi desenul*) este de obicei privit ca fiind ceva pur mineral, în care pătrunde ceva organic cel mult prin faptul că în el se formează humusul, sau prin faptul că în el se îngroapă gunoiul, dar pământul ca atare nu numai că are o anumită viaţă în sine, ci ascunde deja în sine ceva vegetal şi chiar şi ceva de natură astralic-activă. Acest lucru nu numai că nu mai este luat în considerare astăzi, dar este chiar respins. Şi dacă se merge mai departe şi se vede cum această viaţă interioară a solului, într-o dozare foarte fină, este complet diferită vara faţă de iarnă, atunci ajungem la domenii care sunt de o imensă importanţă pentru practică, dar care nu sunt deloc luate în seamă în prezent.

Dacă continuăm să pătrundem în procesele solului, trebuie să ne dirijăm atenţia asupra faptului că solul este un fel de organ din organismul care se prezintă pretutindeni în procesul de creştere din natură; acolo unde există un asemenea proces de creştere solul este un adevărat organ, un organ pe care-l putem compara, dacă vrem, cu diafragma omenească. Dobândim o reprezentare corectă a ceea ce se află aici ❙ nu vorbind foarte precis, dar exemplificăm şi este suficient ❙ dacă ne spunem: omul are deasupra diafragmei sale anumite organe, capul şi ceea ce asigură respiraţia şi circulaţia sanguină, iar sub diafragmă se află alte organe. Dacă vom compara din acest punct de vedere, ca să zicem

aşa, solul cu diafragma omenească, va trebui să spunem: pentru individualitatea luată în considerare capul se află sub sol, iar noi şi toate animalele trăim în abdomenul acestei individualităţi. Ceea ce se află deasupra pământului face parte din viscerele individualităţii agricole — pentru a avea un cuvânt. Într-o gospodărie agricolă umblăm de fapt în abdomenul agriculturii, iar plantele cresc în sus în acest abdomen. Avem deci de a face întru totul cu o individualitate care stă cu capul în jos şi pe care o vom înţelege în mod corect numai dacă o vom gândi ca stând în cap în raport cu omul. Referitor la animale, vom vedea în cursul conferinţelor că lucrurile stau altfel. Însă de ce spun că individualitatea agricolă stă cu capul în jos?

O spun pe baza faptului că tot ceea ce este în nemijlocita apropiere a pământului ca aerul, vaporii de apă şi căldura, în care ne aflăm, în care respirăm, din care provine căldura exterioară, apa exterioară şi aerul exterior primite de plante şi de noi, corespunde într-adevăr cu ceea ce se găseşte în organele părţii inferioare a trupului omenesc. Dimpotrivă, tot ceea ce se petrece în interiorul pământului, sub suprafaţa pământului acţionează asupra creşterii plantelor aşa cum capul nostru acţionează asupra organismului, mai cu seamă în copilărie, dar şi în cursul întregii vieţi. Avem o continuă acţiune mutuală întru totul vie între ceea ce se află deasupra pământului şi ceea ce se află dedesubtul suprafeţei pământului, iar acţiunea existentă deasupra pământului este în acelaşi timp dependentă — consideraţi această afirmaţie în primul rând ca o localizare a acţiunii — nemijlocit de Lună, Mercur, Venus, care sprijină şi modifică acţiunea Soarelui, astfel încât aşa-numitele planete apropiate de Pământ îşi desfăşoară activitatea în raport cu tot ceea ce este deasupra pământului; dimpotrivă, planetele îndepărtate, aflate în exteriorul orbitei Soarelui, acţionează asupra a tot ceea ce este sub suprafaţa pământului şi sprijină Soarele în acele acţiuni pe care el le exercită din interiorul pământului. Astfel încât în legătură cu creşterea plantelor noastre trebuie să cercetăm acţiunea cerului îndepărtat sub suprafaţa pământului şi acţiunea a ceea ce este mai apropiat de pământ în cele de deasupra pământului.

Aşadar tot ceea ce acţionează din depărtările cosmosului asupra creşterii plantelor nu acţionează direct, prin radiaţie nemijlocită, ci prin radiaţie preluată mai întâi de pământ şi reflectată înapoi de către pământ în sus. Cel ce produce efectele binefăcătoare sau dăunătoare pentru creşterea plantelor care se înalţă din pământ este aşadar cosmicul reflectat. Ceea ce acţionează direct, nemijlocit în aerul şi apa care se află deasupra pământului, adică radiaţia directă, este depozitat aici, şi acţionează de *aici*. Cu aceasta este corelat atunci felul în care solul, prin constituţia sa lăuntrică, spunem noi, acţionează cu precădere asupra creşterii plantelor. Apoi trebuie să o extindem şi asupra animalelor.

Dacă examinăm solul, mai găsim în el ca acţiune în primul rând tot ceea ce depinde de depărtările extreme şi care se iau în considerare pentru acţiunea solului. Este ceea ce se numeşte în mod obişnuit nisip şi rocă. Nisipul şi roca, impermeabile, aşa cum se spune în viaţa obişnuită, nu conţin nici un fel de substanţă nutritivă, şi deşi alte influenţe se iau mai mult în considerare, totuşi, pentru creştere este foarte important de ştiut că aceasta depinde de influenţa celor mai îndepărtate forţe cosmice. După cum vedem, pe calea ocolită a nisipului silicios intră în sol, pentru a acţiona ca radiere reflectată — oricât de incredibil ar părea iniţial —, ceea ce putem numi eterul vieţii solului şi ceea ce este activitate chimică a solului. În ce măsură devine solul însuşi lăuntric viu, în ce măsură solul îşi dezvoltă propriul chimism, acestea depind întru totul de felul în care este constituită partea nisipoasă a acestui sol. Iar ceea ce este trăit de rădăcinile plantelor în sol este dependent, şi nu în mică măsură, de modul în care, pe calea ocolită a rocilor — care pot fi situate şi la o anumită adâncime în pământ — este captată viaţa cosmică şi chimismul cosmic. Aşadar, de fiecare dată când ne propunem să studiem creşterea plantelor, trebuie să ne fie foarte clară structura bazei geologice pe care are loc creşterea plantelor şi în nici un caz nu trebuie pierdut din vedere că pentru plante — acelea la care este vorba mai ales de natura rădăcinoasă — nu ne putem lipsi de un sol silicios, chiar dacă este situat la adâncime.

S-ar putea însă spune că, slavă Domnului, siliciul, sub formă de acid silicic şi alte combinaţii silicioase este răspândit pe pământ în procent de 47 până la 48%, iar pentru cantităţile de care avem nevoie se poate conta aproape pretutindeni pe acţiunea siliciului.

Trebuie să vorbim însă şi despre faptul că ceea ce este în legătură, în acest mod prin siliciu, cu partea rădăcinoasă a plantei, poate fi condus şi în sus prin plantă. Trebuie adică să se reverse în sus, trebuie să existe o neîncetată acţiune mutuală între ceea ce este preluat din cosmos prin siliciu şi ceea ce — iertaţi-mi expresia — se desfăşoară sus în „burtă” şi cu care trebuie să fie întreţinut jos „capul”. Căci „capul” trebuie să fie întreţinut din cosmos. Însă acesta trebuie să stea într-o adevărată acţiune mutuală cu ceea ce se desfăşoară sus, deasupra solului, în burtă. Ceea ce provine din cosmos fiind captat jos, trebuie să se poată revărsa mereu în sus. Iar pentru a face posibilă această revărsare în sus trebuie să se afle în sol argila. Tot ceea ce este argilos este în fond ceea ce promovează îndreptarea acţiunilor entităţilor cosmice în sol de jos în sus.

Când vom trece la aplicaţiile practice aceasta ne va da modul în care trebuie să ne comportăm faţă de un sol argilos sau silicios, în funcţie de caracteristica plantelor cu care avem de cultivat solul argilos sau silicios. În primul rând însă trebuie să ştim ce se petrece într-adevăr aici. De fapt modul cum se descrie argila de obicei, felul cum trebuie ea prelucrată prin metoda curentă pentru a deveni într-adevăr funcţională, toate acestea contează extraordinar de mult abia în al doilea rând. Dar ceea ce trebuie ştiut în primul rând este că ea promovează revărsarea în sus a cosmicului.

Nu trebuie să existe însă numai această revărsare în sus a cosmicului, ci — şi vreau să îl denumesc pe celălalt terestru, pământesc — şi ceea ce este supus în burtă într-o oarecare măsură unui fel de digestie exterioară — şi tot ceea ce se desfăşoară prin vară şi iarnă în aer deasupra solului este, pentru creşterea plantelor, tot un fel de digestie —, tot ceea ce se desfăşoară în acest mod printr-un fel de digestie trebuie atras din nou în sol astfel încât să ia naştere într-adevăr o acţiune mutuală. Ceea ce se formează ca forţe prin apa şi aerul care se găsesc deasupra pământului, precum şi ceea ce se formează în mod fin homeopatic ca substanţe, toate acestea sunt atrase în sol prin conţinutul mai mic sau mai mare de calcar al solului. Conţinutul în calcar al solului precum şi substanţele calcaroase dispersate nemijlocit deasupra solului în doze homeopatice, toate acestea au menirea de a conduce din nou în sol ceea ce este nemijlocit terestru.

Vedeţi dumneavoastră, aceste lucruri vor fi cu totul altfel recunoscute atunci când va exista o adevărată ştiinţă, nu numai pălăvrăgeala ştiinţifică de astăzi. Atunci vor putea fi stabilite date exacte asupra lor. Se va şti atunci, de exemplu, că există o mare, o enormă diferenţă între căldura de deasupra solului, aşadar căldura din sfera Soarelui, a lui Venus, Mercur şi a Lunii, şi acea căldură care se face simţită în interiorul solului şi care se află aşadar sub influenţa lui Jupiter, Saturn şi Marte. Aceste două feluri de căldură, dintre care pe una o putem caracteriza ca fiind căldura de inflorescenţe şi de frunze pentru plante, iar pe cealaltă ca fiind căldura de rădăcini pentru plante, aceste două feluri de căldură sunt totuşi diferite, şi anume atât de diferite încât putem foarte bine numi căldura de deasupra pământului drept căldură moartă, iar căldura de sub pământ drept căldură vie. Căldura de sub pământ are în sine din plin ceva — mai cu seamă în timpul iernii — ce este un principiu interior al vieţii, ceva viu. Dacă noi oamenii ar trebui să trăim în această căldură care acţionează în pământ, am ajunge cu toţii peste măsură de proşti, căci pentru a fi deştepţi trebuie să oferim trupurilor noastre căldură moartă. Însă în clipa în care, prin conţinutul de calcar al solului, este atrasă căldură în sol, unde această căldură este introdusă prin celelalte substanţe ale pământului, când căldura exterioară trece realmente în căldură interioară, căldura devine într-o anumită stare uşor vie. Se ştie astăzi că există o deosebire între aerul de deasupra pământului şi aerul de sub pământ. Însă nu se ia în considerare faptul că există deja o deosebire între căldura de deasupra pământului şi căldura de sub pământ. Se ştie că aerul de sub pământ conţine mai mult acid carbonic iar aerul de deasupra pământului mai mult oxigen. În schimb nu se ştie care este cauza. Cauza este aceea că, la rândul său, aerul este străbătut de o uşoară undă de vitalitate atunci când este absorbit şi aspirat de pământ. Aşa stau lucrurile cu aerul şi cu căldura. Ele primesc o uşoară undă de viaţă când sunt

preluate în interiorul pământului.

Altfel este cu apa şi cu componentele solide. Acestea devin şi mai moarte în pământ decât sunt în exterior. Ele pierd ceva din viaţa lor exterioară dar tocmai prin aceasta devin capabile de a fi expuse forţelor cosmice celor mai depărtate. Iar substanţele minerale trebuie să se elibereze de ceea ce este imediat deasupra solului dacă vor să fie expuse forţelor cosmice celor mai depărtate. Ele se pot emancipa cel mai uşor de influenţele care vin din apropierea Pământului şi intră sub influenţele cosmice cele mai îndepărtate în perioada care în epoca noastră se situează între 15 ianuarie şi 15 februarie, aşadar iarna. Acestea sunt lucruri care vor fi cândva recunoscute ca fiind date exacte. Şi acesta este timpul în care în sol se poate dezvolta cel mai mult forţa de cristalizare, forţa formatoare a substanţelor minerale. Aceasta se petrece în miezul iernii. Pentru lăuntrul Pământului este atunci caracteristic să fie în cea mai mică măsură dependent faţă de sine însuşi în masele sale minerale, şi să ajungă sub influenţa forţelor formatoare de cristale, care se află în depărtările cosmosului.

Gândiţi-vă deci la ceea ce are loc: când ianuarie se apropie de sfârşit, substanţele minerale ale Pământului tânjesc în cea mai mare măsură să cristalizeze, şi cu cât se merge mai în adânc cu atât mai mult tânjesc să devină pur cristaline, în economia naturii. Pentru creşterea plantelor este de cele mai multe ori indiferent ce se petrece cu mineralele. În această perioadă plantele sunt dăruite cel mai mult propriei lor fiinţe în sol, şi cel mai puţin expuse substanţelor minerale; dimpotrivă, un anumit timp înainte şi după ce mineralele se pregătesc ‖ mai cu seamă înainte ‖ să treacă în forma modelată, cristalină, acestea au o deosebită importanţă pentru creşterea plantelor. Atunci ele radiază forţele care au o deosebită importanţă pentru creşterea plantelor. Astfel încât putem spune: cam din luna noiembrie până în decembrie există un timp în care ceea ce se află sub suprafaţa pământului devine deosebit de important pentru creşterea plantelor. Atunci apare un imbold: cum putem folosi într-adevăr aceasta pentru creşterea plantelor? Pentru că se va vedea cândva că folosirea unor asemenea lucruri este deosebit de importantă pentru a putea dirija creşterea plantelor.

Aş vrea să semnalez tocmai aici că dacă avem de a face cu un sol care nu transportă în sus cu uşurinţă, prin sine însuşi, ceea ce în acest timp de iarnă ar trebui să acţioneze în sus, este bine să adăugăm acestui sol argilă într-o doză corespunzătoare, pe care o voi indica mai târziu. Cu aceasta se pregăteşte solul pentru a duce deasupra pământului ceea ce se află mai întâi în sol ca forţă de cristal, ‖ care nu ajuns încă la punctul ei final ‖ acesta se va situa în lunile ianuarie, februarie ‖, astfel încât să poată fi folosită la creşterea plantelor. Această forţă de cristalizare se poate vedea acţionând în zăpada ce cristalizează. Ea devine cu atât mai intensivă, mai puternică cu cât se pătrunde mai mult în interiorul pământului.

Vedeţi dumneavoastră, în acest mod rezultă tocmai din cele mai ‖ aparent ‖ disparate cunoştinţe, cele mai pozitive indicii ce pot ajuta radical, altfel s-ar rămâne numai la tatonări. Trebuie să ne fie într-adevăr clar că domeniul agricol, împreună cu ceea ce se află sub suprafaţa pământului, reprezintă pe deplin o individualitate care trăieşte continuu şi în timp, şi că viaţa pământului este deosebit de puternică tocmai în timpul iernii, pe când în timpul verii, într-un anumit fel, ea moare.

Trebuie să evidenţiem un lucru foarte important pentru cultivarea pământului. Vedeţi dumneavoastră, acest „foarte important” ‖ am menţionat-o deja de mai multe ori printre antroposofi ‖ constă în a şti în ce condiţii poate acţiona spaţiul cosmic împreună cu forţele sale asupra teluricului. Pentru a înţelege acest lucru să pornim de la structura interioară a seminţei. Sământa, din care se dezvoltă embrionul, este privită de obicei ca o formaţiune moleculară extrem de complicată. Şi se acordă cea mai mare importanţă înţelegerii acestei formări a seminţei în complicata ei structură moleculară. Se spune: moleculele au o anumită structură, la moleculele simple, structura este simplă; apoi se complică tot mai mult, până când se ajunge la structura extraordinar de complicată a moleculei de proteină. Se priveşte cu uimire şi admiraţie la ceea ce se gândeşte a fi complicata structură a proteinei din sământă, pentru că se procedează în felul următor.

Se crede că dacă avem o moleculă de albumină, aceasta trebuie să fie nemaipomenit de complicată. Pentru că din această structură complicată se naşte viitorul organism. Şi acest organism viitor, care este extrem de complicat, a fost deja prefigurat în structura embrionară a seminţei, aşadar şi această substanţă microscopică sau submicroscopică trebuie să fie neobişnuit de complicat construită. Situaţia se prezintă cam aşa, dar numai într-o anumită măsură. În timp ce se formează proteina terestră şi structura moleculară este împinsă până la cel mai înalt grad de complexitate. Însă din acest grad maxim de complexitate nu s-ar naşte niciodată un nou organism, niciodată.

Pentru că organismul nu rezultă din sământa unei specii astfel încât ceea ce s-a format ca sământă în planta-mamă sau în animalul-mamă să se continue în ceea ce se naşte ca plantă-pui sau animal-pui. Aceasta nu este căutuşi de puţin adevărat. Este mai degrabă adevărat că după ce această complexitate a alcătuirii a fost împinsă la maximum, aceasta se descompune, astfel că până la urmă, în ceea ce fusese împins la cea mai înaltă complexitate în domeniul pământescului, avem un mic haos. Se descompune, am putea spune, în praf cosmic; iar dacă ceea ce se descompune în praf cosmic când sământa a fost adusă la cea mai înaltă complexitate s-a descompus şi a apărut micul haos, atunci întregul univers înconjurător începe să acţioneze asupra seminţei, imprimându-se în ea şi clădind din micul haos tot ceea ce poate fi clădit în ea prin acţiunile din toate părţile universului (*vezi desenul*).

Planşa 2

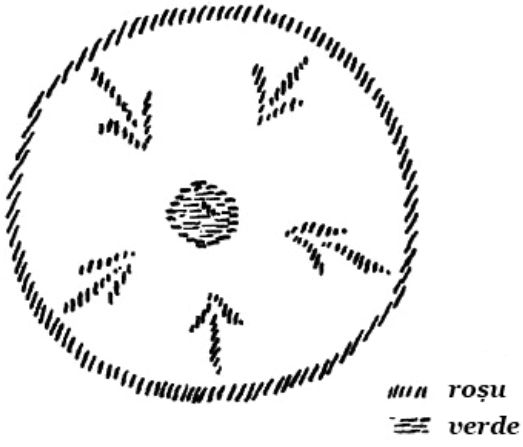

Şi obţinem astfel în sământă o imagine a universului. De fiecare dată, în dezvoltarea seminţei procesul pământesc de organizare este dus la capătul său, până în stadiul de haos. De fiecare dată noul organism se formează, din întregul univers, în sământa haotizată. Organismul iniţial are doar tendinţa de a aduce sământa, prin afinitatea sa cu acea parte a cosmosului, în acea stare cosmică în care să acţioneze forţele din direcţiile corecte, astfel ca dintr-o păpădie să nu apară o dracilă, ci din nou o păpădie. Ceea ce exprimă fiecare plantă este întotdeauna expresia unei constelaţii cosmice oarecare şi este format din cosmos. În general, când vrem să aducem cosmosul să acţioneze

cu forţele sale în cadrul pământescului, este necesar să împingem pe cât de mult posibil pământescul în stadiul de haos. Peste tot unde vrem să aducem cosmosul în acţiune trebuie să împingem pe cât de mult posibil pământescul în stadiul de haos. Pentru creşterea plantelor natura însăşi se îngrijeşte deja de aceasta într-o anumită privinţă. Deoarece fiecare organism nou este alcătuit pornind din cosmos, este fără îndoială necesar ca noi să menţinem în acest organism cosmicul până la următoarea formare a seminţei.

În cazul în care introducem sămânţa unei plante oarecare în pământ, în această sămânţă avem amprenta, expresia întregului cosmos plecând dintr-o direcţie anume a universului. În aceasta se exprimă o constelaţie, şi prin aceasta sămânţa îşi primeşte forma ei anume. În clipa în care este însămânţată în sol, exteriorul pământului acţionează foarte puternic asupra ei şi ea este pătrunsă de dorinţa de a nega cosmicul, de a creşte rapid, dezvoltându-se în toate direcţiile posibile, căci ceea ce acţionează deasupra pământului nu vrea în fond să păstreze această formă. Faţă de împingerea în haos ❙ sămânţa trebuie împinsă până în stadiul de haos ❙ acum, când din sămânţă se dezvoltă deja prima structură vegetală şi lujerii ulteriori, există necesitatea de a aduce pământescul în plantă vizavi de cosmic, care trăieşte ca formă a plantei în sămânţă. Trebuie să apropiem planta de pământ în creşterea ei. Aceasta se poate petrece numai prin aceea că viaţa deja existentă pe pământ, care nu a ajuns încă complet haotizată, care nu a fost împinsă până la structurarea seminţei, ci s-a oprit mai devreme în organizarea plantei, înainte de a fi ajuns la structurarea seminţei, să o înglobăm într-adevăr ❙ această viaţă existentă pe pământ ❙ în viaţa plantelor. Şi ajungem iarăşi în sferele deosebit de favorizate de noroc care pun la dispoziţia omului formaţiuni bogate în humus în gospodărirea naturii. Pentru că omul, în fond, poate substitui în mod artificial numai în mod defectuos ceea ce ne poate oferi pământul ca fertilitate printr-o formare naturală de humus.

Pe ce se întemeiază însă această formare de humus? Ea se întemeiază pe faptul că ceea ce provine din viaţa plantelor este preluat de procese ale naturii. Ceea ce nu a ajuns încă la stadiul de haos respinge, într-un anumit mod, cosmicul. Dacă acest fapt este folosit în creşterea plantelor, atunci reţinem ceea ce este propriu-zis teluric în lăuntrul plantei, cosmicul acţionând numai în fluxul care urcă din nou până la formarea seminţei. Dimpotrivă, pământescul acţionează în dezvoltarea frunzelor şi a florilor, şi aşa mai departe. În toate acestea cosmicul îşi radiază influenţele numai din exterior. Aceasta poate fi urmărit foarte precis.

Presupuneţi că aveţi o plantă care creşte plecând de la rădăcină. La capătul tulpinii se formează micuţa sămânţă. Se dezvoltă frunzele şi florile. Însă, priviţi: în frunze şi în flori teluric este ceea ce reprezintă formă şi umplere cu materie pământească, astfel încât motivul pentru care o frunză sau o sămânţă se îngroaşă, preia substanţialitate interioară şi aşa mai departe, constă în ceea ce planta primeşte de la noi drept pământesc, ceea ce încă nu a ajuns în stadiul de haos. Şi dimpotrivă, sămânţa îşi dezvoltă întreaga forţă prin tulpină, dar în direcţie verticală, nu în periferie, de unde puterea cosmosului acţionează asupra frunzelor şi florilor plantei. Aceasta se poate observa nemijlocit.

Căci priviţi frunzele verzi ale plantelor (*vezi desenul*). Frunzele verzi ale plantelor poartă pământescul în forma lor, în grosimea lor, în culoarea lor verde. Dar ele nu ar fi verzi dacă nu ar trăi în ele şi forţa cosmică a Soarelui.

Planşa 2

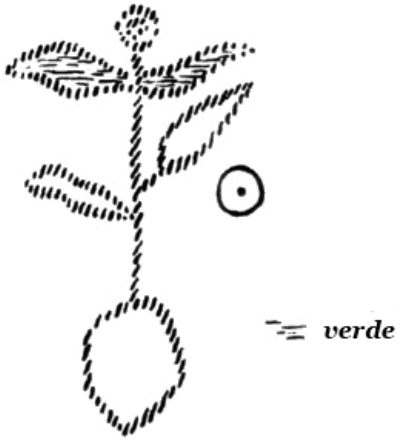

Când ajung la flori colorate, în ele nu mai trăieşte numai forţa cosmică a Soarelui, ci şi acel sprijin pe care îl primesc forţele cosmice ale Soarelui de la planetele exterioare Marte, Jupiter şi Saturn. Numai dacă privim creşterea plantelor în acest fel vedem în culoarea roşie a trandafirului forţa lui Marte atunci când observăm trandafirul. Privim floarea soarelui: ea nu este numită pe drept floarea Soarelui, ea este numită aşa numai din cauza formei sale; pentru faptul că este galbenă ar trebui să fie propriu-zis numită floarea lui Jupiter, pentru că forţa lui Jupiter, care sprijină forţa cosmică a Soarelui, produce în flori culoarea albă şi galbenă. Apropiindu-ne de o cicoare cu culoarea ei albăstruie trebuie să presimţim în această culoare albăstruie acţiunea lui Saturn care sprijină acţiunea Soarelui.

Planşa 2

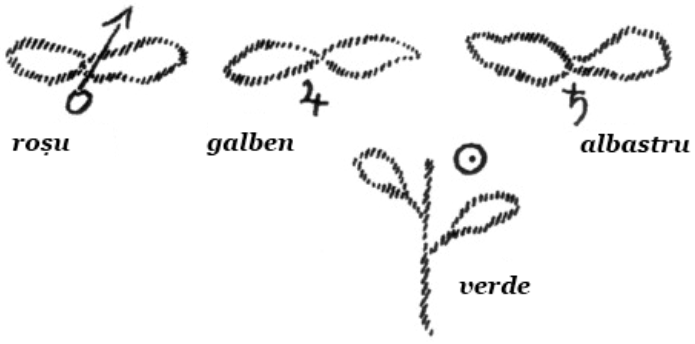

Avem aşadar posibilitatea de a-l vedea chiar pe Marte în floarea roşie. Avem posibilitatea de a-l vedea pe Jupiter în floarea albă şi în cea galbenă, în floarea albastră îl vedem pe Saturn, iar în frunza verde vedem propriu-zis Soarele.

Însă ceea ce apare în coloraţia florii acţionează deosebit de puternic ca forţă în rădăcină. Pentru că iată, ceea ce trăieşte, ceea ce este sursă de forţă în planetele exterioare acţionează şi în lăuntrul solului. Este pura realitate, astfel încât trebuie să ne spunem: o plantă smulsă din pământ, are jos rădăcina, iar în rădăcină se află cosmicul; în floare este mai ales pământescul, iar cosmicul s-ar afla numai în cele

mai fine nuanţe ale culorilor.

Dimpotrivă, când e vorba ca pământescul să trăiască în rădăcină, să vieţuiască puternic în rădăcină, el ţâşneşte în formă. Pentru că planta îşi are forma de la ceea ce se poate naşte în domeniul teluric. Ceea ce face ca forma să se desfăşoare, este pământesc. Însă atunci când rădăcina se divide ramificându-se, luându-şi formă, pământescul acţionează în jos, aşa cum acţionează cosmicul, în culoare, în sus. Astfel că avem rădăcini cosmice în acele rădăcini care sunt alcătuite unitar. Dimpotrivă, în rădăcinile ramificate avem o intervenţie a acţiunii pământescului în sol, aşa cum în culoare acţionează în sus, în flori, cosmicul, iar ceea ce este solar se află la mijloc, între ele. Solarul acţionează predominant în frunza verde şi în raportul mutual dintre floare şi rădăcină, împreună cu tot ceea ce se află între ele. Solarul este de fapt ceea ce recunoaşteţi în sol drept diafragmă, pe când cosmicul îl găsim în interiorului pământului şi acţionează în sus asupra părţii superioare a plantei. Însă teluricul de deasupra solului acţionează şi el în jos, trăgând în jos planta cu ajutorul elementelor înrudite cu calcarul. De aceea examinaţi plantele la care pământescul ‖ prin calcar ‖ este atras puternic până în rădăcină: sunt plante care îşi trimit rădăcinile lor ramificate în toate direcţiile, cum ar fi plantele furajere valoroase ‖ nu sfecla, ci bunăoară sparceta; putem spune astfel că dacă vrem să înţelegem plantele trebuie să privim forma plantelor, să deducem din forma şi culoarea florii plantei în ce măsură acţionează cosmicul şi pământescul în ele.

Să presupunem că ne-ar reuşi pe o cale oarecare să reţinem cosmicul în plantă, să-l reţinem puternic; atunci el nu se va mai manifesta ţâşnind în floare, ci se va desfăşura în ceva de natura tulpinii. Unde trăieşte cosmicul în plantă după cele afirmate? El trăieşte în substanţa silicioasă. Priviţi bunăoară planta Equisetum: ea are însuşirea de a atrage cosmicul îmbibându-se cu silice. De fapt ea conţine 90% acid silicic. În această plantă de Equisetum cosmicul se află într-o imensă supraabundenţă, însă în aşa fel încât se revelează nu în floare, ci tocmai în creşterea părţii de jos. Să luăm un alt exemplu.

Să presupunem că vrem să reţinem în rădăcină ceea ce la o plantă tinde în sus, prin tulpină, către frunză. Desigur, în epoca actuală aşa ceva nu se mai ia în considerare, pentru că am stabilit genurile plantelor prin diferitele raporturi ce există între ele. În timpurile mai vechi, primordiale, era altfel, căci atunci se putea transforma uşor o plantă într-alta. Pe atunci aceasta se întâmpla pe o scară largă. Şi astăzi se mai ia în consideraţie, pentru că trebuie căutate condiţiile favorabile unei anumite plante.

Ce trebuie să luăm în considerare astăzi, cum trebuie să ne uităm la o plantă la care vrem ca forţa cosmică să nu ţâşnească în sus în principiul floral şi fructificator, ci să rămână jos, astfel ca dezvoltarea tulpinii şi a frunzelor să fie reţinută într-o anumită măsură în formarea rădăcinii; ce trebuie să facem în cazul acesta? Trebuie să sădim o asemenea plantă într-un sol nisipos. Pentru că într-un sol silicios cosmicul este reţinut, chiar captat. De aceea cartoful, la care trebuie să realizăm reţinerea formării florilor jos în tubercul ‖ căci cartoful este un rizom la care forţa formativă a frunzelor şi tulpinilor este reţinută în tubercul, cartoful nu este rădăcină, ci o tulpină reţinută ‖, cartoful va trebui deci pus într-un sol nisipos, căci altfel nu vom realiza reţinerea forţei cosmice în tubercul.

Din toate acestea rezultă că pentru aprecierea întregii dezvoltări a plantelor, ABC-ul este, ca să spunem aşa, faptul de a ne putea răspunde întotdeauna la întrebarea: ce este cosmic şi ce este terestru la o plantă? Cum poate fi făcut solul, prin însuşirile sale speciale, să încline înspre o concentrare a cosmicului, aş zice, şi prin aceasta de a-l reţine mai mult în rădăcină şi frunză? Cum poate fi el rarefiat, astfel încât în rarefierea sa să poată fi absorbit în sus, până în flori, colorându-le, sau până în formarea de fructe, impregnându-le cu un gust ales? Căci dacă aveţi caise sau prune cu un gust ales, acest gust ales, ca şi culoarea florilor, reprezintă cosmicul ajuns până sus la fruct. În măr îl mâncaţi efectiv pe Jupiter, în prună îl mâncaţi efectiv pe Saturn. Şi dacă omenirea, cu cunoştinţele ei de astăzi, ar fi pusă în faţa necesităţii de a produce din câteva plante, existente în timpurile primordiale pământeşti, multitudinea soiurilor noastre de fructe, nu ar ajunge prea departe, dacă formele soiurilor noastre de fructe nu ar fi deja create şi transmise prin ereditate din timpul în care în omenire se mai ştia încă ceva, dintr-o înţelepciune străveche instinctivă, despre producerea soiurilor de fructe din soiurile primitive existente atunci. Dacă nu am avea deja soiurile de fructe şi nu s-ar perpetua mereu conform eredităţii, s-ar ajunge astăzi ‖ dacă ne-am afla în aceeaşi situaţie, cu inteligenţa noastră de astăzi, şi ar trebui să le creăm încă o dată, în raport cu producerea soiurilor de fructe ‖ să nu ne reuşească multe încercări. Pentru că totul se face prin încercări şi nu se pătrunde raţional în proces. Însă această pătrundere raţională este acum condiţia fundamentală care trebuie să reiasă din nou dacă vrem într-adevăr să gospodărim în continuare pe Pământ.

A fost deosebit de nimerit ceea ce a spus prietenul nostru *Stegemann*, că se constată o scădere a calităţii produselor. Această scădere a calităţii depinde într-adevăr ‖ dinspre partea mea, îmi puteţi lua această observaţie în nume de rău sau nu ‖, la fel ca şi metamorfozarea alcătuirii sufletului omenesc, de sfârşitul perioadei Kali Yuga în univers, în cursul ultimelor decenii cât şi în deceniile ce vor urma. Ne aflăm şi în faţa unei imense transformări a tainelor naturii. Ceea ce ni s-a transmis din timpurile vechi, ceea ce am perpetuat atât ca aptitudini naturale, cunoştinţe moştenite pe cale naturală şi altele asemenea, precum şi cele ce ni s-au transmis ca remedii, îşi pierd însemnătatea. Trebuie să dobândim, la rândul nostru, o nouă cunoaştere, pentru a pătrunde în contextul natural al unor astfel de lucruri. Omenirea nu are de ales decât, fie ca în cele mai diverse domenii să înveţe câte ceva aparţinând întregului tot al naturii şi universului, fie să lase natura să piară, să degenereze, tot aşa cum e cazul cu viaţa omenească. Aşa cum a fost nevoie, în timpurile vechi, de cunoştinţe care să pătrundă cu adevărat structurile naturii, tot aşa avem şi noi astăzi din nou nevoie de cunoştinţe care să pătrundă realmente structurile naturii.

Am vorbit deja despre faptul că omul abia dacă mai ştie astăzi cum se comportă aerul în interiorul pământului, însă aproape că nu mai ştie deloc cum se comportă lumina în interiorul pământului. El nu ştie că roca cosmică prin excelenţă, silicea, preia lumina în pământ şi o face acolo activă, că, dimpotrivă, ceea ce este aproape de pământescul viu, formarea humusului, aceea nu preia lumina, nici nu o face activă în pământ, şi de aceea produce o activitate lipsită de lumină. Însă acestea sunt lucruri care trebuie conştientizate, care trebuie pătrunse.

Însă creşterea plantelor nu este totul pe pământ, ci de un anumit domeniu al pământului aparţine şi ceva de natură animală. Din cauze care vor deveni evidente, putem face abstracţie de om. Însă nu putem face abstracţie de regnul animal; deoarece este caracteristic faptul că, dacă pot spune aşa, cea mai bună analiză cosmică se împlineşte de la sine în convieţuirea, într-un anumit domeniu, dintre plantele care cresc aici cu ceea ce trăieşte ca animale pe acel domeniu. Este însă caracteristic ‖ şi m-aş bucura dacă lucrurile ar fi ulterior verificate, căci verificarea ar confirma desigur aceasta ‖ că dacă există într-o oarecare gospodărie agricolă proporţia corectă de vaci, cai şi alte animale, aceste animale furnizează împreună exact atât de mult gunoi cât este necesar pentru gospodăria agricolă, cât este necesar pentru a mai adăuga ceva la ceea ce a devenit deja haotic. Şi anume, dacă se are numărul corect de cai, vaci, porci, atunci şi raportul amestecului de gunoi va fi cel just. Aceasta se află în legătură cu faptul că animalele consumă o cantitate justă din ceea ce le oferă creşterea plantelor, deoarece animalele mănâncă o cantitate justă din ceea ce poate da pământul ca hrană vegetală. Din acest motiv, ele elaborează, în decursul proceselor lor organice, atâta gunoi cât este necesar pentru a fi redat înapoi pământului. De fapt este adevărat ‖ chiar dacă nu poate fi realizat întru totul, dar în sens ideal este corect ‖ că dacă suntem nevoiţi să aducem gunoi din afară, trebuie să-l folosim, să-l considerăm ca pe un remediu pentru o gospodărie deja bolnavă. Căci ea nu este sănătoasă decât în măsura în care îşi produce gunoiul prin efectivul propriu de animale. Aceasta pretinde desigur dezvoltarea unei ştiinţe corecte a numărului necesar de animale dintr-o anumită specie într-o anumită gospodărie.

Însă acesta va rezulta de îndată ce vom avea o anumită cunoaştere a forţelor interioare care acţionează aici. Ceea ce am spus că ar fi „burtă” deasupra solului şi „cap” sub suprafaţa solului, este în legătură la rândul său cu înţelegerea organismului animal. Organismul animal

„sfera" deasupra omului şi „cap" sau capătuiaţa omului, este în legătură la rândul său cu înţelegerea organismului animal. Organismul animal vieţuieşte în întregul context al economiei naturii. Astfel încât în privinţa întruchipării formei şi culorii sale, şi în privinţa structurii şi consistenţei substanţei sale, din faţă înspre spate, aşadar de la bot înspre inimă, este supus acţiunii lui Saturn, Jupiter şi Marte, în inimă acţiunii Soarelui, iar după inimă înspre coadă acţiunii lui Venus, Mercur şi Lunii (*vezi desenul*). În această privinţă, în viitor, aceia care sunt interesaţi de aceste lucruri ar trebui să-şi formeze cunoaşterea într-adevăr prin contemplarea formei.

Planşa 2

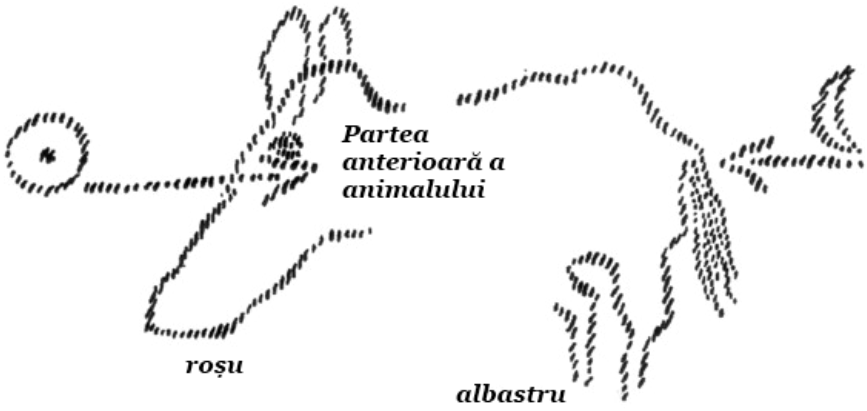

Pentru că această cultivare a cunoaşterii plecând de la formă, conform contemplării formei, este de o imensă importanţă. Mergeţi o dată într-un muzeu şi priviţi scheletul unui mamifer oarecare, pătrundeţi-l cu conştienţa: în timpul formării capului a acţionat în special radiaţia Soarelui, aşa cum se revarsă ea în bot, acţiunea radiantă directă a Soarelui; şi după cum, bazat pe alte temeiuri pe care le vom discuta de asemenea aici, animalul se expune într-un fel sau în altul Soarelui ‖ un leu se expune altfel decât un cal ‖, este configurat capul şi ceea ce ţine nemijlocit de acesta. Astfel că în partea anterioară a animalului avem de a face cu o radiaţie directă a Soarelui, şi legată de aceasta, cu conformaţia capului.

Gândiţi-vă că lumina Soarelui pătrunde şi pe o altă cale în sfera Pământului, întrucât este reflectată de Lună. Astfel că nu avem de a face numai cu lumina Soarelui, ci şi cu lumina solară reflectată de Lună. Această lumină solară reflectată de Lună este cu totul inactivă când luceşte asupra capului unui animal. Acolo ea nu dezvoltă nici o acţiune. Aceste lucruri sunt valabile îndeosebi pentru viaţa embrionară. Însă lumina reflectată de Lună îşi desfăşoară cea mai puternică acţiune a sa când cade pe partea posterioară a animalului. Şi priviţi conformaţia scheletului în partea posterioară în raportul său specific cu conformaţia capului. Dezvoltaţi un simţ al formei pentru acest contrast, pentru felul şi modul în care se alătură coapsele, pentru felul în care este configurat aici procesul digestiei în contrast cu ceea ce se formează ca pol opus dinspre cap înăuntru. Atunci între partea anterioară şi cea posterioară a animalului avem contrastul dintre Soare şi Lună. Şi dacă mergeţi mai departe găsiţi că acţiunea solară merge până la inimă, că înaintea inimii stagnează, că Marte, Jupiter şi Saturn acţionează în formarea capului şi a sângelui, că după inimă înspre spate acţiunea Lunii este sprijinită de acţiunea lui Mercur şi a lui Venus, astfel încât dacă ridicăm animalul, îl rotim şi îl direcţionăm astfel încât capul să fie îndreptat spre pământ iar partea posterioară în sus, atunci vom avea poziţia pe care o are în mod invizibil individualitatea agricolă.

Prin aceasta aveţi posibilitatea de a găsi, din conformaţia animalului, o relaţie, de exemplu, între ceea ce furnizează animalul ca gunoi şi necesarul de gunoi al pământului care furnizează plante mâncate de animal. Căci trebuie să ştiţi că, de exemplu, acţiunile cosmice care lucrează într-o plantă vin din lăuntrul pământului, fiind conduse în sus. Dacă o plantă este deosebit de bogată în asemenea acţiuni cosmice şi este mâncată de un animal care la rândul său furnizează gunoi plecând de la organizaţia sa, pe baza unei astfel de hrane, atunci acest animal furnizează gunoiul cel mai potrivit pentru acel sol pe care creşte planta.

Vedeţi dumneavoastră, dacă lucrurile sunt privite ţinând cont de forma lor, atunci aflăm tot ceea ce este necesar în această individualitate închisă în sine care este gospodăria agricolă. Numai că trebuie socotit şi efectivul de animale.

Rudolf Steiner

BAZELE SPIRITUAL-ŞTIINŢIFICE PENTRU PROSPERAREA AGRICULTURII

GA 327

A TREIA CONFERINŢĂ

Koberwitz, 11 iunie 1924

O privire asupra activităţii naturii: acţiunea spiritului în natură.

Forţele Pământului şi ale cosmosului ❙ despre care v-am vorbit ❙ acţionează în agricultură prin substanţele Pământului. Prezentarea diferitelor aspecte practice în zilele următoare o vom putea face numai dacă vom aprofunda astăzi problema: cum acţionează forţele despre care am vorbit prin intermediul substanţelor Pământului? Aşadar trebuie să pătrundem în activitatea naturii în general.

Una dintre cele mai importante probleme care poate fi ridicată când este vorba de producţia pe domeniile agricole, a fost cea cu privire la însemnătatea şi influenţa azotului asupra întregii producţii agricole. Iată că tocmai în această problemă a naturii acţiunii azotului există astăzi o mare confuzie. Se poate spune că pretutindeni unde azotul este activ se văd numai efectele sale periferice, partea cea mai superficială a manifestării sale. Însă nu sunt pătrunse corelaţiile naturale prin care acţionează azotul, şi aceasta nu o putem face dacă ne limităm la cadrul unui singur domeniu al naturii; aceasta o putem face numai dacă privim natura în toată amploarea ei şi dacă ne interesăm de activitatea azotului în univers. Se poate chiar spune că rolul principal al azotului nici nu se desfăşoară în viaţa vegetală; însă cunoaşterea acestui rol este totuşi necesară în primul rând pentru înţelegerea vieţii vegetale.

Dar azotul are, prin faptul că acţionează în fiinţa naturii, aş zice, patru fraţi, a căror acţiune trebuie cunoscută în acelaşi timp, dacă vrem să-i cuprindem funcţiile şi importanţa sa în aşa-numita economie a naturii. Aceşti patru fraţi sunt cei cu care el este legat, într-un mod încă tainic pentru ştiinţa exterioară de astăzi, legat în proteina vegetală şi animală. Cei patru fraţi sunt: carbonul, oxigenul, hidrogenul şi sulful.

Dacă vrem să cunoaştem întreaga importanţă a proteinei, nu ne este permis să enumerăm drept componenţii ei cei mai importanţi numai hidrogenul, oxigenul, azotul şi carbonul, ci mai trebuie adăugat şi sulful, ca substanţă activă într-un mod profund semnificativ. Căci înlăuntrul acestei proteine sulful reprezintă tocmai mijlocitorul dintre spiritualul răspândit pretutindeni în univers, între forţa plăsmuitoare a spiritualului şi lumea fizică. Şi se poate spune că cel care vrea într-adevăr să urmărească urmele trasate de spirit în lumea materială, acela trebuie să urmărească activitatea sulfului. Chiar dacă această activitate nu este la fel de evidentă ca cea a celorlalte substanţe, totuşi ea este fără îndoială de cea mai mare importanţă, pentru că spiritul acţionează în fizicul din natură pe calea sulfului, sulful este de-a dreptul purtător al spiritualului. Vechiul său nume, sulfur, este înrudit cu numele fosfor; sulful îşi are vechiul său nume deoarece în timpurile de odinioară, în lumina ce se răspândeşte, în lumina solară, s-a văzut şi răspândirea spiritualului. Şi de aceea au fost numite aceste substanţe, cum sunt sulful şi fosforul, care aveau de a face cu pătrunderea acţiunii luminii în materie, purtători ai luminii.

Deci tocmai pentru că activitatea sulfului este atât de subtilă în economia naturii, cel mai bine se va dezvălui ochilor noştri, şi vom învăţa cu adevărat să înţelegem ce reprezintă într-adevăr aceste substanţe în întreaga fiinţă a universului, prin faptul că îi vom cuprinde cu privirea pe ceilalţi patru fraţi: carbonul, hidrogenul, oxigenul şi azotul. Deoarece chimistul de astăzi nu ştie prea multe despre aceste substanţe. El ştie cum arată ele exterior, când le are în laborator, însă, de fapt, nu cunoaşte deloc importanţa interioară a acestor substanţe în cadrul activităţilor cosmice. Iar cunoaşterea pe care o avem astăzi prin chimie despre aceste substanţe este într-adevăr nu cu mult mai profundă decât cea pe care ne-o facem despre un om căruia i-am văzut înfăţişarea exterioară în treacăt pe stradă, pe care eventual l-am fotografiat cu un aparat fotografic şi de care ne amintim cu ajutorul acestei poze. Căci ceea ce face ştiinţa cu aceste substanţe a căror natură mai profundă trebuie totuşi cunoscută, nu este cu mult mai mult decât fotografierea cu un aparat fotografic, iar ceea ce apare în cărţi şi conferinţe asupra acestor substanţe într-adevăr nu conţine cu mult mai mult.

Să pornim mai întâi de la carbon ❙ consecinţele pentru lumea vegetală vor rezulta mai târziu de la sine. Acest carbon, vedeţi dumneavoastră, a coborât în timpurile mai noi de la o foarte aristocratică poziţie până la o foarte, foarte plebeică situaţie ❙ şi Dumnezeu ştie că acest drum a fost parcurs mai târziu şi de multe alte fiinţe ale universului. Prin carbon se înţelege în sens curent ceea ce se arde în sobe, cărbunele. Prin carbon se înţelege grafitul cu care se scrie. Una dintre formele carbonului este considerată încă a avea un caracter aristocratic, diamantul, însă nu se prea mai iveşte ocazia de a o aprecia, pentru că nu mai poate fi cumpărată. Şi astfel, ceea ce se ştie despre carbon reprezintă într-adevăr infinit de puţin în raport cu imensa importanţă a carbonului în univers. Însă acest flăcău negru ❙ să-l numim flăcău ❙ era considerat un timp relativ scurt înainte, acum vreo câteva secole, drept ceva ce era desemnat cu un nume foarte nobil, cu numele „piatra filosofală”.

S-a sporovăit mult asupra a ceea ce ar putea fi piatra filosofală, însă din această vorbărie nu au reieşit multe. Căci atunci când vechii alchimişti şi alţii ca ei vorbeau despre piatra filosofală, înţelegeau carbonul în diferitele sale ipostaze. Şi ei păstrau numele ei în secret, pentru că dacă nu l-ar fi ţinut în secret de fapt fiecare ar fi putut poseda piatra filosofală. Era însă chiar carbonul. Şi de ce era carbonul?

Am putea răspunde la aceasta cu o veche concepţie, care totodată conţine ceva ce ar trebui ştiut astăzi despre carbon. Dar dacă facem abstracţie de forma fragmentată sub care întâlnim carbonul în natură, datorită diverselor procese la care a fost supus, ca huilă sau grafit, dacă vom concepe carbonul în activitatea sa vie aşa cum străbate el omul, corpul animalelor, aşa cum edifică prin raporturile sale corpul plantelor, atunci structura amorfă, lipsită de formă pe care ne-o reprezentăm despre carbon ne apare drept ultima fază, cadavrul a ceea ce reprezintă într-adevăr cărbunele, carbonul în economia naturii.

Deci carbonul este purtătorul tuturor proceselor formative din natură. Oriunde trebuie să se dea o formă, fie că avem în vedere forma relativ constantă a plantei sau forma în continuă metamorfoză a organismului animal, carbonul este marele plastician care nu numai că-şi poartă în

sine a sa substanţialitate neagră, ci care, atunci când este în deplină activitate, în mişcare lăuntrică, poartă pretutindeni în sine imaginile formatoare ale lumii, marile imaginaţiuni ale universului din care trebuie să se nască tot ceea ce în natură ia o formă. În carbon domneşte un plastician tainic, iar acest plastician tainic, în timp ce modelează cele mai diferite forme pe care natura le plăsmuieşte, se serveşte de sulf. Astfel încât, dacă vrem să vedem în sens corect carbonul în natură, trebuie să contemplăm spiritualitatea universului ca umectându-se cu sulf şi acţionând ca un plastician, cum edifică cu ajutorul carbonului formele mai dense ale plantelor, însă şi cum, pe de altă parte, edifică forma trecătoare, chiar în timp ce se naşte, a omului ‖ care tocmai prin aceea este om şi nu plantă, prin faptul că el poate mereu nimici la rândul său imediat forma ce abia se naşte, prin eliminarea carbonului combinat cu oxigenul ca acid carbonic. Deoarece carbonul în corpul uman îl formează prea rigid, prea ţeapăn, ca un palmier ‖ el este predispus să ne facă atât de rigizi ‖ respiraţia desfiinţează această acţiune, smulge carbonul din rigiditate, îl combină cu oxigenul şi îl transportă afară, astfel încât noi suntem constituiţi cu o mobilitate de care avem nevoie ca fiinţe omeneşti.

Dar în plantă carbonul se află reţinut într-un anumit grad şi într-un anumit mod într-o formă solidă chiar şi la plantele anuale. Un vechi proverb spune relativ la om că „sângele este un suc cu totul deosebit”, şi cu drept cuvânt trebuie spus că Eul omenesc pulsează în sânge, exteriorizându-se în mod fizic. Detaliind, putem spune că acest spirit al omului pe care îl numim Eu se mişcă în sânge, umezit cu sulf, pe căile carbonului care ţese, care acţionează, îşi dă formă şi îşi redizolvă forma. Aşa cum Eul uman trăieşte în carbon, tot astfel trăieşte oarecum şi Eul cosmic în Spiritul cosmic, pe calea ocolită a sulfului, în carbonul care se structurează şi se destructurează mereu.

În epocile timpurii ale dezvoltării Pământului, carbonul era ceea ce se elimina. Abia mai târziu s-a adăugat, de exemplu, ceea ce este calcaros, ceea ce omul foloseşte pentru a-şi crea un suport mai solid, un schelet mai solid. Pentru ca ceea ce trăieşte în carbon să se poată mişca, omul îşi creează, în scheletul său calcaros, o temelie solidă, la fel ca animalul, cel puţin animalul superior. În acest fel, prin integrarea carbonului mobil, omul se desprinde din ceea ce este pur mineral, calcaros în pământ şi pe care îl încorporează în sine, pentru a avea pământ solid în sine. În calcarul din sistemul său osos, omul are pământul solid în sine.

Însă iată: cu acestea vă puteţi forma ideea că fiecare fiinţă vie are la temelia sa un schelet mai mult sau mai puţin solid, mai mult sau mai puţin fluctuant, de natură carbonică, pe căile căruia spiritualul se mişcă prin lume. Permiteţi-mi să desenez cu totul schematic aceste lucruri, pentru a le avea cât mai clare. Vreau să desenez un schelet pe care spiritul l-a edificat oarecum cu ajutorul sulfului, în felul acesta (*vezi desenul albastru*).

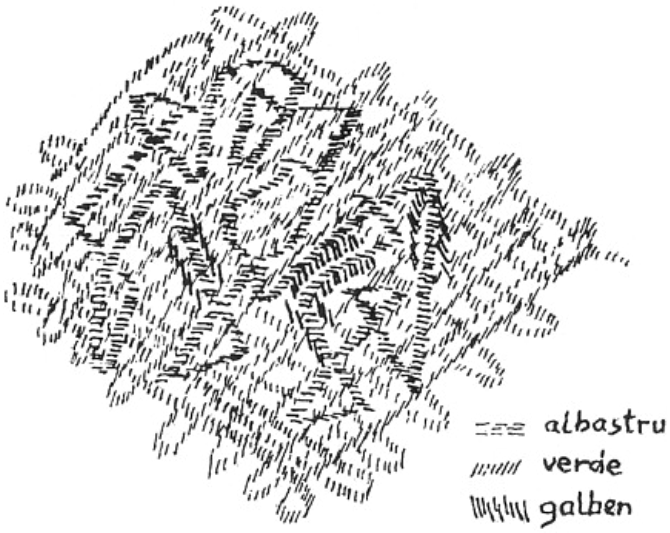

Planşa 3

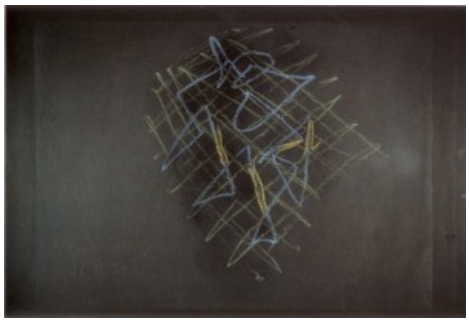

[măreşte imaginea]

Acesta este fie carbon în continuă schimbare, care se mişcă în sulful aflat într-o doză foarte fină, fie, ca la plante, un schelet de carbon devenit mai mult sau mai puţin solid, amestecat cu alte substanţe, ingrediente.

Dar, vedeţi acum: dacă examinăm omul, sau în definitiv şi o altă fiinţă, atunci trebuie ‖ şi aceasta a fost adesea accentuată în întrunirile noastre ‖ ca această vietate să fie străbătută de componenta eterică, care este adevăratul purtător al vieţii. Aşadar ceea ce reprezintă scheletul carbonic al unei fiinţe vii trebuie să fie străbătut la rândul său de elementul eteric, astfel încât acest eteric să se ţină fie fixat strâns de acest schelet, fie să fie mai mult sau mai puţin în mişcare fluctuantă. Însă etericul trebuie să fie răspândit peste tot unde este schelet (*vezi desenul verde*). Putem spune aşadar că ceva eteric trebuie să existe peste tot unde este acest schelet.

Însă acest eteric ar fi ceva ce, în primul rând, nu ar putea exista ca eteric în cadrul lumii noastre fizice pământeşti dacă ar rămâne izolat în sine. El s-ar strecura, ca să spunem aşa, ca un nimic peste tot, şi nu s-ar putea ataşa de cele de care trebuie să se ataşeze în lumea fizică-pământească, dacă nu ar avea un purtător fizic. Căci este o caracteristică a tot ceea ce avem pe Pământ, că spiritualul trebuie să aibă întotdeauna un purtător fizic. Materialiştii iau în considerare numai purtătorii fizici, şi uită de spiritual. Ei au întotdeauna dreptate, pentru că primul element care ne întâmpină este purtătorul fizic. Însă ei nu iau deloc în considerare că pretutindeni spiritualul trebuie să aibă un purtător fizic. Şi acest purtător fizic al spiritualului care acţionează în eteric ‖ putem spune că în eteric acţionează nivelul cel mai de jos al spiritualului ‖, acest purtător fizic care este străbătut de eteric, este astfel întreţesut încât etericul se umectează într-o oarecare măsură din nou cu sulful şi conduce în fizic ceea ce nu trebuie adus în procesul de formare, de edificare a scheletului. Elementul fizic care introduce în fiinţa scheletului o permanentă mobilitate, o vivacitate este oxigenul. Astfel încât vă puteţi imagina că ceea ce am schiţat aici cu verde, considerat sub aspect fizic, reprezintă oxigenul, şi pe calea acestuia, calitatea activă, vibratoare, urzitoare a etericului.

Pe această cale a oxigenului, etericul se mişcă cu ajutorul sulfului. Abia în acest fel procesul respirator îşi primeşte sensul. Prin procesul respirator, preluăm oxigenul. Materialistul de astăzi vorbeşte numai despre acest oxigen pe care-l are el în retortă când face electroliza apei. Însă în acest oxigen trăieşte pretutindeni suprasensibilul cel mai de jos, adică etericul, dacă nu este ucis aici, aşa cum în aerul pe care-l avem în jurul nostru el trebuie să fie mort. În aerul respirat viul oxigenului este omorât, ca să nu leşinăm din cauza oxigenului viu. Am leşina dacă ar pătrunde în noi ceva cu un grad de viaţă. Deja o banală excrescenţă care proliferează în noi, dacă se dezvoltă într-un loc în care nu ar trebui, produce în noi un leşin şi chiar mai mult decât atât. Iar dacă am fi înconjuraţi de un aer viu în care se află oxigen viu, am umbla încoace şi încolo complet năuci. Oxigenul din jurul nostru trebuie să fie mort. Aş spune însă că începând de la naştere, oxigenul este

purtătorul vieţii, purtătorul eticului. El devine purtătorul vieţii în momentul când părăseşte sfera îndatoririlor care îi revin prin aceea că trebuie să ne înconjoare pe noi oamenii în exterior, în jurul simţurilor noastre. Dacă intră prin respiraţie înăuntrul nostru, unde are voie să fie viu, el este din nou vitalizat. Oxigenul care circulă în noi nu este acelaşi cu cel exterior care ne înconjoară. În noi, oxigenul este viu şi la fel devine el oxigen viu când pătrunde din atmosferă în sol, chiar dacă acolo are un grad mai redus de viaţă decât în noi oamenii sau în animale. Însă el devine acolo oxigen viu. Oxigenul de sub pământ nu este acelaşi cu cel de deasupra pământului.

Este greu să te înţelegi asupra acestor lucruri cu fizicienii şi chimiştii. Căci conform metodelor pe care le întrebuinţează ei, oxigenul trebuie să fie extras din pământesc; de aceea ei nu au de a face decât cu oxigenul mort. Şi nici nu poate fi altfel. Însă la aceasta se expune orice ştiinţă care ia în considerare numai nivelul fizic. Ea nu poate aprecia decât cadavre. În realitate oxigenul este purtătorul eterului viu, iar acest eter viu pune stăpânire pe oxigen, îl domină, prin faptul că o face pe calea ocolită a sulfului.

Însă avem acum ‖ într-o oarecare măsură încă alăturate ‖ pe de o parte scheletul de carbon, în care îşi manifestă puterea de acţiune cea mai înaltă spiritualitate accesibilă nouă pe Pământ, Eul omenesc, sau Spiritualul universal ‖ care este activ în plante. Deci avem, dacă privim procesul din om care este respiraţia, pe de o parte oxigenul viu, care apare în om şi este purtătorul eterului, şi pe de altă parte scheletul din carbon, care se află în fundal şi care la om este în mişcare. Acestea trebuie unite. Oxigenul trebuie să poată merge pe drumul care este trasat prin schelet şi trebuie să poată merge într-acolo unde se află trasată o linie sau ceva asemănător de către carbon, de către spiritul carbonului; şi pretutindeni în natură oxigenul purtător de eteric trebuie să poată găsi drumul înspre carbonul purtător de spiritual. Cum se realizează aceasta? Cine este intermediarul?

Aici intermediarul este azotul. Azotul călăuzeşte viaţa în forma întrupată în carbon. Pretutindeni unde apare, azotul are sarcina de a mijloci între viaţă şi spirit, spirit care deocamdată este format în carbon. Puntea de legătură dintre oxigen şi carbon este realizată pretutindeni în regnul animal, în regnul vegetal şi în interiorul pământului prin azot. Iar acea spiritualitate, care la rândul său este activă în azot cu ajutorul sulfului, acea spiritualitate este aceeaşi cu cea pe care o numim astral. Este spiritualitatea astrală în trupul astral omenesc, este spiritualitatea astrală în jurul pământului, unde acţionează şi astralul în viaţa plantelor, în viaţa animalelor şi aşa mai departe.

Şi astfel, vorbind din punct de vedere spiritual, am intercalat astralul între oxigen şi carbon, însă pentru a putea acţiona în fizic, acest astral se impregnează folosind azotul. Pretutindeni unde este azot se află şi elementul astral. Pentru că eterul viu s-ar revărsa peste tot ca un nor, şi nu ar lua deloc în considerare acest schelet carbonic dacă azotul nu ar resimţi o atracţie atât de puternică pentru scheletul carbonic. Peste tot unde sunt trasate linii şi drumuri în carbon, pe acestea azotul remorchează oxigenul, pe acestea componenta astrală remorchează eticul în azot (*vezi desenul galben*). Acest azot este marele remorcher al viului înspre spiritual. De aceea, acest azot este esenţial pentru sufletescul din om, căci sufletescul este mijlocitorul dintre viaţa propriu-zisă şi spirit.

Azotul este într-adevăr ceva cu totul miraculos. Dacă-i urmărim drumul prin organismul uman, vom găsi că el este un întreg om. Există astfel un om-azot. Dacă l-am putea scoate la iveală, ar fi cel mai frumos spectru care poate exista. Pentru că el imită pe deplin ceea ce este omul în scheletul său solid. Pe de altă parte, el trece imediat înapoi în viaţă. Şi astfel dumneavoastră puteţi privi în lăuntrul procesului respirator. Prin procesul respirator, omul preia în sine oxigenul, adică viaţa eterică. Atunci apare azotul lăuntric, cel care remorchează oxigenul pretutindeni acolo unde există carbon, adică formaţiuni urzitoare, schimbătoare; acolo duce el oxigenul, pentru ca acesta să-şi poată lua carbon pe care îl transportă în afară. Totuşi azotul este cel care mijloceşte ca oxigenul să devină acid carbonic şi ca acidul carbonic să fie expirat.

Acest azot ne înconjoară pretutindeni. În jurul nostru există numai o mică parte de oxigen ‖ adică purtător al vieţii ‖ şi o mare parte de purtător al spiritualităţii astrale, azotul. Ziua, oxigenul din jurul nostru ne este extraordinar de necesar, la fel şi noaptea. Ziua şi noaptea respectăm poate mai puţin azotul, pentru că suntem de părere ‖ mă refer la azotul din atmosferă ‖ că avem mai puţină nevoie de el. Însă azotul este cel care are o relaţie spirituală cu noi. Aţi putea face următoarea experienţă.

Aţi putea încerca o dată să experimentaţi cu un om care se află într-un anumit spaţiu închis, şi anume aţi putea extrage din aerul existent în acel spaţiu o cantitate mică de azot, astfel încât aerul din jurul omului să fie ceva mai sărac în azot decât este, în mod obişnuit, aerul din jurul omului. Dacă experienţa va fi executată cu atenţie, v-aţi convinge că azotul lipsă se completează imediat din nou, dar nu din afară, ci din lăuntrul omului. Omul trebuie să-şi cedeze azotul, pentru a-l readuce din nou în starea cantitativă cu care el este obişnuit. Ca oameni, suntem nevoiţi să restabilim raportul procentual corect între întreaga noastră fiinţă interioară şi azotul care ne înconjoară; nu se admite ca în exterior să fie mai puţin azot. Este adevărat că aerul ar fi încă folositor, pentru că noi nu avem nevoie de azot pentru a respira, ar fi încă suficient, însă pentru relaţia spirituală care se află aici, este satisfăcătoare numai acea cantitate de azot care se află în mod obişnuit în aer.

Vedeţi aşadar că azotul intervine puternic în spiritual, astfel că veţi putea avea o idee, o reprezentare a faptului că acest azot este indispensabil în viaţa plantelor. Aşa cum stă pe sol, planta are, am putea spune, numai un corp fizic şi unul eteric, neavând în sine un corp astral cum are animalul; însă astralul din afară trebuie să o înconjoare de pretutindeni. Planta nu ar înflori dacă astralul nu ar atinge-o din afară. Ea nu preia în sine astralul ca animalul şi omul, însă ea trebuie atinsă din afară de către acesta.

Astralul este pretutindeni, iar azotul, purtătorul acestuia, este şi el pretutindeni, el urzeşte în aer ca un element mort, dar în clipa în care ajunge în pământ devine din nou viu. Azotul devine şi el viu, la fel ca oxigenul. Acest azot din pământ nu numai că devine viu, dar ‖ ceea ce trebuie luat în considerare în special în domeniile agricole ‖ devine, oricât de paradoxal ar părea creierului îmbâcsit de materialism, nu numai viu, ci şi sensibil. Azotul devine într-adevăr purtătorul unei sensibilităţi tainice, ce se revarsă asupra întregii vieţi a Pământului. El este cel care simte dacă într-o regiune oarecare a Pământului se află cantitatea corectă de apă. El o resimte ca simpatie, pe când, dacă este prea puţină apă în acel loc, el resimte acest lucru ca antipatie. El resimte drept simpatic faptul că pe un sol oarecare cresc plantele potrivite şi aşa mai departe. Şi în acest fel azotul revarsă peste tot un fel de viaţă sensibilă.

Se poate spune, din tot ceea ce v-am povestit ieri şi în orele anterioare, că planetele Saturn, Soare, Lună şi aşa mai departe au o influenţă asupra formei plantelor şi asupra vieţii lor: într-adevăr, aceasta nu se ştie. Vedeţi dumneavoastră, se poate spune că în viaţa obişnuită acestea nu sunt cunoscute. Însă azotul, care se află pretutindeni, ştie aceasta, şi o ştie foarte bine. Azotul nu este neconştient de ceea ce provine din stele şi acţionează mai departe în viaţa plantelor şi în viaţa Pământului. El este mijlocitorul sensibil, aşa cum şi azotul din sistemul neuro-senzorial omenesc mijloceşte simţirea; el este cel care în realitate este purtătorul simţirii.

Deci vedeţi dumneavoastră, acum puteţi privi într-adevăr în viaţa subtilă a naturii, prin faptul că urmăriţi cu atenţie azotul ce se mişcă pretutindeni, asemenea sensibilităţii fluctuante. Şi va rezulta că tocmai modalitatea tratării azotului este extraordinar de importantă pentru viaţa plantelor. Aceasta va forma obiectul unor consideraţii mai ample. Însă acum este nevoie să vorbim despre altceva.

Vedeţi aşadar că într-o colaborare vie dintre ceea ce este preluat din spirit în formarea scheletului de carbon şi ceea ce pătrunde, din astral, prin azot, scheletul cu viaţă şi-l face sensibil, vedeţi aşadar că aici înăuntru viaţa este activă în oxigen.

Însă toate acestea acţionează împreună în teluric prin aceea că se mai pătrund cu altceva, cu ceva care realizează legătura lumii fizice cu

depărtările cosmosului. Deoarece nu este îngăduit ca Pământul să se plimbe prin univers ca un corp solid izolat, separându-se de restul lumii. Pentru că dacă Pământul ar face aceasta, el s-ar afla în situaţia în care ar fi un om care, trăind în cadrul unei gospodării agricole, ar vrea să rămână independent şi să se izoleze de ceea ce creşte afară pe ogor. În mod normal, el nu face aceasta. Găsim astăzi multe pe ogoare. Ulterior le găsim în stomacul onoraţilor consumatori. Apoi, într-un fel oarecare, iau din nou calea înapoi spre ogor. Nu putem spune nicidecum că noi, ca oameni, ne putem izola, deoarece suntem legaţi de mediul înconjurător, şi în definitiv facem parte din el. La fel cum face parte din mine degetul meu mic, la fel aparţin întregului om lucrurile care sunt împrejurul lui. Trebuie să aibă loc un schimb continuu de substanţe. Şi aşa trebuie să fie şi între Pământul cu toate fiinţele sale şi întregul univers. Tot ceea ce trăieşte pe Pământ în formă fizică trebuie să poată fi condus înapoi în univers, trebuie să poată fi întru câtva curăţat şi purificat în univers.

Astfel că avem următoarele (*vezi desenul*): în primul rând avem scheletul carbonic, pe care l-am desenat cu albastru; ceea ce vedeţi aici ca verde este fiinţa eterică a oxigenului, iar apoi avem, plecând de peste tot din oxigen, prin mijlocirea azotului, până la diversele linii, ceea ce se formează ca astral (*galben*), ceea ce realizează tocmai trecerea dintre carbon şi oxigen. Pretutindeni aş putea arăta cum aici în liniile albastre azotul remorchează ceea ce este indicat schematic prin liniile verzi.

Însă tot ceea ce se formează în fiinţele vii şi este structurat integral într-un desen fin, aceea trebuie să poată să şi dispară din nou. Nu spiritul dispare, ci ceea ce acesta a zidit în carbon şi pentru care şi-a extras el viaţa din oxigen. Toate acestea trebuie să poată dispărea din nou. Să dispară nu numai într-atât încât să dispară doar pe Pământ, ci trebuie să poată dispărea în cosmos, afară în univers. Aceasta o face o substanţă ce este înrudită pe cât de mult posibil cu fizicul, dar la fel, pe atât de mult şi cu spiritualul, aceasta o face hidrogenul, în care, dacă e să vorbim corect ‒ deşi el este elementul fizic cel mai fin ‒, fizicul este fragmentat la maximum. Purtat de sulf, el se revarsă în universal.

S-ar putea spune: spiritul a devenit fizic în astfel de plăsmuiri; el vieţuieşte în mod astral aici înăuntru, în trup, în imaginea sa ca spirit, ca Eu. El vieţuieşte aici în mod fizic, ca spirit metamorfozat în fizic. Însă după un timp oarecare, el nu se mai simte bine aici. El vrea să se dizolve. Prin faptul că se umectează din nou cu sulf, spiritul are nevoie acum din nou de o substanţă în cadrul căreia să părăsească orice determinare, orice structură, şi să se îndrepte spre nedeterminarea generală, spre haosul universului, în care nu se mai află nimic din vreo organizare sau alta. Elementul care este atât de aproape de spiritual pe de o parte, şi atât de aproape de ceea ce este materie pe de altă parte, este hidrogenul. Tot ceea ce este astral vitalizat, structurat în vreun fel, hidrogenul îl poartă înapoi în depărtările universului, pentru a deveni astfel încât să poată fi din nou preluat de către univers, aşa cum am descris acest fapt. Hidrogenul dizolvă totul.

Vedeţi dumneavoastră, avem aşadar aceste cinci elemente, care acţionează şi urzesc în ceea ce este viu, însă şi în ceea ce pare mort, dar care este mort numai în mod efemer: sulful, carbonul, hidrogenul, oxigenul, azotul, toate aceste elemente se află într-o relaţie lăuntrică cu un spiritual având calităţi foarte precise, fiind cu totul altceva decât cele despre care ne vorbeşte chimia. Chimia noastră vorbeşte numai despre cadavrele substanţelor. Ea nu vorbeşte despre elementele reale. Acestea trebuie cunoscute ca fiind vii, sensibile. Şi iată că tocmai în hidrogen ‒ cu toate că este, am putea spune, în aparenţă, cel mai inconsistent, cu cea mai mică greutate atomică ‒, se află de fapt ceea ce este cel mai puţin spirit.

Pentru ca să vedeţi că aceste lucruri nu sunt deşertăciuni trebuie să intercalez următoarele: ce se petrece de fapt când meditäm? Orientalul a făcut-o în felul său. Noi, occidentalii Europei Centrale o facem în felul nostru. Noi realizăm o meditaţie care se sprijină doar indirect pe procesul respirator, noi urzim şi trăim în concentrare şi meditaţie. Însă tot ceea ce facem prin faptul că ne dedăm exerciţiilor sufleteşti are totuşi şi un corespondent corporal, chiar dacă el este numai foarte fin şi subtil. Întotdeauna se modifică prin meditaţie întru câtva ‒ chiar dacă numai într-un mod foarte subtil ‒ cursul regulat al respiraţiei, care este atât de strâns legat de viaţa omenească. Meditând, păstrăm întotdeauna mai mult acid carbonic în noi decât în obişnuita stare trează de conştienţă. În noi rămâne atunci mereu ceva mai mult acid carbonic, prin faptul că nu expirăm întreaga cantitate de acid carbonic aşa cum o facem în mod curent în viaţa banală de toate zilele. Noi mai păstrăm ceva în noi. Nu expirăm întreaga cantitate de acid carbonic afară, unde ne înconjoară de pretutindeni azotul. Mai reţinem ceva în noi.

Vedeţi dumneavoastră, dacă vă loviţi cu capul de ceva, să zicem de o masă, deveniţi conştienţi numai de propria dumneavoastră durere, însă dacă o veţi atinge mai uşor, veţi deveni conştienţi de suprafaţa mesei, şi aşa mai departe. Este la fel când meditaţi. Atunci pătrundeţi încetul cu încetul cu trăirea în azotul ce vă înconjoară. Acesta este procesul real într-o meditaţie. Totul devine cunoaştere, chiar şi ceea ce trăieşte în azot. Pentru că acesta este un flăcău foarte deştept, el ne informează despre ceea ce fac planetele Mercur, Venus şi celelalte, pentru că el ştie aceste lucruri, căci le resimte. Toate aceste lucruri se întemeiază pe procese absolut reale. Şi aici este locul în care ‒ asupra acestor lucruri voi vorbi mai amănunţit ‒ spiritualul începe să dobândească realmente, din acţiunea lăuntrică, o anumită relaţie cu agricultura. Aici este ceea ce i-a stârnit mereu, în mod deosebit, interesul stimatului nostru prieten Stegemann, interesul pentru această conlucrare a sufletesc-spiritualului cu ceea ce se află în jurul nostru. Căci, vedeţi dumneavoastră, nu este rău dacă cel care îngrijeşte o gospodărie agricolă poate medita. El devine prin aceasta receptiv la revelaţiile azotului. El devine tot mai receptiv la revelaţiile azotului. Şi dacă a devenit receptiv la revelaţiile azotului, se trece la o practicare a agriculturii într-un cu totul alt stil şi sens decât fără acest lucru. Atunci se ştiu instantaneu tot felul de lucruri. Ele ies la lumină. Atunci se ştiu tot felul de lucruri despre tainele care guvernează moşiile şi gospodăriile ţărăneşti.

Si, vedeţi dumneavoastră, nu pot repeta chiar ceea ce am spus acum o oră, însă o pot caracteriza din nou, într-un alt mod. Să ne gândim la un ţăran, pe care savantul îl consideră neînvăţat; acesta merge pe ogorul său. Da, învăţatul spune că ţăranul ar fi prost, însă în realitate nu este adevărat, şi anume nu este adevărat din cauză că ţăranul ‒ iertaţi-mă, dar chiar aşa este ‒ este într-adevăr un om care meditează. Obiectul meditaţiilor sale în nopţile de iarnă reprezintă foarte, foarte mult. Şi el obţine prin aceasta ceea ce este un fel de însuşire a cunoaşterii spirituale. Însă el nu o poate exprima. Şi lucrurile decurg în aşa fel că ea apare brusc. Merge pe ogor, şi ea apare brusc. El ştie ceva pe care îl experimentează ulterior. Am trăit aceasta, cel puţin în tinereţea mea, de nenumărate ori, când vieţuiam alături de ţărani; lucrurile aşa stau.

În realitate de la astfel de lucruri trebuie să se plece. Simplul intelect nu poate ajunge la aşa ceva. El nu ne poate duce în astfel de profunzimi. Astfel de lucruri trebuie să ne fie punct de plecare. În definitiv, viaţa şi urzirea din natură sunt atât de subtile, încât nu pot fi prinse în ochiurile de năvod ale noţiunilor raţionale. Această greşeală a fost făcută în timpul mai nou de către ştiinţă. Aceasta vrea să cuprindă cu ajutorul reţelei grosolane a noţiunilor ei raţionale lucruri cu mult mai fin ţesute.

Vedeţi dumneavoastră, toate aceste elemente: sulf, carbon, oxigen, azot, hidrogen sunt aşadar reunite în proteină. Şi acum vom putea înţelege formarea seminţei mai exact decât am putut-o face până acum. Când carbonul, hidrogenul, azotul apar în frunză, floare, caliciu, rădăcină, ele sunt pretutindeni combinate cu alte elemente într-o formă oarecare. Ele sunt dependente de aceste elemente, şi nu sunt de sine stătătoare. Ele pot deveni de sine stătătoare pe două căi; fie prin aceea că hidrogenul le ia cu sine pe toate în depărtările universului înlăturându-le caracteristicile şi lăsându-le pe toate să se dizolve într-un haos generalizat, fie prin faptul că principiul hidrogen conduce substanţele proteinice primordiale în structura micii seminţe şi le face acolo de sine stătătoare, astfel încât ele devin receptive faţă de influenţa cosmosului. În mica sămânţă în curs de formare este haos, si de jur împrejur este iarăsi haos. Iar haosul din sămânţă si haosul din

cele mai mari depărtări cosmice trebuie să acţioneze unul asupra celuilalt. Atunci se naşte o nouă viaţă.

Să vedem acum cum se realizează în natură modalitatea de acţiune a acestor aşa-numite substanţe, care de fapt sunt purtătoare ale spiritului. Vedeţi dumneavoastră, ceea ce acţionează în lăuntrul omului ca, să zicem, oxigen şi azot, se comportă destul de ordonat; aici în interior se desfăşoară tocmai însuşirile oxigenului şi ale azotului. Cu ştiinţa obişnuită nu-ţi poţi da seama, deoarece ele par a se ascunde tocmai în lăuntrul naturii. Însă acţiunile cele mai fine de tip carbon şi de tip hidrogen nu se comportă atât de ordonat. Să luăm mai întâi carbonul, când ajunge cu acţiunea sa din regnul vegetal în cel animal şi uman; aici carbonul trebuie să devină în mod tranzitiv mobil. Pentru a realiza forma solidă, el trebuie să se edifice pe un schelet mai profund, care este conţinut în scheletul calcaros al oaselor noastre, ca schelet aflat în profunzime, însă el este conţinut şi în silicea pe care o avem întotdeauna în noi, astfel încât în om şi în animal carbonul îşi maschează până la un anumit grad forţa sa formatoare. El se caţără în sus pe forţa formatoare a calcarului şi a silicei. Calcarul îi dă forţa formatoare pământească, iar silicea pe cea cosmică. Şi el se declară ca nefiind singurul determinant în om şi în animal, însă se sprijină pe ceea ce este modelat de calcar şi siliciu.

Însă găsim că silicea şi calcarul formează şi baza creşterii plantelor. Şi trebuie deci să dezvoltăm cunoaşterea a ceea ce desfăşoară carbonul în întregul proces de digestie, respiraţie şi circulaţie a sângelui la om în raport cu structura oaselor şi structura silicioasă; cunoaşterea a ceea ce se desfăşoară înăuntru, a ceea ce am vedea dacă ne-am putea strecura cumva înăuntru şi am putea face să ni se arate cum radiază formarea de carbon în calcaros şi silicios în cadrul procesului circulaţiei sanguine din om. Acest fel de a vedea trebuie dezvoltat când ne uităm la o întindere de pământ acoperită cu plante şi care are dedesubt calcar şi siliciu. Nu putem pătrunde cu privirea în lăuntrul omului. Însă aici trebuie să dezvoltăm cunoaşterea, să putem vedea modul în care oxigenul este captat de azot şi transportat în carbon, însă în carbon în măsura în care acesta se sprijină pe calcar şi pe silice. Putem spune de asemenea: pentru că trece doar prin carbon. Putem spune de asemenea: în pământ trebuie transportat ceea ce trăieşte în mediul înconjurător, ceea ce va fi vitalizat ca oxigen. Acesta trebuie transportat cu ajutorul azotului în adâncurile pământului pentru ca acolo să se poată sprijini pe silice şi pe calcar, luând formă.

Şi acest proces ▌dacă avem într-adevăr sensibilitate şi receptivitate pentru aceasta ▌poate fi observat în modul cel mai minunat la leguminoase, la tot ceea ce în agricultură se pot numi acumulatoare de azot şi care de fapt au menirea de a atrage azotul, pe care să-l împartă cu cele aflate dedesubtul lor. Şi dacă examinăm aceste leguminoase, se poate deja spune: acolo jos în pământ se află ceva care are nevoie de azot cam aşa cum plămânul omenesc are nevoie de oxigen, iar acest ceva este calcarul. Acolo jos în pământ, calcarul este într-adevăr dependent de un fel de, să spunem, inspirare a azotului, aşa cum plămânul omenesc este dependent de inspirarea oxigenului. Iar leguminoasele, aceste plante, reprezintă într-adevăr ceva analog cu ceea ce se petrece în celulele noastre epiteliale. Pe calea inspiraţiei, se merge în jos. Şi ele sunt în principiu singurele plante de acest gen. Toate celelalte sunt mai apropiate de expiraţie decât de inspiraţie. Şi în acest fel, aş zice că întregul organism al lumii plantelor se deschide cercetării noastre, dacă considerăm atragerea azotului ca un fel de respirare a azotului. Căci oriunde vom întâlni leguminoase, aceasta ne conduc oarecum înspre căile respiratorii, iar acolo unde întâlnim alte plante, vom fi conduşi înspre celelalte organe, care realizează respiraţia într-un fel mult mai tainic, şi care de fapt au ca sarcină alte funcţiuni.

Acesta este scopul, de a învăţa să consideri natura plantelor în aşa fel, încât fiecare specie vegetală să apară situată într-un tot organic al lumii plantelor, la fel cum fiecare organ izolat al omului apare integrat în întregul organism. Trebuie să putem considera plantele izolate drept părţi ale unui tot. Şi dacă lucrurile sunt privite în acest fel, abia atunci se va ajunge la marea importanţă tocmai a leguminoaselor. Se va ajunge la aceasta ▌desigur, aceste lucruri se cunosc; este însă necesar de a le înţelege pe bazele lor spirituale, căci altfel există marea primejdie ca în viitorul apropiat, când se va pierde şi mai mult din tradiţie, să se ajungă pe căi absolut greşite în privinţa aplicării noului.

Putem vedea cum acţionează de fapt aceste leguminoase: toate au caracteristica de a menţine principiul fructificator ▌care la alte plante se localizează mai mult în partea superioară ▌mai cu seamă în regiunea foliară. Ele vor să fructifice înainte de a înflori. Pretutindeni leguminoasele vor să fructifice înainte de a înflori. Aceasta provine de acolo că la aceste plante este ţinut mai aproape de pământ ceea ce se dezvoltă în azotos ▌ele conduc doar elementul azotos către pământ; azotosul se dezvoltă excesiv la aceste plante mult mai aproape de pământ decât la celelalte plante, unde se dezvoltă la o distanţă mai mare de pământ. Vedeţi cum aceste plante au înclinaţia de a-şi colora frunzele nu în verdele obişnuit, ci într-unul ceva mai întunecat. Vedeţi de asemenea că are loc un fel de degenerare a fructului propriu-zis la aceste plante, căci seminţele lor au capacitatea de a se forma numai un timp scurt, şi apoi ele pierd această capacitate de formare a seminţelor. Aceste plante sunt adică organizate pentru a aduce în mod special la dezvoltare ceea ce lumea plantelor are de la iarnă, şi nu de la vară. De aceea am vrea să spunem: în aceste plante se află mereu tendinţa de a aştepta iarna: ele vor de fapt să aştepte iarna, cu ceea ce dezvoltă ele. Creşterea lor este întârziată când găsesc în mod suficient ceea ce le este într-adevăr necesar: suficient azot în aer, pe care îl pot transporta în felul lor în jos.

Acestea sunt, vedeţi dumneavoastră, modurile în care se poate privi în devenirea şi viaţa a ceea ce are loc în sol şi deasupra solului. Şi dacă la acestea adăugaţi ciudata înrudire pe care o are calcarul cu lumea poftelor omului, atunci vedeţi cum totul devine organic, viu. Calcarul, cât timp este încă doar element, calciu, nu are nici un pic de linişte, vrea neapărat să se simtă, să devină calcar, să combine calciul cu oxigenul; însă el nu este nici atunci mulţumit, pofteşte toate cele posibile, toţi acizii metalici posibili, el vrea să preia totul, până la bitum, care nu mai este mineral. El vrea să atragă totul la sine, el dezvoltă în sol veritabila natură a poftelor. Cine are sensibilitate va găsi diferenţa dintre calciu şi un alt element. Calcarul poate absorbi totul. Ai senzaţia limpede că ceea ce prezintă într-adevăr o natură pofticioasă se află răspândit peste tot unde este calcar, iar acesta atrage de fapt într-acolo şi elementul vegetal. Căci tot ceea ce vrea calcarul să posede, trăieşte în elementul vegetal. Trebuie doar să-i fie mereu smuls. Prin ce i se smulge? Printr-o uriaşă nobleţe, care nu mai doreşte nimic.

Există o asemenea substanţă nobilă, care într-adevăr nu mai doreşte nimic, care este împlinită în sine. Aceasta este silicea. Aceasta a ajuns la echilibru în sine însăşi. Şi nu este aşa cum cred oamenii că ar putea vedea silicea numai în ceea ce are contururi minerale stabile. Silicea se află în doze homeopatice pretutindeni în jur, şi ca atare este în echilibru interior şi nu are nici o pretenţie. Calcarul pretinde totul, silicea nu pretinde de fapt nimic. Este asemănător organelor noastre senzoriale, care nici ele nu se percep pe ele însele, ci percep exteriorul. Silicea este simţul general exterior în cele pământeşti, calcarul este pofta generală exterioară în cele pământeşti, iar argila le mediază pe amândouă. Argila se află mai aproape de silice, însă tinde totuşi spre calcar.

Vedeţi dumneavoastră, acestea trebuie odată sesizate în acest fel, pentru a se ajunge la o cunoaştere prin simţire. Calcarul ar trebui să fie resimţit şi ca un flăcău pofticios, pentru că el este cel care vrea să acapareze totul pentru sine, iar silicea drept acea persoană distinsă, care poartă înapoi în atmosferă tot ceea ce smulge calcarului şi care edifică totodată forma plantelor. Aici el trăieşte fie baricadându-se ca într-o cetate, ca în planta coada calului, fie vieţuind pretutindeni în mod subtil într-un grad redus, chiar dacă uneori este dispersat în doze cu totul homeopatice, provocând ieşirea a ceea ce trebuie smuls calcarului. Vedeţi dumneavoastră, în acest fel suntem întâmpinaţi din nou de acţiunile infinit de subtile ale naturii.

Carbonul este propriu-zis modelatorul din toate plantele, modelatorul a ceea ce este de natură scheletică. Însă în cursul evoluţiei

Pământului, această sarcină i-a fost îngreunată. Carbonul ar putea modela toate plantele, însă doar dacă sub el s-ar afla exclusiv apă. Atunci ar creşte toate, însă, iată, dedesubt este calcarul, care-l deranjează, şi de aceea el se combină cu silicea, iar silicea împreună cu carbonul, uniţi cu argila, modelează la rândul lor tocmai pentru că trebuie învinsă rezistenţa calcarului. Dar cum trăieşte planta în acest ansamblu?

Aici jos, calcarul vrea să prindă planta cu tentaculele sale, aici sus, silicea vrea s-o facă întru totul fină, mlădioasă şi fibroasă, aşa cum sunt plantele acvatice, însă la mijloc se află ❙ modelând forma reală a plantelor ❙ carbonul, care ordonează toate acestea. Şi aşa cum corpul nostru astral creează ordine între Eu şi corpul eteric, la fel acţionează azotul, cu funcţie astrală, între ele. Trebuie să învăţăm a înţelege cum mediază azotul înăuntru între calcar, argilă şi silice, şi între toate cele pe care calcarul le cere de obicei încontinuu în jos şi pe care silicea ar dori neîncetat să le radieze în sus.

Se naşte întrebarea: cum poate fi introdus azotul în mod corect în lumea plantelor? Cu această problemă ne vom ocupa mâine, găsind în felul acesta puntea de legătură spre modurile de gunoire a pământului.

Rudolf Steiner

BAZELE SPIRITUAL-ŞTIINŢIFICE PENTRU PROSPERAREA AGRICULTURII

GA 327

A PATRA CONFERINŢĂ

Koberwitz, 12 iunie 1924

Forţe şi substanţe care pătrund în spiritual: problema îngrăşării solului

După cum aţi văzut, la descoperirea metodelor spirituale-ştiinţifice, inclusiv pentru agricultură, este vorba de a privi întru câtva natura şi acţiunea spiritului în natură în mare, în sfera lor cuprinzătoare, pe când ştiinţa de nuanţă materialistă a ajuns din ce în ce mai mult la a pătrunde la nivelurile infimului. Chiar dacă în cazul agriculturii nu avem întotdeauna de a face cu lucrurile cele mai mici, cu ceea ce este de nivel microscopic, cu care celelalte ştiinţe ale naturii au adesea de a face, totuşi avem de a face şi cu ceea ce acţionează în mic, şi care poate fi dedus din acţiunea acestora. Însă lumea în care vieţuieşte omul împreună cu alte fiinţe pământene nu este deloc ceva ce ar putea fi apreciat numai din perspectiva minusculului. A proceda în acest fel cu ceea ce este luat în considerare tocmai în agricultură, aşa cum procedează ştiinţa curentă, ar fi ca şi cum am vrea să cunoaştem întreaga fiinţă a omului, să spunem, pe baza degetului său mic sau a lobului urechii, şi de aici să reconstituim întregul în toată mărimea lui, aşa cum trebuie luat în considerare. Acestui mod de a considera lucrurile, trebuie să-i opunem ❙ ceea ce astăzi este atât posibil cât şi necesar ❙ o adevărată ştiinţă, care ţine cont de marile corelaţii existente în univers.

Cât de profund trebuie să se corecteze pe sine însăşi ştiinţa în sensul curent actual sau în sensul curent de acum câţiva ani, aceasta rezultă din aberaţiile ştiinţifice care au dominat nu cu mult timp în urmă cu privire la hrănirea omului. Toate afirmaţiile erau întru totul ştiinţifice, ele erau şi ştiinţific dovedite, astfel încât nu se putea obiecta nimic împotriva celor luate în considerare, dacă te sprijineai numai pe aspectele care erau luate în consideraţie. S-a dovedit aşa-zis ştiinţific că un om care are o greutate corporală medie de şaptezeci până la şaptezeci şi cinci de kilograme, are nevoie de circa o sută douăzeci de grame de proteină ca hrană. Ori aceasta ❙ aşa cum am spus ❙ era dovedită aşa-zis ştiinţific. Astăzi, nici un om care are vederi ştiinţifice, nu mai crede în această afirmaţie. Căci ştiinţa s-a corectat singură. Astăzi orice om ştie că o sută douăzeci de grame de hrană constând din proteină nu numai că nu este necesară, ci este de-a dreptul dăunătoare, şi că omul îşi păstrează de fapt cel mai bine sănătatea când consumă numai cincizeci de grame zilnic. Aici ştiinţa s-a corectat singură. Astăzi într-adevăr se ştie că dacă se consumă proteină mai mult decât este necesar, aceasta are drept consecinţă apariţia în intestin a unor produse intermediare cu acţiune toxică. Şi dacă vor fi examinate nu numai strict perioadele din viaţa omului în care el preia această proteină, ci întreaga lui viaţă, atunci se va vedea că arteroscleroza bătrâneţii provine mai cu seamă din aceste acţiuni toxice ale surplusului de proteină. Astfel cercetările ştiinţifice, de exemplu în raport cu omul, sunt adesea eronate prin aceea că ele privesc numai situaţia momentană. Ori o viaţă omenească durează ❙ în mod normal ❙ mai mult de zece ani, iar acţiunile dăunătoare ale acestor cauze dorite şi aparent favorabile, se produc adesea mult mai târziu.

Ştiinţa spirituală poate cădea mai greu într-o asemenea eroare. Desigur, nu vreau deloc să fiu în ton cu critica ieftină care este foarte des exercitată pentru faptul că ştiinţa curentă trebuie să se corecteze în modul pe care tocmai l-am descris. Se poate bine vedea că nu poate fi altfel, şi că este necesar să fie aşa. Însă, pe de altă parte, este la fel de lipsită de valoare şi atacarea ştiinţei spirituale, când aceasta vrea să pătrundă în viaţa practică, pentru faptul că ea este nevoită să privească în raporturile mai vaste ale vieţii şi pentru faptul că ea ia în considerare acele forţe şi substanţe care au tangenţă cu spiritualul, şi nu numai forţele şi substanţele grosier materiale. Acest lucru este perfect valabil şi pentru agricultură, şi este valabil în special atunci când în cadrul agriculturii apare problema îngrăşării solului.

Chiar din modul în care se vorbeşte astăzi tocmai de către oamenii de ştiinţă, când se ia în considerare problema îngrăşării solului, aş spune că deja din aceasta se vede cât sunt de puţin autentice concepţiile asupra a ceea ce înseamnă în realitate importanţa îngrăşării solului în economia naturii. Se aude astăzi foarte adesea fraza: gunoiul ar conţine substanţele nutritive necesare plantelor. V-am spus cele câteva fraze de mai înainte pentru a vă arăta cum în raport cu hrănirea omului ştiinţa a trebuit să se corecteze tocmai acum, în timpurile actuale. Ea a trebuit să se corecteze pentru că porneşte de la o concepţie cu totul greşită în raport cu hrănirea oricărei fiinţe.

Vedeţi dumneavoastră, se credea anume că cel mai important în hrănire ❙ să nu luaţi în nume de rău faptul că prezint lucrurile atât de dezinvolt ❙ ar fi ceea ce se mănâncă zilnic. Desigur că este important ce se mănâncă zilnic. Însă cea mai mare parte a ceea ce se mănâncă zilnic nu este destinată a fi preluată de corp ca substanţă şi depozitată în el. Ci, cea mai mare parte serveşte la a da corpului forţele pe care le conţine în sine, pentru a-i face posibilă mişcarea. Cea mai mare parte a ceea ce se preia în sine în acest mod este de fapt eliminat din nou, astfel încât trebuie să spunem că în metabolism nu este vorba în principal de o însuşire cantitativă, ci de o preluare în mod corect, împreună cu alimentele, a vitalităţii forţelor. Căci de această vitalitate avem nevoie, de exemplu, atunci când mergem sau când lucrăm, şi în general când ne mişcăm braţele.

Dimpotrivă, ceea ce este necesar corpului pentru a depozita substanţele în sine, pentru a se îmbogăţi în substanţe ❙ care sunt eliminate din nou, când la fiecare şapte până la opt ani este reînnoită substanţa trupului ❙, aceasta se preia în cea mai mare parte prin organele senzoriale, prin piele, prin respiraţie. Astfel încât ceea ce corpul trebuie să preia de fapt ca substanţă, să depoziteze, se preia continuu într-o dozare extrem de fină, şi abia în organism se concentrează. Corpul preia substanţele din aer, le concentrează şi le întăreşte până într-atât încât trebuie tăiate ca unghii, ca păr şi aşa mai departe. Este cu totul greşit să se stabilească formula: hrană preluată, trecere prin corp, descuamarea unghiilor, a pielii şi a altor formaţiuni asemănătoare, ci trebuie formulat: respiraţie, preluarea cea mai subtilă prin organele de simţ, chiar şi prin ochi, trecere prin organism, eliminare. În timp ce, în realitate, ceea ce preluăm prin stomac este important datorită unei mobilităţi interioare pe care o are, ca un material combustibil, şi introduce în corp forţele voinţei active în el.

Acum, vedeţi dumneavoastră, te apucă disperarea când faţă de acestea, care reprezintă adevărul ce rezultă pur şi simplu din cercetarea spirituală, vezi apropiindu-se concepţiile ştiinţei actuale, care propovăduiesc exact contrariul. De aceea te apucă disperarea, căci îţi spui cât este de greu de a te înţelege într-adevăr cu această ştiinţă actuală asupra celor mai importante probleme. Şi o asemenea înţelegere trebuie să vină, căci ştiinţa actuală ar conduce într-o fundătură tocmai în ceea ce priveşte viaţa practică. Pur şi simplu ea nu poate înţelege pe căile ei anumite lucruri, de care aproape că se loveşte cu nasul. Nu mă refer deloc la experimente. De regulă, este adevărat ceea ce ştiinţa spune în legătură cu ele. Experimentele pot fi foarte bine folosite; rău este ceea ce se teoretizează apoi. Şi din păcate punctele de vedere practice pentru diversele domenii ale vieţii decurg din acestea. Când se analizează toate acestea, se vede dificultatea realizării înţelegerii. Însă pe de altă parte, această înţelegere trebuie să vină în cele mai practice domenii ale vieţii, dintre care face parte şi agricultura. Vedeţi dumneavoastră, dacă vrem să tratăm lucrurile în mod corect, trebuie să pătrundem diversele domenii ale vieţii agricole în privinţa modului de acţiune a substanţelor şi a forţelor, ca şi a modului de acţiune al spiritualului. Atât timp cât nu ştie la ce este bun un pieptene, copilul îl va muşca şi îl va folosi într-un mod lipsit de sens, fără rost. Şi la fel vor fi folosite şi lucrurile într-un mod lipsit de sens, nepotrivit, dacă nu se ştie care este natura lor, cum se raportează ele la cele despre care vorbim.

Pentru a ajunge la o reprezentare, să ne gândim la un copac. Vedeţi dumneavoastră, un copac se deosebeşte de o plantă anuală comună, care rămâne o simplă plantă ierboasă. Copacul se înconjoară cu scoarţă, coajă şi aşa mai departe. Aşadar, care este de fapt fiinţa acestui copac în opoziţie cu aceea a plantei anuale?

Planşa 4

Să comparăm un asemenea copac cu o movilă de pământ, şi care este extraordinar de bogată în humus, conţinând o mare cantitate de materii vegetale aflate mai mult sau mai puţin în descompunere, şi eventual şi substanţe animale aflate în descompunere (*vezi desenul*).

Să admitem că aceasta ar fi movila de pământ bogată în humus, în care vreau să fac o adâncitură având forma unui crater, şi că acesta ar fi copacul. În exterior este un strat mai mult sau mai puţin solid, iar în interior creşte ceea ce conduce la construirea pe verticală a copacului. Vă poate părea ciudat că alătur aceste două lucruri. Însă ele sunt mai înrudite decât credeţi. Căci componenta pământească, pe care am descris-o în acest mod, impregnată de substanţe humice aflate în descompunere, această componentă are în sine etericul viu. Şi despre acesta este vorba. Când avem o astfel de componentă pământească ❙ care prin însuşirea ei deosebită ne arată că are în sine eteric-viul ❙ atunci ea este de fapt pe cale să devină înveliş vegetal. Însă ea stagnează, nu ajunge să devină acel înveliş vegetal din care se trage coaja, scoarţa copacului. Şi vă puteţi imagina că în natură nu se ajunge la aceasta. Ci pur şi simplu, în loc de a se forma o asemenea movilă de pământ, în interiorul căreia să apară substanţe humice care să acţioneze în sol în mod caracteristic viului-eteric, movila se constituie în jurul plantei într-o formă mai înaltă de dezvoltare. Când într-un anumit loc al Pământului, partea de deasupra a pământului se delimitează faţă de cea de dedesubt, atunci, tot ceea ce se ridică deasupra acestui nivel normal regiunii va prezenta o înclinaţie deosebită spre viu, o înclinaţie deosebită de a se pătrunde cu eterul viu. De aceea vă va fi mai uşor să pătrundeţi în mod rodnic un pământ obişnuit, anorganic, mineral, cu substanţe humice, sau în general cu reziduuri intrate în descompunere, dacă veţi înălţa movile de pământ şi le veţi îmbogăţi pe acestea cu substanţele respective. Atunci însăşi materia pământească va avea tendinţa de a deveni în lăuntrul său vie, dezvoltând o afinitate cu plantele. Acelaşi proces are loc şi la formarea copacului. Pământul se înalţă, înconjoară planta, îşi dăruie viul-eteric în jurul copacului. De ce?

Vedeţi dumneavoastră, vă spun toate acestea deoarece vreau să vă trezesc o reprezentare a faptului că există o înrudire profundă între ceea ce este închis în contururile acestei plante şi ceea ce este solul din jurul plantei. Nu este deloc adevărat că viaţa ar înceta la conturul, la periferia plantei. Viaţa ca atare se continuă anume de la rădăcinile plantei mai departe în sol, şi pentru multe plante nu există nici o delimitare strictă între viaţa din lăuntrul plantei şi viaţa din mediul înconjurător, în care aceasta trăieşte. Înainte de toate trebuie să fim pătrunşi de aceasta, să o înţelegem temeinic, pentru a putea înţelege cu adevărat fiinţa unui pământ gunoit sau a unui sol prelucrat în mod asemănător.

Este necesar să ştim că gunoirea trebuie să constea într-o vitalizare a pământului, pentru ca planta să nu ajungă în pământul mort, în care caz i-ar fi greu să realizeze din vitalitatea ei ceea ce este necesar până la formarea fructului. Ea îndeplineşte mai uşor ceea ce este necesar pentru formarea fructului dacă este deja încorporată în viaţă. În fond, orice creştere vegetală are acest caracter uşor parazitar, de a se dezvolta de fapt pe un pământ viu, ca un parazit. Şi aşa trebuie să fie. Deoarece în multe regiuni ale Pământului nu putem conta pe faptul că natura însăşi a încorporat suficiente reziduuri organice în pământ, pe care să le fi descompus într-atât încât pământul să fie străbătut de suficientă viaţă, trebuie să venim în ajutorul creşterii plantelor în anumite regiuni ale Pământului prin gunoire. Este cel mai puţin necesar în regiunile în care se află aşa-numitul cernoziom. Căci acesta este cel de care natura însăşi se îngrijeşte ca pământul să fie suficient de viu, cel puţin în anumite regiuni.

Vedeţi, aşadar, că trebuie înţeles într-adevăr despre ce este vorba. Însă mai trebuie înţeles şi altceva ❙ este un cuvânt greu ❙, trebuie înţeles că e nevoie de un fel de relaţie personală cu tot ceea ce ţine de agricultură, înainte de toate de o relaţie personală cu îngrăşământul şi îndeosebi cu munca pentru realizarea îngrăşământului. Aceasta pare o sarcină neplăcută; însă fără această relaţie personală nu merge. De ce? Aceasta vă va deveni evident îndată ce veţi putea pătrunde în natura unei fiinţe vii oarecare. Dacă pătrundeţi natura acesteia, atunci viul are mereu o parte exterioară şi una interioară. Partea interioară se află sub o piele oarecare, partea exterioară se află în afara pielii. Acum să aveţi în vedere partea interioară.

Partea interioară nu are numai curenţi de forţe care merg înspre afară, în direcţia acestor săgeţi (*vezi desenul*), ci viaţa interioară a

organicului are şi curenţi de forţe care merg dinspre piele spre interior, care sunt reîntorşi înapoi. Organicul este înconjurat în afara lui de tot felul de curenţi posibili de forţe.

Planşa 4

Există ceva care exprimă în mod foarte exact, însă într-un fel personal, cum trebuie organicul să-şi formeze relaţia interiorului său cu exteriorul. Orice forţe care îşi desfăşoară acţiunea în interiorul organicului şi care stimulează şi menţin cu adevărat viaţa în interiorul organismului, aşadar în cadrul contururilor pielii sale, toate acestea trebuie să aibă un miros, sau ❙iertaţi-mi din nou expresia cam dură❙ am putea spune chiar să pută. Şi în esenţă, viaţa constă în reţinerea a ceea ce altfel, când se volatilizează, împrăştie mirosul, ca lucrurile care miros să nu radieze prea puternic în afară, ci lucrurile care miros să fie reţinute acolo în interior. Organismul trebuie să trăiască în aşa fel încât să dea în afară prin pielea care-l limitează cât mai puţin posibil din ceea ce produce în el o viaţă care provoacă miros, astfel încât s-ar putea spune că organismul este cu atât mai sănătos cu cât miroase mai mult în lăuntru şi mai puţin înspre afară (vezi desenul).

Căci organismul, mai cu seamă organismul vegetal, este predestinat nu să emane, ci să preia miros din afară. Iar dacă vom înţelege partea folositoare a unei câmpii care miroase aromat, plină de plante cu parfum aromat, atunci devenim atenţi asupra a ceea ce se sprijină reciproc în viaţă. Această mireasmă care se răspândeşte aici şi care este altfel decât simplul miros al vieţii, provine din motive pe care le vom putea desigur prezenta, şi este ceea ce acum acţionează din afară asupra plantei. Toate aceste lucruri trebuie de fapt trăite pe viu în relaţiile noastre personale, atunci suntem într-adevăr conectaţi în lăuntrul adevăratei naturi.

Deci este vorba tocmai de a recunoaşte faptul că gunoirea şi cele asemănătoare trebuie să constea în a conferi solului un anumit grad de vitalitate, însă nu numai de a-i conferi un anumit grad de vitalitate, ci de a-i da şi posibilitatea ca în el să se poată produce ceea ce am indicat ieri în mod deosebit, anume ca azotul să se poată răspândi în el, ca pe anumite linii de forţă❙ aşa cum v-am arătat❙ viaţa să poată fi purtată tocmai cu ajutorul azotului. Aşadar când gunoim trebuie adus în atâta măsură azot în sol, încât viul să fie purtat până la structurile la care trebuie să fie dus în sol, dedesubtul plantelor, acolo unde trebuie să fie sol pentru vegetaţie. Aceasta este acum sarcina. Însă această sarcină trebuie dusă la îndeplinire într-un mod precis, obiectiv.

Acum, vedeţi dumneavoastră, vă va fi deja un indiciu puternic faptul că dacă folosiţi mineralul pur ca îngrăşământ, nu ajungeţi niciodată în realitate la elementul terestru, ci în cel mai bun caz la elementul lichid al pământului. Puteţi produce o acţiune cu îngrăşământul mineral în elementul lichid al pământului, însă nu veţi pătrunde până la vitalizarea elementului terestru însuşi. Din această cauză, plantele dumneavoastră care se află sub influenţa vreunui îngrăşământ mineral vor prezenta o asemenea creştere care trădează faptul că este sprijinită numai de elementul lichid stimulat, şi nu de elementul terestru vitalizat.

Dacă vrem să studiem cu adevărat aceste lucruri, cel mai bine ar fi să ne propunem a ne îndrepta atenţia mai întâi către îngrăşământul cel mai modest, compostul, care uneori este chiar dispreţuit. În acesta, avem un mijloc de vitalizare a pământului în care este încorporat tot ceea ce reprezintă oarecum deşeuri, puţin luate în seamă, care provin din agricultură, din grădină, din rămăşiţe de iarbă putrezită, până la ceea ce se formează din frunzele căzute şi altele asemănătoare, şi chiar până şi ceea ce provine de la animale moarte, şi aşa mai departe. Acum, vedeţi dumneavoastră, aceste lucruri nu trebuie deloc dispreţuite, ele conţin încă ceva care păstrează în sine nu numai elementul eteric, ci chiar şi pe cel astral. Acest lucru este important. În grămezile de compost avem într-adevăr tot ceea ce ajunge acolo: eteric, eteric fiinţial, viul, însă şi elementul astral. Şi într-adevăr avem aici un astral şi un eteric fiinţial, într-un grad nu atât de înalt ca în gunoi şi în mustul de bălegar, însă le avem oarecum mai stabilizate; ele se statornicesc înăuntru, mai cu seamă ceea ce este de natură astrală se stabilizează. Şi este vorba doar să luăm în considerare în mod corespunzător această stabilizare. Elementul astral este imediat reprimat în acţiunea sa asupra azotului atunci când există un eteric prea puternic proliferat. O viaţă prea activă în eteric nu lasă să se dezvolte în grămada de compost elementul astral.

Există ceva în natură al cărui caracter excepţional, relativ la această natură, vi l-am relevat deja din cele mai diferite puncte de vedere. Acesta este calciul. Dacă veţi introduce calciul❙ să zicem sub forma de piatră de var nestins❙ în grămada de compost, atunci ia naştere ceva deosebit, şi anume că, fără a acţiona prea puternic asupra expulzării elementului astral, etericul este preluat de piatra de var arsă, odată cu acesta este absorbit şi oxigenul, iar astralul este adus la acţionare armonioasă. Prin aceasta se obţine ceva cu totul deosebit. Se obţine ca prin gunoirea cu compost să transmitem solului ceva ce are înclinaţia de a impregna foarte puternic elementul astral în sol, fără ocolul făcut prin intermediul elementului eteric.

Aşadar imaginaţi-vă că astralul, fără a parcurge mai întâi calea ocolită prin eteric, va pătrunde foarte puternic în pământ, astfel încât acesta devine astralizat în mod cu totul deosebit, iar pe calea ocolită a astralizării este pătruns în aşa fel de azot, încât ceea ce ia naştere acolo este într-adevăr foarte asemănător unui anumit proces din organismul omenesc. În organismul omenesc acest proces este asemănător plantelor, însă în aşa măsură asemănător plantelor, încât acordă puţină valoare formării de fructe, rămânând la formarea de frunze şi tulpină. Noi trebuie să avem în noi acest proces pe care îl transmitem pământului, pentru a putea conduce în mod corespunzător alimentele înspre mobilitatea despre care v-am vorbit, pentru că aceasta trebuie să existe acolo. Înspre această mobilitate stimulăm însă şi solul, dacă îl tratăm în modul descris. Şi prin aceasta pregătim solul astfel încât el să ne poată da produse de o valoare deosebită, de exemplu pentru hrana animalelor, astfel încât prin acţiunea lor ulterioară să producă mobilitate lăuntrică, să activeze lăuntric corpul. Cu alte cuvinte: vom face bine dacă vom gunoi fâneţele şi păşunile noastre cu acest compost, dacă vom realiza aceasta cu stricteţe, vom reuşi să obţinem un bun nutreţ de păşune❙ mai cu seamă atunci când vom aplica şi celelalte măsuri despre care este vorba❙, un asemenea nutreţ de păşune care odată cosit va fi utilizabil ca nutreţ uscat. Însă aş vrea să spun că pentru a proceda în mod corect cu asemenea lucruri, acestea trebuie văzute în întregul lor. Căci ceea ce trebuie făcut aici în particular depinde totuşi, fireşte, adesea de sensibilitate. Însă această sensibilitate se dezvoltă dacă vom pătrunde în mod corect întreaga natură a acestui proces.

Pe de altă parte, dacă grămada de compost va fi lăsată doar aşa cum am descris-o până aici, se poate întâmpla foarte uşor ca ea să-şi risipească astralul în toate părţile. Şi va fi vorba de a dezvolta acum relaţia personală cu aceste lucruri, de a aduce pe cât posibil o asemenea grămadă în situaţia de a mirosi cât mai puţin, ceea ce se poate uşor realiza prin faptul că se încearcă mai întâi să se întindă materialul în straturi subţiri, acoperind apoi cu ceva praf de turbă, apoi iarăşi un strat de compost, şi aşa mai departe. Prin aceasta se reţine

ceea ce altfel s-ar volatiliza ca miros. Căci azotul este într-adevăr acela care pleacă foarte bucuros în toate combinaţiile posibile. Acesta este acum reţinut. Ceea ce vreau să indic prin aceasta este mai cu seamă faptul că întreaga fiinţă agricolă trebuie tratată cu convingerea că trebuie introdusă viaţa, inclusiv astralitatea, peste tot, pentru a obţine efectele utile.

Pornind însă de aici, vor putea rezulta şi altele. V-aţi întrebat vreodată de ce au vacile coarne simple sau de ce alte animale au coarne rămuroase? Aceasta este o problemă extraordinar de importantă. Însă ceea ce ne oferă ştiinţa despre aceasta este în mod obişnuit ceva extrem de unilateral şi superficial. Să răspundem la întrebarea de ce au vacile coarne. Vedeţi dumneavoastră, am spus că organicul, viul, nu trebuie să aibă întotdeauna curenţi de forţă îndreptaţi numai înspre exterior, ci poate avea şi curenţi de forţă îndreptaţi către interior. Acum reprezentaţi-vă ceva organic, butucănos modelat, şi care are curenţi de forţă îndreptaţi înspre exterior şi curenţi de forţă îndreptaţi înspre interior. Ar fi o adevărată anomalie şi ar lua naştere o fiinţă butucănoasă. Dacă s-ar întâmpla aşa ceva, am avea vaci cu un aspect foarte ciudat. Ar fi toate butucănoase, cu mici începuturi de picioare, aşa cum mai sunt ele la primele stadii embrionare. Aşa ar rămâne, ar arăta grotesc. Însă vaca nu este configurată astfel, ci are coarne, are copite. Ce se petrece în locurile unde cresc copitele şi coarnele? Acolo se formează un loc în care curenţii de forţe sunt împinşi în mod deosebit de puternic înspre interior. Acolo exteriorul este delimitat deosebit de puternic. Acolo nu numai că este complet închisă comunicarea de la nivelul pielii permeabile sau al părului, ci sunt complet închise şi părţile pentru comunicarea înspre exterior. De aceea formarea de coarne este corelată cu întreaga conformaţie a animalului. Formarea coarnelor şi a copitelor este corelată cu întreaga conformaţie a animalului.

Planşa 4

Cu totul altfel stau lucrurile cu coarnele rămuroase. La coarnele rămuroase nu este vorba de a conduce curenţii înapoi în organism, ci ca anumiţi curenţi să fie conduşi o porţiune înspre afară, ele fiind ca nişte ventile prin care anumiţi curenţi — care nu trebuie să fie întotdeauna fluizi şi gazoşi ci pot fi şi curenţi de forţe care sunt localizaţi în coarnele rămuroase —, ca aceştia să fie descărcaţi în afară pe aici. Cerbul este frumos prin aceea că are o pronunţată comunicare cu ambianţa sa, prin faptul că trimite anumiţi curenţi înspre afară şi trăieşte împreună cu ambianţa sa, preluând în felul acesta tot ceea ce acţionează organic în nervi şi simţuri. Cerbul devine astfel un animal nervos. Într-o anumită privinţă, toate animalele care au coarne rămuroase sunt străbătute de o uşoară nervozitate care li se poate citi deja în ochi.

Vaca are coarne pentru a trimite înăuntru ceea ce trebuie să modeleze în domeniul astral-eteric, ceea ce trebuie să se străduiască a pătrunde până înăuntru, în sistemul digestiv, astfel încât în sistemul digestiv ia naştere o activitate intensă tocmai prin radiaţia care porneşte dinspre coarne şi copite. De aceea, cel care vrea să înţeleagă febra aftoasă, adică repercusiunea perifericului asupra traectului digestiv, trebuie să pătrundă cu înţelegerea aceste corelaţii. Iar remediul nostru la febra aftoasă este întemeiat pe pătrunderea cu înţelegerea a acestor corelaţii. Prin aceasta, vedeţi dumneavoastră, avem în corn ceva care prin natura şi esenţa sa deosebită este foarte adecvat pentru a reflecta înapoi, în viaţa interioară, viul şi elementul astral. În corn avem ceva care radiază viaţa şi care radiază chiar astralul. Chiar aşa este. Dacă v-aţi putea strecura într-un organism viu de vacă, când aţi fi înăuntru în burta vacii aţi mirosi cum radiază astralul viu dinspre coarne spre interior. La copite, cazul este asemănător.

Vedeţi dumneavoastră, aceasta ne dă un indiciu asupra lucrurilor, aşa cum pot fi ele recomandate din partea noastră, pentru a ridica eficacitatea a ceea ce se întrebuinţează ca bălegar obişnuit de grajd. Ce este în fond acest bălegar obişnuit de grajd? Bălegarul obişnuit de grajd este ceea ce a intrat în animal ca hrană exterioară, a fost preluat de către organism până la un anumit punct, a creat condiţii ca în organism să ia naştere acţiuni de forţe într-un grad dinamic, şi care, întrucât nu serveşte în primul rând pentru îmbogăţirea cu substanţe, este din nou eliminat. A fost însă în organism, s-a pătruns cu element astral şi cu eter. S-a impregnat în astral cu forţele purtătoare de azot, în eter cu forţele purtătoare de oxigen. Cu acestea s-a impregnat masa care apare în final ca bălegar.

Gândiţi-vă că preluând această masă şi predând-o pământului într-o formă oarecare — vom reveni asupra amănuntelor — dăm de fapt pământului ceva eteric-astral care se află în mod legitim în burta animalului, şi care produce în burta animalului forţe de natură vegetală. Pentru că forţele pe care le producem pe tractul nostru digestiv sunt de natură vegetală. Ar trebui să fim teribil de recunoscători că gunoiul rămâne disponibil; pentru că el aduce element eteric şi astral din interiorul organelor afară, în aer liber. Acestea rămân ataşate de el. Trebuie numai să îl menţinem în mod corespunzător, astfel încât în bălegarul de folosit să avem ceva care este atât eteric cât şi astral. Chiar prin aceasta el acţionează vitalizând şi astralizând asupra solului, în elementul pământesc, solid. Nu numai în lichid, ci mai cu seamă în solid. El are puterea de a învinge anorganicul aflat în sol.

Desigur, ceea ce se predă pământului trebuie să-şi piardă forma originară avută înainte de a fi fost preluat ca aliment, căci trebuie să fie trecut printr-un proces organic interior al sistemului metabolic. Va trebui, într-o anumită privinţă, să se afle într-o stare de descompunere, de dizolvare. Însă cel mai bine este când se află tocmai pe punctul de a fi în stare de dizolvare datorită propriului său eteric şi astral. Atunci se vor instala paraziţii, microfauna.

Acestea găsesc aici un bun teren nutritiv. De aceea se şi crede că aceste fiinţe parazite au în general ceva de a face cu calitatea bălegarului. Însă ele sunt într-adevăr numai indicatori ai calităţii bălegarului. Ele pot avea importanţă prin faptul că indică aceasta. Însă ne facem iluzii dacă vom crede că prin inocularea cu aceste bacterii şi cu cele asemănătoare putem îmbunătăţi radical bălegarul. Aparent aceasta este situaţia, însă în realitate nu este aşa. Voi mai vorbi încă despre aceasta, pentru a lămuri în ce măsură în realitate situaţia este diferită. Însă acum să mergem mai departe.

Să luăm bălegarul ca atare, să umplem cu el un corn de vacă, şi să-l îngropăm în pământ la o anumită adâncime — aş spune circa trei sferturi până la un metru şi jumătate adâncime, când nu avem dedesubt un sol prea argilos sau prea nisipos. Putem alege pentru aceasta un sol bun, care să nu fie nisipos. Vedeţi dumneavoastră, prin faptul că am îngropat cornul de vacă, cu conţinutul său de bălegar, prin aceasta conservăm în interiorul cornului de vacă forţele pe care el era obişnuit să le exercite în însăşi vaca, anume să reflecte înăuntru ceea ce este vitalizator şi astral. Prin aceea că este înconjurat cu pământ, cornul, toate radiaţiile care există în sensul eterizării şi astralizării, radiază spre interior, în cavitatea sa. Iar conţinutul în gunoi al cornului de vacă va atrage prin aceste forţe tot ceea ce este vitalizat şi eteric din mediul înconjurător, aşadar întregul conţinut al cornului de vacă va fi vitalizat interior de-a lungul întregii ierni, atunci când pământul este cel

mai viu. Căci pământul este cel mai viu în interiorul său, iarna. În acest bălegar este conservată întreaga vitalitate, şi în felul acesta se obţine în conţinutul cornului de vacă o forţă de gunoire extraordinar de concentrată şi de vitalizatoare. Cornul de vacă poate fi după aceea dezgropat; se scoate afară bălegarul dinăuntru. La ultimele noastre experimente din Dornach, domnii care au asistat s-au putut convinge singuri că atunci când am scos gunoiul din corn el nu mai puţea deloc. A fost cu totul surprinzător. El nu mai avea nici un miros, însă desigur că a început să miroasă puţin când a fost prelucrat cu apă. Aceasta dovedeşte că tot ceea ce este mirositor a fost concentrat şi prelucrat în el. Aici există o forţă astrală şi eterică imensă, pe care o puteţi folosi prin aceea că diluaţi conţinutul cornului de vacă care a iernat cu apă obişnuită, puţin încălzită în prealabil. A rezultat mereu, în timp ce priveam mai întâi suprafaţa de gunoit ‖ pentru a ne face prin aceasta o idee asupra cantităţii necesare ‖ că dacă vrem să acoperim cu un asemenea gunoi o suprafaţă mare, să zicem cât de la a treia fereastră poate până la prima alee transversală (circa 1200 mp), este suficient un singur corn de vacă, al cărui conţinut se diluează în circa o jumătate de găleată de apă. Pentru aceasta este necesar să aducem întregul conţinut al cornului de vacă într-o legătură intimă cu apa. Asta înseamnă că acum trebuie să începem să amestecăm, şi anume astfel încât să agităm repede la marginea găleţii, să amestecăm de jur-împrejurul periferiei, astfel încât în interior să se formeze un crater aproape până la fund, şi ca întregul să se afle de fapt în rotaţie prin învârtire. Apoi se schimbă rapid sensul de rotaţie, încât totul să se învolbureze în direcţia opusă. Dacă se continuă aceasta timp de o oră, se obţine o îmbibare temeinică.

Trebuie să ne gândim la cât de puţină muncă este necesară. Povara muncii nu va fi foarte mare în acest caz. În afară de aceasta, pot să îmi imaginez că membrii mai puţin solicitaţi ai unei gospodării agricole se vor amuza, cel puţin la început, să amestece gunoiul. Deci, dacă fiii şi fiicele casei se vor îngriji de aceasta, ea va putea fi asigurată în modul cel mai minunat. Pentru că este un sentiment foarte plăcut să descoperi cum se degajă din ceva cu totul lipsit de miros, ceva cu un miros uşor. Relaţia personală pe care o puteţi dezvolta faţă de această operaţiune conţine ceva extraordinar de binefăcător pentru oamenii care percep în general cu drag natura, şi nu numai aşa cum este ea descrisă în ghidul de călătorie.

Vedeţi dumneavoastră, după aceea va trebui doar să se împrăştie această soluţie peste solul arat, astfel încât să se unească cu terenul - pe suprafeţe mici se poate face cu o simplă pompă pulverizatoare. Este de la sine înţeles că va fi necesar, pentru realizarea în felul acesta a lucrurilor, ca pentru suprafeţe mai mari să se construiască maşini speciale. Însă dacă se va ajunge acolo încât îngrăşarea obişnuită cu bălegar să fie combinată cu acest fel de „gunoi spiritual”, atunci se va vedea ce fertilitate rezultă din aceasta. Se va vedea cum aceste lucruri pot fi dezvoltate într-un mod cu totul excepţional. Căci la această măsură, pe care tocmai am descris-o, se poate adăuga o alta, care poate consta în următoarele.

Se iau din nou coarne de vacă, însă de data aceasta nu se vor umple cu gunoi, ci cu cuarţ sau silice, sau cu ortoză ori feldspat, pisate până la pulbere, din care se face un terci care are oarecum consistenţa unui aluat foarte subţire, şi se umple cu el cornul de vacă. Acum, în loc de a lăsa cornul de vacă peste iarnă, îl vom lăsa peste vară, îl vom dezgropa toamna târziu şi vom păstra conţinutul până în primăvara următoare; apoi vom scoate afară ceea ce a fost expus în pământ vieţii de vară, şi-l vom trata în mod asemănător, numai că de data aceasta avem nevoie de cantităţi mult mai mici. Astfel puteţi dilua prin amestecare într-o găleată cu apă o bucăţică mare cât bobul de mazăre, eventual chiar numai o bucăţică cât gămălia unui ac. Însă şi aceasta trebuie amestecată timp de o oră. Dacă o veţi întrebuinţa la pulverizarea pe plante ‖ se va dovedi valoroasă în special la legume şi cele asemănătoare ‖, nu la stropirea brutală ci la o pulverizare, atunci veţi vedea cum ea susţine acţiunea care provine din pământ prin gunoiul din cornul de vacă. Dacă s-ar vrea cândva extinderea procedeului şi pentru câmpuri întregi, ceea ce aş spune că nu ar fi deloc rău ‖ căci de ce nu ar fi posibil sa avem şi maşini care să pulverizeze asupra unor întregi câmpuri soluţia foarte diluată de care avem nevoie, ele nu ar fi atât de greu de realizat - atunci aţi vedea cum gunoiul din cornul de vacă împinge de dedesubt iar celălalt preparat trage de deasupra, nu trage nici prea tare, nici prea slab. Iar aceasta ar putea avea un efect minunat tocmai la cerealele de sămânţă.

Vedeţi dumneavoastră, toate acestea provin, aş spune, dintr-o sferă mai largă de contemplare a lucrurilor ‖ iar nu dintr-aceea la care se recurge de regulă când se vrea reconstituirea teoretică a omului întreg dintr-un deget ‖ şi prin aceasta se dobândeşte desigur ceva care într-adevăr nu trebuie subapreciat. Vedeţi dumneavoastră, analizele care se fac astăzi în legătură cu aşa-numita rentabilitate pentru agricultor ajung în final să fie de fapt doar analize ale modului în care producţia poate fi făcută cea mai rentabilă din punct de vedere financiar. Ele nu depind prea mult de altceva. Nu-i aşa, ‖ desigur nu ne gândim întotdeauna la aceasta, însă inconştient ea se află totuşi ca bază ‖, ca agricultor rămâi uimit când printr-o măsură oarecare se obţin momentan rezultate de efect, se obţin cartofi enormi, se obţine ceva de talie mare, ceva umflat. Da, însă de aici nu se mai continuă cu cercetarea, căci ea nu constituie partea cea mai importantă în aceste situaţii.

Cel mai important este ca produsele care ajung la om să fie în cel mai înalt grad folositoare existenţei sale. Puteţi produce orice roade care arată strălucit pe câmp sau în livada de pomi fructiferi, însă ele vor putea umple doar stomacul oamenilor, fără a le favoriza într-adevăr organic viaţa interioară. Însă ştiinţa de astăzi nu poate conduce până la acel punct în care omul îşi obţine cel mai bun fel de hrană pentru organismul său, pentru că ea nu găseşte deloc drumul către acesta.

Însă, vedeţi dumneavoastră, la baza a tot ceea ce este expus prin ştiinţa spirituală se află întreaga economie a naturii. Aici se gândeşte dintr-un întreg, iar amănuntele izolate care trebuie spuse sunt conforme cu întregul. Nu poate rezulta deloc altceva, dacă agricultura este practicată în acest fel, decât că se obţine optimul pentru oameni şi animale. La toate analizele se porneşte de la om, omul devine temelia lor. De aici rezultă îndrumările date pentru ca natura omenească să se întreţină în condiţii optime. Este ceea ce deosebeşte această formă de cercetare de cele obişnuite de astăzi.

Rudolf Steiner

BAZELE SPIRITUAL-ŞTIINŢIFICE PENTRU PROSPERAREA AGRICULTURII

GA 327

RĂSPUNSURI LA ÎNTREBĂRI

Koberwitz, 12 iunie 1924

Diluarea, amestecarea şi distribuirea bălegarului de corn de vacă
Păstrarea şi folosirea coarnelor de vacă
Împingerea în haos a seminţei
Capacitatea de reproducere şi valoarea nutritivă a cerealelor

***Întrebare**: Se continuă diluarea în progresie aritmetică?*

Dr. Steiner: În această privinţă am avea de spus câte ceva. Mai mult ca probabil, odată cu creşterea suprafeţelor, va fi nevoie de mai puţine coarne de vacă la cantităţi mai mari de apă, astfel încât vom putea gunoi suprafeţe mari cu relativ mai puţine coarne de vacă. Am avut la Dornach douăzeci şi cinci de coarne de vacă şi din ele am distribuit deocamdată pe o grădină mai mare. La început luasem un corn pentru o jumătate de găleată. Apoi am reluat cu două coarne de vacă la o găleată întreagă. După aceea mai aveam de gunoit o suprafaţă care era cu mult mai mare: şapte coarne de vacă la şapte găleţi.

Este permisă folosirea unui malaxor mecanic pentru amestecarea gunoiului pentru suprafeţe mai mari, sau nu este îngăduit aşa ceva?

Este desigur ceva care trebuie privit la modul cel mai serios, căci dacă se iau alte decizii se ajunge la alunecarea treptată către surogate. Este în afară de orice îndoială că amestecarea cu mâna înseamnă totuşi altceva decât cea efectuată cu vreo maşină. Desigur că adeptul concepţiei mecaniciste despre lume nu va recunoaşte aceasta. Însă gândiţi-vă numai ce deosebire imensă este între a amesteca într-adevăr cu mâna ‖ introducând în felul acesta în amestec toate mişcările subtile pe care le execută mâna, toate aceste lucruri pe care eventual i le comunicaţi, poate chiar şi sentimentele ‖, dacă toate acestea pătrund înăuntru, sau dacă se amestecă pur şi simplu maşinal. Desigur că oamenii de astăzi nu vor să creadă că această diferenţă ar fi demnă de luat în seamă, însă aceasta iese foarte bine în evidenţă în domeniul medical. Fiţi convinşi că nu este totuna dacă un remediu oarecare este realizat mecanic sau cu precădere manual. Omul transmite ceva lucrurilor când le prelucrează el însuşi ‖ iar dumneavoastră nu trebuie să zâmbiţi la aşa ceva. Am fost întrebat adesea ce părere am despre leacurile lui Ritter ‖ unii dintre dumneavoastră cunosc deja leacurile ritteriene din medicină. Ştiţi probabil că unii le înalţă în slavă, iar alţii răspândesc opinia că nu au efecte deosebite. Desigur că efectele există, însă eu sunt ferm convins că dacă aceste remedii vor fi în general introduse în comerţ, îşi vor pierde în mod esenţial eficacitatea, pentru că tocmai la aceste remedii nu este indiferent dacă medicul însuşi le realizează şi le dă nemijlocit pacientului. Pentru că atunci când medicul dă aşa ceva pacienţilor, când totul se petrece doar într-un cerc restrâns, el adaugă un anumit entuziasm la aceasta. Acum veţi spune că entuziasmul nu cântăreşte nimic, că nu poate fi cântărit. Însă ele vibrează împreună, iar medicii însufleţesc atunci când sunt entuziasmaţi. Lumina acţionează foarte puternic asupra medicamentelor, de ce nu ar acţiona şi entuziasmul asupra lor? Însă el mijloceşte şi acţionează mult, astfel încât medicii entuziasmaţi de astăzi pot ajunge la efecte importante. Tocmai prin aceasta acţionează leacurile ritteriene foarte puternic. Se pot produce efecte foarte mari prin entuziasm. Însă dacă le veţi practica profesional, probabil efectele se vor volatiliza. Aceasta trebuie luat în considerare la asemenea lucruri, dacă ceva din tot ceea ce se face provine din mâna omenească ‖ şi multe provin din mâna omenească ‖ sau dacă se face cu maşina. Însă treptat se poate descoperi că este o mare bucurie să efectuezi această amestecare, astfel încât nu vă veţi mai gândi deloc la o procedare maşinală când este nevoie de mai multe coarne de vacă. Se va ajunge de a o face pur şi simplu duminicile după mâncare. Atunci va fi simplu, dacă o vom face duminicile când, având mulţi oaspeţi invitaţi, vom avea şi cu ce ne amuza, în felul acesta se vor obţine rezultate foarte frumoase fără maşini.

Răspândirea unei jumătăţi de găleată de apă pe o suprafaţă de o treime de pogon va ridica deja mici dificultăţi tehnice. Acum, dacă sporeşte numărul coarnelor de vacă, dificultăţile vor creşte şi ele nu proporţional cu numărul de coarne, ci mult mai repede. Aşadar răspândirea va deveni şi mai greoaie. Se poate dilua această cantitate de apă cu mai multă apă, sau trebuie să menţinem acest raport (de o jumătate de găleată) aşa cum este? Aşadar, se va lua aproximativ o jumătate de găleată la o treime de pogon?

Aceasta se poate face. Însă cred că atunci trebuie modificată şi metoda de amestecare. Şi puteţi face astfel încât mai întâi să amestecaţi până la capăt un corn de vacă într-o jumătate de găleată de apă, apoi să o diluaţi pe aceasta în găleată, dar atunci trebuie amestecat încă o dată; cred însă că ar fi mai bine dacă s-ar socoti substanţa ce trebuie amestecată redusă atât cât trebuie pentru o jumătate de găleată, chiar dacă este vorba de mai puţin de un corn de vacă, şi apoi să amestecăm într-o jumătate de găleată. Are o imensă însemnătate realizarea unei întrepătrunderi intime. Şi o adevărată întrepătrundere nu este nici pe departe atinsă dacă se toarnă substanţa în apă şi se amestecă. Trebuie realizată o întrepătrundere intimă, iar atunci când se toarnă înăuntru o substanţă, chiar puţin consistentă sau când nu se amestecă cu putere, nu avem un real amestec. Cred că le-ar fi mai uşor oamenilor să amestece mai multe jumătăţi de găleată cu mai puţină substanţă, decât dacă ar amesteca din nou amestecul o dată diluat.

Poate fi strecurat lichidul în care vor rămâne întotdeauna părţi componente solide, pentru a-l putea răspândi mai bine cu un aparat de pulverizat?

Cred că nu va fi nevoie. Căci dacă se învârte repede, atunci se va obţine un lichid considerabil de tulbure, şi nu mai trebuie să ţinem cont dacă mai sunt unele corpuri străine înăuntru. Gunoiul se va repartiza corect. Cel mai bun este gunoiul curat de vacă, însă nu cred că merită osteneala să se procedeze la o purificare specială, chiar dacă înăuntru se află corpuri străine. Când înăuntru se află corpuri străine, acestea, fără a fi dăunătoare, eventual pot acţiona chiar foarte favorabil, deoarece la concentrarea şi diluarea ulterioară nu mai acţionează

substanţele, ci numai radiaţia, radiaţia lor dinamică, astfel încât nu există pericolul ca acolo unde ajunge un asemenea corp străin să se obţină cartofi cu lujeri lungi şi fără tuberculi. Acest pericol nu va exista.

Nu mă gândeam decât la folosirea aparatului de pulverizat.

Se poate strecura, asta nu dăunează. Cel mai bine ar fi să se prevadă maşinăriile cu o sită înaintea duzei de pulverizare.

Nu s-a spus dacă trebuie cântărită masa din corn, pentru a putea stabili proporţiile. Este jumătatea de găleată aceea a unei găleţi de tip elveţian, sau o indicaţie în litri?

Am avut o găleată de tip elveţian – din cele care în Elveţia se folosesc la muls – şi lucrurile au fost încercate estimativ. Acum ar trebui să echivalăm cu raporturile dintre greutăţi.

Coarnele de vacă pot fi folosite de mai multe ori, sau trebuie să provină mereu de la animale recent tăiate?

Nu am verificat aceste lucruri, însă conform cu ceea ce se poate şti asupra acestora mă gândesc că se vor putea folosi coarnele de vacă succesiv de trei până la patru ori. Apoi nu vor mai fi întru totul potrivite. S-ar putea eventual ca după repetata lor folosire de trei până la patru ani, păstrându-le în grajdul vacilor, să existe şi posibilitatea de a mai putea fi folosite încă un an. Nu am însă nici o idee câte coarne de vacă se află la dispoziţia unui agricultor şi dacă este nevoie să se procedeze deosebit de economic sau nu. Este o problemă pe care nu o pot lămuri acum.

De unde se pot procura coarnele de vacă? Trebuie luate din regiunile Europei răsăritene sau a celei centrale?

Este indiferent de unde sunt procurate coarnele, însă nu trebuie luate de pe câmpurile de mortăciuni, căci trebuie să fie, pe cât posibil, proaspete. Este remarcabil ce-i drept, oricât de paradoxal ar suna, că viaţa în vest, viaţa pe emisfera vestică este cu totul alta decât viaţa pe emisfera estică a Pământului. Viaţa în Africa, Asia, Europa înseamnă altceva decât viaţa în America. Astfel că s-ar putea întâmpla ca eventual coarnele vitelor americane să trebuiască a fi activizate în alt mod. Probabil se va dovedi necesitatea ca la aceste coarne bălegarul să fie îndesat, compactat, apăsat. Însă cel mai bine este să fie luate coarne din regiunea în care ne aflăm. Există o afinitate extrem de puternică între forţele conţinute în coarnele vacilor dintr-o regiune şi forţele proprii acelei regiuni, pe când forţele coarnelor provenind de la vite străine de regiune pot intra în conflict cu ceea ce se află în pământ. Deci trebuie ţinut cont de faptul că vacile care vor furniza coarnele într-o regiune oarecare, foarte frecvent nu provin tocmai din acea regiune. Vom putea trece peste aceasta, trebuind să luăm în considerare faptul că dacă o vacă a mâncat circa trei până la patru ani de pe un anumit sol, aşadar a trăit acolo, atunci ea aparţine acelui sol, în cazul că nu este vorba despre o vită provenită din vest.

Ce vârstă pot avea aceste coarne? Trebuie să provină de la o vacă bătrână sau de la una tânără?

Conform naturii lucrurilor – toate acestea trebuie cercetate până la capăt – părerea mea este că cele mai bune ar fi coarnele vacilor de vârstă medie.

Cât de mari trebuie să fie coarnele?

Dr. Steiner desenează mărimea cornului pe tablă – lungime circa 30-40 cm – (vezi desenul). Cu aceasta s-a indicat mărimea obişnuită a cornului unei vite din Allgäu.

Planşa 4

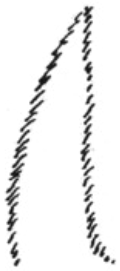

Contează dacă cornul se ia de la un bou – şi în general dacă provine de la un mascul sau de la o femelă – sau nu?

Mai mult ca sigur, cornul de bou nu va acţiona deloc, iar cel al unui taur va acţiona relativ slab. De aceea spun mereu coarne de vacă, vacile de regulă sunt femele! Mă refer la animalele femele.

Care este timpul cel mai potrivit pentru semănarea cerealelor, a cerealelor pentru pâine?

Răspunsul exact la această întrebare va rezulta, nu-i aşa, din conferinţa în care voi descrie semănatul. Însămânţarea este desigur extrem de importantă, şi este o mare diferenţă dacă se face mai aproape sau mai puţin aproape de lunile de iarnă. Dacă semănăm mai aproape de lunile de iarnă, vom obţine în cereale o mare capacitate germinativă, iar când se face mai departe de lunile de iarnă o mai mare putere nutritivă.

Bălegarul de corn de vacă poate fi diluat şi cu nisip? Ploaia are vreo importanţă aici?

Putem folosi nisipul. Noi nu am încercat. Nu există contraindicaţii. Felul în care acţionează ploaia este ceva ce mai trebuie încă cercetat. Trebuie să admitem că ploaia nu aduce nici o modificare, eventual poate provoca o intensificare a acţiunii. Pe de altă parte este totuşi vorba despre o atât de mare concentrare de forţe încât ne-am putea gândi deja că prin mica izbitură exercitată de picătura de ploaie în cădere ar putea dilua prea mult. Este într-adevăr o acţiune subtilă, şi toate acestea trebuie avute în vedere. La răspândirea bălegarului cu ajutorul nisipului nu avem nimic de obiectat.

Cum pot fi evitate influenţe care ar putea dăuna cornului de vacă şi conţinutului său în timpul păstrării?

În general, în astfel de cazuri este valabilă regula că se produc mai multe daune eliminând influenţele aşa-zis dăunătoare decât lăsând lucrurile aşa cum sunt. Nu-i aşa, în prezent există teribila obsesie de a dezinfecta totul. În această privinţă se merge fără îndoială prea departe în toate domeniile. Astfel, la remediile noastre, la care s-a vrut împiedicarea absolută a oricărei posibilităţi de mucegăire, s-a procedat la folosirea unor metode care inhibă forţa terapeutică propriu-zisă. În ceea ce mă priveşte, nu am o prea mare consideraţie faţă de aceste noxe. Ele nu dăunează chiar atât de mult. Ar fi mai bine dacă nu ne-am mai strădui atât cu folosirea metodelor purificatoare, ci am

lăsa lucrurile aşa cum sunt. Noi am acoperit gura cornului, ca să nu cadă pământ înăuntru, cu băşică de porc. Nu e deloc de recomandat o curăţire prealabilă specială a coarnelor. Trebuie să ne obişnuim cu ideea că murdăria nu este întotdeauna „murdărie". Dacă vă veţi unge de exemplu faţa cu un strat subţire de aur, aţi putea spune că acesta este murdărie, însă aurul nu este murdărie. Aşadar murdăria nu este întotdeauna murdărie. Murdăria este cea care câteodată acţionează tocmai conservând.

Ar trebui oare să fie întărită prin unele măsuri haotizarea cît mai avansată a seminţei?

Ar putea fi întărită, dar nu va fi necesar. Când are loc într-adevăr structurarea seminţei, atunci procesul de haotizare se află şi el deja la maximul său. De aceea nu este nevoie de susţinere. Stimularea este necesară la gunoire. Însă la structurarea seminţei nu cred că ar apărea necesitatea de a promova formarea haosului ❙ căci dacă sământa este în general fertilă, acolo se instalează haosul deplin. S-ar putea stimula desigur, crescând conţinutul de silice al solului. Căci prin silice acţionează într-adevăr ceea ce este captat în pământ din cosmicul propriu-zis. Aşa s-ar putea obţine, totuşi nu cred să fie necesar.

Cât de mari să fie suprafeţele experimentale? Nu ar fi oare necesar să se facă ceva şi pentru forţele cosmice care trebuie reţinute până la formarea noii plante?

În această privinţă s-ar putea face încercări în modul următor. În astfel de cazuri este relativ uşor de dat directive, însă suprafaţa corespunzătoare trebuie totuşi stabilită de fiecare. În această problemă, experimentele vor fi relativ uşor de organizat. Să zicem că plantaţi alături, pe două parcele experimentale, grâu şi sparcetă. Veţi avea atunci posibilitatea, folosind silicea să constataţi că la o plantă care înclinaţia pronunţată de a forma sământă ❙ grâul tinde spre o formare permanentă a seminţei ❙ formarea seminţei este prejudiciată; la sparcetă veţi sesiza reprimarea aproape integrală a formării seminţei, sau producerea târzie a acesteia. Întotdeauna când vrem să cercetăm aceste lucruri putem lua comparativ însuşirile specifice cerealelor, grâului, şi în paralel însuşirile similare ale sparcetei, valabile pentru leguminoase şi astfel să experimentaţi lucruri foarte interesante asupra formării seminţei.

Este indiferent când se răspândesc pe ogor preparatele diluate?

Desigur că nu este indiferent, în cazul în care vrem să păstrăm coarnele de vacă ca atare după ce au fost scoase din pământ. De regulă însă se pot lăsa înăuntru până când e nevoie de ele; acolo nu se vor înrăutăţi calitativ, chiar dacă, după ce au iernat, vor mai rămâne un timp şi vara. Însă dacă ar fi necesar să fie păstrate în altă parte ar trebui făcută o ladă căptuşită la interior cu perne de turbă, astfel încât pe toate părţile să fie perne de turbă. Apoi trebuie puse coarnele de vacă în mijloc, pentru a se menţine concentraţia foarte puternică. În schimb, nu se recomandă în nici un caz păstrarea apei gata diluate. Amestecarea trebuie făcută cu puţin timp înainte de folosire.

Dacă vrem să tratăm cerealele de toamnă, putem folosi coarnele la un sfert de an de la scoaterea lor din pământ?

Cel mai bine ar fi ❙ dar nu e aşa de important ❙ să le lăsăm întotdeauna în pământ până ce vrem să le folosim. Dacă vrem să le folosim la începutul toamnei care urmează, le vom lăsa în pământ până în momentul în care avem nevoie de ele. Gunoiul nu se înrăutăţeşte prin aceasta.

Prin folosirea aparatelor de pulverizare, nu se pierd forţele eterice şi astrale în urma pulverizării fine a fluidului?

Cu siguranţă că nu. Căci ele sunt puternic fixate. Aşa cum în general trebuie să ne temem mai puţin că ne-ar scăpa spiritualul ❙ dacă nu cumva îl expediem de la început ❙ decât ar face-o materia.

Cum trebuie tratate coarnele de vacă cu conţinutul lor mineral după ce au fost lăsate peste vară în pământ?

Acestora nu le dăunează cu nimic dacă vor fi scoase afară şi păstrate pe undeva. Ele pot fi chiar puse grămadă. Aceasta nu dăunează cu nimic substanţei lăsate în pământ peste vară. Coarnele pot fi expuse la Soare. Asta le poate chiar folosi.

Coarnele trebuie îngropate în locul în care vrem să gunoim mai târziu pe ogor, sau pot fi îngropate alături, în orice alt loc?

Ar fi o diferenţă atât de mică încât nici nu trebuie ţinut cont de asta. Practic cel mai bine ar fi să se caute un loc care are un pământ relativ bun, aşadar nu un pământ prea mineralizat, ci un pământ bogat în humus şi acolo pe un petec de pământ, să îngropăm toate coarnele de vacă de care avem nevoie.

Cum este cu folosirea maşinilor în agricultură? Doar s-a spus să nu se folosească nici o maşină.

Da, desigur, vedeţi dumneavoastră, aceasta este o întrebare la care în principiu nu se poate răspunde niciodată dacă rămânem numai la agricultură. Fără îndoială că astăzi, în viaţa socială a prezentului, se ridică o problemă destul de neactuală când se întreabă dacă este voie să se folosească maşini. Aproape că nu poţi fi astăzi agricultor dacă nu foloseşti maşini. Desigur că nu toate operaţiunile au atâtea afinităţi cu procesele intime din natură aşa cum o au dinamizarea preparatelor şi cele asemănătoare ei. După cum aici nu trebuie intervenit cu mecanizarea pură într-un proces natural atât de intim, tot aşa pentru celelalte elemente menţionate,natura însăşi se îngrijeşte ca acolo unde maşinile nu-şi au locul, maşinile nici să nu poată face prea mult. În vederea formării seminţei, maşina nu poate face mare lucru, de aceasta se îngrijeşte însăşi natura. Cred totuşi că problema nu este de o stringentă actualitate. Însă astăzi întrebarea se pune deja astfel: cum să o scoţi la capăt astăzi fără maşini? Voi atrage atenţia numai asupra faptului că în agricultură nu este nevoie în schimb de mania maşinilor perfecţionate. Căci dacă cineva are o asemenea manie a maşinilor, va proceda cu mult mai rău în cazul agriculturii, chiar dacă noua maşină prezintă îmbunătăţiri, decât dacă şi-ar folosi în continuare vechea maşină, până ce aceasta nu mai e bună de nimic. Însă acestea sunt lucruri care nu mai ţin de agricultură în sensul strict al cuvântului.

Se poate folosi cantitatea indicată de bălegar de corn de vacă diluată în apă şi numai pentru jumătate din suprafaţa indicată?

Atunci aţi obţine roade luxuriante, atunci va rezulta ceea ce am arătat în treacăt aici cu o altă ocazie. Dacă aţi folosi această proporţie, de exemplu, la cultura cartofilor sau la orice altceva, aţi obţine roade luxuriante, tulpini mult extinse, iar ceea ce doriţi dumneavoastră de fapt nu se va realiza. Veţi obţine ceea ce se numeşte zonă cu vegetaţie exuberantă. Dacă luaţi cantităţi excesive, aceasta veţi obţine; zone cu vegetaţie exuberantă.

Cum e cu plantele de nutreţ, la care vrem să obţinem dezvoltarea luxuriantă a elementului foliar, cum este la spanac?

Cred că vom folosi şi în acest caz tot o jumătate de găleată cu un corn de vacă, aşa cum am făcut-o şi noi la Dornach pentru o suprafaţă care este în esenţă tocmai grădină de legume. Pentru plantele cultivate pe suprafeţe mai mari, va fi nevoie de mult mai puţin. Acesta este optimul.

Este indiferent ce gunoi se foloseşte, dacă este gunoi de vacă, de cal sau de oaie?

Cel mai bun material pentru această operaţiune este fără îndoială gunoiul de vacă. S-ar putea însă continua cercetările dacă poate fi folosit şi gunoiul de cal. În acest caz, dacă vrem să tratăm gunoiul de cal în acest mod, va trebui să înfăşurăm cornul cu păr din coama calului, pentru a face eficient ceea ce la cal, care nu are coarne, se află de fapt în coamă.

Pulverizarea trebuie făcută înainte sau după însămânţare?

Este corect să se facă înainte de însămânţare. Vom vedea cum acţionează. Deoarece anul acesta am întârziat puţin, în anumite locuri se va face după însămânţare. Vom vedea aşadar dacă aceasta va diminua efectele. Însă este de la sine înţeles că trebuie făcută înainte de însămânţare, pentru ca solul să fie deja sensibilizat.

Coarnele de vacă folosite de obicei la bălegar pot fi folosite şi la minerale?

Se poate într-adevăr; însă nu pot fi folosite mai mult de trei până la patru ori. Ele îşi pierd deja forţele după trei-patru întrebuinţări.

Se pune problema personalităţii celui care execută lucrarea, trebuie să fie un antroposof, sau o poate face oricine altcineva?

Aceasta este evident o problemă. Ridicată astăzi, va fi mult ironizată. Relativ la aceasta, vă amintesc că există oameni la care florile ce le cresc în fereastră se dezvoltă minunat. La alţi oameni nu se dezvoltă deloc, ci se usucă. Astfel de lucruri sunt realităţi indiscutabile. Însă tot ceea ce se petrece datorită influenţei omului însuşi, inexplicabil într-un mod exterior, lăuntric însă transparent, se produce şi prin faptul că omul meditează, şi se pregăteşte prin viaţa meditativă ceea ce am caracterizat ieri. Când se meditează se stabileşte într-adevăr o cu totul altă relaţie cu azotul, purtător al imaginaţiunilor. Prin aceasta ne transpunem într-o stare care determină ca tot ceea ce este esenţial să fie activ; într-o asemenea stare ne transpunem apoi în general faţă de întreaga creştere a plantelor. Însă această situaţie nu este astăzi chiar aşa de limpede cum era odinioară, în vremurile în care aceste lucruri erau recunoscute. Şi au existat asemenea timpuri în care oamenii au ştiut realmente că prin realizarea anumitor demersuri pe care le întreprinseseră, deveneau pur şi simplu predispuşi pentru îngrijirea plantelor. Astăzi nu se mai dă atenţie acestui fapt, lucru care se generalizează printre oameni, iar când te mişti neîncetat printre astfel de oameni, aceste acţiuni subtile se pierd. De aceea este atât de uşor de contrazis cineva care aplică asemenea procedee. De aceea am anumite rezerve de a vorbi liber tocmai despre astfel de lucruri în faţa unei societăţi mai numeroase, deoarece din cauza împrejurărilor de viaţă actuale ele pot fi desigur foarte uşor contrazise. În cursul discuţiei care a avut loc în sala Bock a fost ridicată de prietenul nostru Stegemann o problemă foarte delicată, şi anume dacă paraziţii pot fi combătuţi pe această cale, pe calea să spunem a concentrării şi a altor măsuri asemănătoare. Este în afară de orice îndoială că se poate, dacă se face în mod corect. Dacă, mai cu seamă în răstimpul dintre mijlocul lunii ianuarie şi mijlocul lunii februarie, în care Pământul îşi desfăşoară cele mai intense forţe ale sale, care sunt concentrate cu o intensitate maximă îndeosebi în interiorul Pământului, dacă atunci s-ar stabili, ca să spunem aşa, un timp de sărbătoare, în care lumea şi-ar propune să facă asemenea exerciţii de concentrare, atunci s-ar putea vedea într-adevăr roadele. După cum s-a spus, este o întrebare delicată, însă o întrebare la care se poate răspunde în mod pozitiv. Numai că aceasta trebuie îndeplinită în acord cu întreaga natură. Căci trebuie ştiut că este cu totul altceva când se face un exerciţiu de concentrare în toiul iernii decât în toiul verii. Relativ la aceasta, unele proverbe din popor conţin foarte mult din ceea ce poate da îndrumări importante omului de astăzi. Vedeţi dumneavoastră, ieri aş fi putut foarte bine adăuga că printre multele lucruri pe care trebuia să le fac în această încarnare, dar la care nu am mai ajuns, a fost acela că am avut ideea ca adolescent de a scrie o aşa-numită filosofie a ţăranului, de a schiţa viaţa de concepte ale ţăranilor, în legătură cu tot ceea ce îi preocupă. Ar fi rezultat ceva extrem de frumos, căci ar fi dovedit contrariul afirmaţiei contelui că ţăranii sunt proşti. Ar fi ieşit la iveală o înţelepciune subtilă, o filosofie care elucidează în mod grandios tocmai tainele vieţii naturii, cuprinsă deja în formarea cuvintelor. Eşti într-adevăr uluit de câte ştie de fapt ţăranul despre ceea ce se desfăşoară în sânul naturii. Astăzi nu mai este posibil să scrii o asemenea filosofie a ţăranului; în vremea noastră aceste cunoştinţe s-au pierdut aproape în întregime. Astăzi nu mai este ca acum cincizeci, patruzeci de ani. Da, era ceva extrem de semnificativ, căci puteai învăţa cu mult mai mult de la ţăran decât la Universitate. Însă atunci erau cu totul alte vremuri, se vieţuia împreună cu ţăranii la ţară, şi era o raritate când veneau oameni cu pălării de bandiţi calabrezi care au introdus apoi mişcarea socialistă de astăzi. Astăzi lumea s-a schimbat cu totul. Doamnele şi domnii mai tineri prezenţi aici nu au nici cea mai vagă idee de cât s-a schimbat lumea în cursul ultimilor treizeci, patruzeci de ani. Şi iată că astăzi s-a pierdut deja foarte mult din ceea ce exista ca frumuseţe autentică în specificul dialectelor populare, şi s-a pierdut şi mai mult din autentica filosofie a ţăranului, care era un fel de filosofie a culturii. Chiar şi în almanahurile ţărăneşti erau cuprinse pe atunci lucruri care astăzi nu se mai află în ele. Ele arătau şi altfel, aveau un aspect plăcut. Am mai apucat almanahuri ţărăneşti tipărite pe hârtie de calitate proastă, însă înăuntru erau semnele planetelor, desenate în culori, iar afară pe copertă se afla o foarte mică bomboană, care te întâmpina în primul rând, o bomboană minusculă care putea fi linsă de fiecare dată când se folosea cartea. În felul acesta cartea devenea şi gustoasă. De acestea s-au folosit oamenii unul după altul.

Când trebuie gunoite suprafeţe mai mari, numărul coarnelor de vacă folosite poate fi stabilit mai mult în mod empiric?

N-aş recomanda aşa ceva. În asemenea cazuri cred că trebuie să fim cu adevărat raţionali. Aş sfătui ca mai întâi să se încerce pe baza simţului obţinerea celor mai favorabile rezultate, şi apoi, pentru a le putea prezenta lumii, să se transforme totul în cifre, astfel încât să se întocmească adevărate tabele, iar oamenii să se poată apoi folosi de ele. Aş sfătui ca dacă cineva, prin convingerile sale, este predispus să o facă conform simţului său, atunci să o facă; însă comportamentul său faţă de ceilalţi oameni să nu fie al unuia care dispreţuieşte tabelele, ci să ofere rezultatele sale celorlalţi oameni în cantităţi calculabile şi tabele. Aşadar totul trebuie într-adevăr transformat în cantităţi şi sume verificabile. Pentru că astăzi este realmente nevoie de aşa ceva. Avem nevoie de coarne de vacă pentru a face treabă, însă nu avem nevoie de coarne de taur, pentru a se impune părerea. Este tocmai ceea ce conduce atât de uşor la contradicţii. Aş sfătui aici ca pe cât posibil să luaţi în considerare soluţiile de compromis, şi pe cât posibil să ţineţi cont de judecăţile celorlalţi.

Se poate întrebuinţa îngrăşarea cu piatră de var nestins introdusă în grămezile de compost în procentajul care este prescris astăzi?

Metoda veche se va dovedi a fi favorabilă. Dar mai trebuie diferenţiată, în funcţie de solul avut: mlăştinos sau nisipos; la solul nisipos este nevoie de mai puţină piatră de var nestins, pe când solul mlăştinos reclamă un conţinut mai ridicat de piatră de var nestins, din cauza formării de acizi.

Cum este cu remanierea grămezii de compost?

Aceasta nu-i face rău. Desigur, se pune totuşi problema ca după ce a fost remaniată să o protejăm pe cât posibil din nou printr-o împrejmuire cu pământ, pentru a o proteja, astfel încât după ce a fost răsturnată, să-i mai punem încă un strat de pământ deasupra. Cel mai bine este să folosim pentru aceasta turbă.

Ce fel de potasiu ar putea fi eventual folosit într-o gospodărie de tranziţie?

Magnezie potasică.

Cum poate fi cel mai bine întrebuinţat gunoiul rămas după umplerea coarnelor de vacă? Să fie transportat toamna pe ogor pentru a parcurge procesul hibernal, sau să fie lăsat pe loc până primăvara?

Trebuie să vă fie clar că această gunoire cu bălegarul din cornul de vacă nu înlocuieşte complet gunoirea în sine şi că desigur trebuie gunoit în continuare. Noua gunoire trebuie considerată ca un fel de extragunoire, care ridică în mod esenţial calitatea procedeului de gunoire actual. Pe lângă aceasta se continuă şi cealaltă gunoire.

Rudolf Steiner

BAZELE SPIRITUAL-ŞTIINŢIFICE PENTRU PROSPERAREA AGRICULTURII

GA 327

Observarea macrocosmosului ca sarcină a ştiinţei spirituale: dezvoltarea pământului şi a plantelor

A CINCEA CONFERINŢĂ

Koberwitz, 13 iunie 1924

Corecta integrare de substanţe aduse îngrăşământului

Ceea ce v-am expus ieri asupra îmbunătăţirii îngrăşământului prin coarnele de vacă trebuie desigur înţeles ca o îmbunătăţire a îngrăşării solului. Este de la sine înţeles că îngrăşarea solului rămâne valabilă, şi astăzi vom avea de vorbit despre felul în care avem să ne comportăm faţă de aceasta, atunci când trebuie să avem concepţia că viul trebuie să fie menţinut în interiorul viului.

Am văzut că eteric-viul nu ar trebui de fapt să părăsească nicicând ceea ce se află în regiunea, în sfera creşterii. De aceea am acordat o aşa de mare valoare cunoaşterii felului în care solul din care creşte planta, care îi îmbracă rădăcinile, este un fel de continuare a creşterii în pământ, viul vegetal din pământul însuşi, aşadar este ceva viu. Şi ieri am indicat chiar cum ne putem reprezenta trecerea de la o movilă de pământ, cu vitalitatea ei interioară născută datorită includerii în ea a humusului, la ceea ce înconjoară ca scoarţă, coajă, pomul, şi care îl izolează de exterior. În cursul timpurilor actuale s-a ajuns ca într-un mod cu totul natural să se piardă ❙ şi trebuia să se piardă ❙ orice înţelegere în privinţa marilor viziuni de ansamblu ale naturii, şi tot aşa s-a pierdut complet şi această înţelegere a modului cum viaţa comună formării solului şi dezvoltării plantelor se prelungeşte apoi în produsele de eliminare ale organismelor vii, în îngrăşământ, şi cum acţionează forţele acestei vieţi atotcuprinzătoare. Şi aşa s-a întâmplat că tocmai în privinţa acestora a trebuit să se piardă din ce în ce mai mult această înţelegere.

Aşa cum am spus şi ieri la discuţii, de fapt, ştiinţa spirituală nu trebuie să acţioneze intervenind ca ceva turbulent, zgomotos, revoluţionar, dintr-un anumit fanatism, în ceea ce s-a creat în timpurile actuale în diversele domenii ale vieţii, ci vrea să recunoască pe deplin ceea ce s-a realizat. Şi numai acele lucruri urmează să fie, dacă se poate spune aşa, combătute, care se întemeiază pe presupunerile cu totul greşite ce ţin de concepţia materialistă actuală asupra lumii; iar aceasta trebuie completată cu ceea ce se revarsă dintr-o concepţie vie asupra lumii, asupra diverselor domenii ale vieţii. De aceea nu voi acorda o importanţă deosebită expunerii modului în care se pregăteşte îngrăşământul din bălegar de grajd, must de bălegar, compost. În această privinţă s-a realizat o maximă diversitate în ceea ce priveşte prelucrarea bălegarului şi a mustului de bălegar. În acest sens s-ar putea spune eventual câte ceva în discuţiile de astăzi după amiază. Voi pleca de la premisa că fără îndoială este justă concepţia conform căreia în gospodăriile noastre trebuie practicată în fond o exploatare de jaf. Această exploatare de jaf trebuie practicată pur şi simplu deoarece cu toate produsele agricole ce le trimitem în lume, luăm într-adevăr Pământului forţe, luăm chiar şi aerului forţe, care trebuie înlocuite, astfel încât de fapt conţinutul îngrăşământului trebuie tratat încetul cu încetul în mod corespunzător, deoarece de valoarea sa este legată aprovizionarea cu cele necesare pentru un pământ sărăcit, care trebuie vitalizat în mod corect. Însă iată că în ultimul timp au apărut, tocmai din concepţia materialistă asupra lumii, cele mai diferite judecăţi false.

În primul rând: astăzi se studiază cu cea mai mare meticulozitate cum acţionează bacteriile, microorganismele cele mai mici; acestor mici vietăţi li se atribuie chiar transformarea corectă a substanţelor din gunoi. Se observă cum lucrează bacteriile în gunoi şi se ţine cont de ele. În această privinţă s-au făcut chiar experimente cu adevărat ingenioase, extrem de logice, însă în majoritatea cazurilor cu efecte de scurtă durată şi puţin folositoare, de injectare a microorganismelor în sol. Totul pornit dintr-un punct de vedere comparabil cu următorul: se crede că dacă într-o cameră se află o mulţime de muşte, această cameră este murdară deoarece sunt în ea atât de multe muşte. Nu e deloc corect gândit: camera nu este murdară pentru că în ea se află mulţimea de muşte, ci muştele se află acolo deoarece camera este murdară. Şi camera nu va putea fi curăţată căutându-se tot soiul de metode de cum se pot înmulţi muştele, în ideea că acestea vor devora murdăria, sau cum să li se reducă numărul, sau altele asemenea. Nu se va realiza prea mult prin asemenea metode, dar ceva se va realiza în orice caz dacă se va trece direct la combaterea murdăriei.

Când se folosesc la gunoi excremente de animal, este vorba de a considera aceste mici vietăţi ca apărând în urma proceselor ce se formează ici sau colo în masa gunoiului şi care aşadar pot fi un indiciu extrem de folositor pentru determinarea anumitor stări ale substanţei gunoiului, însă nu poate avea o mare însemnătate nici introducerea, nici cultivarea lor şi nici combaterea lor. Este vorba de a privi, în mare, problemele viului important pentru agricultură, şi de a face uz cât mai puţin de o manieră de gândire atomistică în studierea acestor mici fiinţe.

Desigur că n-ar trebui făcută o asemenea afirmaţie dacă nu s-ar arăta în acelaşi timp mijloace şi căi de cum trebuie făcute lucrurile. Cert este că ceea ce am spus până acum va fi relevat din diverse puncte de vedere; însă nu este important doar să se ştie ce este corect. Căci cu acest corect adesea nu se poate începe nimic, dacă nu avem măsuri de reglementare pentru a opune pozitivul, în cazul în care ceea ce este corect este o negaţie. Este vorba ca peste tot unde nu pot fi făcute propuneri pozitive, să te abţii de la sublinierea propriu-zisă a negativului, căci altminteri aceasta doar irită.

Al doilea este faptul că, provocaţi de concepţia nuanţată materialist, în ultimul timp s-a acordat valoare tratării în diverse moduri a gunoiului, cu tot felul de compuşi anorganici sau elemente anorganice. Prin experienţă s-a ajuns la convingerea că nici aceasta nu are vreo valoare durabilă. Adică trebuie să ne fie clar că dacă vrem să înnobilăm, să îmbunătăţim gunoiul adăugându-i minerale, prin aceasta se acţionează numai asupra vitalizării lichidelor, a apei, pe când pentru o cultură de bună calitate a plantelor nu este suficient doar de a organiza, de a vitaliza apa. Căci din apa care se scurge prin pământ nu porneşte nici o vitalizare.

Pământul trebuie vitalizat în mod direct, şi aceasta nu se poate face dacă se procedează mineralizând, ci se poate face numai acordând prioritate organicului şi aducându-l într-o stare corespunzătoare, astfel încât organizând şi vitalizând să se poată acţiona asupra pământului solid însuşi. Toată aceasta, adică a da un astfel de impuls tocmai masei de bălegar sau mustului de bălegar — sau oricărei mase care va fi întrebuinţată în acest mod, în măsura în care se rămâne în cadrul viului —, este sarcina impulsului spiritual-ştiinţific care poate fi dat agriculturii. Ştiinţa spirituală vrea să privească pretutindeni în marile eficienţe ale viului, şi face abstracţie, pentru că aceasta nu este esenţială, de privirea în lumea microscopică şi de concluziile extrase din aceasta. Observarea macrocosmosului, a vastelor sfere de acţiune a naturii, aceasta este sarcina ştiinţei spirituale. Pentru aceasta este desigur necesar să se poată privi în lăuntrul acţiunilor naturii.

Însă, vedeţi dumneavoastră, există o frază pe care o veţi găsi astăzi sub cele mai variate prezentări în întreaga literatură agricolă — ea provine din experienţa ce se crede a fi dobândită — care sună cam aşa: azotul, acidul fosforic, calciul, potasiul, clorul şi aşa mai departe, chiar şi fierul, toate îşi au marea lor importanţă pentru solul care urmează să fie favorabil plantelor. Însă acidul silicic, plumbul, arsenicul, mercurul — ba la acestea se adaugă chiar şi hidroxidul de sodiu —, au pentru creşterea propriu-zisă a plantelor cel mult o valoare stimulatoare, după cum se spune. Prin acestea plantele pot fi stimulate.

Enunţând această frază, se dovedeşte faptul că se bâjbâie într-o beznă totală şi ar fi bine — şi aşa ar fi conform vechilor tradiţii — să nu avem faţă de plante un comportament atât de aberant cum l-am avea dacă am urma această frază. Căci în fond ea nici nu poate fi urmată. De fapt, ce se află aici?

Vedeţi dumneavoastră, în realitate problema este astfel că marea natură nu ne părăseşte chiar atât de nemilos când nu îi luăm în considerare acidul silicic, plumbul, mercurul şi arsenicul, aşa cum ne părăseşte atunci când nu îi luăm în considerare în mod temeinic potasiul, sau calciul, sau acidul fosforic. Căci acid silicic, plumb, mercur, arsenic ne dă cerul, şi el ni le dă de bunăvoie odată cu ploaia. Însă pentru a avea în pământ în mod just acid fosforic, potasiu şi calciu, trebuie prelucrat pământul, trebuie gunoit în mod corect. Aceasta nu o dă cerul de bunăvoie. Însă totuşi, prin exploatarea necontenită, fără îndoială că pământul poate fi sărăcit. De fapt, îl sărăcim continuu. De aceea trebuie să-l gunoim. Şi e posibil ca încetul cu încetul, aşa cum este cazul în multe gospodării, compensarea adusă prin gunoi să fie prea slabă. Atunci se practică exploatarea de jaf. Atunci pământul este lăsat continuu să sărăcească.

Trebuie să avem grijă ca procesul natural propriu-zis să se poată desfăşura absolut corect. Ceea ce se cheamă efecte stimulatoare sunt de fapt cele mai importante. Sunt prezente acţionând în cea mai fină dozare în jurul întregului Pământ tocmai substanţele care sunt considerate inutile; iar plantele au nevoie de ele cu aceeaşi necesitate ca de ceea ce le vine din pământ. Numai că le absorb din ambianţa cosmică: mercur, arsenic, acid silicic, le absorb din sol, după ce substanţele înseşi au fost introduse în sol prin radiaţie.

Noi oamenii putem ajunge să împiedicăm complet solul de a se lăsa pătruns în mod corect, prin radiaţia din ambianţa cosmică, cu cele necesare plantelor. Am putea treptat, dacă am gunoi nechibzuit, să împiedicăm pământul să absoarbă ceea ce este activ în doză homeopatică infinitezimală, cum sunt: acidul silicic, plumbul, mercurul, ceea ce, dacă se poate spune astfel, sosește din ambianţa cosmică şi trebuie preluat în creşterea plantelor pentru ca planta — care îşi construieşte trupul prin modelarea carbonului cu ajutorul a ceea ce sosește din ambianţa cosmică în doză infinitezimală — să dispună întotdeauna realmente prin intermediul Pământului de ceea ce îi este necesar.

De aceea nu este suficientă doar prelucrarea temeinică a îngrăşământului, aşa cum am spus ieri, ci acestuia îi mai sunt necesare şi altele. Şi nu este vorba doar de a-i adăuga substanţele ce credem că sunt necesare pentru a ajuta plantelor, ci este vorba de a-i adăuga forţe vii. Căci pentru plante sunt mult mai importante forţele vii, decât simplele forţe ale substanţelor, decât înseşi substanţele. Dacă am avea treptat un sol care să fie încă destul de bogat în cutare sau cutare substanţă, el nu ar folosi cu nimic creşterii plantelor, dacă prin gunoire nu i s-ar da plantei capacitatea de a prelua şi în propriul ei trup forţele active conţinute în sol. Acest lucru are importanţă.

Însă tocmai în zilele noastre se ignoră complet cum, atunci când este vorba de viu, cantităţi infime acţionează deosebit de puternic. Însă cred că în urma cercetărilor doamnei *Dr. Kolisko* [Nota 12] asupra acţiunii entităţilor infinitezimale, care într-un mod atât de strălucit au dat o bază ştiinţifică atât de temeinică la tot ceea ce până acum au fost bâjbâieli şi încercări empirice în homeopatie, cred că de atunci se poate aprecia drept absolut ştiinţific faptul că în micile entităţi, în cantităţile infinitezimale, dacă aceste cantităţi infinitezimale sunt folosite în mod corespunzător, pot să fie eliberate tocmai forţele radiante care vor fi folosite în lumea organică.

În cadrul gunoirii nu ne este deloc greu să folosim cantităţi infinitezimale. Şi am văzut că dacă suntem gata cu preparatele pregătite în coarnele de vacă fie înainte, fie după gunoire, întărim bălegarul în acţiunea lui, îi susţinem acţiunea adăugând ceea ce trebuie adăugat ca forţe, pentru ca îngrăşământul, folosit independent de acest bălegar homeopatic, să fie adus în mod corect la locul său.

Însă trebuie o dată încercat în cele mai diferite moduri să dăm într-adevăr îngrăşământului vitalitatea corectă, să-i dăm capacitatea de a conţine de la sine atâta azot, atâta din celelalte substanţe câte are nevoie, să-i imprime tendinţa spre vitalitate, ceea ce îl face apoi din nou capabil să transfere pământului vitalitatea corespunzătoare. Astăzi aş dori să vă dezvălui câte ceva care îndrumă tocmai în sensul de a adăuga în mici doze îngrăşământului însuşi, pe lângă ceea ce adăugăm prin conţinutul coarnelor de vacă, ceva ce îl vitalizează, astfel încât el să poată transfera la rândul său vitalitate solului din care răsar plantele.

Voi menţiona relativ la aceasta diferite lucruri, subliniez însă în mod expres că dacă, din anumite motive, într-o regiune sau alta vor fi greu de procurat, ele pot fi înlocuite prin multe altele. Numai într-un singur caz nu se poate găsi înlocuitor, pentru că este ceva atât de caracteristic încât abia dacă se găsesc într-o altă specie de plante aceleaşi însuşiri.

După ceea ce am spus până acum, trebuie să ne îndreptăm mai întâi atenţia asupra faptului ca ceea ce se ia mai întâi în considerare în organic venind din cosmos: carbon, hidrogen, azot, sulf, să fie corect combinat în organic cu alte substanţe, aşadar, să spunem, în special cu sărurile de potasiu. Dacă luăm în considerare numai cantitatea de săruri de potasiu de care are nevoie planta pentru creştere — desigur, se ştie câte ceva despre aceasta —, vedem că sărurile de potasiu sau potasiul în general conduc creşterea plantei mai mult în acele domenii ale organismului vegetal care devin schelet în nenumărate cazuri, care produc solidul, robusteţea, că prin conţinutul de potasiu creşterea este reţinută în formaţiunile tulpinale. Şi atunci este cazul de a prelucra acest conţinut de potasiu în cadrul a ceea ce se petrece între pământ şi plantă, astfel încât el să se raporteze în mod corect în procesul organic faţă de ceea ce constituie corpul propriu-zis, proteic, al plantei. Şi se va obţine ceva, procedând după cum urmează.

Se ia coada şoricelului, o plantă pe care o găsim mai peste tot. Dacă într-o regiune oarecare nu poate fi găsită, atunci poate fi folosită şi uscată, plantă medicinală, în acelaşi mod. Această coada şoricelului — ca de fapt oricare altă plantă — este o adevărată creaţie-minune; dar dacă contemplaţi o altă floare, vă va merge la inimă ce creaţie-minune este această coada şoricelului; este o creaţie-minune cu totul deosebită. Ea are în sine acel ceva cu care v-am spus că spiritul îşi umectează degetele când vrea să transporte diverse lucruri, carbon, azot şi aşa mai departe, la locurile organic corespunzătoare. Am putea spune despre apariţia în natură a cozii şoricelului că un oarecare creator de plante ar fi avut în această plantă un model pentru a aduce sulful într-un raport corect cu celelalte substanţe ale plantei, în modul cel mai potrivit. Am putea spune că la nici o altă plantă spiritele naturii nu ajung la o asemenea perfecţiune întru folosirea sulfului ca

la coada şoricelului. Şi dacă ne-am familiarizat cu acţiunea ei în organismul animal şi uman, dacă se ştie cum această coada şoricelului poate într-adevăr îmbunătăţi ceea ce se află la baza unei slăbiciuni a trupului astral ‒ dacă este adusă biologic în mod corect ‒ atunci poate fi urmărită mai departe, conform naturii acestei plante, în întregul proces natural al creşterii plantelor. Ea este deja extraordinar de binefăcătoare când creşte sălbatică pe undeva la marginea ogoarelor sau a drumurilor, acolo unde se cultivă cereale ori cartofi, sau orice altceva. În nici un caz coada şoricelului nu ar trebui stârpită. Desigur, trebuie împiedicată să invadeze un loc în care este inoportună ‒ dăunătoare nu este de fapt niciunde, însă inoportună poate deveni ‒, însă aşa cum într-o societate anumiţi oameni simpatici acţionează prin simpla lor prezenţă iar nu prin ceea ce spun, tot aşa, într-o regiune în care creşte din abundenţă şi coada şoricelului, ea acţionează extrem de favorabil, deja prin simpla ei prezenţă.

Tocmai cu coada şoricelului se pot face următoarele: se ia exact ceea ce se foloseşte şi medicinal la coada şoricelului, partea de sus a inflorescenţei, inflorescenţa umbeliformă. Dacă avem coada şoricelului proaspătă, se poate culege oricât de recent, şi apoi lăsată numai puţin să se zvânte. De fapt niciodată nu trebuie lăsată să se zvânte prea tare. Dacă nu putem avea coada şoricelului proaspătă, dacă o putem avea numai ca plantă medicinală uscată, atunci să încercăm înainte de a o întrebuinţa să extragem sucul din frunze, care poate fi obţinut chiar şi de la frunzele uscate prin fierbere, şi să stropim puţin inflorescenţa cu acest suc. Iar apoi, după ce am presat relativ puternic o mână sau două din această coada şoricelului, luăm o vezică urinară a unui cerb ‒ vedeţi dumneavoastră, cum rămânem aici pretutindeni în cadrul viului ‒ şi încercăm să închidem această substanţă de coada şoricelului în această vezică a cerbului, o legăm şi astfel avem o masă relativ consistentă de coada şoricelului în vezica cerbului. Vom atârna apoi această masă pe timpul verii într-un loc cât mai însorit. Apoi, când vine toamna, o dăm jos şi o îngropăm pe timpul iernii nu prea adânc în pământ. Aşadar de-a lungul unui an am expus florile de coada şoricelului ‒ pot fi şi seminţe în preparat - închise în vezica de cerb, un timp deasupra pământului, şi un alt timp sub pământ, acţiunilor cărora ele pot fi expuse. Veţi observa că în timpul iernii această masă a dobândit o consistenţă aparte.

Dacă adăugăm apoi această substanţă scoasă din vezică ‒ care sub această formă poate fi păstrată oricât de mult timp vrem ‒ unei grămezi de gunoi ce poate fi mare cât o casă, dacă o răspândim în grămadă ‒ nu trebuie să depunem prea multă muncă pentru aceasta ‒, dacă o împărţim pur şi simplu, ea radiază. În ea există o extraordinară forţă radiantă ‒ iar materialistul va crede în forţele radiante de vreme ce el vorbeşte despre radiu ‒, ea acţionează asupra masei de bălegar, a mustului de bălegar şi asupra masei de compost dacă doar o introducem înăuntru, chiar împărţită în doze foarte mici.

Această masă obţinută din coada şoricelului acţionează într-adevăr atât de vitalizator, de înviorător, încât dacă se continuă acum cu folosirea îngrăşământului astfel preparat aşa cum se procedează cu îngrăşământul tratat în maniera actuală, atunci vom îndrepta mult din ceea ce altfel ar deveni exploatare de jaf. Îngrăşământului i se redă posibilitatea de a vitaliza pământul astfel încât să poată capta substanţele cosmice îndepărtate care ajung pe Pământ în doze homeopatice infinitezimale ca acid silicic, plumb şi aşa mai departe. În legătură cu aceasta, membrii Cercului agricol vor trebui să facă experimente, şi vor vedea că reuşesc. Vedeţi dumneavoastră, acum problema este următoarea ‒ căci trebuie lucrat cu înţelegere şi nu cu lipsă de pricepere: am făcut cunoştinţă cu coada şoricelului, cu conţinutul ei homeopatic în sulf ‒ care se află combinat cu potasiul într-un mod exemplar ‒ şi care acţionează atât de impunător înspre afară, iar aceasta determină ca ea să fie capabilă de a-şi radia efectele mai departe asupra unor mase considerabile de bălegar. Însă de ce tocmai în vezica unui cerb?

Aceasta este în legătură cu înţelegerea întregului proces ce se desfăşoară tocmai în legătură cu vezica. Cerbul este o creatură animală care se află într-o relaţie cu totul strânsă nu atât cu Pământul, cât cu ambianţa Pământului, cu ceea ce este cosmic în ambianţa Pământului; de aceea are cerbul astfel de coarne, cu rostul pe care l-am lămurit ieri. Însă ceea ce se află tocmai în coada şoricelului este conservat în mod cu totul deosebit în organismul uman şi animal prin procesul care se desfăşoară între rinichi şi vezică, iar acest proces este la rândul său dependent de constituţia substanţială a vezicii. Prin aceasta, în vezica cerbului, cu toate că este atât de subţire, avem totuşi forţele care sunt în legătură nu cu interiorul organismului, ca la bou ‒ la care sunt cu totul altfel ‒, ci cu forţele cosmosului, vezica cerbului este aproape o imagine reflectată a cosmosului. În felul acesta dăm coadei şoricelului posibilitatea de a-şi spori în mod esenţial forţele, pe care deja le are, de a combina sulful cu celelalte substanţe. Avem în această prelucrare a coadei şoricelului pe care am dat-o, ceva absolut fundamental pentru îmbunătăţirea îngrăşământului şi rămânem în cadrul viului, nu ieşim afară din viu, nu trecem în domeniul chimiei anorganice. Acesta este esenţialul.

Să luăm un alt exemplu. Este vorba ‒ dacă vrem să dăm gunoiului posibilitatea de a prelua în sine atâta viaţă încât să o poată transfera pământului din care creşte planta ‒ de a face gunoiul capabil să lege mai mult între ele acele substanţe necesare pentru creşterea plantelor, care sunt, în afară de potasiu, calciul şi combinaţiile calciului. În coada şoricelului avem de a face în special cu efectele potasiului. Dacă vrem să captăm şi efectele calciului, avem din nou nevoie de o plantă care, deşi nu ne entuziasmează ca şi coada şoricelului, conţine totuşi sulf divizat în doze homeopatice, astfel încât să atragă şi celelalte substanţe necesare plantei, pentru a le include într-un proces organic. Acesta este muşeţelul, Matricaria chamomilla.

Nu e permis să spunem în mod simplist că muşeţelul s-ar evidenţia prin faptul că are deosebit de mult potasiu şi calciu, ci trebuie să spunem astfel: coada şoricelului îşi dezvoltă forţa sulfului de preferinţă în procesul de formare a potasiului. De aceea ea conţine exact cantitatea de sulf ce îi este necesară prelucrării potasiului. Însă muşeţelul prelucrează în plus calciul, fapt care poate contribui în mod esenţial la a elimina din plantă acţiunile fructificatoare dăunătoare, menţinând planta sănătoasă. O, este minunat că muşeţelul conţine de asemenea şi ceva sulf, însă într-o altă cantitate, deoarece el trebuie să prelucreze şi calciul. Deci, trebuie la rândul său studiat. Vedeţi dumneavoastră, ceea ce provine din ştiinţa spirituală se îndreaptă mereu înspre marile sfere, sau aşa cum se spune înspre relaţiile macrocosmice, iar nu înspre cele microcosmice.

Trebuie să urmărim acum procesul parcurs de muşeţelul ingerat de organismul uman şi animal. Pentru toate transformările pe care le suferă muşeţelul ingerat în organismul uman sau animal, vezica este aproape fără importanţă, dimpotrivă, o mai mare importanţă, o are substanţa pereţilor intestinali, importantă este substanţa pereţilor intestinali. De aceea, dacă vrem să activăm muşeţelul cum am făcut cu coada şoricelului, va trebui să culegem frumoasele capitule alb-gălbui ale muşeţelului, şi să tratăm aceste capitule la fel ca pe umbelele de coada şoricelului, nu le vom pune însă într-o vezică, ci în intestine de vită.

Vedeţi dumneavoastră, puteţi face astfel încă o dată ceva minunat, nu vă trebuie mult pentru aceasta, dar va fi un lucru minunat. În loc de a face cu intestinele de vită ceea ce se face astăzi, în loc de a le întrebuinţa pentru a face cârnaţi, din intestinele vitelor să facem cârnaţi care au drept umplutură ceea ce se pregăteşte în acest mod din muşeţel. Şi cu aceasta s-a dat din nou ceva care trebuie expus acţiunilor naturii în mod corect. Vedeţi dumneavoastră, şi aici se rămâne în cadrul viului. Doar că acum, fiind vorba de a face să acţioneze viul aflat în cea mai strânsă legătură cu pământescul, vom aşeza aceşti preţioşi cârnăciori ‒ ei sunt într-adevăr preţioşi ‒ la rândul lor, de-a lungul întregii ierni, într-un pământ pe cât posibil de bogat în humus la o nu prea mare adâncime, şi vom alege asemenea locuri unde rămâne zăpada vreme mai îndelungată, iar Soarele luminează bine zăpada rămasă, astfel încât acolo înăuntru, unde aţi îngropat aceşti preţioşi cârnăciori, să acţioneze pe cât de mult posibil influenţele cosmice-astrale.

Apoi se scot primăvara afară, se păstrează şi se adaugă gunoiului în acelaşi mod ca şi preparatul de coada şoricelului, şi se va vedea că

prin aceasta se obţine un îngrăşământ în primul rând mai stabil în azot decât alte îngrăşăminte, dar care, pe lângă aceasta, mai are şi particularitatea de a vitaliza pământul astfel încât el să poată acţiona asupra creşterii plantelor ca un stimulent deosebit de activ. Şi dacă gunoim în felul acesta, în primul rând vor creşte plante mai sănătoase, plante realmente mai sănătoase decât dacă nu se face o astfel de gunoire.

Nu-i aşa, în ziua de azi toate acestea par aberaţii ‒ştiu bine ‒, însă gândiţi-vă numai cât de multe lucruri au părut oamenilor a fi aberaţii, şi totuşi au fost adoptate peste câţiva ani. Ar fi trebuit numai să citiţi ziarele elveţiene pe când cineva spunea că ar trebui construite căi ferate montane, ca să vedeţi câte i s-au putut azvârli în faţă. Însă în scurt timp căile ferate montane au luat fiinţă. Iar astăzi nimeni nu mai gândeşte că cel care le-a inventat ar fi fost nebun. În asemenea lucruri este vorba de a renunţa la prejudecăţi. După cum am mai spus, dacă pe alocuri aceste două plante ar fi mai greu de procurat, ele ar putea fi înlocuite cu altele, dar rezultatele ar fi mai slabe; ele pot fi însă folosite foarte bine şi ca plante medicinale pentru ceaiuri.

Dimpotrivă, greu de înlocuit pentru o acţiune benefică asupra masei de îngrăşământ este o plantă care de obicei nu este îndrăgită, şi nu este îndrăgită în sensul că ceea ce îndrăgim mângâiem cu drag. Nu mângâiem cu drag această plantă: urzica. Ea este efectiv cea mai mare binefăcătoare pentru creşterea plantelor, şi este aproape de neînlocuit printr-o alta. Dacă undeva nu poate fi găsită, trebuie înlocuită cu plantă medicinală. Însă urzica este într-adevăr o fiinţă iscusită cu puteri neobişnuit de mari. Şi urzica poartă în sine ceea ce spiritualul rânduieşte şi elaborează pretutindeni, sulful, care are însemnătatea pe care am expus-o. Însă în afară de faptul că urzica vehiculează potasiul şi calciul în radiaţiile şi curenţii lor, în afară de aceasta urzica mai are un fel de radiaţii, ale fierului, care sunt aproape la fel de favorabile cursului naturii cum sunt radiaţiile fierului din propriul nostru sânge. În fond, pentru calităţile ei, urzica nu merită deloc să crească acolo, afară, în natură, adeseori atât de dispreţuită. Ea ar trebui de fapt să crească în jurul inimii omului, pentru că în natura exterioară, prin impunătoarea ei acţiune interioară, prin organizaţia ei interioară, este într-adevăr asemănătoare cu ceea ce este inima în organismul omenesc. Deci în primul rând trebuie subliniat faptul că în urzică avem o mare binefacere, şi ar trebui spus că ‒iertaţi-mă domnule conte dacă în acest moment localizez prea mult problema ‒pentru scăderea conţinutului în fier al unui sol, dacă ea ar fi necesară, aduce contribuţii tocmai plantarea de urzici în locurile nelucrate, ceea ce va elibera în mod deosebit stratul superior al solului de efectul fierului, căci urzica doreşte cu drag să îl aibă şi să îl atragă la sine. Chiar dacă nu desfiinţează fierul ca atare, totuşi efectul fierului asupra creşterii plantelor va fi suprimat. Plantarea de urzici ar avea o importanţă cu totul deosebită în special în aceste regiuni. Însă aceasta am vrut să o menţionez numai în treacăt. Vreau să atrag atenţia că simpla existenţă a urzicii poate fi deja importantă pentru întreaga ambianţă referitor la creşterea plantelor.

Pentru îmbunătăţirea îngrăşământului să luăm urzica de care putem dispune şi apoi să o aducem într-o stare uşor veştedă, să o presăm puţin, însă de data aceasta nu vom folosi o vezică de cerb sau intestine de vită, ci o vom îngropa simplu în pământ după ce în prealabil am căptuşit groapa cu un strat subţire ‒ să spunem ‒ de praf de turbă, astfel încât să fie întru câtva separată de contactul nemijlocit cu pământul înconjurător. O vom îngropa direct în pământ, dar să reţinem bine locul, pentru a nu scoate afară numai pământ când vom căuta să o dezgropăm. Apoi o vom lăsa să stea acolo peste iarnă şi iarăşi peste vară ‒ trebuie să stea îngropată un an întreg ‒ şi atunci o vom avea într-o alcătuire substanţială extrem de eficientă.

Dacă o amestecăm cu îngrăşământul ca şi pe celelalte, în modul expus, atunci se va realiza ca realmente îngrăşământul să devină interior sensibil, cu adevărat sensibil, astfel încât acesta ‒ ca şi cum ar prinde raţiune ‒, nu va mai îngădui ca ceva să se descompună în mod necorespunzător sau altceva să elibereze azotul în mod necorespunzător, şi aşa mai departe. Tocmai prin acest adaos, îngrăşământul devine raţional, şi mai cu seamă devine capabil să facă raţional şi pământul în care va fi încorporat, astfel încât acesta să se individualizeze adaptându-se în legătură cu acele plante pe care tocmai vrem să le cultivăm în acest mod. Ceea ce se poate realiza prin acest adaos de Urtica dioica este într-adevăr un fel de „capacitare cu raţiune” a solului.

Vedeţi dumneavoastră, actualele metode de ameliorare a îngrăşământului ‒ chiar dacă uneori surprind prin eficienţa lor aparentă ‒, au totuşi ca efect faptul că transformă toate produsele agricole de calitate aşa-zis superioară în simplă substanţă de umplut stomacul oamenilor. Ele nu vor mai conţine o reală valoare nutritivă. Este cazul de a nu ne mai înşela cu produse mari şi umflate, ci de a avea produse consistente în sine şi cu o reală valoare nutritivă.

Acum, se poate întâmpla ca undeva într-o gospodărie să se remarce îmbolnăviri ale plantelor. Voi vorbi despre aceasta la modul general. Astăzi se fac cu pasiune specializări în toate domeniile şi se vorbeşte despre o boală sau alta. Este foarte corect, ca om de ştiinţă, să ştii cum arată una şi cum arată cealaltă. Însă pentru un medic de cele mai multe ori nu foloseşte mai la nimic ca el să poată descrie o boală, căci este mult mai important ca el să o poată trata. Pentru tratament însă se iau în primul rând în considerare cu totul alte puncte de vedere decât cele avute la descrierea bolilor. Poate exista o mare perfecţiune în descrierea bolilor, se poate şti exact ce se desfăşoară în organism conform regulilor fiziologiei actuale sau ale chimiei fiziologice, fără a putea însă vindeca ceva. Nu se poate tămădui pe baza datelor histologice sau microscopice; pentru a tămădui trebuie cunoscute vastele ansambluri ce intră în joc. La fel este şi în privinţa naturii plantelor. Şi deoarece în această privinţă natura plantelor este chiar mai simplă decât natura animală şi umană, şi tămăduirea se poate desfăşura într-un sens mai general aş spune, astfel încât la plante se poate recurge la un fel de leacuri universale. Dacă nu ar fi posibil acest lucru, ne-am afla în realitate într-o situaţie cu adevărat dificilă faţă de lumea plantelor, situaţie în care ne aflăm deja adesea în cazul tămăduirii animalelor ‒ vom mai vorbi despre aceasta ‒ dar în care nu ne aflăm totuşi în cazul tămăduirii oamenilor. Omul poate spune ce îl doare. Animalele şi plantele nu o pot face. Însă se întâmplă ca în cazul lor tămăduirea să poată decurge într-un mod mai general. Acum nu toate, dar un mare număr tocmai din bolile plantelor pot fi într-adevăr îndepărtate printr-o prelucrare raţională a îngrăşării solului, de îndată ce au fost sesizate, şi anume în modul următor.

Va trebui să se adauge solului calciu, prin gunoire. Însă nu va folosi la nimic dacă se va adăuga solului calciul ocolind viul, căci calciul, dacă este să acţioneze tămăduitor, trebuie să rămână în sfera viului. Nu este permis să iasă din sfera viului. Nu puteţi face nimic cu calcarul obişnuit sau cu altele asemenea.

Avem însă o plantă care conţine calciu din belşug, 77% din substanţa cenuşii sale, însă într-o combinaţie foarte subtilă; aceasta este stejarul. Şi în special scoarţa stejarului este cea care reprezintă deja un fel de produs intermediar între vegetal şi pământescul vitalizat, exact în felul cum v-am expus în legătură cu înrudirea dintre pământescul vitalizat şi scoarţă. În legătură cu ceea ce se manifestă ulterior drept calciu, forma de calciu existentă în scoarţa stejarului este cea ideală. Calciul, atâta vreme cât se află în stare vitalizată, iar nu nevie ‒ de fapt acţionează şi ca neviu ‒ are ceea ce v-am expus. El creează ordine când trupul eteric acţionează atât de puternic încât astralul nu se poate cupla cu organicul. El omoară (inhibă) corpul eteric, eliberând prin aceasta efectele corpului astral; aşa este cazul în general la calciu. Însă dacă vrem ca un eteric debordant să se restrângă într-un mod elegant, şi anume să se restrângă într-un mod regulat, să nu producă şocuri în organism, atunci trebuie să folosim calciul tocmai în forma găsită în scoarţa de stejar.

Să culegem deci scoarţa de stejar pe care o putem găsi. Nu ne trebuie deloc multă, mai multă decât se poate lesne obţine. Să o strângem şi să o mărunţim până la o granulaţie de frimituri. Apoi luăm un craniu ‒ este aproape indiferent de la care dintre animalele noastre de casă ‒ şi

punem în el scoarţa de stejar mărunţită, îl închidem din nou pe cât posibil cu masă osoasă, şi îl cufundăm apoi în pământ într-o groapă nu prea adâncă, presărând deasupra praf de turbă; iar prin dirijarea unei rigole să încercăm să aducem cât mai multă apă de ploaie pe locul respectiv. S-ar putea face chiar şi altfel, am putea aşeza o putină în care să curgă întotdeauna apa când plouă şi care apă apoi s-ar scurge, şi în ea să punem o astfel de substanţă vegetală ce să formeze în permanenţă un mâl de plante. În acest aşa-numit mâl de plante se aşează acest vas de oase care închide în el scoarţa de stejar mărunţită. Acesta trebuie să petreacă acolo iarna - apa de zăpadă fiind la fel de bună ca şi apa de ploaie -, să rămână acolo pe cât posibil o toamnă şi o iarnă.

Din acest material se adaugă grămezilor noastre de îngrăşământ ceea ce le conferă într-adevăr forţele de a combate, de a stăvili profilactic bolile dăunătoare plantelor.

Aşadar am adăugat deja patru lucruri la grămadă. Toate acestea reclamă fără îndoială ceva muncă, însă dacă veţi reflecta asupra situaţiei veţi găsi că ele necesită mai puţină muncă decât toate fleacurile care se fac în laboratorul de produse chimice pentru agricultură şi pe care mai trebuie daţi şi bani. Veţi vedea că din punct de vedere al economiei naţionale cele discutate de noi sunt mult mai rentabile.

Acum mai avem nevoie de încă ceva care să atragă în mod corect acidul silicic din întreaga ambianţă cosmică. Căci acest acid silicic trebuie să fie în interiorul plantei. Şi tocmai în raport cu preluarea de acid silicic îşi pierde pământul puterea în decursul timpului. O pierde treptat, de aceea nu se observă chiar atât de evident, însă vedeţi dumneavoastră, pentru acei oameni care privesc numai înspre microcosmic, iar nu înspre macrocosmic, pentru astfel de oameni pierderea de acid silicic nu reprezintă nimic, deoarece ei cred că asta nu are nici o importanţă pentru creşterea plantelor. Însă e de cea mai mare importanţă pentru creşterea plantelor. Căci în această privinţă trebuie să se ştie mai multe. Aceste lucruri nu mai trebuie să constituie pentru savanţi semnul unei atât de mari confuzii, cum au putut fi ele văzute cu un oarecare timp în urmă, pentru că astăzi deja se vorbeşte de transmutaţia elementelor fără nici o jenă. Observarea diferitelor elemente i-a îmblânzit în această privinţă pe leii materialişti.

Însă există unele lucruri care de fapt se desfăşoară în jurul nostru încontinuu şi despre care nu se ştie nimic. Dacă ar fi cunoscute, atunci ar putea fi mai uşor de crezut lucruri ca acelea pe care vi le-am expus adineauri. Ştiu foarte bine că acela care a fost dresat în modul actual de gândire, acela va spune: însă tu nu spui nimic de cum se îmbunătăţeşte conţinutul de azot al gunoiului. De fapt, despre aceasta am vorbit neîncetat cât timp am discutat despre coada şoricelului, muşeţel şi urzică, şi asta pentru că într-adevăr în procesele organice se află o alchimie tainică, care de exemplu transformă potasiul ‖ dacă acesta lucrează în mod just în interior - realmente în azot, şi care transformă chiar şi calciul, dacă acesta lucrează în mod just, efectiv tot în azot.

După cum ştiţi, în creşterea plantelor intervin toate cele patru elemente despre care v-am vorbit; aşadar, pe lângă sulf, aici se află şi hidrogen. V-am indicat importanţa hidrogenului. Există un raport calitativ reciproc între calciu şi hidrogen, analog raportului calitativ dintre oxigenul şi azotul din aer. Şi s-ar putea confirma într-un mod pur exterior, ca în analizele chimice cantitative, că există o analogie între raportul dintre oxigenul şi azotul din aer şi raportul dintre calciul şi hidrogenul din procesele organice. Anume sub influenţa hidrogenului, calciul şi potasiul sunt continuu transformate în ceva analog azotului, iar până la urmă în azot veritabil. Iar tocmai acest azot, care poate lua naştere astfel, este cel extrem de folositor pentru creşterea plantelor, însă trebuie lăsat să se formeze prin metodele descrise.

Cuarţul, nu-i aşa, conţine siliciu. Siliciul, la rândul său, este transformat în organism într-o substanţă de o importanţă extraordinară, şi care în prezent nici nu este inclusă printre elementele chimice, și este necesar tocmai acidul silicic pentru a trage înăuntru cosmicul. Iar acum trebuie să ia naştere tocmai în plantă o adevărată acţiune reciprocă între silicice şi potasiu, excluzând calciul. De aceea trebuie să vitalizăm solul prin gunoire, pentru a forma acest raport reciproc corect. Trebuie să căutăm o plantă care, prin raportul specific ei dintre potasiu şi silice - şi care adăugată tot într-un fel de doză homeopatică îngrăşământului - este capabilă să confere acestuia forţa corespunzătoare. Putem într-adevăr găsi această plantă. Şi de asemenea, această plantă, numai prin simpla ei prezenţă în cadrul fermei noastre agricole este deja binefăcătoare în acest sens. Este Taraxacum, păpădia. Inocenta, galbena păpădie, este o extraordinară binefacere pentru regiunea în care creşte. Pentru că ea este mijlocitorul între silicicea fin divizată homeopatic din cosmos şi necesarul efectiv de silice din întreaga regiune. Această păpădie este într-adevăr un fel de mesager ceresc; însă dacă vrem să o facem eficientă în îngrăşământ, dacă vrem să o utilizăm, atunci trebuie folosită în mod corect. Este de la sine înţeles că pentru aceasta trebuie expusă acţiunii pământului, acţiunii pământului din timpul iernii. Însă pentru a dobândi forţele înconjurătoare este cazul să o prelucrăm la fel ca şi pe celelalte.

Vom culege capitulele galbene de păpădie; le vom lăsa să se veştejească puţin, le presăm cu mâna laolaltă, le coasem într-un mezenter de vită şi le punem în pământ peste iarnă. Când scoatem apoi primăvara aceste mingi ‖ dar pot fi lăsate acolo până este nevoie de ele ‖ ele vor fi pătrunse pe deplin cu influenţă cosmică. Substanţa obţinută din ele poate fi adăugată îngrăşământului în mod asemănător celorlalte şi ea va da solului facultatea de a atrage direct din atmosferă şi din cosmos atâta silice cât au nevoie plantele, ca în acest fel ele să devină într-adevăr sensibile faţă de tot ceea ce acţionează în ambianţa lor, şi apoi să capteze ele însele ceea ce le este necesar.

Căci pentru a putea efectiv creşte plantele trebuie să aibă un fel de sensibilitate. Aşa cum eu, ca om, pot trece prin faţa unui individ insensibil, iar el să nu resimtă acest lucru, la fel se pot desfăşura tot felul de lucruri în sol şi deasupra solului în faţa unei plante insensibile, iar ea să nu le resimtă, şi atunci să nu le poată pune în favoarea creşterii sale. Însă dacă planta este vitalizată, străbătută în acest mod, în acest mod subtil de silice, atunci ea devine sensibilă faţă de toate şi captează totul. Însă planta poate fi adusă foarte uşor în starea de a folosi numai un foarte mic volum de sol, pentru a obţine ceea ce îi este necesar. Ceea ce desigur că nu e bine. Dar dacă solul va fi prelucrat aşa cum tocmai am descris, planta va fi pregătită să obţină cele ce îi sunt necesare, dintr-o ambianţă mai largă. Planta poate profita nu numai de ceea ce se află pe propriul ogor, ci şi de ceea ce se află în solul câmpiei apropiate, dacă are nevoie. Planta poate profita de ceea ce se află în solul pădurii din apropiere, dacă a fost sensibilizată lăuntric în modul acesta. Şi astfel putem provoca o acţiune mutuală în natură, dând plantelor forţele ce vor să le revină în acest fel, prin păpădie. Şi astfel gândesc că ar trebui încercat să se producă îngrăşământ adăugând efectiv îngrăşământului, în modul indicat, aceste cinci ingrediente sau înlocuitori ai lor. În viitor, în loc de a mai trata un îngrăşământ cu toate neroziile chimice, el va trebui tratat cu coada şoricelului, muşeţel, urzică, scoarţă de stejar şi păpădie. Un astfel de îngrăşământ va conţine în realitate multe din ceea ce avem într-adevăr nevoie.

Dacă am mai face încă un efort, înainte de a întrebuinţa îngrăşământul astfel pregătit, şi am stoarce inflorescenţele de Valeriana officinalis, odolean, şi diluând foarte puternic sucul obţinut prin presare ‖ aceasta se poate face oricând şi păstra apoi preparatul, mai ales dacă se foloseşte la diluare apă caldă ‖ atunci, dacă adăugăm îngrăşământului în cantităţi foarte mici această diluţie de flori de valeriană, vom trezi în el ceea ce îl stimulează să se comporte în mod corect faţă de ceea ce este numit substanţă fosforică. Atunci, prin aceste şase ingrediente, vom putea produce un îngrăşământ cu totul excepţional atât din zeamă de bălegar cât şi din bălegar de grajd şi din compost.

Rudolf Steiner

BAZELE SPIRITUAL-ŞTIINŢIFICE PENTRU PROSPERAREA AGRICULTURII

GA 327

RĂSPUNSURI LA ÎNTREBĂRI

Koberwitz, 13 iunie 1924

Întreţinerea în general a îngrăşământului
Amănunte privind preparatele pentru îngrăşământ
Preluarea hranei din atmosferă

***Întrebare**: În ceea ce priveşte vezica de cervide, este vorba de cerbul roşu mascul?*

Dr. Steiner: M-am referit la cerbul roşu mascul.

Este vorba de urzica anuală sau de cea perenă?

Urtica dioica.

Este corect ca în regiunile în care plouă mult, groapa cu îngrăşământ să fie prevăzută cu un acoperiş?

Cantităţile normale de ploaie ar trebui de fapt absorbite de îngrăşământ. Şi cum, pe de altă parte, este prejudiciat când nu primeşte deloc apă de ploaie, tot aşa îi dăunează când este cu totul dizolvat şi spălat de prea multă apă de ploaie. Aceste lucruri nu se pot decide prin generalizare. În general, apa de ploaie face bine îngrăşământului.

Pentru a nu se pierde mustul de bălegar, n-ar fi bine să avem locuri acoperite pentru grămada de îngrăşământ?

De fapt, într-un anumit sens, apa de ploaie îi este necesară îngrăşământului. S-ar putea pune problema dacă e bine să se împiedice ploaia prin presărarea de praf de turbă deasupra îngrăşământului. Împiedicarea totală a accesului ploii prin acoperire este ceva care nu poate avea nici un rost. Îngrăşământul s-ar înrăutăţi precis prin aceasta.

Dacă creşterea plantelor este stimulată prin modul de gunoire indicat, pe lângă plantele nobile, buruienile beneficiază şi ele în aceeaşi măsură de aceasta, sau vor trebui aplicate metode speciale pentru distrugerea buruienilor?

Bineînţeles că la prima vedere întrebarea este perfect îndreptăţită. Voi vorbi deci în zilele următoare despre aşa-numita combatere a buruienilor. În primul rând, ceea ce am spus, este favorabil creşterii plantelor în general, şi prin aceasta nu se va produce stârpirea buruienilor. Planta se menţine însă mult mai rezistentă faţă de dăunătorii paraziţi care se ivesc. Situaţia este totuşi aceasta: avem deja mijlocul de combatere a ceea ce apare ca dăunător parazitar în regnul vegetal. Combaterea buruienilor nu este ceva legat de principiile pe care le-am discutat până acum. Buruiana ia şi ea parte la creşterea în general a plantelor. Despre aceasta vom mai vorbi. Lucrurile sunt într-atât de strâns legate încât nu este bine să se elimine ceva.

Ce să gândim despre procedeul căpitanului Krantz, conform căruia prin suprapunerea maselor de îngrăşământ în straturi afânate şi prin autoîncălzirea lor, îngrăşământul poate fi făcut să nu miroasă?

În mod cu totul intenţionat nu am vorbit despre lucrurile care sunt folosite deja astăzi într-un mod raţional. Am vrut ca ceea ce poate proveni din ştiinţa spirituală să vină ca stimulent pentru îmbunătăţirea unor astfel de metode. Procedeul pe care l-aţi menţionat este unul care precis prezintă foarte multe avantaje. Cred însă că procedeul este în general nou, nu este un procedeu prea vechi, şi se poate bănui că face parte dintre acelea care la început sunt seducătoare dar în timp nu se dovedesc atât de practice cum se presupune de fapt. La început, când solul îşi mai are încă tradiţia sa, de fapt orice îl împrospătează, într-un anumit mod. Dacă însă procedeul se foloseşte mai mult timp, atunci se întâmplă ca la medicamente, când acestea pătrund pentru prima oară într-un organism. Cele mai incredibile medicamente ajută prima oară; apoi acţiunea vindecătoare încetează. Şi la cele în discuţie durează întotdeauna timp mai îndelungat, până când se descoperă că totuşi nu este aşa cum s-a crezut iniţial. Ceea ce are aici o deosebită importanţă este producerea căldurii proprii, iar activarea care trebuie să aibă loc pentru a se produce această căldură proprie este precis extrem de favorabilă îngrăşământului, astfel încât din această activare trebuie să reiasă ceea ce este favorabil. Însă pot apărea pagube prin faptul că îngrăşământul este afânat, şi apoi nu ştiu dacă îngrăşământul este complet lipsit de miros. Desigur, dacă se va dovedi lipsit de miros, ar fi un semn că procedeul este favorabil. Este o metodă care încă nu a fost experimentată mai mulţi ani.

Nu ar fi mai bine ca locul grămezii de îngrăşământ să fie deasupra solului decât adâncit în pământ?

În principiu este corect ca locul grămezii de îngrăşământ să fie situat cât mai sus posibil. Însă pe de altă parte trebuie să avem grijă ca acest loc al grămezii de îngrăşământ să nu fie exagerat de sus, pentru ca să rămână într-o relaţie corespunzătoare cu forţele care se află sub pământ. Nu poate fi pus pe un deal, însă poate fi început de la nivelul pământului, şi acesta va fi nivelul de înălţime cel mai favorabil pe care se poate clădi.

La butucul de vie, care are cel mai mult de suferit, se poate folosi acelaşi procedeu de compostare?

Se poate folosi, cu unele modificări. Când voi vorbi despre pomicultură şi cultura viţei de vie, vor apare unele modificări; însă în general este valabil ceea ce v-am spus astăzi pentru îmbunătăţirea oricărui fel de îngrăşământ. Am expus astăzi lucrurile care îmbunătăţesc

îngrăşământul în general. Ceea ce se poate specifica pentru fâneţe şi păşuni, pentru ogoarele cu grâne, pentru cultura pomilor fructiferi şi a viţei de vie, despre acestea vom trata în continuare.

Este corect ca platforma îngrăşământului să fie pavată?

După toate cele ce se pot şti asupra întregii structuri a pământului şi a relaţiilor sale cu gunoiul, a pava platforma îngrăşământului este în orice caz o aberaţie. Nici nu pot înţelege de ce să fie pavată. Dacă s-ar face, ar trebui lăsat liber spaţiul din jurul platformei de îngrăşământ, pentru a permite interacţiunea dintre îngrăşământ şi pământ. De ce să înrăutăţim îngrăşământul prin separarea lui de pământ?

Influenţează faptul că stratul de bază este nisipos ori argilos?

Uneori stratul de bază al locului grămezii de îngrăşământ se pardoseşte cu argilă, pentru a fi impermeabil. Este adevărat că diferitele tipuri de pământ au influenţe diferite. Aceasta provine desigur din caracteristicile pe care le au aceste tipuri de pământ. Dacă avem un sol nisipos sub locul grămezii de îngrăşământ , va fi necesar ca - deoarece el absoarbe mereu apa, este permeabil -, înainte de a pune îngrăşământul deasupra, să aşternem cumva argilă. Dacă avem însă un sol pronunţat argilos, va trebui de fapt afânat, impregnat cu nisip. Pentru a realiza o acţiune medie, se ia întotdeauna un strat de nisip şi un strat de argilă. Atunci le avem pe amândouă: consistenţa favorabilă a solului şi acţiunile apei. Altfel apa se infiltrează. Un amestec al celor două tipuri de pământ va fi deosebit de favorabil. Din această cauză, se pune problema de a nu alege un sol cu loess, cel puţin atunci când se poate evita, pentru amplasarea grămezii de îngrăşământ. Loessul şi cele asemănătoare nu vor avea o eficienţă deosebită. În astfel de cazuri este mai bine dacă se va confecţiona un pat artificial pentru îngrăşământ.

În privinţa cultivării plantelor menţionate, coada şoricelului, muşeţel, urzică, este posibil ca în regiunile în care nu se află aceste plante să le introducem prin însămânţare? În gospodărirea terenurilor de păşunat ne-am situat pe punctul de vedere din care coada şoricelului ar fi periculoasă pentru vite, la fel ca şi păpădia. În gospodărirea terenurilor de păşunat am vrut să stârpim pe cât posibil aceste plante, ca şi pe scaieţi. Tocmai ne ocupăm cu executarea acestor operaţiuni. Şi acum ar trebui să le însămânţăm din nou, dar la marginea câmpului, însă nu pe fâneţe şi păşuni?

Da, însă în ce mod ar fi dăunătoare acestea hrănirii animalelor?

***Contele Keyserlingk**: Se spune că planta coada şoricelului ar conţine substanţe otrăvitoare. Se spune că păpădia nu ar fi prea favorabilă pentru hrănirea vitelor.*

Trebuie să fim atenţi la această problemă. Pe câmp, animalele nu le mănâncă.

***Contele Lerchenfeld**: La noi se face invers, păpădia trece drept nutreţ, chiar lactagog.*

Asemenea lucruri există uneori numai ca simple păreri. Nu se ştie dacă au fost verificate. Este posibil ▌trebuie verificat ▌ca în fân să nu fie dăunătoare. Cred că dacă ar fi dăunător, animalul ar refuza chiar şi fânul. Animalul nu mănâncă ceea ce îi este dăunător.

Oare nu a fost îndepărtată coada şoricelului din cauza calcifierii puternice a solului, căci ea are totuşi nevoie de un sol umed şi acid?

Dacă folosim coada şoricelului sălbatică - a fost vorba despre această homeopatizare specială ▌în acest caz e suficientă într-adevăr o cantitate infimă de coada şoricelului pentru împrăştierea asupra unui domeniu foarte mare. Coada şoricelului existentă aici în grădină ar fi suficientă pentru întreaga moşie.

Pe păşunile mele am văzut că păpădia tânără, aflată scurt timp înainte de înflorire, era mâncată cu plăcere de toate vitele; dimpotrivă, mai târziu, după ce a început să înflorească, vitele nu o mai mâncau.

Trebuie să vă gândiţi la următoarele: aceasta este desigur regula generală. Animalul nu mănâncă păpădia, dacă ea îi dăunează, animalul are un instinct de hrănire extraordinar de bun. Trebuie însă să vă mai gândiţi la ceva. Când vrem să promovăm ceva care se bazează pe un proces, folosim aproape întotdeauna ceva ce altfel nu este folosit separat. De exemplu, nimeni nu ar mânca în mod obişnuit drojdie de bere, însă ea este folosită la dospitul pâinii. Lucrurile se prezintă în felul următor: ceea ce în anumite împrejurări poate acţiona otrăvitor dacă este consumat în doze mari, în alte proporţii va acţiona benefic în cea mai mare măsură. Medicamentele sunt de cele mai multe ori otrăvuri. Se poate spune că procesul este într-adevăr decisiv, nu substanţa. Şi astfel sunt de părere că putem foarte bine trece peste gândul că păpădia poate dăuna animalelor. Există atât de multe păreri ciudate; este totuşi curios că pe de o parte contele Keyserlingk subliniază nocivitatea păpădiei, iar pe de altă parte, contele Lerchenfeld spune că aceasta ar fi tocmai cel mai bun nutreţ lactagog. Acţiunea nu poate fi diferită în două ţinuturi învecinate; una dintre cele două păreri trebuie să fie incorectă.

Este oare decisivă natura subsolului? Aserţiunea mea se întemeiază pe considerente veterinare. Trebuie plantate în mod special coada şoricelului şi păpădia pe păşuni şi fâneţe?

Este suficientă o suprafaţă foarte mică.

Contează cât de mult sunt păstrate preparatele odată încorporate gunoiului, după ce au fost scoase din sol?

Dacă sunt amestecate cu îngrăşământul, nu are nici o importanţă cât de mult stau înăuntrul lui. Însă amestecarea trebuie să fi fost făcută înainte de a împrăştia îngrăşământul pe câmp.

Să punem toate preparatele pentru gunoi la un loc în pământ, sau fiecare separat?

Aceasta are într-adevăr o anumită importanţă, întrucât având loc această interacţiune, este bine ca un preparat să nu-l tulbure pe celălalt, astfel încât trebuie îngropate cel puţin la o anumită distanţă unul de celălalt. Dacă aş avea de făcut aceasta într-o gospodărie mică, aş căuta la periferie punctele cele mai îndepărtate şi aş proceda la îngropări la cele mai mari distanţe una de cealaltă, pentru ca un preparat să nu-l tulbure pe celălalt. Pe o moşie mare, distanţele pot fi alese după voie.

Pământul aflat deasupra preparatelor îngropate, e bine să fie năpădit de plante?

Pământul poate face ce vrea el. În asemenea cazuri este chiar foarte bine dacă pe pământul de deasupra cresc plante. El poate fi acoperit şi cu plante de cultură.

Cum trebuie puse preparatele în grămada de gunoi?

V-aş sfătui să procedaţi în felul următor: într-o grămadă mai mare de gunoi, preparatul va fi introdus la un sfert de metru sau ceva mai adânc, astfel încât gunoiul să-l împresoare de jur împrejur. Nu este nevoie de adâncimi de ordinul metrilor, însă gunoiul trebuie să se închidă de jur-împrejurul preparatelor.

de jur împrejurul preparatelor?

Planşa 5

Pentru că este aşa (*vezi desenul*): dacă aceasta este grămada de îngrăşământ şi aici se află o mică particulă de preparat ❙ totul se bazează pe radiere ❙ radiaţiile merg toate astfel; şi dacă particula este prea aproape de suprafaţă, atunci nu este bine. Chiar la suprafaţă, radiaţia se frânge, ea descrie o curbă precis determinată, şi nu iese afară când gunoiul este închis deasupra. O adâncime de o jumătate de metru este suficientă. Dacă este prea la suprafaţă, se pierde o mare parte din forţa de radiere.

Este suficient dacă se fac numai câteva găuri, sau trebuie să împrăştiem preparatele pe cât de mult posibil?

Este mai bine dacă distanţăm găurile, iar nu să le facem la un loc. Căci altfel radiaţiile se tulbură una pe alta.

Preparatele trebuie introduse împreună în grămada de gunoi?

Când introducem preparatele în grămada de îngrăşământ, le putem pune unul lângă celălalt. Reciproc nu se influenţează, ele influenţează numai îngrăşământul ca atare.

Pot fi introduse toate preparatele în aceeaşi gaură?

Teoretic s-ar putea presupune că dacă s-ar pune toate preparatele în aceeaşi gaură, ele nu s-ar perturba reciproc. Însă n-aş vrea să afirm aşa ceva din capul locului. Unul lângă altul pot fi puse, însă dacă le-am uni în aceeaşi gaură, s-ar putea tulbura unul pe celălalt.

Despre ce fel de stejar este vorba?

Quercus robur.

Scoarţa trebuie să provină de la un arbore viu, sau de la unul doborât?

În acest caz, pe cât posibil de la un arbore viu, chiar de la un arbore la care se poate presupune că răşina de stejar este încă destul de activă.

Este vorba de întreaga scoarţă?

De fapt numai partea exterioară. Stratul exterior de scoarţă care se fărâmiţează când îl desprindem.

La îngroparea preparatelor pentru gunoit este absolut necesar să ne mărginim la stratul arabil, sau coarnele de vacă pot fi îngropate şi mai adânc?

Este mai bine să fie lăsate în stratul arabil. Este chiar de presupus că aflate în subsol, sub stratul arabil, să nu furnizeze un material atât de rodnic. Desigur că trebuie luat în considerare faptul că un strat arabil mai adânc ar fi indiscutabil cel mai favorabil. Dacă am găsit acest strat care este stratul arabil cel mai puternic, atunci acela ar fi locul cel mai bun. Însă sub stratul arabil nu se va obţine nici un efect folositor.

În straturile de cultură, preparatele ar fi expuse mereu gerului. Aceasta nu le dăunează?

Dacă ele sunt expuse gerului, aceasta se petrece tocmai în timpul în care pământul ❙ prin ger ❙ se deschide cel mai mult influenţelor cosmice.

Cum se mărunţesc cuarţul şi siliciul? Într-o moară mică sau într-un mojar?

Cel mai bine este să o facem mai întâi în mojar ❙ pentru aceasta este nevoie de un pistil de fier ❙ şi trebuie să îl pisăm în mojar până la consistenţa făinii. La cuarţ este necesar de a fi mai întâi mărunţit pe cât posibil de mult în felul acesta, iar apoi să continuăm pisarea pe o suprafaţă de sticlă. Căci trebuie să fie o făină foarte fină, care este foarte greu de obţinut la cuarţ.

Experienţa agricolă arată că o vită bine hrănită pune pe ea şi grăsime. Trebuie să existe aşadar o legătură între hrană şi preluarea hranei din atmosferă?

Gândiţi-vă numai la ceea ce am spus. Spuneam: la preluarea hranei, esenţiale sunt forţele ce se dezvoltă în corp. De preluarea corectă a hranei depinde dacă animalul dezvoltă suficiente forţe spre a fi capabil să preia şi să prelucreze substanţele din atmosferă. Aceasta se poate compara cu următoarele: dacă este nevoie să tragem pe mână o mănuşă strâmtă, nu putem face aceasta forţând-o, ci mai întâi trebuie lărgită, întinsă pe un calapod. La fel are loc o maleabilizare a forţelor care trebuie să existe pentru a prelua din atmosferă ceea ce nu este obţinut prin hrană. Datorită alimentelor organismul se lărgeşte şi prin aceasta devine capabil să preia mai mult din atmosferă. Poate apărea chiar şi o hipertrofie prin faptul că se preia prea mult. Aceasta are drept consecinţă scurtarea duratei vieţii. Aici există ceva ce se află la mijloc între maximum şi minimum.

Rudolf Steiner

BAZELE SPIRITUAL-ŞTIINŢIFICE PENTRU PROSPERAREA AGRICULTURII

GA 327

Individualizarea măsurilor întreprinse în agricultură

A ŞASEA CONFERINŢĂ

Koberwitz, 14 iunie 1924

Caracterul buruienii, al dăunătorilor animali şi al aşa-numitelor boli ale plantelor în faţa forumului naturii

Ne vom sprijini în continuarea consideraţiilor noastre pe cele auzite în zilele precedente, pe cunoştinţele dobândite asupra creşterii plantelor şi a constituţiei animalelor. Ne revine să trecem în revistă, măcar aforistic, şi câteva din preceptele spiritual-ştiinţifice în legătură cu plantele, cu elementul vegetal, cu dăunătorii animali din agricultură şi cu aşa-numitele boli ale plantelor. Însă toate aceste lucruri pot fi examinate numai la concret. Şi de aceea, acolo unde în general poate fi spus prea puţin ‖ chestiunile trebuind să fie tratate în mod specializat ‖, voi aduce mai întâi exemple care, dacă sunt luate ca puncte de plecare pentru experimente, vor putea conduce mai departe. Ca început, aş vrea să pornesc de la fiinţa buruienii, sau ceea ce se cheamă aşa; aş dori să analizez odată aceşti dăunători vegetali.

Vedeţi dumneavoastră, nu este atât vorba de a obţine o definiţie a buruienii, cât de a obţine priceperea de a înlătura de pe un anumit domeniu plantele pe care nu dorim să le avem acolo. Nu-i aşa, există uneori atitudini ciudate păstrate de pe vremea studenţiei. Şi iată că am încercat, chiar dacă cu nu prea multă plăcere, să merg pe urmele unei asemenea atitudini, şi să caut în câteva scrieri ceea ce există drept definiţie a buruienii. Şi am găsit că majoritatea autorilor care vor să dea definiţia buruienii, spun: „Buruiană este tot ceea ce creşte în locuri unde nu vrem să le avem.” Vedeţi dumneavoastră, este o definiţie care nu pătrunde prea profund în esenţa a ceea ce defineşte. Şi nu vom avea prea mult noroc dacă vrem să pătrundem în acest fel în esenţa buruienii, din simplul motiv că în faţa forumului naturii, buruiana are acelaşi drept de a creşte ca şi ceea ce este considerat folositor. E necesar să ne fie deja clar că lucrurile trebuie privite din alte puncte de vedere, şi anume din punctul de vedere care arată cum poate fi îndepărtat de pe un oarecare ogor ceea ce nu vrem să crească acolo, însă care creşte acolo datorită echilibrului general din natură. Acestei probleme nu i se poate da răspuns decât luându-se în considerare ceea ce am expus în zilele precedente.

Am arătat că trebuie să se distingă strict forţele active în creşterea plantelor şi care, deşi provin din cosmos, sunt mai întâi preluate de acolo în pământ şi acţionează din pământ asupra creşterii plantelor. Aceste forţe, care provin în mod esenţial din influenţele cosmice, aşa cum am spus, de la Mercur, Venus şi Lună, însă care nu acţionează direct din aceste planete, ci iau calea ocolită a pământului, aceste forţe trebuie luate în considerare dacă este vorba să urmărim ceea ce produce din planta mamă o plantă pui, şi aşa mai departe. Dimpotrivă, în tot ceea ce planta preia din ambianţa supraterestră, trebuie să vedem ceea ce planetele exterioare transmit aerului ca posibilităţi de acţiune şi care este preluat tocmai în acest mod. În sens mai larg, se poate spune însă şi că tot ceea ce acţionează ca forţe de la planetele interioare asupra Pământului este mult influenţat de acţiunile calcarului pământului, pe când ceea ce acţionează din ambianţa cosmică este influenţat de acţiunile silicei. Şi chiar dacă acţiunile silicei provin din Pământul însuşi, ele mijlocesc totuşi ceea ce provine din Jupiter, Marte şi Saturn, iar nu ceea ce provine din Lună, Mercur şi Venus.

Astăzi nu se mai obişnuieşte ca aceste lucruri să fie luate în considerare, ignoranţă care trebuie şi ispăşită. Necunoaşterea influenţei cosmice ‖ atât în măsura în care ea acţionează prin aer, pe calea ocolită a ceea ce se află deasupra nivelului solului cât şi în măsura în care acţionează de jos în sus prin intermediul pământului ‖ a trebuit să fie ispăşită într-un fel în nenumărate regiuni ale lumii civilizate, deoarece prin această lipsă de înţelegere a fost epuizat tot ceea ce se făcea printr-o ştiinţă instinctivă mai veche în raport cu aceste lucruri; dumneavoastră tuturor vă poate fi indiferent aceasta, însă multor oameni nu le este indiferent. Solul a fost epuizat, tradiţiile au fost şi ele epuizate ‖ chiar dacă ţăranii au mai salvat câte ceva ‖, şi astfel a apărut filoxera pe plantaţii viticole larg răspândite. În faţa filoxerei lumea era aproape neputincioasă. Am încă multe de povestit despre redacţia unui ziar agricol apărut în anii 80 la Viena, care era solicitată din toate părţile să găsească un remediu contra filoxerei, şi care era complet dezorientată, pe vremea aceea când plaga filoxerei devenise într-adevăr acută. Astfel de lucruri nu pot fi tratate temeinic de ştiinţa existentă astăzi; ele pot fi tratate numai dacă se pătrunde efectiv cu ceea ce poate fi cunoscut pe căile sugerate.

Acuma, reprezentaţi-vă ‖ voi desena schematic. (*vezi desenul*) Acesta ar fi nivelul solului, iar aici tot ceea ce pătrunde înăuntru ca acţiuni venite de la Venus, Mercur şi Lună, şi care sunt reflectate ca radiaţii înapoi, astfel încât acţionează de jos în sus. Şi ceea ce ajunge în acest mod să constituie activitate în pământ ‖ o voi desena din nou schematic ‖, activează plantele în aşa fel încât mai întâi formează ceea ce creşte de-a lungul unui an, iar pe urmă formează sămânţa. Din sămânţă apare noua plantă, planta următoare şi aşa mai departe. Tot ceea ce vine pe această cale trece prin forţa de reproducere, în succesiunea generaţiilor.

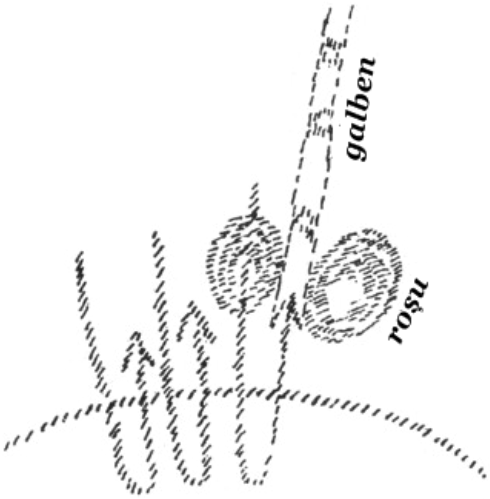

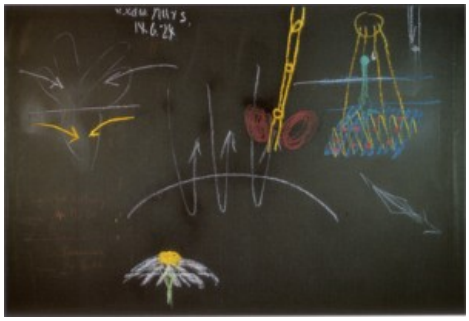

[măreşte imaginea]

Dimpotrivă, tot ceea ce vine pe altă cale şi se află deasupra nivelului solului, provine de la celelalte forţe, de la forţele planetelor exterioare. Aceasta se poate desena schematic, spunând: ❙ aici este ceea ce se transformă în plantă prin faptul că se extinde în mediul ambiant, ceea ce îi dă aparenţa consistentă şi plină, ceea ce preluăm ca aliment, deoarece un flux continuu o formează mereu. Ceea ce desprindem, de exemplu, de la măr, de la piersică, ceea ce mâncăm ca pulpă a fructului, toate acestea provin de la aceste acţiuni ale planetelor exterioare. Tocmai din această cunoaştere se deduce conduita de urmat dacă vrem să influenţăm într-un fel oarecare creşterea plantelor. Viziunea modului în care poate fi influenţată creşterea plantelor nu poate fi obţinută decât luând în considerare aceste diferite forţe.

Însă asupra unor numeroase plante, şi acestea sunt în special cele socotite în mod curent drept buruieni, care sunt uneori plante medicinale extraordinar de puternice ❙ căci cele mai puternice plante medicinale le căutăm de fapt tocmai printre buruieni ❙, asupra acestor plante cea mai mare influenţă o au cele ce se pot numi acţiuni lunare.

În viaţa curentă se ştie despre Lună că ea preia pe suprafaţa sa razele Soarelui şi le reflectă pe Pământ. Vedem, prin faptul că le interceptăm cu ochii noştri ❙ iar Pământul interceptează şi el razele lunare ❙, razele solare reflectate. Sunt aşadar razele Soarelui cele care sunt reflectate în acest fel, pătrunse însă de Lună cu forţele ei, şi care ajung aşadar pe Pământ ca forţe lunare, începând din timpul când Luna s-a separat de Pământ. În cosmos, tocmai această forţă lunară acţionează asupra a tot ceea ce este teluric, amplificându-l. Pe când Luna mai era unită cu Pământul, pământescul era mult mai viu, mult mai rodnic. Pe vremea când Luna mai era încă unită cu Pământul nu exista o mineralizare aşa pregnantă cum o avem astăzi. Însă de când Luna s-a separat de Pământ, ea acţionează astfel încât starea obişnuită a acestui Pământ, care este abia suficientă pentru a determina creşterea fiinţelor vii, este amplificată prin această despărţire, astfel încât creşterea se poate amplifica până la reproducere.

Dacă o fiinţă creşte, ea se măreşte. Aici este activă aceeaşi forţă ca şi la reproducere. Numai că la creştere nu se ajunge atât de departe încât să ia naştere o fiinţă de aceeaşi specie. Doar se formează o celulă după alta, este o reproducere diminuată, iar reproducerea este o creştere amplificată. Pământul însuşi poate mijloci numai reproducerea diminuată, creşterea, iar fără Lună el nu are nici o putere în privinţa creşterii amplificate. În acest din urmă caz, el are nevoie tocmai de ceea ce radiază asupra Pământului drept forţe cosmice prin Lună, şi la anumite plante şi prin Mercur şi Venus. Am spus adineauri că există părerea că Luna doar preia razele Soarelui şi le reflectă apoi pe Pământ. Aşadar în privinţa acţiunii Lunii se ia în considerare doar lumina Soarelui. Însă pe Pământ nu ajunge numai atât. Razele lunare aduc pe Pământ şi întregul cosmos reflectat. Tot ceea ce acţionează asupra Lunii este totodată retransmis prin radiaţie Astfel întregul firmament înstelat este într-un anumit mod reflectat de Lună pe Pământ, fără ca aceasta să poată fi dovedit omului actual, cu actualele metode fizice. Această forţă care radiază în plante dinspre Lună este deja una puternică şi intens cosmic-organizatoare, ceea ce poate servi plantelor în vederea formării seminţelor, astfel încât forţa de creştere să se înalţe până la forţa de reproducere.

Însă toate acestea există pentru o regiune a Pământului numai când deasupra acestei regiuni este Lună plină. Când deasupra acestei regiuni este Lună nouă, ea nu are parte de binefacerile influenţei lunare. În timpul Lunii noi, plantele păstrează ceea ce au preluat în timpul Lunii pline. S-ar putea obţine rezultate importante dacă s-ar studia într-adevăr cât de departe se ajunge folosindu-se deja la semănat acţiunea Lunii asupra începutului germinaţiei în pământ, aşa cum au făcut până în secolul al XIX-lea vechii hinduşi, care semănau în funcţie de fazele Lunii. Însă natura nu este totuşi atât de crudă încât să-l pedepsească pe om la recoltare pentru mica neatenţie şi pentru impoliteţea manifestată faţă de Lună la semănat. Aşadar, Lună plină avem de douăsprezece ori pe an; aceasta ajunge, pentru ca acţiunile Lunii pline, adică forţele care promovează formarea roadelor, să fie suficiente. Iar dacă ceva ce contribuie la fecundarea plantelor este întreprins pe Lună nouă în loc de Lună plină, atunci acesta va aştepta în pământ până la următoarea Lună plină, trecându-se peste greşeala omenească şi conformându-se naturii. Aceasta este suficient pentru ca oamenii să se folosească de Lună, fără ca ei să aibă habar. Însă în felul acesta nu se ajunge departe.

Pentru că, vedeţi dumneavoastră, astfel tratate, buruienile îşi revendică drepturile ca şi plantele cultivate, şi se obţin toate de-a valma, şi aceasta deoarece nu lucrăm în armonie cu forţele care reglementează creşterea. Trebuie să ştim să ne unim cu acele forţe care reglementează creşterea. Atunci putem şti: prin forţa lunară pe deplin dezvoltată este activat în vederea reproducerii, a înmulţirii, tot ceea ce este vegetal viu. Se activează deci tot ceea ce este împins de la rădăcină în sus, până la formarea seminţei. Vom obţine cele mai bune buruieni lăsând să acţioneze Luna binefăcătoare asupra buruienilor noastre, neîmpiedicând-o deloc în acţiunea ei. Pentru că buruienile se vor reproduce şi înmulţi prin faptul că există şi ani umezi, în care forţele lunare acţionează mai bine decât în cei secetoşi. Dacă considerăm însă forţele cosmice, putem spune următoarele.

Dacă se întrerupe deplina acţiune a Lunii asupra buruienilor, lăsând să acţioneze asupra acestora ceea ce acţionează din afară înăuntru, nefiind acţiune lunară ci acţiune directă, atunci se limitează reproducerea lor. În acest fel, ele nu se mai pot reproduce. Se pune deci problema ❙ deoarece Luna nu poate fi înlăturată ❙ de a trata solul astfel încât pământul să nu mai fie dispus să preia influenţele lunare; şi nu numai pământul poate să devină nefavorabil preluării influenţelor lunare, ci şi plantele, aceste buruieni, pot prinde o anumită sfială în a creşte într-un pământ tratat într-un anumit fel. Dacă reuşim aceasta, atunci obţinem ceea ce intenţionăm. Observăm cum se formează buruiana în cursul unui an. Trebuie să luăm lucrurile aşa cum sunt, să nu ne speriem, ci să ne spunem că trebuie să intervenim. Vom strânge de la această buruiană câteva seminţe, unde se află până la urmă închisă forţa despre care am vorbit. Aprindem acum o flacără ❙ cea mai

bună este flacăra simplă de lemn — şi ardem aceste seminţe strângând cu grijă tot ceea ce rezultă ca cenuşă. Pe această cale ne procurăm relativ puţină cenuşă. Însă acum avem realmente concentrată în cenuşă forţele opuse celor ce se dezvoltă prin atragerea forţelor lunare în plantele pe care le-am tratat în acest fel, ale căror seminţe le-am trecut prin foc, le-am transformat în cenuşă. Dacă presărăm pe ogorul nostru — nu avem nevoie de o rigurozitate deosebită, deoarece lucrurile acţionează asupra unor mari întinderi — acest preparat puţin, obţinut din cele mai felurite buruieni, vom vedea că deja după doi ani cresc cu mult mai puţine buruieni din solul tratat astfel. Ele nu mai cresc atât de viguros, şi deoarece în natură există pentru multe lucruri un ciclu de patru ani, vom vedea că după cel de-al patrulea an, buruiana vizată, pe care am tratat-o astfel presărând în fiecare an acest piper, încetează să mai existe pe acest ogor.

Vedeţi dumneavoastră, astfel ne dăm într-adevăr seama de eficacitatea acţiunii entităţilor infinitezimale, acum dovedită şi fructificată ştiinţific de Institutul de biologie. În acest mod se poate realmente obţine extraordinar de mult, şi dacă consideraţi aceste lucruri la procedeele pe care le folosiţi, dacă realmente luaţi în considerare acţiunile care rămân astăzi cu totul nebăgate în seamă, atunci puteţi într-adevăr avea la îndemână extraordinar de mult.

Puteţi planta undeva păpădia de care aveţi nevoie în direcţia pe care am expus-o ieri, însă puteţi folosi această păpădie şi relativ la seminţele sale, astfel încât să faceţi cu ea acest experiment de ardere, să pregătiţi acest puţin piper şi să-l presăraţi peste ogor.

Atunci veţi reuşi să plantaţi păpădia acolo unde doriţi. Însă ogorul pe care l-aţi tratat cu păpădia arsă va rămâne neatins de această păpădie.

Acestea sunt lucruri — astăzi de necrezut — care erau stăpânite mai demult printr-o înţelepciune instinctivă privind agricultura. Pe domenii reduse se putea planta împreună ceea ce se dorea, deoarece aceste lucruri erau practicate odinioară instinctiv. Asupra tuturor acestor situaţii vă pot ofer indicaţii din care să puteţi vedea că ele pot fi punctul de plecare pentru a folosi aceste lucruri în adevărata practică, de a le folosi corect în practică. Şi deoarece astăzi există părerea — nu vreau să o numesc prejudecată — că totul trebuie verificat ulterior , ei bine, atunci încercaţi să verificaţi aceste lucruri. Veţi vedea că dacă faceţi experienţele corect, ele se vor confirma. Numai că dacă eu însumi aş avea o gospodărie, n-aş mai aştepta confirmarea, ci aş începe treaba imediat. Căci sunt cu totul sigur că treaba merge. Căci pentru mine lucrurile stau astfel: adevărurile spiritual-ştiinţifice sunt adevărate prin ele însele. Nu este necesară dovedirea lor prin alte circumstanţe, prin metode exterioare. Toţi oamenii noştri de ştiinţă fac această greşeală de a recurge la metode exterioare, vrând să verifice aceste adevăruri prin metode exterioare. Ei au făcut aceasta şi în cadrul societăţii antroposofice, cu toate că aici oamenii ar fi trebuit să ştie că lucrurile pot fi adevărate prin ele însele. Însă pentru a realiza astăzi ceva, trebuie verificat din exterior; trebuie recurs la un compromis, aici compromisul devine necesar. În principiu, el nu este necesar. Căci cum cunoaştem lucrurile lăuntric? Ele se cunosc prin aceea că devin incontestabile lăuntric tocmai prin calităţile lor, aşa cum este aproximativ incontestabil că dacă fabric ceva cu ajutorul a cincizeci de oameni şi că apoi, dacă vreau să produc de trei ori mai mult, voi lua o sută cincizeci de oameni. Însă cineva poate veni să spună cu tupeu: „Nu cred că o sută cincizeci de oameni vor face de trei ori mai mult, aceasta trebuie întâi probat”. În unele cazuri se poate întâmpla ca practica să contrazică teoria, dacă se experimentează într-adevăr. Să spunem că pentru producerea a ceva se va folosi mai întâi un lucrător, apoi doi şi apoi trei. Se stabileşte după aceea statistic ce au lucrat cei trei. Însă dacă cei trei au stat mereu de vorbă, vor produce mai puţin decât unul singur. Presupunerea care a fost făcută este falsă. Experimentul poate dovedi contrariul. Însă nu este concludent faptul că un experiment dovedeşte contrariul. Astfel că dacă se procedează absolut exact, va trebui să fie luată în considerare cu deosebită precizie şi poziţia opusă.

Atunci ceea ce este adevărat lăuntric se va confirma şi în exterior. S-ar putea vorbi aşadar mai mult la modul general în cazul dăunătorilor vegetali de pe ogoarele noastre. Însă nu se poate vorbi tot aşa la modul general când se ajunge la dăunătorii animali. Aici aş vrea să aleg mai întâi un exemplu care poate fi deosebit de caracteristic la experimentele de făcut în vederea confirmării acestor lucruri.

Să luăm în considerare un deosebit de bun prieten al agricultorului, şoarecele de câmp. Câte nu s-au căutat, câte nu s-au făcut pentru a combate şoarecele de câmp! În literatura agricolă se poate citi mai întâi că pot fi cu succes folosite tot soiul de preparate pe bază de fosfor, că se pot folosi şi alte preparate, cu stricnină şi zaharină. A apărut chiar şi ideea combaterii sale întru câtva radicale prin contaminarea şoarecelui de câmp cu tifos, ceea ce se poate face dacă se încorporează anumiţi bacili, dăunători numai pentru rozătoare, într-un piure de cartofi, care este apoi răspândit în mod corespunzător. Şi aceste lucruri au fost făcute, sau cel puţin au fost recomandate. Aşadar, dacă este cazul, se încearcă stârpirea acestor mici animale foarte drăgălaşe la vedere, prin metode de fapt foarte puţin umane. Cred că până şi statul este mobilizat, deoarece nu ajută la nimic să-ţi combaţi proprii şoareci, dacă nu o fac şi vecinii. Căci atunci vor veni de pe ogorul vecin, şi astfel statul trebuie chemat în ajutor, pentru ca toţi să fie constrânşi să alunge într-un anumit mod şoarecii. Statul nu admite abateri; el îşi face prescripţii, dacă găseşte că o metodă oarecare este corectă, fiindu-i cu totul indiferent dacă ea este sau nu într-adevăr corectă; şi fiecare trebuie să o aplice.

Vedeţi dumneavoastră, toate acestea sunt experimente şi decizii gândite exterior. Dar ai mereu senzaţia că nu atingi miezul problemei cu aceste experimentări, căci şoarecii se reîntorc mereu. Rezultatele experimentărilor nu sunt prea bune, căci şoarecii vin mereu înapoi. Să vorbim însă despre ceva care, chiar dacă nu poate fi folosit doar pe teritoriul unei singure moşii, poate totuşi ajuta într-o anumită măsură chiar pe o singură moşie. Ea nu va fi întru totul eficientă decât dacă acţionăm convingându-i şi pe vecini să o facă; consider însă că în viitor va trebui să ne sprijinim într-adevăr mai mult pe convingere decât pe măsuri poliţieneşti. Aceasta va reprezenta un real progres în viaţa noastră socială.

Gândiţi-vă că dacă prindem un şoarece relativ tânăr îl putem jupui, luându-i în acest fel pielea. Acum este vorba de a ne procura această piele, această blană a şoarecelui de câmp — atâţia şoareci există întotdeauna, trebuie fără îndoială să existe şoareci de câmp dacă vrem să facem experienţa — pe timpul în care Venus se află în semnul Scorpionului. Vedeţi dumneavoastră, cei vechi cu ştiinţa lor instinctivă nu erau deloc chiar atât de proşti. Când trecem de la plante la animale, ajungem direct la cercul zodiacal. Pentru că nu degeaba în limba greacă cercul zodiacal înseamnă „cercul animalelor”. Dacă vrem să realizăm ceva în lumea vegetală, putem rămâne la sistemul planetar. La animale, asta nu mai merge. În acest caz este necesar ca lucrurile să fie astfel cuprinse încât să se ia în considerare stelele fixe înconjurătoare, şi anume acele stele fixe care se află în cercul zodiacal.

La creşterea plantelor este aproape suficientă acţiunea Lunii pentru a da naştere reproducerii. În regnul animal, acţiunea Lunii trebuie sprijinită de acţiunea lui Venus. Acţiunea Lunii nici nu trebuie luată aşa de mult în considerare la regnul animal, deoarece regnul animal păstrează forţele lunare, menţinându-le în sine şi se emancipează de Lună. Aşadar forţa Lunii este dezvoltată în regnul animal chiar şi atunci când nu este Lună plină. Animalul poartă forţa Lunii pline în sine, se emancipează de acţiunea ei temporală. Însă nu acesta este cazul relativ la ceea ce trebuie expus aici, nu este cazul relativ la restul forţelor planetare. Căci este vorba de a săvârşi cu blana şoarecelui ceva cu totul precis. Ne procurăm deci această blană de şoarece în timpul cât Venus se află în semnul Scorpionului, şi ardem această blană preluând cu grijă cenuşa rezultată din ardere, în special părţile descompuse — nu va fi mult, însă dacă avem un număr convenabil de şoareci va fi suficient, este de ajuns ceea ce obţinem; şi obţinem blana arsă a şoarecelui la vremea când Venus se află în Scorpion. Iar în ceea ce a fost nimicit de foc, rămâne reţinută forţa negativă a forţei de reproducere a şoarecelui de câmp. Şi dacă veţi presăra piperul obţinut în acest mod pe câmpul dumneavoastră — lucrurile pot deveni dificile în acest domeniu, caz în care veţi putea face totul mai mult homeopatic, şi

mod pe câmpul dumneavoastră. Aceasta pot deveni dăunătoare în acest domeniu, caz în care veţi putea face totul mai multe homeopatii, şi pentru aceasta nu avem nevoie de o farfurie adâncă plină cu piper — dacă arderea s-a produs tocmai la vremea conjuncţiei superioare a lui Venus cu Scorpionul, veţi avea în această cenuşă un mijloc ca şoarecii să evite acest câmp. Totuşi, ele sunt animale obraznice, şi vor apărea din nou dacă piperul a fost astfel presărat încât pe alocuri au rămas zone neatinse. Atunci ei se vor cuibări din nou aici. Aceasta înseamnă că acţiunea radiază departe, dar se poate totuşi întâmpla ca lucrurile să nu fie duse până la capăt. Însă este cu siguranţă o acţiune radicală dacă în toată vecinătatea se va proceda la fel. Imi pare că vă veţi putea lega chiar afectiv de asemenea procedee. Prin asemenea procedee cineva poate chiar prinde gust pentru munca agricolă, aşa cum poate prinde gust pentru o anumită mâncare, când aceasta a fost puţin piperată.

Si, vedeţi dumneavoastră, în acest mod se ajunge într-adevăr până acolo încât fără de a fi câtuşi de puţin superstiţioşi, să se ţină seama de influenţa siderală. Însă multe din cele ce iniţial erau cunoaştere, s-au transformat ulterior în pură superstiţie. Desigur, superstiţia nu poate fi repusă în circulaţie. Trebuie pornit din nou de la o cunoaştere, însă această cunoaştere trebuie să fie pe deplin dobândită pe o cale spirituală, iar nu pur şi simplu pe o cale fizic-senzorială. Astfel trebuie tratat pământul dacă se începe lupta împotriva tuturor acelor dăunători ai ogoarelor care într-un sens sau altul pot fi socotiţi drept animale superioare. Şoarecii sunt rozătoare, considerate animale superioare. Însă pe această cale nu le putem veni de hac insectelor; căci insectele sunt supuse cu totul altor influenţe cosmice, iar tot ceea ce este animal inferior se află sub cu totul alte influenţe cosmice decât animalele superioare.

În legătură cu ceea ce am discutat, acum aş vrea să abordez o problemă mai delicată, dând exemplul nematodului sfeclei, pentru a alege ceva uşor de înţeles. Aşa-numita fază iniţială se descoperă prin cunoscutele umflături ale rădăcinii fibroase şi prin faptul că frunzele rămân flasce dimineaţa. Acestea sunt semnele exterioare. Trebuie să ne fie clar că această parte de mijloc — frunzele, care sunt supuse aşadar aici unei modificări — preia din aer acţiunile cosmice, însă rădăcinile preiau forţele cosmosului care revin plantei prin intermediul pământului. Ce se întâmplă la apariţia nematodului? La apariţia nematodului, procesul de preluare a forţelor cosmice, care de regulă ar trebui să se desfăşoare în regiunea frunzelor, este împins în jos, unde ajunge în regiunea rădăcinii.

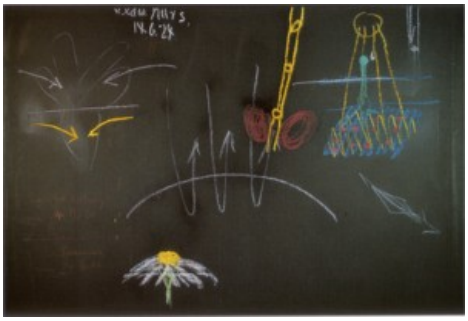

Planşa 6

[măreşte imaginea]

Reprezentând schematic (*vezi desenul*), dacă avem aici nivelul solului iar aceasta este planta, acele forţe cosmice care ar trebui să acţioneze sus, la planta atacată de nematode, acţionează aici jos. Acesta este într-adevăr fenomenul despre care este vorba aici. Anumite forţe cosmice alunecă prea adânc în jos. Aceasta determină şi întregul aspect exterior al plantei. Însă prin aceasta i se dă animalului posibilitatea de a dispune în pământ de forţele cosmice ce îi sunt necesare pentru a vieţui, adică acolo unde trebuie el să vieţuiască. Altfel ar trebui să vieţuiască sus, în frunze — nematodul este un vierme cilindric — însă acolo nu poate vieţui, deoarece mediul său de viaţă este pământul.

Anumite fiinţe, de fapt toate fiinţele au caracteristica de a nu putea vieţui decât în cadrul anumitor limite de existenţă. Încercaţi să vieţuiţi într-un aer cu temperatura de 70 de grade Celsius, sau într-un aer cu temperatura de minus 70 de grade Celsius. Suntem cu totul determinaţi să trăim la o anumită temperatură. Deasupra acestor limite sau sub nivelul lor, nu se mai poate trăi. Nici nematodul nu poate. El nu poate trăi dacă nu are la dispoziţie sol şi în acelaşi timp şi forţe cosmice. Căci altfel ar trebui să dispară. O fiinţă are întotdeauna condiţii de viaţă cu totul determinate. Şi întregul neam omenesc ar trebui să dispară, dacă nu ar fi prezente anumite condiţii.

Acum, tocmai pentru acele fiinţe care se dezvoltă în acest mod, este important ca în sol să pătrundă cosmicul, acel cosmic care de altfel ar trebui să fie activ numai în ambianţa pământului. Aceste influenţe au de fapt un ritm de patru ani. Aşadar la nematod avem ceva foarte anormal — ceva care poate fi şi cercetat, în cazul în care vrei să o faci — sunt exact aceleaşi forţe care se manifestă când apar larvele cărăbuşilor tot la patru ani. Sunt exact aceleaşi forţe care vor să dea pământului capacitatea de a aduce germenele cartofului la dezvoltare. Aceleaşi forţe le obţine pământul pentru formarea larvelor cărăbuşilor, care apar tot la patru ani, odată cu cartofii. Din aceasta rezultă considerarea unui ciclu de patru ani, nu în legătură cu apariţia nematodelor, ci în legătură cu ceea ce trebuie să facem noi pentru a combate nematodele.

De data aceasta nu trebuie să luăm vreo parte a insectei, ca la şoarece, ci trebuie să luăm întreaga insectă. Căci o astfel de insectă, care se instalează ca dăunător în rădăcină, este de fapt, ca întreg, un rezultat al acţiunilor cosmice. Numai că are nevoie de sol drept suport. În acest caz trebuie să ardeţi întreaga insectă. Cel mai bine este să fie arsă. În acest fel se ajunge cel mai repede la un rezultat. Am putea s-o lăsăm şi să putrezească — s-ar ajunge probabil la un rezultat mai temeinic —, însă produsele putrefacţiei sunt mai greu de strâns; însă cu totul sigur vom obţine ceea ce vrem şi prin calcinarea întregii insecte. Este vorba de a produce această calcinare. Acolo unde este posibil, insectele se pot păstra, urmând să fie apoi arse uscate. Această ardere trebuie efectuată când Soarele se află în semnul Taurului, tocmai opus constelaţiilor în care trebuie să se afle Venus când se produce arderea blănii de şoarece. Pentru că lumea insectelor depinde foarte strâns de forţele care se dezvoltă când Soarele trece prin: Vărsător, Peşti, Berbec, Gemeni, până la Rac inclusiv; după aceea apar foarte slab, rămânând slabe până la Vărsător. În timp ce Soarele parcurge această regiune, el radiază acele forţe care sunt în legătură cu lumea insectelor.

Nu se cunoaşte deloc ce creatură specializată este Soarele. Soarele nu este deloc acelaşi dacă radiază din Taur asupra Pământului în cursul anului sau al zilei, sau dacă radiază din Rac, şi aşa mai departe. El este mereu altceva. Şi este aproape un nonsens, care însă poate fi iertat, de a vorbi despre Soare în general. De fapt ar trebui spus: Soare-Berbec, Soare-Taur, Soare-Rac, Soare-Leu şi aşa mai departe. Soarele este mereu o cu totul altă fiinţă, şi aceasta reiese — rezultă o acţiune combinată — atât din cursul zilnic cât şi din cursul anual, care sunt determinate de poziţia Soarelui în punctul vernal. Vedeţi dumneavoastră, dacă faceţi aceasta, şi vă procuraţi în acest mod piperul de insecte, atunci îl puteţi presăra peste un câmp de sfeclă, iar nematodele vor fi cuprinse din ce în ce mai mult de slăbiciune. După cel de-al patrulea an, această slăbiciune va fi cu siguranţă foarte intensă. Ele nu mai pot trăi, se tem de viaţă, dacă urmează să trăiască într-un sol care este pipărat în acest mod.

Vedeţi dumneavoastră, iată că în faţa noastră se iveşte într-un mod cu totul remarcabil ceea ce era desemnat odinioară drept cunoaştere a

astrelor. Astăzi cunoaşterea astrelor mai serveşte numai ca orientare matematică. La altceva nu mai poate fi de fapt folosită. Însă cunoaşterea astrelor nu a fost în toate timpurile aşa, căci în stele era văzut ceva după care se putea orienta viaţa pământească, activitatea şi munca. Această ştiinţă este acum cu desăvârşire pierdută.

Acum, vedeţi dumneavoastră, în acest mod avem deci o posibilitate de a menţine la distanţă dăunătorii din regnul animal, depinde dacă ajungem într-un asemenea raport cu pământul, încât să ştim că pe de o parte este corect că influenţele Lunii şi apei aduc pământul în situaţia să producă plantele din sine. Însă planta, ca şi orice altă fiinţă, poartă în sine şi germenele propriei nimiciri. Aşa cum, pe de o parte, apa este întru totul o premisă a fecundităţii, aşa este focul un nimicitor al fecundităţii. Focul devorează fecunditatea. De aceea, dacă veţi supune acţiunii focului, într-un mod corespunzător, ceea ce este tratat altminteri cu apă în vederea fertilităţii ‖ adică vegetalul ‖, veţi crea înlăuntrul economiei naturii tocmai nimicirea. Este ceea ce trebuie luat aici în considerare. Apa pătrunsă de forţele Lunii dezvoltă pe larg în sămânţă rodnicia. Focul pătruns de forţele Lunii şi în general focul pătruns de forţele cosmice dezvoltă pe larg în sămânţă forţa de distrugere, aşa cum am văzut în ultimul exemplu.

Vedeţi dumneavoastră, nu e atât de teribil de ciudat faptul că ne bazăm pe forţe mari de expansiune, la care mai atragem în mod deosebit atenţia că trebuie ales cu precizie timpul potrivit. Pentru că forţa seminţei acţionează în sensul expansiunii. Din această cauză ea acţionează în continuare şi în forţa de nimicire. Aşadar, ceea ce zace în sămânţă are forţă de expansiune. Această capacitate de expansiune îi este proprie seminţei, îi este caracteristic să aibă această forţă. Astfel, ceea ce realizăm în acest mod ca piper are în mod absolut forţă de expansiune. Il numesc piper numai din cauza felului cum arată. Pentru că de cele mai multe ori arată ca piperul.

Ne mai rămâne să analizăm aşa-numitele boli ale plantelor. Vedeţi dumneavoastră, aici ajungem la un capitol care este astfel încât ‖ trebuie s-o spunem ‖ nu se poate vorbi în fond despre boli ale plantelor în adevăratul sens al cuvântului. Procesele de natură anormală ‖ care apar ca boli ale plantelor ‖ nu sunt boli în sensul înţeles la animale. Când vom vorbi despre regnul animal vom face şi mai netă distincţia. Înainte de toate ele nu sunt procese ca la oamenii bolnavi. Căci o boală propriu-zisă nu este posibilă fără existenţa unui corp astral. În fiinţa animală sau umană corpul astral este legat de corpul fizic prin corpul eteric. Şi în aceasta există o anumită normalitate. La starea normală există un aport cu totul precis. Când corpul astral este conectat mai intens cu corpul fizic sau cu vreun organ al acestuia, mai intens decât ar trebui să fie legat în mod normal, aşadar când corpul eteric nu mai îndeplineşte la modul suficient funcţia de izolant iar corpul astral pătrunde mai adânc în corpul fizic, atunci se produc majoritatea bolilor. Ori planta nu are în sine un corp astral propriu-zis. De aceea, acest mod specific de îmbolnăvire care apare în regnul animal şi uman nu apare la plantă. Trebuie să fim pe deplin conştienţi de aceasta.

Acum avem de dobândit înţelegerea a ceea ce poate produce îmbolnăvirea plantelor. Acum, veţi fi văzut din cele expuse, că pământul aflat în jurul plantelor are o anumită viaţă, iar în această viaţă există ‖ de fapt chiar şi în pământ, chiar dacă nu până la intensitatea de a face să apară forma vegetală, însă totuşi cu o anumită intensitate în jurul plantelor ‖ toate forţele posibile de creştere, forţe de reproducere subtile, şi tot ceea ce acţionează tocmai în pământ, în acest mod, sub influenţa forţelor Lunii pline, mijlocite de apă.

Vedeţi dumneavoastră, aveţi aici o mulţime de relaţii reciproce importante: aveţi pământul, aveţi pământul îmbibat cu apă. Aveţi Luna. Prin faptul că Luna îşi revarsă radiaţiile asupra Pământului, îl face pe acesta într-un anumit grad viu în sine, trezeşte valuri şi urzeşte în etericul acestuia. Luna o face mai uşor atunci când Pământul este îmbibat cu apă. O poate face mai greu când e uscat. Rezultă că apa este de fapt numai mijlocitorul. Ceea ce trebuie să fie vitalizat, este pământul însuşi, solidul, mineralul. Ori şi apa este ceva mineral. Desigur că nu există o delimitare strictă. Astfel că înlăuntrul solului trebuie să fie prezente şi acţiunile Lunii.

Aşadar acţiunile Lunii pot deveni prea puternice înlăuntrul solului. Aceasta se poate întâmpla într-un mod chiar foarte simplu. Gândiţi-vă bunăoară la o iarnă foarte umedă urmată de o primăvară la fel de umedă. Atunci forţa Lunii va pătrunde prea puternic în pământesc; pământul va fi prea puternic vitalizat. Avem aşadar o prea puternică vitalizare a acestuia. Voi indica aceasta prin punctele roşii ce semnifică un pământ prea puternic vitalizat de către Lună. (*vezi desenul*) Vedeţi dumneavoastră, dacă aceste puncte roşii nu ar exista, aşadar dacă acest pământ nu ar fi prea puternic vitalizat de către Lună, atunci pe el ar creşte vegetale care s-ar dezvolta normal până la sămânţă, aşadar să spunem grâu până la sămânţă, dacă pământului i-ar fi conferită de Lună vitalizarea corectă. Atunci această vitalizare acţionează în sus, tocmai până la formarea seminţei.

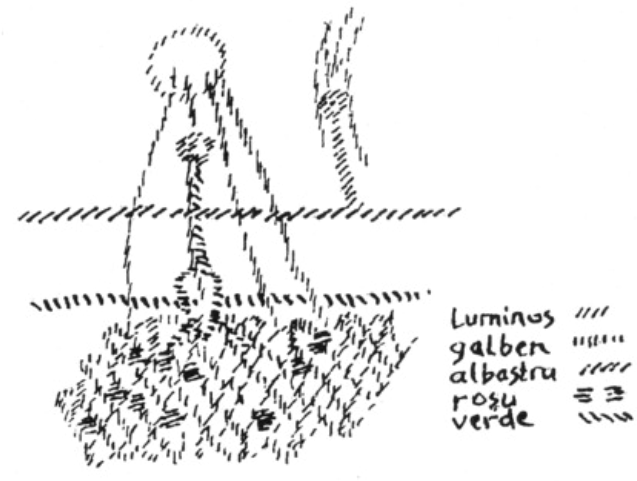

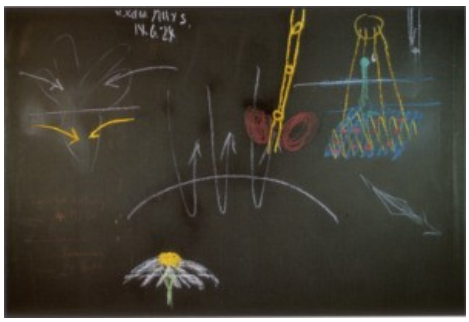

Planşa 6

[măreşte imaginea]

Să presupunem însă că acţiunea Lunii ar fi prea puternică, că pământul este prea tare vitalizat; atunci acţionează prea puternic de jos în sus, iar ceea ce ar trebui să survină abia la formarea seminţei, să apară deja mai devreme. Deoarece devine prea puternic, nu mai ajunge sus, ci acţionează mai jos, datorită intensităţii sale. Acţiunea Lunii în acest caz face ca formarea seminţei să nu aibă suficientă forţă. Sămânţa va primi în sine ceva ca o viaţă ce se stinge şi prin această viaţă ce se stinge se formează, întru câtva imediat deasupra nivelului pământului, un al doilea nivel. Aici, deşi nu este pământ, se află aceleaşi influenţe ca şi în pământ. Consecinţa este că sămânţa plantei, partea sa superioară, se transformă într-un fel de sol pentru alte organisme. Apar paraziţi, se formează ciuperci. Apar tot felul de formaţiuni criptogamice. Şi vedem cum se formează pe această cale bolile de rugină ale plantelor şi altele asemănătoare. Aici, printr-o prea puternică acţiune a Lunii, este împiedicat să ajungă la înălţimea necesară ceea ce trebuie să acţioneze dinspre pământ în sus. Forţa de fructificare depinde întru totul de faptul ca acţiunea Lunii să nu fie prea puternică, ci normală. Este ciudat, însă aşa este, că aceasta nu e determinată de o diminuare a forţelor lunare, ci de o amplificare a lor. Prin reflectare, prin gândirea speculativă ‖ însă nu prin contemplare ‖ s-ar ajunge probabil la rezultate contrare. Însă ele ar fi incorecte. Lucrurile aşa cum le-am expus aici, rezultă din contemplare.

Ce trebuie aşadar făcut acum? Trebuie despovărat pământul de surplusul de forţă lunară care se află în el. Pământul poate fi despovărat. Doar atât că trebuie descoperit ce anume acţionează în pământ de aşa manieră încât să sustragă apei forţa sa mijlocitoare şi să dea pământului mai multă teluricitate, astfel încât el să nu mai preia prin apa prezentă acţiunea mărită a Lunii. Şi aceasta ▮ în exterior totul rămâne aşa cum este ▮ se realizează prin aceea că se face un fel de ceai din Equisetum arvense, un ceai destul de concentrat, pe care apoi îl diluăm şi-l folosim ca zeamă de stropit pe acele ogoare unde este necesară combaterea ruginii şi a bolilor vegetale asemănătoare. Sunt suficiente cantităţi foarte mici, este din nou suficientă un fel de homeopatizare.

Însă, vedeţi dumneavoastră, aici se află şi sfera în care se vede limpede cum trebuie să se întrepătrundă domeniile individuale de viaţă. Cel ce înţelege ce influenţă remarcabilă are Equisetum arvense asupra organismului uman prin intermediul funcţiei renale, acela va avea un fir conducător. Desigur că nu se poate specula şi nici născoci ceva în acest sens, însă avem aici un fir conducător pentru a putea verifica cum acţionează Equisetum atunci când este transformat în ceea ce am numit acum un fel de zeamă, care apoi este împrăştiată ▮ pentru aceasta nu avem nevoie de aparate ▮ şi care acţionează apoi până în depărtări, chiar dacă am stropit numai foarte sumar. În acest fel găsim că acesta este un leac foarte bun. Nu este propriu-zis un leac, pentru că de fapt plantele nu se îmbolnăvesc. Nu este un adevărat proces de vindecare, ci este procesul opus a ceea ce am descris mai înainte. Astfel încât, dacă pătrundem cu privirea acţiunile naturii din cele mai diverse domenii, vom putea manevra efectiv creşterea, şi aşa cum vom vedea mai târziu şi creşterea animală, cu normalităţile şi anormalităţile sale. Şi abia aceasta este de fapt o adevărată ştiinţă. Pentru că nu i se poate spune ştiinţă faptului de a experimenta lucrurile aşa cum se face astăzi; această consemnare a lucrurilor izolate, a factorilor izolaţi, nu este ştiinţă. Adevărata ştiinţă ia naştere abia atunci când avem în mână forţele care acţionează.

Dar de fapt plantele, animalele care vieţuiesc aici şi toţi paraziţii plantelor nu pot fi înţelese izolat, numai prin ele însele. Şi a fost cu totul just ceea ce v-am spus deja în primele ore, când arătam că cel care vrea să examineze acul magnetic şi vede în circumstanţa că el se mişcă mereu spre nord ca având cauza în însuşi acul magnetic, acela susţine desigur un nonsens. Nu se procedează aşa, ci se ia în considerare întreg Pământul, i se acordă Pământului un pol magnetic nord, un pol magnetic sud; pentru explicare trebuie luat în considerare Pământul întreg.

Planşa 6

(vezi planşa)

La fel cum pentru a explica însuşirile acului magnetic trebuie să luăm în considerare întreg Pământul, tot aşa, când se ajunge la plante nu trebuie să privim numai vegetalul, animalul şi umanul, ci trebuie să recurgem la întregul univers. Căci tot ceea ce este viaţă, rezultă din întregul univers, şi nu numai din ceea ce provine de la pământ. Natura este un întreg, asupra căruia de pretutindeni acţionează forţe. Cel care are un simţ deschis pentru evidenta acţiune a forţelor, acela înţelege natura. Însă cum procedează ştiinţa de astăzi?

Aceasta ia o mică tavă, aşează pe ea un preparat, izolează totul cu grijă şi priveşte în preparat. Se exclude orice ar putea interveni ca acţiune din vreo parte. Acestuia i se dă apoi numele de microscop. Este exact contrariul a ceea ce trebuie făcut de fapt pentru a dobândi înţelegerea lucrurilor îndepărtate. Nu ne mai mulţumim cu faptul că ne izolăm în cameră; ne izolăm încă în acest tub de întreaga minunată lume. Şi nu e permis să intervină nimic altceva decât ceea ce intră în obiectiv. Şi încetul cu încetul s-a ajuns treptat la a ne focaliza atenţia exclusiv asupra microscopului. După ce vom găsi însă calea spre macrocosmos, atunci vom înţelege din nou câte ceva despre natură şi diferite alte domenii.

Rudolf Steiner

BAZELE SPIRITUAL-ŞTIINŢIFICE PENTRU PROSPERAREA AGRICULTURII

GA 327

RĂSPUNSURI LA ÎNTREBĂRI

Koberwitz, 14 iunie 1924

Despre buruienile acvatice, hernia rădăcinii de varză, micoza viţei de vie, rugina.
Asupra problemei constelaţiilor
Îngrăşământul mineral

***Întrebare**: Metoda indicată pentru combaterea nematodelor, poate fi folosită şi pentru alte insecte? Mă gândesc la dăunători animali de orice fel. Este permis să stârpim fără discuţie prin aceste metode viaţa vegetală şi animală pe suprafeţe întinse? Ar putea rezulta o mare nedreptate. Ar trebui deci stabilită o limită, pentru ca omul să nu poată extinde nimicirea asupra întregii lumi.*

Dr. Steiner: Vedeţi dumneavoastră, problema a ceea ce este permis sau nu, se pune astfel ❙ nu vreau deloc să dezbat din capul locului problema etică, problema ocult-etică: Să presupunem, şi vreau să rămânem la aceasta, că asemenea lucruri nu ar fi permise. Atunci ar trebui să apară ceea ce am indicat deja în repetate rânduri: agricultura noastră din zonele civilizate ar trebui să se înrăutăţească din ce în ce mai mult, şi nu ar apărea numai pe ici sau pe colo o foamete şi o scumpete parţială, ci acestea s-ar generaliza peste tot. Şi este o situaţie care s-ar produce într-un viitor deloc îndepărtat, astfel încât într-adevăr nu avem de ales, decât ori de a lăsa civilizaţia să piară, ori de a căuta înfăptuirea lucrurilor astfel încât să producem o nouă fertilitate. Urgenţa este astfel, încât astăzi nu mai avem de fapt de ales, nu mai putem discuta dacă lucrurile sunt permise sau nu. Totuşi, această problemă poate fi pusă din alte puncte de vedere. Este vorba de a ne gândi într-adevăr să creăm în aceste situaţii ceea ce reprezintă un fel de supapă de siguranţă împotriva abuzului. Nu-i aşa, dacă lucrurile s-ar generaliza, atunci este de la sine înţeles că acestea ar putea constitui abuzuri. Ceea ce este foarte clar. Şi nu avem decât să menţionăm faptul că au existat oricum epoci de civilizaţie pe Pământ în care aceste lucruri au fost cunoscute, au fost practicate pe scară largă şi că a fost posibil de a menţine lucrurile de către oameni responsabili în cadrul necesar, astfel încât nu s-a ajuns la abuzuri. S-au făcut abuzuri mari cu astfel de lucruri în vremea în care situaţia era de aşa natură încât se mai puteau face abuzuri mult mai mari, deoarece aceste forţe erau active peste tot. Acesta a fost cazul anumitor perioade târzii ale civilizaţiei atlanteene, când s-au făcut mari abuzuri, care au condus la marile catastrofe. Se poate spune doar atât, că este desigur justificat obiceiul de a păstra cunoaşterea acestor lucruri în cercuri restrânse, de a nu le face cunoscute tuturor. Însă în timpurile noastre, aceasta aproape că nu mai este posibil. În timpurile noastre, cunoaşterea nu se lasă reţinută în cercuri restrânse. Căci cercurile restrânse se străduiesc imediat de a răspândi în exterior, într-un mod oarecare, cunoştinţele lor. Atâta timp cât nu a existat tiparul, această reţinere era mai uşor de făcut. Pe când majoritatea oamenilor nu ştiau încă să scrie, a fost şi mai uşor. Astăzi, aproape la orice conferinţă, ţinută chiar într-un cerc foarte restrâns, se pune problema de unde poate fi adus un stenograf. Eu nu-l privesc niciodată pe stenograf cu plăcere. Însă trebuie să-l îngădui. Ar fi mai bine dacă n-ar fi aici. Mă refer desigur la stenograf ca funcţie, iar nu ca persoană.

Însă, pe de altă parte, nu trebuie ţinut cont şi de cealaltă necesitate, necesitatea unei îmbunătăţiri morale a întregii vieţi omeneşti? Îmbunătăţirea morală a întregii vieţi omeneşti ar fi panaceul împotriva tuturor nedreptăţilor. Fără îndoială, dacă observăm anumite fenomene actuale, atunci am putea deveni pesimişti. Însă în privinţa acestei îmbunătăţiri morale a vieţii, lucrurile nu trebuie să ne conducă niciodată doar la o simplă observare, ci întotdeauna la gânduri străbătute de impulsuri volitive, şi de fapt trebuie să reflectăm şi să acţionăm în sensul îmbunătăţirii morale a fiinţei umane în general. Şi o asemenea iniţiativă ar putea veni tocmai de la antroposofie, căci aceasta nu ar avea nimic împotrivă chiar să se formeze un asemenea cerc care să constituie un fel de remediu împotriva nedreptăţilor ce pot fi pricinuite. În natură este pe deplin posibil ca ceea ce este bun să devină dăunător. Căci, gândiţi-vă numai, dacă nu am avea forţele lunare aici jos, nu le-am putea avea nici aici sus, însă ele trebuie totuşi să fie aici, trebuie să acţioneze, şi orice este folositor şi necesar în cel mai înalt grad într-un domeniu, este dăunător într-un alt domeniu. Ceea ce la un anumit nivel este ceva moral, la un alt nivel este ceva absolut imoral. Ceea ce este ahrimanic în sfera Pământului este dăunător numai deoarece se află în sfera Pământului. Dacă se petrece într-o sferă care este numai cu puţin mai înaltă, are un efect cu totul favorabil.

În ceea ce priveşte cealaltă problemă, într-adevăr: ceea ce a fost expus pentru nematode, putem spune că e valabil pentru lumea insectelor în general. Este valabil pentru întreaga lume a animalelor inferioare care sunt în principal caracterizate prin faptul că au o inervaţie abdominală şi nu una spinală. Acolo unde apare o măduvă a spinării, trebuie jupuită pielea. Acolo unde este inervaţie abdominală, trebuie ars întregul animal.

Este vorba de muşeţelul sălbatic?

Este vorba de acest muşeţel care are petalele orientate în jos (*vezi desenul*) Petalele acestui muşeţel nu se îndreaptă în sus, ci se orientează în jos. Este Matricaria chamomilla, care creşte sălbatică pe marginea drumurilor.

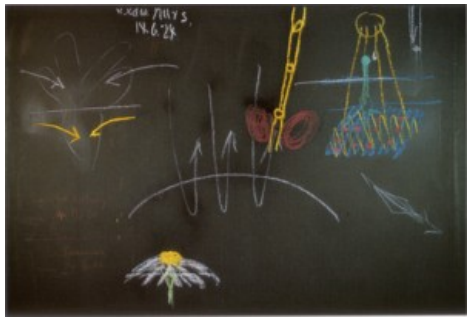

[măreşte imaginea]

Şi de la urzică se foloseşte tot floarea?

La urzică se pot folosi şi frunzele; întreaga plantă când înfloreşte, însă fără rădăcină.

Se poate folosi şi romaniţa puturoasă ce creşte pe câmpuri?

Este o specie care seamănă mai mult cu cea potrivită decât cea căreia pe aici prin zonă îi spune romaniţă de grădină. Pe aceasta nu o putem folosi. Însă muşeţelul folosit pentru ceai este mult mai înrudit cu cel bun decât ceea ce se găseşte pe aici. Iar pe acela îl putem folosi.

Muşeţelul care creşte aici pe lângă calea ferată ar fi cel potrivit?

Este chiar cel potrivit.

Cele spuse în privinţa stârpirii buruienilor sunt valabile şi pentru buruienile acvatice, de exemplu pentru ciuma apelor?

Este valabil atât pentru cele ce se găsesc în mlaştini, cât şi pentru cele ce se găsesc în apă, deci pentru buruienile acvatice. Atunci desigur va trebui să presărăm piperul pe maluri.

Pot fi combătuţi şi paraziţii de sub pământ, bunăoară hernia rădăcinilor de varză, cu aceleaşi mijloace ca şi cei de deasupra pământului?

Absolut sigur.

Pot fi folosite pentru bolile viţei de vie aceleaşi remedii?

Deşi nu a fost verificat ❙ nici de către mine ❙ şi nici din punct de vedere ocult nu s-a făcut prea mult în acest sens, trebuie totuşi să-mi exprim convingerea că viţa de vie ar fi putut fi protejată, aşa cum am arătat deja, dacă s-ar fi procedat în modul indicat.

Cum este în cazul bolii căderii frunzelor?

Aceasta se va combate în acelaşi mod ca orice rugină.

Ca antroposofi, ne putem permite să mai intensificăm cultura viţei de vie?

Vedeţi dumneavoastră, în multe probleme antroposofia nu poate astăzi decât să spună ceea ce este. Problema a ceea ce trebuie să fie este încă foarte dificilă în cazul celor mai diverse domenii. Am cunoscut un bun prieten antroposof care avea mari podgorii. Însă el a folosit nu cea mai mare parte, însă o bună parte din profiturile sale anuale de pe urma podgoriilor trimiţând cărţi poştale în lumea largă, pentru a propovădui abţinerea de la băutură. Pe de altă parte am avut un prieten care era un antialcoolic înverşunat şi care, cât a trăit, a fost întotdeauna foarte darnic pentru antroposofie. Însă el făcea parte din acea categorie de oameni care afişau pretutindeni pe pancartele tramvaielor reclama de vin „Sternberger Cabinett"! Aici problema practică începe să devină ciudată. În zilele noastre nu poate fi realizat orice. De aceea am spus: coarnele de vacă sunt fără îndoială acelea pe care le luăm de la vaci şi le îngropăm în pământ. Însă coarnele de taur pe care ni le-am pune pentru a ne năpusti ca taurul la luptă împotriva a toate, ar putea, în funcţie de circumstanţe, să aducă mari prejudicii antroposofiei.

Vezica de cerb n-ar putea fi înlocuită cu altceva?

Da, este adevărat, probabil e greu de obţinut vezica de cerb. Însă câte lucruri pe lumea asta nu au ajuns să fie greu de rezolvat! Fireşte, am putea încerca să înlocuim vezica de cerb cu altceva. Momentan, nu mă pot pronunţa. Ar fi perfect posibil să existe pe undeva o specie de animale care să provină poate din anumite teritorii ale Australiei. Ar putea fi. Însă dintre animalele indigene în Europa nu mi-aş putea imagina vreun altul. Nicidecum nu ne putem gândi la altceva decât la o vezică de animal. Nu se recomandă recurgerea imediată la surogate.

Poziţia aştrilor trebuie să fie aceeaşi la combaterea oricărei insecte?

Este ceva ce trebuie experimentat. Spuneam că trebuie considerat întregul şir de la Vărsător până la Rac. Şi fără îndoială că există o variaţie în cadrul constelaţiilor în privinţa importanţei pentru diversele animale inferioare. Trebuie experimentat.

La combaterea şoarecilor de câmp este vorba de planeta Venus astronomică?

Da, este cea pe care o numim Luceafărul de seară.

Constelaţia lui Venus cu Scorpionul?

Constelaţia lui Venus cu Scorpionul trebuie înţeleasă în aşa fel că această constelaţie cu Venus se ia în considerare de fiecare dată când Venus este vizibilă pe cer, iar în spatele ei se află constelaţia Scorpionului. Venus trebuie să se găsească în spatele Soarelui.

Arderea tulpinilor şi frunzelor de cartofi are vreo influenţă asupra creşterii cartofilor?

Influenţa este atât de mică încât nici nu se ia în considerare. Există întotdeauna o anumită influenţă când se întreprinde ceva cu un rest organic, nu numai asupra plantelor izolate, ci chiar asupra întregului ogor; însă aceasta este atât de neînsemnată încât practic nu se ia în considerare.

Ce se înţelege prin mezenterul de vită?

Este peritoneul. După câte ştiu, prin mezenter se înţelege peritoneul.

Este acelaşi lucru cu „burta”?

Nu este acelaşi lucru, este vorba de peritoneu.

Cum trebuie împrăştiată cenuşa pe ogor?

Am vrut să dau de înţeles că se face într-adevăr aşa cum se presară piperul într-o mâncare. Are o rază de acţiune atât de mare încât este într-adevăr suficient dacă se merge pe ogor şi se presară.

Acţionează preparatele în acelaşi fel şi asupra pomilor fructiferi?

În general, toate cele spuse deja pot fi folosite şi în legătură cu fructele. Câteva lucruri care mai trebuie luate în considerare vor fi comunicate mâine.

În agricultură se obişnuieşte ca gunoiul de grajd să se pună la plantele prăşitoare. Gunoiul preparat este potrivit şi pentru cereale, sau trebuie pregătit în mod special?

Obiceiurile locale pot fi deocamdată păstrate. Este vorba de a adăuga ceea ce am spus. Relativ la celelalte obiceiuri ▮ la care nu m-am referit ▮ este valabilă următoarea regulă: nu trebuie considerat totul imediat drept rău şi de reformat. Cred că procedeele care au dat rezultate trebuie să fie continuate şi trebuie adăugate numai cele pe care le-am expus. Vreau numai să remarc că modul de acţiune a ceea ce am expus se va modifica foarte puternic dacă se ia îngrăşământ bogat în gunoi de oaie şi gunoi de porc. Acţiunea nu va părea atât de evidentă ca atunci când se evită folosirea în măsură excesivă a gunoiului de oaie şi de porc.

Ce se întâmplă dacă se întrebuinţează îngrăşământ anorganic?

Atunci va deveni evident că îngrăşământul mineral este ceva care în timp trebuie să înceteze cu totul de a fi folosit. Pentru că orice îngrăşământ mineral determină ca, după un timp, ceea ce a fost produs pe ogoarele gunoite cu el să-şi piardă valoarea nutritivă. Aceasta este o lege generală. Însă ceea ce am indicat, dacă va fi respectat întocmai, va face ca gunoirea să nu fie necesară mai des decât o dată la trei ani. S-ar putea să fie suficient să se gunoiască şi numai la patru sau la şase ani. Astfel că se va putea renunţa complet la îngrăşământul artificial. Se va renunţa la el mai întâi din raţiuni de economie, dacă se vor aplica cele câte le-am indicat. Îngrăşământul artificial este ceva care va dispărea din nou, ceva de care nu va mai fi nevoie. Astăzi totul este judecat conform unor intervale mult prea scurte de timp. Cu prilejul unei dezbateri despre apicultură, un apicultor modern a pledat în mod deosebit pentru creşterea industrială a reginelor ▮ pentru ca reginele să fie vândute în toate părţile ▮, şi nu gospodărite în continuare în stupi izolaţi. A trebuit să spun: „Da, desigur, aveţi dreptate! Însă poate că nu în treizeci, patruzeci de ani, însă în patruzeci, cincizeci de ani se va vedea că în felul acesta se va fi distrus întreaga apicultură”. De aceea trebuie luate în considerare aceste lucruri. Astăzi totul se mecanizează şi se mineralizează, însă este pe deplin valabil faptul că mineralul nu ar trebui pus să acţioneze decât în modul în care poate acţiona de la sine în natură. Atâta vreme cât mineralul nu este inclus în ceva, se cere să nu se încorporeze pământului viu ceva absolut fără viaţă cum este mineralul. Bineînţeles, nu va merge de mâine, dar de poimâine va merge desigur de la sine.

Cum să prindem insectele? Am putea să le folosim în stare larvară?

La insecte se pot folosi atât larvele cât şi insectele înaripate. S-ar putea întâmpla să se modifice întru câtva constelaţia. Când se trece de la insecta înaripată la larvă, se va deplasa întru câtva de la Vărsător înspre Rac. Insecta va avea constelaţia mai înspre Vărsător.

Rudolf Steiner

BAZELE SPIRITUAL-ŞTIINŢIFICE PENTRU PROSPERAREA AGRICULTURII

GA 327

A ŞAPTEA CONFERINŢĂ

Koberwitz, 15 iunie 1924

Acţiuni mutuale intime în natură: relaţia dintre agricultură, pomicultură şi creşterea animalelor

În restul timpului care ne stă la dispoziţie, la consideraţiile făcute aş dori să mai adaug câte ceva asupra creşterii animalelor şi cultivării fructelor şi legumelor. Desigur, nu vom avea prea mult timp la dispoziţie pentru aceasta, însă nu vom putea analiza acest domeniu al activităţii agricole dintr-un punct de plecare rodnic, dacă nu vom face tot ceea ce este necesar pentru a ajunge la o înţelegere, o pătrundere a raporturilor respective. Aceasta vrem să o facem astăzi, pentru a trece din nou mâine la câteva îndrumări practice în vederea aplicării lor.

Vă rog să încercaţi astăzi să urmăriţi împreună cu mine lucruri nefamiliare, deoarece, deşi odinioară, dintr-o înţelegere agricolă mai instinctivă, erau folosite în mod curent, astăzi reprezintă un teren total necunoscut. Entităţile existente în natură, mineralele, plantele, animalele ❙ de astă dată vrem să facem abstracţie de om ❙, fiinţele existente în natură sunt considerate foarte, foarte frecvent, ca şi cum ar fi izolate unele de altele. Astăzi se obişnuieşte să se privească o plantă în mod izolat, iar apoi, plecând de la aceasta, să se privească o specie întreagă în mod izolat, o altă specie vegetală alăturată, din nou în mod izolat. Totul este frumos aranjat în cutii, împărţit pe specii şi soiuri în ceea ce trebuie ştiut apoi asupra acestui subiect. Însă în natură nu este aşa. În natură, în general în fiinţarea cosmică, toate se află într-o acţiune mutuală. Mereu unele acţionează asupra altora. Astăzi, în vremurile materialiste, se urmăresc numai acţiunile la nivel grosier a unora asupra altora, când ceva este mâncat de către cineva şi digerat, sau când gunoiul animalelor ajunge pe ogoare: sunt urmărite doar aceste interacţiuni la nivel grosier.

Însă în afara acestor interacţiuni grosiere, se mai produc necontenit şi alte acţiuni mutuale prin intermediul forţelor şi substanţelor mai subtile, prin căldură, prin acţiuni chimic-eterice care sunt în joc necontenit în atmosferă, prin eterul vieţii. Şi fără a lua în considerare aceste acţiuni mutuale mai subtile, nu se poate progresa în anumite domenii ale activităţii agricole. Trebuie să ne îndreptăm atenţia îndeosebi asupra a ceea ce aş numi acţiuni mutuale intime în natură, atunci când avem de a face cu coexistenţa dintre animal şi plantă în cadrul activităţii agricole. Şi nu trebuie să privim doar la acele animale care ne sunt fără îndoială apropiate, ca vitele, caii, oile şi aşa mai departe, ci trebuie să privim în mod înţelegător, să spunem, de exemplu, şi la lumea multicoloră a insectelor, care roieşte în jurul lumii plantelor într-o anumită perioadă a anului. Da, trebuie să învăţăm până şi faptul de a privi în mod înţelegător asupra lumii păsărilor. Omenirea de astăzi nu realizează în mod corect ce repercusiune are de fapt izgonirea diverselor specii de păsări din anumite ţinuturi ❙ prin condiţiile moderne de viaţă ❙, asupra întregii vieţi agricole şi silvice.

Aceste lucruri trebuie luminate printr-o contemplare spirituală-ştiinţifică, sau am putea la fel de bine spune - macrocosmică. Vom putea folosi acuma câte ceva din cele pe care le-am lăsat să acţioneze asupra noastră, pentru a ajunge la o înţelegere mai cuprinzătoare.

Dacă priviţi un pom fructifer, un păr sau un măr, un prun, el este într-adevăr ceva cu totul deosebit, el este de fapt cu totul deosebit, mai întâi din punct de vedere exterior, faţă de o plantă ierboasă sau de o cerealã. Şi trebuie să ne lămurim foarte obiectiv în ce măsură pomul este altceva, altfel nu vom înţelege niciodată funcţia fructelor în economia naturii. Vorbesc desigur cu precădere despre acele fructe care cresc în pomi.

Să examinăm deci copacul. Ce este el de fapt în economia totală a naturii? Dacă îl examinăm cu înţelegere, atunci vom putea socoti ca element propriu-zis vegetal aparţinând copacului doar ceea ce creşte înspre afară ca lujeri subţiri, purtători ai frunzelor verzi, florilor şi fructelor. Acestea cresc din copac aşa cum creşte planta ierboasă din pământ. Pentru ceea ce creşte din ramurile sale, copacul are într-adevăr funcţia de pământ. El este pământ devenit movilă, însă un pământ cu alcătuire ceva mai vie decât cel pe care cresc plantele noastre ierboase şi cerealele.

Aşadar dacă vrem să înţelegem copacul, trebuie să spunem: da, iată acesta este trunchiul gros al copacului, şi într-un anumit sens îi aparţin şi crengile şi ramurile. Din acestea creşte de fapt planta propriu-zisă, cu frunzele şi florile sale. Aceasta este planta, cea care este înrădăcinată în trunchiul şi ramurile copacului, la fel cum plantele ierboase şi cerealele sunt înrădăcinate în pământ. Se naşte imediat întrebarea: este planta respectivă ❙ pe care o putem considera mai mult sau mai puţin parazită pe copac ❙ în acest fel realmente înrădăcinată?

Nu putem descoperi în copac o adevărată rădăcină. Şi dacă vrem să înţelegem totul corect, atunci trebuie să spunem: planta aceasta, care creşte acolo, care îşi dezvoltă acolo sus florile, frunzele şi tulpinile ei şi-a pierdut rădăcinile prin faptul că se află pe copac. Însă o plantă nu este întreagă dacă nu are rădăcini. Ea are nevoie de o rădăcină. Trebuie să ne întrebăm aşadar: unde se află de fapt rădăcina acestei plante?

Acum, vedeţi dumneavoastră, rădăcina nu este vizibilă percepţiei grosolane exterioare. În acest caz, nu trebuie să vedem rădăcina, ci trebuie să o înţelegem. Ce înseamnă că trebuie să o înţelegem? Vrem să avansăm cu înţelegerea printr-o comparaţie concretă: gândiţi-vă numai că plantez într-un sol, foarte aproape una de cealaltă, plante ierboase care-şi concresc rădăcinile, astfel încât o rădăcină se încolăceşte în jurul alteia, iar întregul devine o pâslă continuă de rădăcini. V-aţi putea gândi că acestei pâsle de rădăcini nu-i este permis să se constituie ca ceva neregulat, ci că se organizează într-o unitate, iar acolo jos sevele se revarsă unele într-altele. S-ar afla acolo o pâslă de rădăcini care este astfel organizată, încât nu se poate distinge unde începe şi unde se termină fiecare. În plantă s-ar forma o entitate comună a rădăcinilor (*vezi desenul*).

De fapt, aşa ceva nu este necesar să existe în realitate, însă ne poate face să înţelegem mai bine lucrurile: iată, aici ar fi solul.

Planşa 7

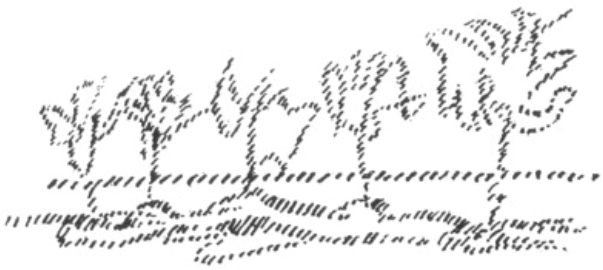

Plantez toate plantele mele, iar aici jos cresc toate rădăcinile astfel, întrepătrunzându-se. Acum se formează un strat întreg de rădăcini, alcătuind un plan. Nu se ştie unde începe una şi unde se termină cealaltă. Dar iată că ceea ce v-am schiţat aici în mod ipotetic, există realmente la copac. Planta care creşte pe copac şi-a pierdut rădăcinile, chiar s-a separat de ele, şi mai este legată de ele, aş spune, mai mult în mod eteric. Iar ceea ce v-am desenat aici în mod ipotetic este în lăuntrul copacului stratul de cambiu, astfel încât nu putem privi altfel rădăcinile acestor plante decât ca fiind înlocuite prin cambiu.

Cambiul nu are aspect de rădăcină. El este stratul formator, care dă naştere mereu la noi celule, din care se dezvoltă creşterea, aşa cum din rădăcina subterană se dezvoltă viaţa plantei ierboase de deasupra. Putem vedea atunci cu adevărat cum în copacul cu stratul său de cambiu, care este stratul formator propriu-zis şi poate produce celule vegetale ❙ celelalte straturi ale copacului nu ar putea produce celule noi ❙, s-a evaginat într-adevăr fiinţa Pământului, a crescut în sus în elementul aer, având prin aceasta nevoie de o mai mare interiorizare a vieţii decât are de regulă solul prin faptul că poartă în sine rădăcinile obişnuite. Şi începem să înţelegem copacul. În primul rând înţelegem copacul drept acea fiinţă remarcabilă, acea fiinţă care există pentru a separa „plantele" ce cresc pe el: lujeri, flori, fructe, de rădăcinile lor, de a le îndepărta unele de altele pentru a le lega numai prin spirit, respectiv prin eteric.

Este necesar să pătrundem în acest mod cu înţelegere macrocosmică în procesul creşterii. Însă aceasta merge încă mult mai departe. Căci ce se întâmplă prin faptul că se formează copacul? Acolo se petrec următoarele: ceea ce creşte sus pe copac, este în aerul şi căldura exterioară o altă natură vegetală decât cea care creşte nemijlocit în aer şi căldură la suprafaţa solului, formând planta ierboasă care creşte din sol (*vezi desenul mai jos*). Este o altă lume vegetală, o lume vegetală care are legături cu mult mai strânse cu astralitatea înconjurătoare care se degajă în aer şi căldură, astfel încât aerul şi căldura să poată fi minerale, aşa cum sunt necesare omului şi animalului. Şi acesta este cazul cu privire la planta care creşte pe sol, în jurul ei pluteşte ❙ aşa cum am spus ❙ elementul astral ce o învăluie. Însă aici la copac, această astralitate este mult mai densă. Aici ea este mai densă, astfel încât copacii noştri sunt acumulatori de substanţă astrală. Copacii noştri sunt clar acumulatori de substanţă astrală.

În acest domeniu, aş spune, este de fapt cel mai uşor să se ajungă la o evoluţie superioară. O străduinţă în aceste domenii poate conduce foarte uşor la pătrunderea în planul esoteric. Nu poţi deveni chiar clarvăzător, dar poţi deveni foarte uşor clarmirositor, anume dacă-ţi însuşeşti un anumit simţ al mirosului pentru diferitele arome care emană din plantele ce se află pe pământ, sau care emană din plantaţiile de pomi fructiferi începând cu înflorirea, chiar şi de la cele din pădure. Atunci se va putea resimţi diferenţa între o atmosferă vegetală săracă în astralitate, aşa cum se poate mirosi la plantele ierboase care cresc pe pământ, şi o lume vegetală bogată în astralitate, aşa cum o putem percepe olfactiv când inhalăm plăcutele miresme ce provin dinspre coroanele copacilor. Şi dacă vă veţi obişnui să individualizaţi în acest mod, să diferenţiaţi mirosul specific al plantelor de pe pământ faţă de mirosul copacilor, atunci veţi avea în primul caz clarmirosire pentru o astralitate mai neconsistentă, iar în al doilea caz clarmirosire pentru o astralitate mai densă. Vedeţi dumneavoastră, agricultorul poate uşor deveni clarmirositor. El nu a folosit în ultimul timp această facultate, aşa cum se întâmpla pe timpul vechii clarvederi instinctive. Deci agricultorul poate deveni clarmirositor, aşa cum am spus.

Dacă avem acum în vedere încotro poate duce aceasta, atunci trebuie totuşi să ne întrebăm: care este situaţia a ceea ce se opune oarecum polar la ceea ce provoacă planta ❙ ce creşte parazitar pe copac ❙ ca astralitate împrejurul copacului? Ce se realizează prin cambiu, ce rost are el?

Vedeţi dumneavoastră, copacul îmbogăţeşte până departe împrejurul său, atmosfera spirituală cu astralitate. Ce se întâmplă când o formaţiune ierboasă creşte sus pe copac? Atunci copacul are o oarecare vitalitate interioară, un eteric, o anumită viaţă puternică în sine. Însă cambiul reduce oarecum intensitatea acestei vieţi, astfel încât ea prezintă o calitate mai minerală. Deci cambiul acţionează în felul următor: pe când sus, în jurul copacului, ia naştere o îmbogăţire astrală, cambiul acţionează astfel încât în interior există o sărăcire eterică mai pronunţată ca de obicei; în copac se produce o sărăcire eterică prin comparaţie cu o plantă ierboasă.

Planşa 7

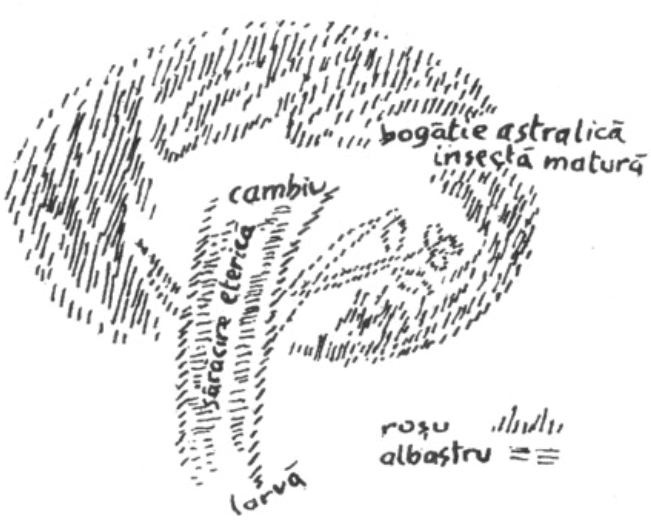

Aici se produce o sărăcire din punct de vedere eteric. Însă datorită faptului că în copac se produce prin cambiu ceva mai sărac din punct de vedere eteric, rădăcina este şi ea influenţată la rândul ei. Rădăcina copacului devine minerală, mult mai minerală decât rădăcinile plantelor ierboase.

Dar prin faptul că se mineralizează, ea sustrage solului, relativ la ceea ce rămâne viu în el, ceva din etericitatea sa. Ea face ca solul să fie ceva mai mort în jurul copacului decât în jurul plantei ierboase. Acestea trebuie avute în vedere în mod foarte strict. Însă ceea ce ia astfel naştere în natură va avea întotdeauna o semnificaţie interioară firească, importantă şi în economia naturii. De aceea trebuie să cercetăm semnificaţia interioară firească a acestei bogăţii astrale din jurul copacului, şi a sărăcirii eterice din regiunea rădăcinilor.

Dacă ne vom orienta în jur, vom găsi cum se desfăşoară aceasta mai departe în economia naturii. Din ceea ce răzbate ca bogăţie astrală printre copaci, trăieşte şi se mişcă insecta matură. Iar ceea ce sărăceşte eteric în sol, şi se extinde ca sărăcire eterică în mod firesc în întreg copacul — după cum spiritualul acţionează întotdeauna asupra întregului, aşa cum am explicat ieri în raport cu karma omului —, ceea ce acţionează acolo jos acţionează asupra larvelor, astfel încât dacă Pământul nu ar avea copaci, pe Pământ nu ar exista deloc insecte. Căci copacii pregătesc insectelor posibilitatea de a exista. Insectele ce zboară fluturând deasupra solului, printre copaci, aşadar insectele care zboară fluturând prin întreaga pădure, trăiesc prin faptul că pădurea există, iar larvele lor trăiesc şi ele tot prin faptul că pădurea există.

Vedeţi dumneavoastră, aici avem un indiciu în plus despre relaţia strânsă dintre tot ce are caracter de rădăcină şi lumea animală subpământeană. Aş zice că de la copac se poate învăţa cel mai bine despre subiectul expus aici. Aici totul devine limpede. Însă cel mai important lucru este că ceea ce devine evident şi limpede la copac, există pe de altă parte, nuanţat, în întreaga lume a plantelor, astfel încât în fiecare plantă trăieşte ceva care vrea să devină copac. În fiecare plantă, rădăcina împreună cu mediul ei înconjurător, se străduiesc într-adevăr să elibereze eterul, şi în fiecare plantă, ceea ce creşte în sus se străduieşte să atragă mai intens astralul. Voinţa de a deveni copac este de fapt prezentă în fiecare plantă. De aceea se poate vedea la fiecare plantă această înrudire cu lumea insectelor pe care am caracterizat-o în cazul special al copacului. Însă această înrudire cu lumea insectelor se extinde la o înrudire cu întreaga lume animală. Larvele insectelor, care pot vieţui de fapt pe pământ doar datorită existenţei rădăcinilor copacilor, au evoluat în alte specii animale, asemănătoare lor, care îşi duc întreaga lor viaţă animală mai mult sau mai puţin într-un fel de stare larvară, şi apoi se emancipează oarecum de rădăcina tipică copacului, pentru a se îndrepta înspre alt mediu-rădăcină, acela al plantelor ierboase, pentru a trăi printre acestea.

Dar iată că se poate evidenţia particularitatea că anumite animale subpământene — deja foarte îndepărtate de fiinţa larvară, într-adevăr, - au pe de altă parte capacitatea de a regla în sol vitalitatea eterică, atunci când aceasta devine prea intensă. Dacă solul pământesc ar deveni, ca să spunem aşa, prea viu, iar vitalitatea ar prolifera copleşindu-l, atunci aceste animale subpământene se îngrijesc ca excesul de vitalitate să fie eliminat din sol. Prin aceasta ele devin minunate supape de reglare pentru vitalitatea existentă în pământ. Aceste animale preţioase, care au astfel o importanţă cu totul însemnată pentru sol, sunt râmele, care ar trebui de fapt studiate în coexistenţa lor cu solul. Pentru că ele sunt acele minunate animale care lasă pământului tocmai atâta eteric cât are nevoie pentru creşterea plantelor.

Avem aşadar sub pământ aceste râme — care doar mai amintesc de larve —, şi alte animale asemănătoare. De fapt, pentru anumite soluri — la care se poate observa această necesitate —, ar trebui să ne îngrijim de înmulţirea râmelor utile ce se găsesc în el. Atunci am vedea cât de binefăcător acţionează o asemenea influenţă exercitată de această lume animală de sub pământ atât asupra vegetaţiei cât şi implicit — aşa cum vom mai atrage atenţia — asupra regnului animal.

Dar mai există încă o asemănare îndepărtată între anumite animale cu lumea insectelor, în măsura în care această lume a insectelor este formată în vederea zborului. Aceasta este lumea păsărilor. Însă se ştie că între insecte şi păsări s-a întâmplat ceva remarcabil în decursul evoluţiei Pământului. Aş vrea să descriu pe cât posibil printr-o imagine, ceea ce s-a întâmplat. Anume, insectele au spus într-o zi: „Nu ne simţim destul de puternice să prelucrăm corect astralitatea care e răspândită în jurul copacilor. De aceea, în ceea ce ne priveşte, folosim voinţa de a deveni copac a celorlalte plante şi zburăm în jurul lor, iar vouă, păsărilor, vă lăsăm mai cu seamă ceea ce înconjoară copacii ca astralitate". Şi în acest fel are loc o împărţire corectă a sarcinilor în natură între caracterul de pasăre şi caracterul de fluture, iar acestea două colaborează într-un mod cu totul minunat, astfel încât, ca vieţuitoare înaripate, ele răspândesc astralitatea în mod corect, peste tot acolo unde este necesară, la suprafaţa pământului sau în aer. Dacă am înlătura aceste vieţuitoare înaripate, astralitatea ar fi lipsită de serviciile corespunzătoare, iar aceasta va putea fi sesizată printr-o anumită degenerare a vegetaţiei. Acestea formează un tot: vieţuitoarele înaripate şi ceea ce creşte din pământ în atmosferă. În definitiv, una fără alta nici nu pot fi concepute. De aceea, în cadrul agriculturii trebuie vegheat la a permite insectelor şi păsărilor să zboare conform unui echilibru necesar. Agricultorul însuşi ar trebui în paralel să se priceapă întru câtva şi la creşterea insectelor şi a păsărilor. Căci în natură — trebuie să subliniez mereu acest lucru — totul se leagă într-un tot.

Aceste lucruri sunt deosebit de importante pentru înţelegerea faptelor, de aceea vrem să ne aplecăm asupra lor cu întreaga rigoare sufletească. Putem spune: astralizarea corectă a aerului este asigurată de lumea insectelor zburătoare. Această astralizare a aerului e dată de relaţia de reciprocitate cu pădurea, care conduce astralitatea în mod corect, aşa cum în corpul nostru sângele este condus în mod corect prin anumite forţe. Rolul îndeplinit de pădure în acest sens până în depărtare — şi acţiunea se exercită pe suprafeţe foarte întinse —, trebuie realizat prin cu totul alte mijloace acolo unde se află ţinuturi despădurite. Şi trebuie înţeles că, de fapt, învelişul viu al solului în ţinuturile în care pădurea alternează cu suprafeţe de câmpie şi preerii, este supus cu totul altor legi decât în teritoriile unde există spaţii întinse fără nici un copac.

Există anumite ţinuturi pe Pământ la care se vede din capul locului că au fost bogat împădurite pe vremea când omul încă nu a intervenit — căci în anumite privinţe natura este totdeauna mai pricepută decât omul —, şi se poate presupune că dacă o pădure se află în mod natural într-un anumit ţinut, aceasta are utilitatea sa pentru agricultura limitrofă, pentru vegetaţia ierboasă şi păioasă. Ar fi cazul să înţelegem odată că nu trebuie să distrugem pădurea în asemenea ţinuturi, ci dimpotrivă, trebuie să o îngrijim cu atenţie. Însă cum pământul se modifică încetul cu încetul prin tot felul de influenţe climaterice şi cosmice, ar trebui să ne îndemne inima ca atunci când vedem vegetaţia degenerând să nu facem pur şi simplu tot soiul de experimente pe câmp şi pentru câmp, ci să înmulţim suprafeţele împădurite din apropiere. Iar dacă vom observa că plantele cresc luxuriant şi nu au suficientă forţă pentru a produce seminţe, atunci ar trebui să procedăm la tăieri de luminişuri în pădure. Reglementarea pădurii în ţinuturile deja prevăzute pentru împădurire ţine pur şi simplu de agricultură, şi trebuie considerată în definitiv din punct de vedere spiritual cu toate implicaţiile sale.

Atunci putem spune că lumea viermilor şi a larvelor se află în relaţie de reciprocitate cu calcarul pământului, aşadar cu mineralul, iar lumea insectelor şi a păsărilor, tot ceea ce flutură şi zboară, se află în relaţie de reciprocitate cu ceea ce este de natură astrală. Ceea ce se află sub pământ, lumea viermilor şi larvelor se află în relaţie de reciprocitate cu mineralul, şi anume cu fiinţa calcarului, iar prin aceasta ceea ce este de natură eterică este canalizat în mod corect, ceea ce v-am spus, dintr-un alt punct de vedere, acum câteva zile. Calcarului îi revine această sarcină, însă el o îndeplineşte într-o acţiune mutuală cu lumea larvelor şi a insectelor.

Vedeţi dumneavoastră, dacă cele indicate de mine vor fi detaliate în continuare, se va ajunge la alte domenii — pe care nu aş îndrăzni să le expun chiar cu dezinvoltură —, care pe timpul clarvederii instinctive erau pătrunse cu simţirea şi aplicate într-un mod cu totul corect. Numai că instinctele pentru aceste lucruri au fost pierdute. Intelectul a pierdut toate instinctele, intelectul a nimicit toate instinctele. Materialismul

este de vină pentru faptul că oamenii au devenit grozav de deştepţi, grozav de intelectuali. Pe vremea când erau mai puţin intelectuali, nu erau atât de deştepţi, însă erau cu mult mai înţelepţi şi ştiau să abordeze lucrurile prin simţire, ceea ce acum trebuie să abordăm din nou prin conştienţă, dacă vrem, într-un mod care iarăşi este altceva decât deşteptăciune ‖ antroposofia nu este deşteptăciune, ea se străduieşte mai mult către înţelepciune ‖, să devenim capabili de a ne apropia astfel cu înţelepciune de toate lucrurile, iar nu să reluăm abstract-monoton nişte cuvinte: „Omul se compune dintr-un corp fizic, corp eteric şi aşa mai departe", care pot fi învăţate pe de rost şi recitate apoi monoton ca o carte de bucate. Însă nu este vorba de aşa ceva, ci este vorba de a introduce într-adevăr peste tot cunoaşterea acestor lucruri, de a le vedea pretutindeni din lăuntru, şi atunci vom fi conduşi cu adevărat ‖ mai cu seamă dacă vom deveni veritabili clarvăzători în modul în care vi l-am expus ‖ la a deosebi cum stau lucrurile în natură.

Şi apoi se descoperă că lumea păsărilor devine dăunătoare dacă nu are în preajmă o pădure de conifere, astfel încât ceea ce săvârşesc ele să fie transformat în ceva folositor. Şi dacă ne ascuţim mai mult privirea, aflăm o altă înrudire. Dacă am recunoscut această afinitate remarcabilă a păsărilor tocmai cu pădurea de conifere, aflăm o altă înrudire care se impune limpede, la început o înrudire subtilă, la fel de subtilă ca aceea pe care chiar am expus-o, însă care se poate transforma într-una mai palpabilă. Anume mamiferele au o afinitate lăuntrică cu ceea ce nedevenind copac, însă nerămânând nici plantă măruntă, formează arbuştii, ca de exemplu alunul, şi de aceea este bine ca pentru îmbunătăţirea şeptelului pe un domeniu agricol să se planteze diverse specii de arbuşti în peisaj. Prin simpla lor prezenţă, arbuştii exercită o influenţă favorabilă. Căci în natură totul se leagă printr-o acţiune mutuală. Dar să mergem mai departe. Animalele nu sunt atât de insensibile ca oamenii, anume ele remarcă foarte curând că există această afinitate. Şi când sesizează arbuştii pe care îi preferă, cu această preferinţă ce le este înnăscută, atunci ele se hrănesc cu plăcere din ei şi încep să-şi culeagă ceea ce le este necesar din aceştia, ceea ce reglează considerabil restul hranei. Însă atunci când urmărim astfel în natură aceste afinităţi subtile, putem lărgi, pe de altă parte, punctele de vedere pentru înţelegerea naturii dăunătorilor.

După cum pădurea de conifere are o relaţie intimă cu păsările, iar arbuştii au o relaţie intimă cu mamiferele, tot aşa ceea ce este ciupercă are o relaţie intimă cu lumea animalelor inferioare, cu bacteriile şi vieţuitoarele asemănătoare, tot aşa şi cu paraziţii. Iar paraziţii se află în interdependenţă cu ciupercile, ei se dezvoltă acolo unde sunt răspândite ciupercile. Şi prin aceasta se formează boli ale plantelor, şi chiar daune mai grave. Dacă ajungem să avem nu numai păduri ci şi lunci în vecinătatea terenurilor agricole, atunci aceste lunci vor fi foarte eficiente pentru agricultură prin faptul că ele constituie un teren favorabil ciupercilor. Şi va trebui avut în vedere că solul luncilor este plin de ciuperci. Şi atunci vom face o experienţă remarcabilă, anume că acolo unde, în apropierea unui teren agricol, există o luncă bogată în ciuperci ‖ chiar dacă e de dimensiuni reduse ‖ aceste ciuperci, tocmai datorită afinităţii lor cu bacteriile şi celelalte vieţuitoare parazite, le reţin de la răspândire. Şi asta deoarece ciupercile sunt într-o interdependenţă mai strânsă cu aceşti paraziţi decât celelalte plante. Pe lângă cele pe care vi le-am indicat pentru combaterea acestui gen de paraziţi ai vegetalelor, mai există şi posibilitatea în mare de a ţine departe de domeniul agricol microfauna dăunătoare prin amenajarea de lunci.

Tocmai în justa împărţire a domeniului în păduri, livezi, boschete, lunci în care cresc în mod natural anumite ciuperci, se află esenţa unei agriculturi prospere, încât agricultura iese astfel mai câştigată, chiar dacă reducem puţin suprafeţele utilizabile ale terenului cultivat. În orice caz nu se realizează nici o economie dacă se folosesc suprafeţele solului într-atât încât se renunţă la toate cele despre care tocmai am vorbit, speculând că prin aceasta se poate cultiva mai mult. Ceea ce se poate cultiva în plus va pierde din calitate într-o măsură cu mult mai mare decât valorează ceea ce se poate obţine prin mărirea suprafeţei în detrimentul celorlalte. Nu poţi aprofunda un asemenea domeniu atât de apropiat naturii cum este cel agricol, fără să înţelegi în acest mod interdependenţele din natură, legăturile prin afinitate aflate în natură.

Acum a sosit momentul de a supune cercetării acele puncte de vedere care aduc în faţa sufletului nostru în general relaţia dintre vegetal şi animal, şi invers, dintre animal şi vegetal. Căci ce este de fapt un animal, şi ce este de fapt lumea vegetală?

Referitor la lumea vegetală, trebuie să se vorbească mai mult despre lumea vegetală în ansamblu. Ce este de fapt un animal şi ce este de fapt lumea vegetală? Faptul că trebuie căutată această relaţie decurge din aceea că vom putea înţelege ceva despre hrănirea animalelor numai dacă înţelegem ceva din această relaţie. Pentru că numai atunci are loc o hrănire corectă a animalelor când aceasta este considerată conform relaţiei juste dintre plantă şi animal. Ce sunt animalele?

Da, animalele sunt examinate cât de cât cu privirea, sunt chiar disecate; atunci rămâne scheletul, ale cărui forme te pot chiar entuziasma, care se pot şi studia, aşa cum am arătat. Desigur se studiază şi sistemul muscular şi nervos, dar din aceasta nu rezultă ce rol au de fapt animalele în întreaga economie a naturii. Aceasta rezultă numai când ne îndreptăm atenţia asupra relaţiei intime, nemijlocite, în care se află animalul în raport cu mediul său înconjurător. Vedeţi dumneavoastră, animalul prelucrează nemijlocit din mediul său înconjurător, în sistemul său neuro-senzorial şi parţial în sistemul său respirator, tot ceea ce trece mai întâi prin aer şi căldură. În măsura în care este o fiinţă autonomă, animalul este esenţialmente un prelucrător nemijlocit al aerului şi căldurii prin sistemul său neuro-senzorial.

Schematic, putem deci reprezenta animalul astfel (*vezi desenul de mai jos*). Prin tot ceea ce constituie periferia sa, mediul său înconjurător, în sistemul său neuro-senzorial şi parţial în sistemul său respirator, animalul este o fiinţă de sine stătătoare care vieţuieşte nemijlocit în aer şi căldură. Animalul are o legătură totalmente nemijlocită cu aerul şi cu căldura, de fapt sistemul său osos este propriu-zis format prin acţiunea căldurii, deoarece acţiunile Lunii şi ale Soarelui sunt mijlocite anume prin căldură. Sistemul său muscular este format prin acţiunea aerului, deoarece forţele Soarelui şi ale Lunii acţionează la rândul lor pe calea ocolită a aerului.

Dimpotrivă, animalul nu se poate raporta direct, printr-o asemenea prelucrare nemijlocită, la elementul solid şi la cel lichid. Animalul nu poate prelucra la fel de nemijlocit pământul şi apa. El trebuie să preia pământul şi apa în interiorul său, trebuie să-şi aibă aşadar tubul său digestiv orientat dinspre exterior înspre interior, prelucrează apoi în interiorul său întregul aşa cum a devenit acesta datorită căldurii şi aerului, prelucrează pământul şi apa cu sistemul său metabolic şi o parte a sistemului său respirator. Sistemul respirator trece deci în sistemul metabolic. Cu o parte a sistemului său respirator şi cu o parte a sistemului său metabolic, el prelucrează pământul şi apa. Aşadar trebuie ca animalul să fi existat deja prin aer şi căldură, pentru a putea prelucra pământul şi apa.

Dimpotrivă, animalul nu se poate raporta direct, printr-o asemenea prelucrare nemijlocită, la elementul solid şi la cel lichid. Animalul nu poate prelucra la fel de nemijlocit pământul şi apa. El trebuie să preia pământul şi apa în interiorul său, trebuie să-şi aibă aşadar tubul său digestiv orientat dinspre exterior înspre interior, prelucrează apoi în interiorul său întregul aşa cum a devenit acesta datorită căldurii şi aerului, prelucrează pământul şi apa cu sistemul său metabolic şi o parte a sistemului său respirator. Sistemul respirator trece deci în sistemul metabolic. Cu o parte a sistemului său respirator şi cu o parte a sistemului său metabolic, el prelucrează pământul şi apa. Aşadar trebuie ca animalul să fi existat deja prin aer şi căldură, pentru a putea prelucra pământul şi apa. Astfel vieţuieşte animalul în domeniul pământului şi în domeniul apei. Desigur că această prelucrare, aşa cum am indicat-o, se petrece mai mult într-un sens dinamic decât într-unul substanţial. Faţă de acestea, să ne întrebăm acum ce este o plantă. Aşadar planta are o legătură la fel de nemijlocită cu pământul şi apa, cum are animalul cu aerul şi căldura; la plantă se întâmplă astfel încât aceasta, printr-un fel de respiraţie şi prin ceva pe departe asemănător sistemului senzorial, preia în sine nemijlocit tot ceea ce este pământ şi apă ❙ aşa cum animalul preia nemijlocit aerul şi căldura. Planta trăieşte aşadar în contact nemijlocit cu pământul şi cu apa.

Acum veţi spune: Ei bine, după ce am înţeles că planta vieţuieşte în contact nemijlocit cu pământul şi cu apa, precum animalul cu aerul şi căldura, se poate deduce în continuare că planta ar trebui să prelucreze în interiorul său aerul şi căldura după cum animalul prelucrează pământul şi apa.

Însă nu este aşa. Nu este posibil să deduci ceva prin analogie cu cele deja ştiute atunci când vrei să ajungi la adevăruri spirituale; căci dimpotrivă, pe când animalul preia ceea ce este solid şi lichid şi le prelucrează în sine, planta elimină tocmai aer şi căldură prin aceea că le vieţuieşte împreună cu solul. Aşadar aerul şi căldura nu se interiorizează, sau cel puţin nu se interiorizează în mod esenţial în profunzime, ci dimpotrivă, aerul şi căldura ies în afară şi în loc de a fi consumate de plantă, sunt eliminate de aceasta.

Şi acest proces de eliminare este cel despre care trebuie să vorbim. În privinţa aspectului organic, planta este din toate punctele de vedere o inversare a animalului, efectiv o inversare. Ceea ce reprezintă la animal ingerarea hranei cu importanţa ei, este la plantă eliminarea aerului şi a căldurii, şi în sensul în care animalul trăieşte prin ingerarea de hrană, la fel planta trăieşte prin eliminarea aerului şi a căldurii. Este ceea ce am putea numi imaculat la plantă, faptul că prin natura ei nu se lăcomeşte la a lua în sine ceva, ci de fapt dăruieşte ceea ce animalul preia din lume, pentru ca prin aceasta el să poată trăi. Astfel că planta dăruieşte şi trăieşte prin dăruire.

Dacă veţi lua în considerare acest a da şi a lua, atunci veţi recunoaşte ceva ce a jucat un rol important în vechea cunoaştere instinctivă a acestor lucruri. Fraza pe care o extrag din cercetarea antroposofică: „În economia naturii, planta dă iar animalul ia" era întrebuinţată în mod curent pe timpul cunoaşterii clarvăzătoare instinctive a naturii. Şi ceva din această clarvedere s-a mai păstrat până în timpurile mai noi la oamenii dotaţi cu o sensibilitate deosebită, şi veţi găsi tocmai la Goethe această frază pe care o foloseşte adeseori: „În natură totul trăieşte prin a da şi a lua" [Nota 13]. Dacă veţi parcurge operele lui Goethe, o veţi găsi. El nu a mai înţeles-o pe deplin, însă a preluat-o din vechi obiceiuri şi tradiţii, şi simţea că prin această frază se caracteriza un adevăr al naturii. Cei care au venit pe urmă nu au mai înţeles chiar nimic din aceasta, şi nu înţeleg nici ce a vrut Goethe să spună când a vorbit despre a da şi a lua. El vorbeşte despre a da şi a lua şi în legătură cu respiraţia, care respiraţie se află în relaţie reciprocă cu metabolismul. Este în acelaşi timp şi clar şi neclar modul în care a întrebuinţat el acest cuvânt.

Vedeţi acum că, într-un mod bine definit, pădurile, livezile de pomi fructiferi şi arbuştii de pe întinsul Pământului sunt regulatori care determină dezvoltarea în mod corect a vegetaţiei. Iar pe de altă parte sub pământ se află de asemenea un regulator, care sunt larvele inferioare, viermii şi alte animale, în asociere cu calcarul. În acest fel ar trebui concepută relaţia dintre agricultură, pomicultură şi creşterea animalelor, şi din aceasta trebuie păşit apoi în practică. Vom încerca să facem acest lucru în ultima oră pe care o mai avem la dispoziţie, astfel încât cele pe care şi le-a propus admirabilul nostru Cerc experimental să poată fi într-adevăr duse mai departe.

Rudolf Steiner

BAZELE SPIRITUAL-ŞTIINŢIFICE PENTRU PROSPERAREA AGRICULTURII

GA 327

A OPTA CONFERINŢĂ

Koberwitz, 16 iunie 1924

Despre esenţa furajării

În această ultimă conferinţă, care va putea fi eventual completată conform cerinţelor dumneavoastră în discuţiile ce vor urma, aş dori, în măsura în care ne va permite scurtul timp disponibil, să aduc câteva completări şi indicaţii practice. Aspectele practice despre care va fi vorba astăzi pot fi redate însă numai într-un mod extrem de greu prin formule generale şi alte reguli asemănătoare, ele fiind supuse în mare măsură individualizării şi aportului personal. Tocmai din această cauză va fi necesar să se aducă în acest domeniu îndeosebi cunoştinţele spirituale-ştiinţifice, care vor putea conduce apoi în mod raţional la individualizarea măsurilor.

Gândiţi-vă numai ce puţin înţeles este astăzi tocmai unul dintre cele mai importante domenii, şi anume domeniul furajării animalelor. Acesta de fapt nici nu se lasă prea mult îmbunătăţit, oricât de multe indicaţii am da în această direcţie. Cum să furajăm animalele? Sunt însă convins că practica se va lăsa în mod esenţial îmbunătăţită, dacă învăţământul agricol va tinde spre înţelegerea a ceea ce este de fapt esenţa furajării. Deocamdată la aceasta aş dori să contribui astăzi cu câte ceva.

Vedeţi dumneavoastră ‖ am mai făcut aluzie la aceasta ‖, semnificaţia hranei pentru animal, ca şi pentru om, este întotdeauna considerată în mod complet greşit. Nu este vorba de ceea ce se petrece la nivel grosier, anume de ingerarea substanţelor nutritive exterioare, urmată apoi ‖ aşa cum ne reprezentăm mai mult sau mai puţin mereu, chiar dacă ne gândim la tot soiul de transformări ‖ de depunerea acestora în organism. În linii mari, privit în mod grosier, există reprezentarea că afară sunt alimentele; animalul le ingerează, înmagazinează în sine ceea ce îi este necesar şi elimină ceea ce nu îi poate folosi. Şi trebuie să se ţină seama de diferite lucruri, de exemplu ca animalul să nu fie supraîncărcat, ca el să primească pe cât posibil o hrană mai substanţială, astfel încât să poată folosi cât mai multe din substanţele nutritive pe care aceasta le conţine. Şi se face şi diferenţa ‖ pentru că şi din punct de vedere materialist lucrurile se diferenţiază în acest domeniu cu multă pasiune ‖ între substanţele propriu-zis nutritive şi acele substanţe care favorizează în organism aşa-numitele procese de ardere, iar pe aceasta se clădesc tot felul de teorii care pot fi apoi aplicate şi practic, constatându-se însă desigur întotdeauna că unele se verifică şi altele nu se verifică, sau nu se mai verifică după un timp, sau că ceva se modifică dintr-o cauză sau alta. Şi cum să te aştepţi la altceva?

Căci, vedeţi dumneavoastră, se vorbeşte despre procesele de ardere din organism. În organism, desigur, nu există un singur proces de ardere, iar combinarea unei substanţe cu oxigenul înseamnă în organism cu totul altceva decât un proces de ardere. O ardere este un proces aparţinând naturii minerale neînsufleţite. Însă în afară de aceasta, aşa cum un organism este altceva decât un cristal de cuarţ, tot la fel ceea ce se numeşte ardere în organism nu este procesul mort de ardere care se desfăşoară în exterior, ci este ceva viu, este chiar ceva înzestrat cu simţire.

Însă simplul fapt că ne exprimăm în modul mai sus-menţionat şi că dăm gândurilor o anumită direcţie, declanşează cea mai mare dezordine. Căci unul care vorbeşte despre arderea din organism, o face doar din superficialitate. Însă dacă el are în vedere adevărul, atunci faptul că vorbeşte din superficialitate nu dăunează, dacă execută lucrurile cât de cât corect conform instinctului sau tradiţiei. Însă dacă treptat peste această vorbire din superficialitate se suprapune „psihopatia professoralis” („pedanteria maladivă” ‖ n.tr.) ‖ am folosit deja de multe ori această expresie ‖, atunci ea va face din ceea ce era vorbire pur superficială teorii ingenioase - le consider cu adevărat ingenioase. Şi atunci se procedează în aşa fel încât se aplică aceste teorii, însă lucrurile nu se mai potrivesc deloc. Se vorbeşte despre ceva care nu mai are nici o legătură cu ceea ce se petrece în plante şi animale. Acesta este un fenomen caracteristic zilelor noastre, anume că se face cu totul altceva decât ceea ce ar fi în acord cu procesele din natură. De aceea trebuie să ne îndreptăm atenţia tocmai asupra acestui domeniu, pentru a vedea despre ce este vorba.

Să avem acum în vedere lucrurile pe care le-am luat ieri în considerare, şi anume că planta are un corp fizic şi unul eteric, iar în partea sa superioară pluteşte oarecum în jurul ei astralul. Planta nu ajunge să aibă un corp astral, însă este învăluită de astral. Dacă ea se leagă într-un mod net cu astralul, aşa cum este cazul la formarea fructelor, atunci ia naştere o hrană, care susţine apoi astralul din organismele animal şi uman. Privind în profunzimea fenomenului, vom vedea la o plantă oarecare sau la orice altceva dacă poate sau nu poate sprijini ceva în organismul animal. Sunt însă de părere că trebuie neapărat privit şi polul opus. Căci acolo se află ceva extraordinar de important. Am mai atins această problemă, însă acum, când trebuie create bazele proceselor de hrănire a animalelor, trebuie subliniată încă o dată în mod deosebit.

Pentru că este vorba de furajare, să plecăm de la animale. La animale nu avem o tripartiţie atât de distinctă a organismului ca la om. La animal avem evident organismul neuro-senzorial şi organismul metabolism-membre. Acestea sunt net distincte unul de celălalt, însă la diversele animale organismul mijlociu, cel ritmic, este imprecis conturat. În organismul ritmic pătrunde ceva ce provine din organismul senzorial şi încă ceva ce provine din organismul metabolic, astfel încât propriu-zis la animal trebuie să se pună problema altfel decât la om. La om se poate vorbi foarte precis despre această tripartiţie a organismului. Însă la animal ar trebui să se vorbească despre organizaţia neuro-senzorială localizată îndeosebi în cap, şi despre organizaţia metabolism-membre situată în partea posterioară a corpului şi în membre, dar care pătrunde în schimb întreg organismul. Iar la mijloc, la animal, metabolismul este mai ritmic decât la om, chiar şi organizaţia neuro-senzorială este mai ritmică, iar cele două se întrepătrund, astfel încât ritmicul nu are o autonomie atât de distinctă ca la om. Este mai degrabă o contopire imprecisă a celor doi poli extremi (*vezi desenul*).

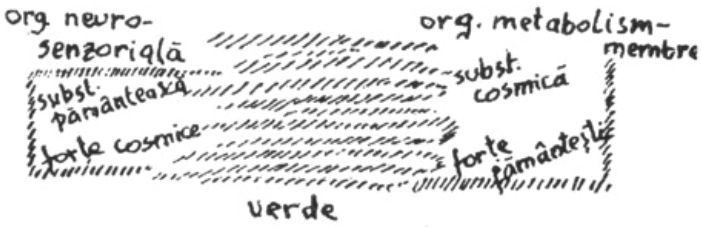

La animal ar trebui vorbit de fapt de o bipartiţie a organismului, în aşa fel încât cele două componente se amestecă la mijloc, iar aceasta determină aşa-numita organizaţie animală.

Acum, tot ceea ce există ca substanţă în organizaţia cap ❙ la fel este şi la om, să rămânem însă la animal ❙, ceea ce se află în organizaţia cap este materie pământească. Ceea ce se află în interiorul capului este materie pământească. Deja din stadiul embrionar, materia pământească este introdusă în organizaţia cap. Organizaţia embrionului trebuie să fie astfel aranjată încât capul să-şi primească substanţele de la pământ. Avem aşadar înăuntru substanţă pământească. Dimpotrivă, tot ceea ce avem ca substanţă în organizaţia metabolism-membre, tot ceea ce formează intestinele, membrele, muşchii, oasele şi aşa mai departe, nu provine de la pământ, ci provine din ceea ce este preluat din aerul şi căldura de deasupra pământului. Aceasta este substanţă cosmică. Este important să nu consideraţi o copită ca formată prin aceea că materia fizică pe care o mănâncă animalul ajunge până în locul respectiv şi se depune acolo. Nu e deloc aşa, ci prin simţuri şi respiraţie se preia materie cosmică.

Ceea ce mănâncă animalul are aici simplul rol de a dezvolta în acesta forţele de mişcare, care permit cosmicului să fie introdus în organizaţia metabolism-membre, aşadar până la a forma copita, astfel încât aici pretutindeni avem numai substanţă cosmică. Însă cu forţele este invers. În cap avem de a face cu forţele cosmice pentru că tocmai în cap sunt localizate mai ales simţurile, iar simţurile percep din cosmos. În organizaţia metabolism-membre ❙ gândiţi-vă numai că atunci când mergem ne legăm neîntrerupt cu gravitaţia Pământului, şi aşa este legat de pământesc şi tot ceea ce facem cu membrele -, avem de a face cu forţe pământeşti, terestre, aşadar cu substanţe cosmice şi forţe pământeşti.

Într-adevăr nu este indiferent dacă vaca, cu membrele ei, de care are nevoie pentru muncă dacă e să devină animal de povară, sau un bou, dacă e să devină animal de povară, dacă aceştia primesc o astfel de hrană care să le permită preluarea în sine a cât mai mult posibil din substanţa cosmică, şi ca hrana care trece prin stomac să fie astfel aleasă încât să dezvolte multe forţe pentru a introduce această substanţă cosmică peste tot în membre, muşchi şi oase. De asemenea trebuie ştiut că substanţele ce pot fi necesare în cap trebuie primite tocmai prin hrană, iar alimentele prelucrate la trecerea lor prin stomac trebuie conduse către cap. În această relaţie, capul depinde de stomac, iar nu copita; şi trebuie să ne fie clar că hrana primită din corp capul o poate prelucra numai dacă va putea primi în mod corespunzător forţele din cosmos. Aşadar vitele nu trebuie închise în grajduri întunecoase unde nu pot pătrunde la ele forţele cosmice, ci să fie duse la păşune şi să li se dea într-adevăr ocazia de a intra şi perceptiv-senzorial în legătură cu lumea înconjurătoare.

Vedeţi dumneavoastră, trebuie să luăm seama, de exemplu, la următoarele: imaginaţi-vă un animal care stă în staulul întunecos în faţa ieslei şi primeşte cu porţia ceea ce îi pune înţelepciunea oamenilor în această iesle. Dacă acest animal nu are parte de o variaţie ❙ pe care o poate avea numai în libertate ❙ acest animal va prezenta o mare diferenţă faţă de un altul care se serveşte de simţurile sale, de exemplu de organele mirosului, care-şi caută singur hrana afară în libertate, care se conduce după miros, care urmează forţele cosmice conform mirosului său, care-şi caută hrana şi şi-o ia el însuşi, şi a cărui întreagă activitate se desfăşoară în această preluare a hranei.

Un animal ţinut în faţa ieslei ❙ căci anumite lucruri sunt moştenite ❙ nu va da imediat semnele unei lipse de forţe cosmice în el; căci el le mai moşteneşte, însă va genera treptat urmaşi în care forţele cosmice încetează să mai fie înnăscute, pe care deci nu le mai au. Şi animalul va slăbi plecând de la cap, ceea ce înseamnă că nu-şi mai poate hrăni corpul, pentru că nu poate prelua substanţele cosmice care la rândul lor trebuie să pătrundă în corpul său. Aceasta ne arată că nu se poate vorbi simplist la modul general: „În cazul acesta furajaţi cu ceva, în cazul acela cu altceva”, ci că trebuie să ne facem o reprezentare despre importanţa unor metode precise de furajare pentru întreaga natură a organizaţiei animale.

Să mergem însă mai departe. Ce se află de fapt conţinut în cap? Substanţă pământească. Aşadar, dacă extragem animalului creierul, organul său cel mai nobil, în acesta avem substanţă pământească. La om, avem în creier substanţă pământească, doar forţele sunt cosmice, substanţa este pământească. La ce serveşte acest creier? El serveşte ca suport pentru Eu. Animalul însă nu are încă un Eu. Să reţinem bine: creierul serveşte ca suport pentru Eu; animalul însă nu are încă un Eu, creierul său este încă pe calea formării Eului. La om se continuă mereu formarea Eului. Animalul are aşadar un creier; cum s-a format acesta?

Să considerăm procesul organic în ansamblu. Tot ceea ce se petrece acolo, ceea ce apare în creier ca fiind material, pământesc, este pur şi simplu o excreţie, este un eliminat din procesul organic. Aici se elimină materie pământească spre a servi ca bază pentru Eu. Există o anumită cantitate de materie pământească care ❙ pe baza procesului ce se formează în sistemul metabolism-membre începând de la preluarea hranei prin distribuţia legată de digestie ❙ este capabilă de a conduce alimentele pământeşti de acolo până în cap şi în creier; există o anumită cantitate de substanţă pământească ce parcurge acest drum şi care apoi este propriu-zis eliminată în creier. Însă această substanţă hrănitoare nu este eliminată numai în creier, ci deja pe parcursul drumului, în intestin. Ceea ce nu poate fi prelucrat mai departe, este eliminat în intestin, şi aici ne întâmpină o înrudire pe care o veţi găsi extraordinar de paradoxală, însă pe care nu ne este permis să o neglijăm dacă vrem să înţelegem organizaţia animală şi cea umană. Ce este masa cerebrală? Masa cerebrală este pur şi simplu masă intestinală dusă până la capăt. Eliminarea ne-dusă până la capăt în formarea creierului, trece prin intestin. Conţinutul intestinului este cu totul înrudit cu conţinutul creierului, din punct de vedere al proceselor sale.

În mod grotesc, aş spune că ceea ce se răspândeşte în creier, este o grămadă de bălegar aflată într-un stadiu superior; însă din punct de vedere obiectiv, este absolut corect. Bălegarul este cel care, printr-un proces organic propriu, este transformat în nobila masă a creierului, şi devine acolo bază pentru dezvoltarea Eului. La om, pentru că omul îşi poartă Eul pe Pământ, gunoiul abdominal se transformă pe cât de mult posibil în gunoi cerebral; la animal mai puţin, şi de aceea în bălegarul său abdominal rămâne ceva în plus, care ulterior este folosit ca adevărat bălegar. În el rămâne mai mult Eu potenţial înăuntru. Pentru că animalul nu îl ridică până la Eu, rămâne mai mult Eu potenţial. De aceea gunoiul animal şi gunoiul uman sunt două lucruri cu totul diferite. Gunoiul animal conţine încă Eu potenţial. Iar când vom gunoi, vom găsi că atunci când aducem din exterior gunoi la rădăcini, când aducem Eu rădăcinilor, plantelor, dacă desenăm planta întreagă (vezi desenul) aici jos avem rădăcinile, sus frunzele şi florile care se dezvoltă ❙ aici se dezvoltă astralitatea prin legătura cu aerul, în timp ce aici jos se dezvoltă Eul potenţial al plantei prin legătura cu gunoiul.

O asemenea agricultură este efectiv un organism. Acesta îşi dezvoltă componenta astrală în partea sa superioară, existenţa livezilor şi a pădurii dezvoltă astralitatea.

Planşa 8

Când animalele se hrănesc în mod corect din ceea ce se găseşte deasupra pământului, atunci ele dezvoltă în bălegarul pe care îl elimină forţele juste de Eu, care la rândul lor fac să crească plantele începând de la rădăcină în mod corect pe direcţia forţei gravitaţionale. Este o minunată acţiune mutuală. Însă această acţiune mutuală trebuie înţeleasă în mod treptat.

Vedeţi dumneavoastră, lucrurile fiind aşa cum le-am prezentat, agricultura este un fel de individualitate. Iar din aceasta vom înţelege că animalele vor trebui menţinute mai mult sau mai puţin în această activitate mutuală, şi tot aşa şi plantele vor trebui menţinute mai mult sau mai puţin în această acţiune mutuală. Prin urmare, este un prejudiciu adus naturii, într-un anumit sens, să nu se folosească bălegarul de la animalele aparţinând aceleiaşi ferme agricole, ci să se suprime aceste animale iar îngrăşământul să fie adus tocmai din Chile. Căci în felul acesta se trece peste faptul că un ciclu închis este ceva care trebuie să se susţină singur. Desigur, lucrurile trebuie astfel organizate încât acesta să se poată susţine singur. Pur şi simplu, în ferma agricolă trebuie să avem atâtea animale şi astfel de animale, încât în respectiva fermă să se obţină o cantitate şi o calitate justă de bălegar. Şi trebuie vegheat la cultivarea acelor plante pe care animalele să le mănânce în mod instinctiv, pe care să le caute.

Desigur că experimentările vor fi complicate, pentru că vor fi individualizate. Însă tocmai despre aceasta este vorba, de a da directive asupra modului cum trebuie efectuate experimentele. Şi aici se vor experimenta multe. Vor rezulta atunci reguli de cum trebuie procedat, însă toate aceste reguli trebuie să reiasă din principiul că agricultura trebuie să fie pe cât de mult posibil închisă în sine, în aşa fel încât să se poată susţine singură. Ce-i drept, nu pe deplin. De ce? Printr-o considerare obiectivă a lucrurilor în sens spiritual-ştiinţific nu devenim niciodată fanatici. Iar ordinea economică aşa cum este ea actualmente nu permite realizarea integrală a acestei autonomii. Însă ar trebui încercat să se realizeze aşa ceva, pe cât de mult este posibil.

Vedeţi dumneavoastră, ştiind acestea, se poate găsi acum mai concret raportul dintre organismul animal şi organismul vegetal, adică organismul furajer. Să-l privim însă mai întâi în linii mari, în general.

Să luăm în considerare rădăcina: rădăcina, care de regulă se dezvoltă în interiorul pământului, este pătrunsă ❙ datorită bălegarului ❙ de o forţă de Eu în devenire; ea absoarbe forţa de Eu în devenire prin întreg modul său de a fi în interiorul pământului, şi este sprijinită în absorbirea acestei forţe de Eu atunci când poate fi găsită în pământ cantitatea corespunzătoare de săruri.

Să presupunem că avem o rădăcină conformă celor de mai înainte. Trebuie să declarăm rădăcinile ca fiind, dintre toate alimentele, acelea care, atunci când pătrund în organismul omenesc, găsesc, prin intermediul digestiei, cel mai lesne drumul către cap. De aceea vom folosi hrana bazată pe rădăcini atunci când presupunem că trebuie să dăm capului substanţă, substanţe materiale, pentru ca forţele cosmice care acţionează prin cap să-şi găsească substanţa corespunzătoare activităţii lor plastice. Gândiţi-vă că cineva ar spune următoarele: trebuie să hrănesc pe bază de rădăcini un animal care are nevoie să i se conducă substanţe înspre cap pentru a ajunge în cel mai activ raport senzorial posibil, adică raport cosmic, cu mediul cosmic înconjurător. Nu vă veţi gândi imediat la un viţel şi la morcovi? Dacă viţelul mănâncă morcovii, aveţi îndeplinit întregul proces. În clipa în care vă pronunţaţi asupra acestora astfel, şi ştiţi cum arată lucrurile în realitatea lor vie, vă îndreptaţi privirea asupra a ceea ce trebuie să se întâmple. Trebuie numai să ştiţi cum are loc acest proces interactiv.

Să mergem mai departe. Odată ce substanţa este într-adevăr dirijată spre cap şi ajunge în cap, dacă am oferit viţelului morcovi, trebuie să poată începe procesul invers, în alţi termeni trebuie ca acuma capul să poată lucra prin voinţă, ca el să poată produce în felul acesta forţe în organism, astfel încât la rândul lor atari forţe să poată fi prelucrate înăuntrul organismului. Nu este permis ca gunoiul de morcovi să fie doar pur şi simplu depozitat în cap, ci din ceea ce este astfel depozitat acolo, adică aflat în anabolism, trebuie să pătrundă în organism radiaţii de forţe, acum fiindu-vă necesar un al doilea aliment, care să permită acelei părţi a corpului care a fost servită ❙ aşadar capului ❙ să muncească la rândul său în mod corect în folosul restului organismului.

Vedeţi deci: am dat morcovii. Vreau ca acum corpul să fie corect pătruns de forţele ce se pot dezvolta plecând de la cap. Pentru aceasta am nevoie de ceva care în natură are o formă radiantă sau care leagă corect laolaltă această formă radiantă, să zicem într-o formaţiune concentrată. De ce vom mai avea nevoie? Avem nevoie, ca al doilea furaj pe lângă morcovi, de ceva care se transformă într-o stare radiantă în plantă, şi care apoi adună din nou această forţă radiantă. Gândul se îndreaptă atunci spre seminţele de in sau ceva asemănător. Şi dacă hrăniţi animalele tinere cu morcovi şi seminţe de in sau cu ceva care se completează în alt mod, cum ar fi, să spunem, fân proaspăt cu morcovi, atunci veţi obţine ceva care acţionează într-adevăr dominant în întregul animal, care aduce într-adevăr animalul pe drumul pentru care este predispus prin structura sa. Astfel încât trebuie să încercăm să dăm animalelor tinere o asemenea hrană care, pe de o parte, promovează forţa Eului, iar pe de alta promovează ceea ce se îndreaptă de sus în jos, adică completările astralice. Acesta este în mod deosebit cazul a tot ceea ce are tulpina lungă (*vezi desenul*), care se dezvoltă conform specificului acestei alungiri a tulpinii sale, şi care prin această tulpină lungă devine fân. Astfel sunt privite aceste lucruri aici şi aşa ar trebui să fie privită întreaga agricultură, ştiind despre fiecare lucru ce se întâmplă cu el, atunci când parcurge fie calea de la animal în sol, fie pe cea de la plantă în animal.

Să aprofundăm acestea. Să luăm un animal care trebuie să se fortifice tocmai în această zonă mediană, acolo unde organizaţia cap, organizaţia neuro-senzorială se dezvoltă mai mult în direcţia respiraţiei şi tot aşa acolo unde organizaţia metabolică se dezvoltă mai mult în direcţia ritmicului, acestea două întrepătrunzându-se. Care sunt animalele care trebuie să se fortifice în această zonă? Sunt tocmai animalele de lapte. Acestora le este necesară fortificarea mediană. La producerea laptelui trebuie împlinită cerinţa ca animalele să se

fortifice în această zonă.

Planşa 8

La ce trebuie să fim însă atenţi? Trebuie să fim atenţi ca între curentul care se îndreaptă de la cap către partea posterioară şi care este mai cu seamă unul de forţe, şi curentul care se îndreaptă dinspre partea posterioară către partea anterioară, care este mai cu seamă unul de substanţe, să aibă loc o interacţiune corectă. Dacă această interacţiune se realizează corect, astfel încât ceea ce se revarsă dinspre partea posterioară către cea anterioară să fie prelucrat pe cât se poate de bine de forţele care se revarsă din partea anterioară către cea posterioară, atunci se formează un lapte bun şi abundent. Căci laptele bun conţine ceea ce este elaborat în mod special în zona metabolismului, este conţinută o elaborare de substanţe ce nu a trecut încă prin sistemul sexual, însă care a devenit prin procesul de digestie cât se poate de asemănător procesului digestiv sexual. Laptele este pur şi simplu o secreţie transformată a glandelor sexuale, transformată prin aceea că substanţelor aflate pe cale de a fi secreţie sexuală le vin în întâmpinare forţele capului care îşi exercită acolo acţiunea. Putem cuprinde cu înţelegerea întregul proces care de fapt se desfăşoară aici, el este întru totul transparent.

Pentru toate aceste procese a căror desfăşurare urmează să aibă loc în acest mod, trebuie să căutăm acele alimente ce acţionează mai puţin în direcţia capului decât rădăcinile, care au asimilat forţa Eului. Însă nu ne este îngăduit ❙ pentru că trebuie să rămână înrudirea cu forţa sexuală, dar fără a aduce prea mult astral ❙ nici să luăm prea mult din ceea ce se află situat înspre floare şi fruct. Cu alte cuvinte, atunci când este vorba despre producerea de lapte, va trebui să facem apel la ceea ce se află între floare şi rădăcină, la ceea ce este verdeaţă şi element foliar şi la tot ceea ce se dezvoltă în frunză şi partea ierboasă (vezi desenul). În cazul special în care vom vrea să stimulăm lactaţia la un animal despre care credem că poate da mai mult, vom obţine un rezultat cert dacă vom proceda în felul următor. Presupuneţi că furajăm mai întâi o vacă de lapte oarecare, pentru că acestea sunt circumstanţele, cu hrană ierboasă şi frunziş.

Planşa 8

Vreau să sporesc producţia de lapte. Îmi imaginez că producţia de lapte va putea fi sporită. Ce fac atunci? Atunci folosesc plante care trag în procesul de înfrunzire şi creştere a ierbii procesul de fructificare, adică ceea ce se derulează în înflorire şi în fecundare. Acest lucru îl fac de exemplu leguminoasele şi îndeosebi speciile de trifoi. În substanţialitatea trifoiului se dezvoltă diferite elemente de tip fruct, întocmai ca la varză. Dacă tratăm astfel o vacă, nu vom observa un efect prea mare la ea însăşi, însă dacă vaca fată ❙ căci acest proces prin care se face o reformă a hrănirii trece de regulă printr-o generaţie pentru a se împlini ❙ atunci viţeaua va fi o bună vacă de lapte. În legătură cu acestea, va trebui să fim atenţi în mod special la ceva. După ce vechile tradiţii ale înţelepciunii instinctive aparţinând acestui domeniu au dispărut, de cele mai multe ori s-a păstrat câte ceva, aşa cum medicii au păstrat unele remedii, fără să mai ştie de ce; însă ei le-au păstrat pentru că acestea au ajutat întotdeauna.

Astfel, se mai cunoaşte câte ceva din vechile tradiţii, chiar dacă nu se ştie de ce sunt întrebuinţate; de regulă se fac experimente, şi în acest caz se stabilesc cantităţile necesare, ce se vor da aşadar vitelor de îngrăşat, vacilor de lapte şi aşa mai departe. Şi adesea cu aceste lucruri se merge într-adevăr ca şi cu experimentele omeneşti de tot felul, în special când aceste experimente sunt făcute cu totul la voia întâmplării. Gândiţi-vă ce se întâmplă cuiva când, aflat printre mulţi alţi oameni, îl apucă durerea de gât: cu cele mai bune intenţii, fiecare îi va da câte ceva. Într-o jumătate de oră respectivul va dispune de o întreagă farmacie. Dacă le-ar lua pe toate, medicamentele s-ar anula reciproc, şi în mod sigur omul îşi va deranja grav stomacul fără însă ca durerea de gât să-i treacă. Şi aşa, datorită unor astfel de circumstanţe, ceea ce ar fi trebuit să se rezolve simplu, se transformă în ceva cu totul complicat.

Ceva cu totul asemănător se petrece când se experimentează la voia întâmplării cu furajele. Căci, nu-i aşa, se foloseşte ceva care într-o anumită privinţă se potriveşte, dar nu şi în alta. Se încearcă apoi altceva, care se adaugă, şi astfel se obţine o sumă de furaje dintre care fiecare are o anumită importanţă pentru animalele tinere sau pentru vitele de îngrăşat; însă totul se complică într-atât de mult încât lucrurile realmente nu mai pot fi controlate şi asta deoarece raporturile de forţe nu mai pot fi controlate. Sau efectele se vor anula reciproc. Este ceea ce se întâmplă frecvent, şi anume îndeosebi la cei ce practică agricultura instruiţi numai pe jumătate. Aceştia consultă cărţile sau îşi amintesc ceea ce au învăţat: „Animalele tinere trebuie hrănite aşa, vitele de îngrăşat aşa”. Şi ei caută ce spune cartea. Însă în felul acesta nu se poate obţine prea mult, deoarece în anumite circumstanţe ceea ce se citeşte din cărţi poate contrazice ceea ce şi aşa se administrează animalului. Se va proceda în mod raţional numai dacă se pleacă de la un asemenea mod de gândire ca acela pe care l-am indicat, şi care simplifică în mai multe privinţe hrănirea animalului, în aşa fel încât ea poate fi privită în ansamblu.

Să admitem că avem vederea de ansamblu: morcovii sau carotele şi seminţele de in acţionează într-un anume mod. Acest lucru poate fi înţeles şi urmărit. Acuma nu se încurcă lucrurile. Se poate urmări efectul a ceea ce se administrează. Gândiţi-vă cum ne identificăm cu procesele agricole în cauză dacă facem lucrurile în acest fel întru totul conştient, întru totul chibzuit. Şi astfel vom dobândi cunoştinţe nu în vederea complicării, ci în vederea simplificării modului de furajare a animalelor. Încercările făcute cu timpul au dat anumite rezultate bune, chiar foarte multe, însă procedeul este nesistematic şi inexact. Metoda se consideră astăzi ca fiind exactă, însă de fapt aceasta nu e exactitate, pentru că lucrurile se încurcă şi nu mai pot fi urmărite cu claritate, pe când ceea ce v-am prezentat poate fi urmărit ❙ datorită simplităţii şi modului său simplu de acţiune ❙ până în organismul animal. Să privim o altă problemă.

Să considerăm lucrurile îndeosebi sub aspectul elementului floare, a ceea ce în floare acţionează fructificând. Mai mult, trebuie să vedem şi ceea ce în restul plantei tinde spre principiul fruct. Planta are în ea ceva ce l-a fascinat în mod deosebit pe Goethe. Ea are prezentă în

întregul ei organism această tendinţă care de altminteri se localizează prin specializare. Nu-i aşa, la alte plante introducem în pământ, pentru a obţine o nouă plantă, ceea ce în inflorescenţă apare ca fruct, însă la cartof nu procedăm în acest fel. Aici folosim ochii tuberculilor. La multe plante nu procedăm aşa, şi asta deoarece acestea posedă principiul fructificator. Şi acest principiu fructificator care nu este împins în natură până la punctul său final — căci în natură nu este totul împins până la punctul său final — poate fi întotdeauna amplificat în modul său de acţiune prin acele procese care aparent sunt întru câtva asemănătoare arderii exterioare.

Aşadar ceea ce din plantă trece în furajul uscat îşi sporeşte eficienţa dacă planta este lăsată să piardă din conţinutul de apă fiind expusă luminii soarelui; atunci procesul potenţial existent este condus mai departe în sensul fructificării. Aici avem de a face de fapt cu un minunat instinct. Când examinăm lumea cu intenţia de a o înţelege, de fapt ajungem să ne întrebăm: oare de ce au ajuns oamenii să-şi fiarbă hrana? Aceasta este o problemă. Însă de obicei nu ne punem întrebări despre lucrurile cu care ne confruntăm zi de zi. De ce au ajuns oamenii să-şi fiarbă hrana? Au ajuns să-şi fiarbă hrana tocmai pentru că au găsit treptat că în întreg potenţialul fructificator au de jucat un rol procesele care sunt proprii fierberii, care sunt proprii procesului de ardere, procesului de încălzire, procesului de uscare, procesului de înăbuşire, căci toate aceste procese dau posibilitatea înainte de toate elementului floare şi elementului sămânţă, — însă în consecinţă şi celorlalte părţi ale plantei, în mod indirect, şi anume în etajele superioare ale lor —, de a dezvolta în mod deosebit de puternic forţele ce trebuie dezvoltate în sistemul metabolism-membre al animalului. Deja floarea şi părţile sămânţă ale plantei acţionează la nivelul florii şi al seminţei asupra sistemului metabolic, asupra sistemului digestiv al animalului, astfel încât acţionează acolo preferenţial prin dezvoltarea forţelor, nu prin substanţialitatea lor. Pentru că sistemul metabolism-membre are nevoie de forţe terestre. Iar în măsura în care are nevoie de ele trebuie să le şi primească.

Să aruncăm o privire generală asupra animalelor care păşunează în Alpi. Ele nu sunt la fel cu cele aflate la câmpie, deoarece trebuie să se deplaseze în condiţii dificile de teren. Condiţiile sunt dificile prin aceea că solul nu este orizontal. Nu este acelaşi lucru dacă se deplasează pe un teren orizontal sau pe unul în pantă. Astfel, animalele de munte trebuie să primească în sine ceea ce dezvoltă forţele încordate prin voinţă în regiunea membrelor. Altfel, ele nu ar fi bune nici de povară, nici de lapte, nici de carne. Trebuie vegheat ca ele să primească suficientă hrană provenită din plantele aromatice alpine la care natura însăşi, prin procesul de coacere la soare, a activat la nivelul florii înflorirea şi fructificarea. Însă şi prin prelucrarea ulterioară artificială se poate aduce forţă în membre, anume când această prelucrare artificială constă în fierbere, dare în clocot şi aşa mai departe. Este de preferat ceea ce provine din partea de fruct şi de floare a plantei, şi anume să prelucrăm în acest fel plante care prezintă din capul locului o puternică înclinaţie spre înflorire şi fructificare, care-şi dezvoltă puţin tulpinile şi frunzele şi trec imediat la înflorire şi formarea de fruct. Va trebui să fierbem tot ceea ce nu are tendinţa să devină masă vegetativă, şi care proliferează în înflorire şi în formarea de fruct.

Şi oamenii vor face foarte bine să observe uneori şi la ei înşişi asemenea lucruri, altminteri anumite lucruri provocate de cei ce alunecă pe panta lenei şi a trândăviei nu vor ieşi la iveală. Căci poţi aluneca pe această pantă şi îţi poţi spune foarte bine: „Dacă trebăluiesc toată ziua, nu pot deveni în realitate un mistic. Un real mistic pot fi numai dacă devin foarte liniştit, dacă nu am neîncetat motivul de a mă zbuciuma, fie datorită mie însumi, fie datorită anturajului meu, dacă devin astfel încât să pot spune anturajului meu: nu am puterea să muncesc tot timpul; abia atunci pot deveni un mistic adevărat. Deci încerc să-mi pregătesc şi hrana astfel încât să devin un mistic adevărat”. Aşadar ajungem să mâncăm numai cruditäţi, nu mai fierbem nimic şi ajungem realmente să mâncăm numai cruditäţi. Însă, vedeţi dumneavoastră, lucrurile se ascund reciproc şi nu mai ies la iveală în mod firesc. Bineînţeles, e clar că dacă cineva nu mai mănâncă decât cruditäţi, alunecă în acest fel puternic pe panta misticii; şi dacă acesta are din capul locului o constituţie fizică slabă, atunci el va progresa fără îndoială, va avansa cu paşi mari în sensul leneviei, adică al misticii. Ceea ce se întâmplă la om poate fi pe deplin transpus şi la animal, aşadar vom şti cum trebuie să procedăm pentru ca animalul să devină vioi.

La om însă poate apărea şi situaţia inversă. El poate avea o constituţie fizică robustă, şi abia mai târziu să fie cuprins de ideea bizară de a deveni un mistic. El poate poseda importante forţe fizice. Atunci se vor dezvolta în el procesele proprii lui, şi în plus forţele care prelucrează mai departe în el cruditäţile mâncate. În acest caz îi va putea dăuna prea puţin. Şi dacă el face apel la forţele care altminteri rămân ascunse şi dau reumatismul şi guta, dacă consumatorul de cruditäţi face apel la aceste forţe şi le prelucrează mai departe, atunci el va deveni cu atât mai viguros.

Orice lucru prezintă un dublu aspect, aşa cum balanţa prezintă două talere. De aceea trebuie să ne pricepem la individualizarea lor. Nu pot fi date principii generale. Acesta este avantajul vegetarianismului, că îl fortifică pe om, deoarece scoate forţele din propriul organism care altminteri sunt lăsate în voia lor în organism şi care sunt realmente cele care cauzează guta, reumatismul, diabetul şi aşa mai departe. Şi dacă se mănâncă exclusiv cruditäţi, atunci aceste forţe trebuie să producă coacerea plantelor pentru om. Însă dacă preferăm hrana animală, aceste forţe sedimentează în organism, rămân neutilizate şi lucrează de la sine, prin aceea că depun în cele mai diverse locuri produse ale metabolismului sau extrag din organe substanţe necesare acestora, pe care le folosesc în propriul interes în detrimentul omului, ca la diabet şi aşa mai departe. Aceste lucruri nu pot fi înţelese decât dacă sunt privite din lăuntrul lor.

Dacă ne vom pune acum problema îngrăşării animalelor, ne vom spune astfel: va trebui să fie la fel ca şi cum s-ar introduce într-un sac cât de multă substanţă cosmică. Ah, porcii cei graşi sunt nişte animale atât de cereşti! Căci în corpul lor gras au — în măsura în care nu este vorba de sistemul neuro-senzorial — numai substanţă cosmică, iar nu pământească. Porcii au nevoie de ceea ce înfulecă numai pentru a repartiza în corp pe de altă parte, această abundenţă de substanţă cosmică pe care ei trebuie să o preia din toate părţile. Porcul trebuie să mănânce aşa pentru a putea repartiza această substanţă ce trebuie extrasă din cosmos. El trebuie să aibă în sine forţele necesare acestei repartizări, şi tot aşa şi celelalte animale de îngrăşat. De aceea veţi vedea cum se îngraşă aceste animale când li se dă o hrană ce conţine principiul fructificator, pe cât posibil prelucrată în continuare, prelucrată prin fierbere sau înăbuşire, şi când li se dă ceva care are deja în sine principiul fructificator, însă relativ amplificat, aşadar să spunem pe cât posibil sfeclă, la care acest principiu este deja mai amplificat decât în starea originară, şi care printr-o cultură dusă mai departe an de an s-a amplificat faţă de soiul sălbatic.

Aşadar acum ne putem întreba din nou: ce trebuie să dăm, de exemplu, unui animal de îngrăşat? Ceva care contribuie pe cât posibil la repartizarea substanţei cosmice, aşadar ceva care în primul rând se află aproape de nivelul principiului fructificator şi care apoi a fost în plus prelucrat în mod corect. O astfel de condiţie este îndeplinită în esenţă de anumite turte oleaginoase sau ceva asemănător. Însă pe de altă parte va trebui ca la un astfel de animal capul să nu rămână complet neglijat, ca într-o asemenea cură de îngrăşare oarecare substanţe terestre să mai răzbată până la cap. Aşadar celor anterioare va trebui să le opunem ceva care de această dată trebuie administrat în cantitate mică, şi asta deoarece capul nu are nevoie de prea mult. Aşadar trebuie administrat în cantităţi mici. Prin urmare ar trebui să adăugăm totuşi în furajele vitelor de îngrăşat ceva rădăcinoase, chiar dacă în doze mici.

Vedeţi dumneavoastră, există şi o substanţă — o substanţă pură — care nu joacă nici un rol special. În general se poate spune că, în organismul omenesc, elementul rădăcină acţionează asupra capului, că elementul floare acţionează asupra sistemului metabolism-membre iar elementul frunză şi iarba asupra sistemului ritmic, fiecare cu substanţialitatea sa. Ceea ce mai trebuie însă adăugat, deoarece are o acţiune asupra membrelor organizaţiei animale, este elementul sare. Şi după cum hrana, atât la om cât şi la animal, constă foarte puţin din sare, vedem, tocmai din acest adaos de sare, că nu întotdeauna cantitatea este cea care contează, ci calitatea corespunzătoare, şi că se

poate spune despre micile cantităţi, dar de calitate corespunzătoare, că-şi îndeplinesc pe deplin menirea.

Trebuie să mai menţionez acum ceva deosebit de important, la care v-aş ruga să faceţi experienţe riguros exacte ce pot fi extinse înspre observarea omului, dacă el preferă alimentul respectiv. După cum ştiţi, în ultima vreme, de un timp relativ scurt, a fost introdus un nou fel de aliment, roşia. Aceasta este foarte apreciată de către mulţi. Însă este şi un obiect de studiu extrem de important. Din cultivarea şi consumul de roşii se poate învăţa extraordinar de mult. Acei oameni ‒ şi există astăzi într-adevăr destui ‒ care reflectează puţin asupra acestor lucruri, găsesc, pe bună dreptate, că la om consumul de roşii are o semnificaţie deosebită ‒ şi aceasta se poate extinde pe deplin şi la animale, le-am putea obişnui cu roşii ‒, are o semnificaţie deosebită pentru tot ceea ce în organism se emancipează de organism şi-şi formează o organizaţie proprie în sânul organismului. Vedeţi dumneavoastră, de aici rezultă două lucruri. Se confirmă supoziţia unui american după care în anumite condiţii consumul de roşii ca aliment de regim acţionează benefic asupra înclinaţiei maladive a ficatului, şi asta deoarece ficatul este organul care lucrează cu cea mai mare autonomie în organismul omului, astfel încât bolile de ficat ‒ care sunt predominante la animale ‒ pot fi în general combătute tocmai prin roşii.

Vedeţi, aici se pătrunde cu înţelegerea, în primul rând, la legătura dintre plantă şi animal. De aceea ‒ aceasta vreau să o spun în paranteză ‒ celui care suferă de carcinom ‒ adică ceea ce din capul locului autonomizează un anumit domeniu în organismul omenesc, sau în organismul animal ‒, deci unui om care suferă de carcinom trebuie să i se interzică imediat consumul de roşii. Însă acum să ne întrebăm: cu ce se află în legătură faptul că roşia acţionează în mod deosebit asupra a ceea ce este autonom în organism, asupra a ceea ce are tendinţa să se specializeze în organism?

Aceasta este în legătură cu ceea ce vrea roşia şi cu ceea ce are ea nevoie în vederea formării sale. Roşia se simte cel mai bine în dezvoltarea ei când dispune pe cât posibil de un bălegar care-şi mai are încă structura iniţială, aşa cum a fost el eliminat de animal, sau aşa cum s-a separat din altceva. Dacă bălegarul nu a rămas să se transforme mult timp în natură, dacă este încă un bălegar în stare brută, dacă adunaţi undeva resturi care să formeze o grămadă oarecare de bălegar şi de compost, în care se află pe cât posibil multe componente neprelucrate şi nepreparate, aşa cum au luat ele fiinţă, şi dacă plantaţi acolo roşii, atunci veţi vedea că vor creşte cele mai frumoase roşii. Şi dacă aţi folosi compost format din vrejii roşiilor, dacă lăsaţi aşadar roşiile să crească pe propriul lor gunoi, ele se vor dezvolta minunat. Roşia nu vrea deloc să-şi iasă din ea însăşi, nu vrea deloc să-şi iasă din vitalitatea sa intensă. Ea nu vrea să o părăsească pe aceasta. Roşia este cea mai nesociabilă fiinţă din regnul vegetal. Ea nu vrea să preia nimic străin. Ea respinge înainte de toate ceea ce a parcurs o dată un proces de transformare, ea nu doreşte compostul. Şi cu aceasta se află în legătură faptul că ea poate acţiona la fel asupra organizaţiei autonome din organismul uman şi animal.

Înrudit cu roşia într-o anumită privinţă ‒ în direcţia menţionată ‒ este cartoful. Acesta acţionează de asemenea puternic autonom, în orice caz atât de autonom încât străbate uşor în special întregul proces digestiv şi pătrunde în creier făcându-l independent, independent chiar faţă de influenţa restului organelor omeneşti. Şi printre cele care ‒ începând de la introducerea culturii cartofului în Europa ‒ au dat un impuls materialist oamenilor şi animalelor, este tocmai consumul exagerat de cartofi. Consumul de cartofi trebuie limitat doar la minimum necesar pentru a stimula activitatea creierului, a capului. Însă nu trebuie exagerat tocmai cu consumul de cartofi. Prin recunoaşterea acestor lucruri, agricultura se leagă în profunzime cu viaţa socială în mod cu totul obiectiv. Şi are o importanţă imensă faptul de a lega agricultura cu întreaga viaţă socială.

Desigur că nu am putut da asupra acestor probleme decât linii directoare izolate, care însă pot constitui încă mult timp bazele pentru cele mai diferite experimente în acest domeniu. Vor ieşi la iveală lucruri minunate, dacă vor fi introduse cu rigoarea impusă de cerinţele experimentale. Aceasta va trebui să ofere şi firul conducător al modului în care să tratăm ceea ce a fost oferit în acest curs. Sunt întru totul de acord cu ceea ce au hotărât agricultorii prezenţi la acest curs ‒ au hotărât în mod ferm ‒, anume ca ceea ce li s-a înfăţişat participanţilor la curs să rămână deocamdată în Cercul agricultorilor, pentru a fi completat în vederea experimentelor; şi ca apoi Comunitatea agricultorilor, acest Cerc format, să stabilească momentul în care crede că este atât de departe cu experimentele sale încât să le poată face publice.

Dintr-o lăudabilă toleranţă de care s-a dat dovadă, au putut lua parte la acest curs un număr de persoane interesate doar în principiu, ele însă nefiind direct implicate în agricultură. Aceştia ar face bine să-şi aducă aminte de binecunoscuta operă şi să-şi pună lacăt la gură, pentru a nu cădea în greşeala comună majorităţii antroposofilor de a răspândi peste tot toate cele aflate. Căci tocmai din astfel de obiceiuri ni s-au adus adesea atât de multe prejudicii, şi asta pentru că persoane care de fapt nu au ceva de spus dintr-un impuls obiectiv, repetă pur şi simplu mecanic cele auzite.

Este o mare deosebire dacă despre aceste lucruri vorbeşte un agricultor sau cineva din afara agriculturii. Vom putea vedea imediat de ce se face această deosebire. Însă ce s-ar întâmpla dacă toate acestea ar fi colportate de către neagricultori, care le-ar trata ca pe un capitol interesant al învăţăturii antroposofice? S-ar întâmpla la fel ca şi cu alte cicluri de conferinţe, când oamenii, inclusiv agricultorii, le-ar auzi de la altcineva, ca o pură informaţie. Agricultorii, dacă le vor auzi de la alţi agricultori, vor spune scurt: „ce păcat, uite cum a luat-o razna”. Vor spune însă aşa o dată sau de două ori. Dar când un agricultor va vedea câte ceva din acestea cu proprii săi ochi, nu îi vor mai părea atât de dubioase încât să le respingă. Pe când dacă o aud de la nespecialişti, care doar se interesează de aceste probleme, atunci desigur lucrul va rămâne chiar în vânt. Căci el nu poate progresa în continuare, fiind deja discreditat. Este necesar ca acei prieteni cărora li s-a îngăduit să participe doar dintr-un interes general la acest curs şi care nu fac parte din Cercul de agricultori să păstreze discreţia cuvenită, să reţină lucrurile numai pentru sine, să nu le răspândească, aşa cum se face de obicei cu antroposofia. Acestea au fost hotărâte de Cercul de agricultori şi au fost comunicate astăzi de către mult stimatul nostru conte Keyserlingk, iar eu mă declar întru totul de acord cu ele, în cel mai deplin înţeles al cuvântului.

De altminteri, deoarece ‒ cu excepţia discuţiilor ce vor urma ‒ ne aflăm la sfârşitul acestor conferinţe, fie-mi îngăduit să-mi exprim mulţumirile mele pentru faptul că aţi vrut să veniţi aici şi că aţi vrut să participaţi la ceea ce s-a putut spune şi la ceea ce trebuie să rezulte apoi din acestea, la ceea ce trebuie dezvoltat în continuare. Pe de altă parte, fie-mi îngăduit să mă declar de acord cu dumneavoastră spunând că ceea ce s-a desfăşurat aici se vrea o muncă folositoare şi are ca atare o intensă valoare intrinsecă. Amintiţi-vă însă două lucruri: câtă energie a contelui Keyserlingk, a contesei Keyserlingk, a membrilor Casei Keyserlingk a fost necesară pentru a duce la bun sfârşit aici totul, în modul cum s-a întâmplat cu acest curs. Pentru aşa ceva este într-adevăr nevoie de energie, de conştienţa scopului de atins, de simţul antroposofic al realităţii, de o autentică situare în interiorul problematicii antroposofiei, de abnegaţie şi de câte altele. Şi prin aceasta, munca pe care probabil dumneavoastră cu toţii aţi resimţit-o ca deosebit de intensă ‒ o muncă ce trebuie să tindă a deveni un ţel rodnic pentru întreaga omenire ‒, a putut să se desfăşoare pentru timpul în care am fost aici într-un cadru de sărbătoare, da, o adevărată sărbătoare, datorită felului în care au fost organizate lucrurile aici. Peste cinci minute veţi putea avea din nou un mic exemplu în acest sens. Şi tot ceea ce s-a adăugat la acestea ‒ şi nu în ultimul rând deosebita amabilitate cordială a tuturor oamenilor Casei ‒ au cuprins această muncă într-o sărbătoare cu adevărat minunată, am celebrat aici în timpul unei sesiuni de lucru despre agricultură o adevărată sărbătoare agricolă, şi din adâncul inimii aducem contesei şi contelui Keyserlingk precum şi întregii Case Keyserlingk profunda noastră mulţumire pentru tot ceea ce au făcut zilele acestea în serviciul acestei cauze, şi pentru caracterul amabil şi prietenos al sejurului făcut nouă tuturor.

Rudolf Steiner

BAZELE SPIRITUAL-ŞTIINŢIFICE PENTRU PROSPERAREA AGRICULTURII

GA 327

RĂSPUNSURI LA ÎNTREBĂRI

Koberwitz, 16 iunie 1924

Bălegarul şi mustul de bălegar
Asupra problemei constelaţiilor
Rolul electricităţii în natură / Fermentarea nutreţului
Îngrăşământul verde / Folosirea îngrăşământului uman
Moralitate şi mentalitate

***Întrebare**: Are mustul de bălegar aceeaşi forţă de organizare a Eului ca şi bălegarul?*

Dr. Steiner: Desigur că esenţialul în această problemă constă în a folosi mustul de bălegar şi bălegarul într-un amestec corespunzător, astfel încât amândouă să acţioneze împreună asupra forţei organizatoare a solului. Această legătură cu Eul este întru totul valabilă pentru bălegar. Însă în general nu este valabilă pentru mustul de bălegar. Căci orice Eu, chiar şi potenţial, aşa cum se află în bălegar, trebuie să acţioneze la rândul său în legătură cu ceva astral, iar bălegarul nu ar avea astralitate dacă nu ar exista acolo mustul de bălegar. Mustul de bălegar este un sprijin pentru aceasta. El are o forţă astrală mai puternică. Bălegarul are o forţă de Eu mai puternică. Bălegarul este mai mult creier iar mustul de bălegar este mai mult secreţie cerebrală, forţă astrală, mai mult ceea ce este fluid în creier, mai mult lichid cerebral.

S-ar putea comunica aici date asupra alegerii constelaţiilor favorabile producerii preparatelor obţinute prin ardere?

***Dr. Vreede**: Datele exacte nu se pot stabili aici. Pentru aceasta sunt necesare calcule ce nu pot fi făcute momentan. În general, pentru arderea insectelor timpul potrivit este cel de la începutul lui februarie până în mijlocul lui august. Pentru stârpirea şoarecilor de câmp, în acest an (1924) - perioadele propice se deplasează de la an la an - intră în discuţie timpul din a doua jumătate a lui noiembrie până în prima jumătate a lui decembrie.*

Dr. Steiner: Principiile calendarului antroposofic, aşa cum a fost el întocmit la timpul lui, ar trebui prelucrate cu mai mare exactitate; atunci ar putea folosi pentru o orientare cu totul precisă.

Când este vorba despre Luna plină şi Luna nouă, se înţelege numai ziua de Lună plină sau Lună nouă sau şi timpul imediat apropiat înainte şi după aceea?

Se consideră Lună nouă din momentul în care imaginea ei se prezintă aproximativ astfel: Aici avem această imagine, aici ea dispare. Lună plină se consideră din momentul în care apare acest aspect (*vezi desenul*). Când Luna este doar ca o seceră îngustă, care apoi se pierde. Întotdeauna aproximativ doisprezece până la paisprezece zile.

Planşa 8

Insectele care nu pot fi obţinute în perioada constelaţiilor respective pot fi păstrate până la ardere?

Vom stabili cu mai multă precizie când trebuie pregătite preparatele. Diversele insecte pot fi păstrate.

Arderea seminţelor buruienilor trebuie să se facă vara, sau poate fi făcută oricând?

Nu la mult timp după ce au fost obţinute.

Cum este cu presărarea acestui piper de insecte, provenit de la insecte care de fapt nu ajung propriu-zis în contact cu pământul?

Totuşi, se presară şi pe pământ. Nu faptul că insecta nu ajunge pe deplin în contact fizic cu pământul contează, ci calitatea conferită prin dozarea homeopatică. Insecta are o sensibilitate cu totul aparte şi fuge tocmai de ceea ce se formează când se presară în pământ ceea ce are calitatea corespunzătoare. Şi nu constituie un impediment faptul că insecta nu ajunge în contact cu pământul.

Cum este cu acţiunea dăunătoare a gerului în agricultură, şi îndeosebi asupra roşiilor? Şi în ce context cosmic trebuie înţeles gerul?

Pentru ca roşiile să devină frumoase şi mari, ele trebuie ţinute la căldură. Ele suferă mult din cauza gerului. În ceea ce priveşte gerul în general, trebuie să vă lămuriţi asupra a ceea ce se exprimă în efectele gerului. Efectele gerului reprezintă întotdeauna o intensificare esenţială a influenţei cosmice active în pământ. Această influenţă cosmică are o valoare normală medie situată între anumite limite de

temperatură. La anumite temperaturi această influenţă este tocmai cea pe care o necesită planta. Dacă avem un ger durabil şi intens, prea pătrunzător, atunci influenţa cerului asupra pământului este prea puternică, şi în plante apare tendinţa ramificării în diverse direcţii, a formării tijelor filiforme, aşadar de expansiune şi subţiere, şi bineînţeles, în anumite circumstanţe, din cauza subţirimii lor, acestea vor fi imediat luate în primire de către ger şi nimicite, astfel încât într-un ger prelungit am avea un fenomen extrem de dăunător creşterii plantelor, deoarece în sol pătrunde prea mult cer.

Cu resturile provenite de la arderea tăunilor trebuie tratate cumva corpurile animalelor, sau să fie doar împrăştiate aceste resturi pe pajişti şi păşuni?

Acolo unde se hrăneşte animalul. Aceste produse de la arderea animalelor vor fi împrăştiate pe câmp. Toate sunt gândite ca un adaos la îngrăşământ.

Care este cel mai bun mod de combatere a pirului? Seminţele de pir sunt foarte greu de găsit.

Tocmai acest mod de înmulţire a pirului ‖ la care v-aţi referit ‖ prin care nu se ajunge până la formarea de seminţe, conduce în final la dispariţia sa. Dacă nu se găsesc seminţe, atunci nu există nici planta. Dacă natura plantei este de aşa fel încât se cufundă în pământ şi proliferează apoi mai departe, totuşi o putem şi combate. Se găsesc totuşi atâtea seminţe de câte este nevoie, deoarece sunt necesare foarte puţine. Se găseşte doar şi trifoi cu patru foi.

Este oare permisă conservarea stocurilor de furaje cu ajutorul curentului electric?

Ce urmăriţi prin aceasta? În acest caz trebuie bineînţeles să privim în general asupra întregului rol al electricităţii în natură. Aş spune că este consolator faptul că deja din America ‖ unde în general se manifestă un spirit mai ascuţit de observaţie decât în Europa ‖ răsună până la noi voci care susţin că oamenii nu pot evolua în continuare tot aşa, într-o atmosferă străbătută din toate părţile de curenţi şi radiaţii electrice, aceasta având o influenţă asupra întregii evoluţii a omului. Viaţa sufletească va deveni alta dacă aceste lucruri vor fi împinse atât de departe pe cât se prefigurează. Este deja o diferenţă dacă prevedeţi calea ferată dintr-un ţinut oarecare cu maşini cu abur, locomotive cu aburi, sau dacă o electrificaţi. Acţiunea aburului este mai uşor de conştientizat, electricitatea lucrează într-un domeniu teribil de inconştient, iar oamenii nu-şi dau deloc seama de unde provin anumite lucruri. Fără îndoială, există o evoluţie în sensul unei întrebuinţări a electricităţii de deasupra pământului, ca electricitate radiantă dar şi ca electricitate condusă prin cablu, în a transmite ştiri cât mai rapid posibil dintr-un loc într-altul; ceea ce se constituie ca viaţă a omului în special în domeniul electricităţii radiante va determina ca oamenii să nu mai poată înţelege cuprinsul acestor ştiri primite atât de rapid. Şi asta acţionează în sensul obnubilării capacităţii de înţelegere. Deja în zilele noastre pot fi observate anumite efecte. Puteţi constata deja că oamenii înţeleg cu mult mai greu lucrurile care le vin în întâmpinare decât era cazul cu câteva decenii în urmă. Este consolator faptul că din America se răspândesc încoace asemenea aprecieri lucide asupra acestor lucruri. Acuma, aşa se întâmplă, când apare ceva nou, se obişnuieşte ca imediat să se folosească şi drept leac. Însă după aceea se servesc de aceste lucruri şi profeţii. Este de remarcat că îndată ce apare ceva nou, faptul clarvederii se reduce la cele omeneşti. Şi iată că apare câte unul care profeţeşte aprig oamenilor despre forţa vindecătoare a electricităţii, pe când înainte nu i-ar fi trecut deloc prin minte aşa ceva. Şi aşa devin lucrurile modă. Tot atât de puţin s-ar fi putut gândi la vindecările prin electricitate înainte ca aceasta să fi fost descoperită. Şi dintr-o dată, nu numai pe temeiul că a fost descoperită, ci pentru că aşa ţine de modă, constituie motivul pentru care ea a ajuns brusc leac. De multe ori electricitatea folosită pe cale radiantă nu poate fi deloc o metodă terapeutică mai corectă decât cea prin înţeparea cu nişte ace mici şi subţiri. Nu electricitatea este cea care vindecă, cel care acţionează aici vindecător este efectul de şoc. Însă nu avem voie să uităm că electricitatea acţionează întotdeauna în mod special asupra organizaţiei superioare, asupra organizaţiei cap la om şi la animal, respectiv acţionează deosebit de puternic asupra organizaţiei rădăcină la plantă. Dacă se foloseşte aşadar electricitatea pentru a iradia electric hrana, atunci se obţine o hrană care treptat duce la aceea că animalul care o consumă se sclerozează. Este un proces lent ‖ care nu va putea fi sesizat imediat -, la început se va observa că aceste animale mor mai devreme decât ar trebui. Nu va fi luată electricitatea drept cauză, ci se va gândi la orice altceva. Însă electricitatea este ceva prin care nu ar trebui să se acţioneze asupra viului, şi mai cu seamă în vederea stimulării acestuia, pentru că nu o poate face. Acuma, când se ştie că electricitatea se află pe un nivel inferior viului şi că viul se străduieşte, cu atât mai mult cu cât se află pe o treaptă mai înaltă, să respingă electricitatea ‖ este realmente o respingere ‖, dacă aducem acest viu în situaţia de a folosi mijloace de apărare când nu este chiar nimic de apărat, atunci viul devine nervos şi agitat, şi treptat se sclerozează.

Ce spune ştiinţa spirituală în privinţa conservării furajelor prin murare, despre metoda murării în general?

În general vorbind, când se folosesc la acest proces în sensul său lărgit substanţe saline, în definitiv nu există o prea mare diferenţă dacă adaosul de sare se face la consumul nemijlocit sau dacă el este adăugat furajului. Dacă avem furaje cu un conţinut prea mic de sare, pentru a le putea conduce în acele locuri din organism unde trebuie să acţioneze, atunci procedeul prin murare al acestor furaje este cel just. Să zicem că într-o regiune oarecare avem cultivată sfeclă. Am văzut că aceasta este deosebit de potrivită pentru a acţiona în mod just asupra organizaţiei cap. Ea este aşadar un aliment excelent pentru anumite animale, ca de exemplu vitele tinere. Dacă, dimpotrivă, într-o regiune oarecare se observă că sfecla consumată aduce animalele în situaţia de a pierde prea mult păr, de a-şi pierde părul într-o măsură prea mare, atunci vom săra furajele, ştiind că ele nu ajung să se depună în cantitate suficientă acolo unde ar trebui să ajungă. Ele nu ajung până acolo. Sarea este cea care în general acţionează foarte puternic în sensul ca un aliment să fie dirijat în organism acolo unde trebuie.

Care este poziţia ştiinţei spirituale faţă de metoda de murare a frunzelor de sfeclă şi a altor furaje verzi?

În acest caz ar trebui avută în vedere obţinerea unui optimum care să nu fie depăşit în raport cu mijlocul de murare. Murarea în general nu va putea fi dăunătoare dacă nu a fost realizată în supradozaj, deoarece tocmai componentele saline sunt cele care rămân cel mai mult în organism aşa cum sunt ele. În general organismul este astfel conceput ‖ organismul animal, şi cel uman şi mai mult ‖ încât să transforme în mod diversificat tot ceea ce preia. Este o prejudecată părerea că, de exemplu, ceva din albumina ingerată în stomac poate fi utilizată mai departe sub aceeaşi formă în care a fost prelucrată. Această proteină trebuie mai întâi complet transformată în starea de substanţă moartă, mai înainte de a fi retransformată de corpul eteric propriu al omului în proteină, care acum este specific umană, respectiv animală. În general, tot ceea ce pătrunde în organism trebuie să se transforme. Şi această afirmaţie este valabilă chiar şi relativ la căldura obişnuită. Dacă ar fi să desenez aceasta schematic (*vezi desenul*), presupuneţi că aici avem un organism, iar aici căldura ambiantă lui. Presupuneţi că aici am avea un lemn, care de fapt este mort, care provine, ce-i drept, din mediul organic, dar este propriu-zis mort; şi iarăşi căldura ambiantă. Dacă acesta este un organism, atunci căldura de aici nu pătrunde pur şi simplu în organism aşa încât să intre o porţiune mică sau să-l străbată, ci imediat, când căldura ajunge în organism, ea este prelucrată de acest organism, se transformă într-o căldură prelucrată de către organismul însuşi ‖ nu este permis să fie altfel ‖, în timp ce în lemn căldura pătrunde pur şi simplu şi rămâne identică cu cea care era în exterior în regnul mineral. În momentul în care căldura pătrunde în noi fără a fi transformată ‖ aşa cum pătrunde într-o bucată de lemn ‖, în acel moment noi răcim. Nu este permis ca ceea ce pătrunde din afară în organism să rămână ca atare, ci trebuie să fie imediat transformat. În cazul sării, acest proces este cel mai atenuat. De aceea prin sărare, folosită desigur în felul pe care l-aţi arătat chiar dumneavoastră pentru murarea furajelor, dacă suntem cât de cât rezonabili şi nu o facem excesiv ‖ cum de altfel nici nu ar fi pe gustul animalelor ‖, nu se va

putea întâmpla cine ştie ce necaz. Dacă este necesar pentru conservare, acesta este un indiciu că este un proces, corect până la un anumit punct.

Planşa 8

Este recomandabilă murarea furajelor fără sare?

Acesta este un proces dus prea departe. Este, aş spune, un proces supraorganic care în anumite circumstanţe, când procesul evoluează prea departe, el este extrem de dăunător.

Creta sedimentată folosită pentru reducerea efectelor murării dăunează animalelor?

Creta sedimentată nu poate fi suportată nicicum de anumite animale. Ele se îmbolnăvesc. Unele animale o suportă, dar pe moment nu pot spune care anume. Însă în general ea nu prieşte animalelor, ci le îmbolnăveşte.

Oare sucul gastric nu este neutralizat de creta sedimentată?

Sucul gastric devine ineficient.

Aş vrea să întreb: starea sufletească cu care te apropii de anumite aspecte ale problemelor nu este de o mare importanţă? E o mare deosebire între a semăna cereale şi a răspândi ceva destinat nimicirii. Trebuie luată în considerare mentalitatea. Dacă se acţionează împotriva insectelor cu mijloacele indicate aici, nu are oare aceasta o repercusiune karmică infinit mai mare decât dacă animalele sunt înlăturate în cazuri izolate cu mijloace mecanice?

Nu-i aşa, în privinţa stării sufleteşti este esenţial dacă ea este bună sau rea. Şi ce înţelegeţi dumneavoastră prin formula „dacă recurgem la o nimicire"? Consideraţi modalitatea de ansamblu sub care trebuie gândite lucrurile. Vedeţi dumneavoastră, dacă reflectaţi la conferinţa de astăzi, asupra modalităţii în care a fost ea ţinută ‖ de exemplu acolo unde atrăgeam atenţia: se ştie ceva despre un lucru şi acesta se recunoaşte şi după aspectul exterior, se recunosc la seminţele de in şi la morcovi după aspect procesele pe care le parcurg în interiorul animalului -, atunci obiectivarea parcursă este de aşa natură, când devine realitate, încât pur şi simplu nici nu poate fi imaginată fără a te lăsa cuprins de o anumită pietate. Iar dumneavoastră veţi realiza faptul că lucraţi în serviciul omenirii, în serviciul universului. A produce daune din cauza stării sufleteşti poate fi luat în discuţie numai dacă se face un lucru direct dintr-o rea intenţie. În acest caz ar trebui să fie în joc o rea intenţie. Astfel încât nici nu-mi pot imagina de ce atâta timp cât simultan este cultivată în general moralitatea, să se poată acţiona nefast într-o oarecare direcţie. Aşadar dumneavoastră credeţi că pur şi simplu ar fi mai puţin nefast să urmăreşti un animal şi să-l ucizi?

Mă gândeam asupra modului de distrugere; dacă există vreo diferenţă între distrugerea cu mijloace mecanice sau cea realizată dacă acţionăm cosmic.

Da, vedeţi dumneavoastră, aici trebuie luate în consideraţie lucruri de o mare complexitate, a căror înţelegere depinde la rândul ei de faptul că sunt sau nu privite într-un context mai vast. Presupuneţi că prindeţi un peşte din mare şi îl omorâţi. În acest caz aţi ucis, aţi îndeplinit un proces care se săvârşeşte la un anumit nivel. Iar acum să presupunem că având un scop oarecare, scoatem cu un recipient apă de mare în care se află foarte multe icre de peşte, distrugând în felul acesta o multitudine de vieţi. Astfel aţi făcut cu totul altceva decât nimicirea acelui peşte. Aţi făcut deci ceva cu totul diferit, anume aţi îndeplinit un proces la un cu totul alt nivel. Când în natură se ajunge la forma împlinită de peşte, atunci s-a parcurs un drum. Dacă anulaţi asta, atunci produceţi o dezordine. Însă dacă întrerup un proces când el nu este încheiat, sau când el nu a ajuns la capatul drumului în organismul matur, atunci, nu-i aşa, nu am făcut acelaşi lucru ca atunci când îl îndeplinesc la organismul matur. Aşadar, întrebarea pe care aţi pus-o aş reformula-o astfel: Care este nedreptatea pe care o săvârşesc când prepar tocăniţa de măruntaie? căci ceea ce nimicesc prin tocăniţa de măruntaie nu mai intră la socoteală, deoarece se desfăşoară într-o altă zonă. Ar fi vorba doar de ceea ce îmi este necesar pentru a-mi prepara tocăniţa de măruntaie. În cele mai multe cazuri se va dovedi că nimicesc cu mult mai puţine animale decât atunci când trebuie să adun aceste specii de animale şi să le ucid pe toate într-un fel sau altul. Cred că dacă veţi aprofunda practic problema, iar nu abstract, nu vi se va mai părea atât de monstruoasă.

Pot fi folosite fecale de om, şi căror tratamente trebuie ele supuse înainte de utilizare?

Fireşte cât mai puţin posibil. Pentru că ele activează extrem de puţin îngrăşământul în sensul în care trebuie să acţioneze, şi sunt cu mult mai dăunătoare decât poate fi orice alt fel de îngrăşământ. Însă dacă vrem să le folosim, atunci este cu totul suficient ceea ce se adaugă de la sine îngrăşământului într-o gospodărie echilibrată. Aşadar, vom avea o măsură a ceea ce nu este dăunător când se va şti că pe un domeniu sunt atâţia sau atâţia oameni, şi că atunci când se amestecă bălegarul animal şi cel de altă provenienţă cu ceea ce provine de la oameni, se va obţine maximul a ceea ce poate fi utilizat. Este cel mai nepermis abuz când în vecinătatea marilor oraşe e folosit îngrăşământ de provenienţă umană, deoarece în marile oraşe se află atât de mult îngrăşământ de provenienţă umană cât ar ajunge pentru un imens domeniu agricol. Gândiţi-vă însă că nu trebuie să se ajungă la ideea cu totul nebunească de a folosi pe un teritoriu mic, şi în vecinătatea marilor oraşe, îngrăşământul de provenienţă umană ‖ cum ar fi, din întregul Berlin. Este suficient să consumaţi din plantele care cresc acolo, ele v-o vor putea arăta şi veţi vedea efectul. Încercaţi acest lucru cu sparanghelul, cu ceva care rămâne oarecum loial, onest, şi veţi vedea ce se întâmplă în acest caz. Şi acum trebuie să vă gândiţi că dacă folosiţi acest fel de îngrăşământ pe de altă parte la ceea ce mănâncă animalele, atunci veţi vedea că ceea ce provine de la acesta este deosebit de dăunător. Căci în acesta sunt multe substanţe rămase pe o anumită treaptă. Nu-i aşa, la trecerea prin organism multe substanţe rămân pe o anumită treaptă, pe care sparanghelul o conţine când trece prin organismul omenesc. În această privinţă înspăimântătorul abuz din acest domeniu este un semn al celei mai crase ignoranţe.

Cum poate fi combătut rujetul la porci?

Aceasta este o problemă de medicină veterinară şi va fi tratată ca atare; nu am avut ocazia să mă ocup de această problemă, pentru că nu mi-a cerut încă nimeni sfatul, însă cred că va putea fi bine tratată dacă se va practica o fricţionare cu sulfură de stibiu cenuşiu, sulfură de antimoniu. Dar aceasta ţine de domeniul medicinii, căci este o adevărată boală.

Se poate combate cu această pulbere şi ridichea sălbatică, aceasta fiind un hibrid?

Aceste pulberi despre care am vorbit acţionează în mod specific exclusiv asupra acelor soiuri de plante de la care provin. Aşadar plantele, în cazul în care are într-adevăr loc o încrucişare, şi pe urmă altele cu alte specii în continuare, de fapt nu vor putea fi combătute. Simbiozele nu pot fi influenţate prin acest procedeu.

Ce ar fi de spus asupra îngrăşământului verde?

Acesta îşi are părţile sale bune în special când este întrebuinţat la culturile fructifere. Dar nu poate fi aplicat în mod general. Pentru anumite situaţii îngrăşământul verde îşi are utilitatea sa. Trebuie folosit la acele plante la care vrem să stimulăm puternic dezvoltarea frunzelor. Dacă se urmăreşte aceasta, atunci se poate face un mic adaos de îngrăşământ verde.

Rudolf Steiner

BAZELE SPIRITUAL-ŞTIINŢIFICE PENTRU PROSPERAREA AGRICULTURII

GA 327

ALOCUŢIUNE

Koberwitz, 11 iunie 1924

Mai întâi, permiteţi-mi să-mi exprim cea mai profundă satisfacţie pentru faptul că acest cerc experimental, iniţiat de *contele Keyserlingk*, a putut fi înfiinţat şi s-a şi extins la cei interesaţi în probleme de agricultură care au fost prezenţi pentru prima oară la o asemenea întrunire. Temporal, această întemeiere provine din aceea că, domnul *Stegemann*, la diversele rugăminţi care i s-au adresat, s-a arătat gata să împărtăşească câte ceva din cele pe care noi doi le-am discutat împreună în cursul ultimilor ani asupra diverselor direcţii călăuzitoare în agricultură, ca şi în privinţa a ceea ce a experimentat dânsul, prin strădanii demne de apreciat, în gospodăria sa proprie, într-o direcţie sau într-alta. De aici urmă apoi discuţia între foarte merituosul conte Keyserlingk şi domnul Stegemann, care conduse la aceea că mai întâi a avut loc o convorbire în care a fost formulată rezoluţia citită astăzi şi care a condus apoi la faptul că astăzi ne-am întrunit din nou aici.

Este întru totul profund satisfăcător faptul că s-a găsit un număr de persoane care, oarecum ca experimentatori ce leagă de experimente directivele ❙ da, mai întâi pot fi doar directive ❙ ce au fost date aici în aceste conferinţe să facă experimente în vederea confirmării acestor directive şi să arate cum pot fi ele folosite practic. Este necesar ca astăzi, în asemenea momente în care se constituie ceva într-un mod atât de satisfăcător, să fim conştienţi că valorificăm experienţele pe care le-am făcut prin strădaniile noastre în domeniile practice din cadrul mişcării antroposofice, dar mai cu seamă că va trebui să evităm greşelile ce au devenit atât de vizibile în cursul timpului, pentru prima dată ❙ aş spune ❙ când activitatea centrală s-a răspândit înspre activitatea periferică, înspre introducerea în diversele domenii ale vieţii a ceea ce poate şi trebuie să fie antroposofia. Tot ceea ce a devenit experienţă a noastră, să zicem, la introducerea antroposofiei în ştiinţa generală, va fi desigur deosebit de interesant pentru lucrările pe care această comunitate agricolă le are de îndeplinit.

Vedeţi dumneavoastră, când este vorba despre aşa ceva, atunci se află faţă în faţă, pe de o parte aceia care până acum au administrat, să spunem aşa, antroposofia centrului, în felul lor, cu fidelitate interioară, cu devotament interior, şi pe de altă parte cei care rămân la periferie şi vor să prelucreze antroposofia drept domeniu izolat al vieţii, de regulă fără a exista o deplină înţelegere între cele două părţi. Am văzut acest lucru în mod suficient de clar la colaborarea cu institutele noastre ştiinţifice. Pe de o parte sunt antroposofii ca atare, antroposofii care îşi fac din acest principiu central al antroposofiei concepţia lor despre lume, conţinutul vieţii lor, pe care probabil îl poartă în fiecare moment prin lume, cu o puternică interiorizare. Aceştia sunt tocmai antroposofii care fac din antroposofie, îndrăgind-o, conţinutul propriei lor vieţi lăuntrice, şi care de obicei, nu întotdeauna, îşi imaginează că au făcut ceva important dacă au câştigat aici pe vreunul, colo pe mai mulţi, pentru antroposofie. Propriu-zis, atunci când iau legătura cu cei din exterior, ei nu vor altceva decât să atragă oameni către antroposofie, şi-şi imaginează că oamenii vor fi câştigaţi ❙ iertaţi-mi expresia ❙ până în vârful unghiilor; de exemplu vreun profesor universitar al unei ramuri oarecare ale ştiinţelor naturale, prins cum este el în cadrul domeniului de ştiinţe ale naturii de care este legat. Asemenea antroposofi consideră, din bunătatea inimii lor şi din dăruirea lor că, fără îndoială, şi un agricultor poate fi captat simplamente, de azi pe mâine, în activitatea antroposofică până în vârful unghiilor, împreună cu terenul lui şi cu tot ceea ce ţine de acesta, împreună cu produsele care, provenite din agricultură, sunt destinate desfacerii. Aceasta este părerea antroposofilor „de centru”. Desigur, ei greşesc. Şi chiar dacă foarte mulţi dintre ei afirmă că ar fi discipolii mei fideli, adesea se întâmplă că, deşi prin firea lor sunt asemenea discipoli fideli, trece pe lângă ei ceea ce am eu de spus în momentele decisive. De exemplu, ei trec cu vederea atunci când spun: este o naivitate să se creadă că poate fi câştigat dintr-o dată pentru antroposofie vreun profesor sau vreun alt savant din zilele noastre. Aceasta nu e cu putinţă. Omul ar avea să o rupă cu un trecut de douăzeci-treizeci de ani, şi asta ar provoca în spatele lui un abis; lucrurile trebuiesc înţelese după realităţile lor.

Antroposofii cred adesea că viaţa constă în procesul gândirii. Ea nu constă numai în gândire. Aceste lucruri trebuie spuse, pentru ca ele să poată cădea pe solul potrivit. Aceia care, cu cele mai bune şi sincere intenţii, vor să lege vreun domeniu oarecare al vieţii cu antroposofia, da, chiar şi domenii ştiinţifice, nu şi-au clarificat deloc acest lucru atunci când au început să lucreze în sânul antroposofiei, şi pleacă mereu de la părerea greşită că toate trebuie făcute aşa cum au fost făcute până acum în cadrul ştiinţelor, că ar trebui procedat exact aşa cum s-a procedat până acum la modul ştiinţific. Există bunăoară un număr de buni şi bravi antroposofi ce lucrează la noi în domeniul medical, care au găsit cu cale că ar trebui să întrebuinţeze ca medici, în stilul lor medical de până acum, ceea ce le provine din medicina antroposofică. În această privinţă, doamna *Dr. Wegman* [Nota 14] face o evidentă excepţie; dânsa a văzut clar cerinţele existente în lăuntrul societăţii noastre.

Însă, de ce probleme ne lovim aici? Aici nu este vorba atât despre răspândirea antroposofiei centrului, cât despre răspândirea antroposofiei afară, în lume. Şi acolo ne pomenim că auzim oamenii spunând: da, asta am făcut şi noi până acum, suntem experţi în materie, acestea le putem perfect controla cu metodele noastre şi putem emite fără nici un dubiu judecăţi asupra lor. Însă cele aduse de dumneavoastră intră în contradicţie cu cele descoperite de noi prin metodele noastre. ❙ Ei spun atunci că noi greşim, şi ni s-a întâmplat, atunci când am vrut să procedăm exact în maniera oamenilor de ştiinţă, ca aceştia să ne spună că ei o pot face mai bine. În cazul lor nu putem contesta că ştiu mai bine cum să se descurce, chiar şi numai din simplul motiv că în ultimii ani metodele din ştiinţă au devorat de fapt ştiinţa. Ştiinţele nu mai conţin decât metode. Ele nu mai abordează lucrurile la concret, căci ele au fost asimilate de către metodele lor, astfel încât astăzi putem avea cercetare, însă una lipsită de conţinut. Şi aşa ni s-a întâmplat ca aceşti oameni de ştiinţă, care-şi aveau metodele lor puse minuţios la punct, să se înfurie când au venit antroposofii şi nu au făcut altceva decât să aplice aceleaşi metode. Ce a dovedit asta? Nu ne-am ales cu nimic altceva, la frumoasele lucruri pe care le-am putut face în legătură cu excepţionalele cercetări întreprinse la Institutul Biologic, decât că oamenii s-au înfuriat atunci când specialiştii noştri au vorbit, în cadrul conferinţelor, despre aceleaşi metode ca ale lor. S-au înfuriat pentru că auzeau încă o dată acele lucruri cu care ei erau obişnuiţi, dar cunoscute lor conform unui anumit tipic de gândire.

Însă s-a mai petrecut şi altceva, deosebit de important. Anume, câţiva dintre specialiştii noştri au acceptat odată să se abată de la

metodele lor şi să le imite pe celelalte, făcând adică treaba jumătate ▌jumătate, astfel încât în prima parte au fost întru totul ştiinţifici, folosind corect în explicaţiile lor metodele ştiinţei. Atunci, auditorii s-au înfuriat: „Ce se amestecă aceşti cârpaci în treburile noastre, ce înseamnă asta? Vin nişte neobrăzaţi, nişte impertinenţi să cârpăcească din diletantism ştiinţa noastră!" Apoi, vorbitorii au trecut în partea a doua a expunerii la viul propriu-zis, care nu mai era elaborat conform vechiului mod, ci era fondat antroposofic din suprasensibil. Şi iată că furioşii de dinainte au devenit extraordinar de atenţi, s-au aprins, arzând să audă aşa ceva. Oamenii vor antroposofie, însă nu pot suferi ▌şi pe bună dreptate, zic eu ▌amestecul într-un confuz mixtum compositum dintre antroposofie şi ştiinţa curentă. Cu aşa ceva nu se poate progresa.

De aceea, cu o mare bucurie salut faptul că la iniţiativa contelui Keyserlingk, Comunitatea agricultorilor profesionişti şi-a exprimat intenţia de a se ataşa Secţiunii de ştiinţe ale naturii întemeiată la Dornach. Această Secţiune de ştiinţe ale naturii s-a născut, ca şi celelalte ce există actualmente, în urma Congresului de Crăciun. Aşadar de la Dornach va porni ceea ce trebuie să provină de acolo. Acolo vom găsi cele mai precise metode ştiinţifice şi directive provenite din lăuntrul antroposofiei. Numai că, firește, nu pot fi de acord cu ceea ce a spus contele Keyserlingk, ca această Comunitate de profesionşti acum înfiinţată să fie doar un organ pur executiv. Vă veţi convinge că de la Dornach provin directive, indicaţii de o asemenea factură, încât pretind de la fiecare om, aflat la locul său, dacă vrea să colaboreze, o colaborare totală. Ba chiar - şi aceasta va rezulta la sfârşitul conferinţelor mele, căci acum, la sfârşitul conferinţei, voi avea de dat primele directive în vederea pornirii lucrului - elementele de bază necesare primelor treburi pe care le avem de îndeplinit la Dornach vor fi furnizate în primul rând de către dumneavoastră. Directivele vor fi astfel concepute încât nu vom putea face nimic înainte de a primi datele venite de la dumneavoastră. Aşadar avem nevoie de la început de colaboratori activi, cât mai activi posibil, iar nu de simple organe executive. Căci, vedeţi dumneavoastră, pentru a nu ne referi decât la un aspect ▌discutat în repetate rânduri zilele acestea de către mine cu contele Keyserlingk ▌o moşie este întotdeauna o individualitate, în sensul că nu este niciodată într-adevăr identică cu o altă moşie. Clima, natura solului furnizează datele de bază ale individualităţii unei moşii. O moşie din Silezia nu este la fel cu una din Turingia sau din Germania de Sud. Fiecare este o individualitate aparte. Acum, tocmai conform concepţiei antroposofice, generalităţile şi abstracţiunile nu au absolut nici o valoare, şi asta mai ales când se urmăreşte trecerea la practică. Ce rost au discuţiile ţinute la modul general despre probleme practice în privinţa agriculturii?

În general, trebuie să ne îndreptăm atenţia asupra a ceea ce este concret, căci astfel aflăm ce trebuie făcut. După cum prin cele treizeci şi două de litere ale alfabetului pot fi exprimate cele mai felurite lucruri, la fel va trebui, firește, procedat şi cu ceea ce va lua fiinţă în aceste conferinţe, deoarece abia atunci se va forma ceea ce se aşteaptă. Dacă vrem să vorbim despre problemele practice pentru şaizeci de colaboratori pe care ne putem baza, atunci este într-adevăr vorba de a găsi sfaturile folositoare şi temeiurile practice pentru aceşti şaizeci de agricultori concreţi. Şi mai întâi va trebui să cercetăm ceea ce cunoaştem în această direcţie. Abia când va rezulta prima serie de experienţe se va putea vorbi despre o activitate realmente practică. Pentru aceasta avem nevoie de membri foarte activi. Iar ceea ce ne trebuie în Societatea Antroposofică în general sunt mai ales practicienii propriu-zişi, care să nu se abată de la principiul că practica promovează totuşi ceva ce nu poate fi realizat chiar de azi pe mâine. Când cei pe care i-am numit antroposofi de centru au impresia că un profesor sau un agricultor sau un medic, după ce au stat decenii întregi într-un anumit mediu, îşi pot însuşi de azi pe mâine o convingere antroposofică, se înşeală. În cazul agriculturii aceasta se va vedea limpede. Antroposoful agricultor ar putea, dacă este suficient de idealist, ca între douăzeci şi nouă şi treizeci de ani să se angajeze pe tărâmul antroposofic şi în privinţa agriculturii sale; însă vor face trecerea odată cu el şi ogoarele, instalaţiile, precum şi celelalte ce mijlocesc între el şi consumatori? Căci acestea nu pot fi şi ele reprofilate pe specific antroposofic în răstimp de un an, până ce el va împlini treizeci de ani. Si dacă se constată că aceasta nu merge, atunci adeseori se va instala imediat descurajarea.

Însă tocmai asta este esenţial, să nu se piardă mereu curajul, ci să se ştie că rezultatele nu depind de succesele de moment, ci numai de munca plină de dăruire. Fiecare face atât cât poate la un moment dat. Unul poate mai mult, altul mai puţin. Până la urmă ▌oricât de paradoxal ar suna ▌vom putea face cu atât mai mult cu cât vom reduce iniţial mai mult suprafaţa terenului de lucrat conform principiului nostru. Nu-i aşa, la o suprafaţă mai mică, pe un perimetru redus, nu se vor produce atâtea pagube ca în cazul uneia mai mari. Şi pot ieşi imediat în evidenţă îmbunătăţirile datorate directivelor antroposofice, deoarece nu mai devin necesare atâtea modificări. De altfel şi randamentul se va evidenţia mai uşor decât pe o moşie mai mare. Însă lucrurile ar trebui într-adevăr lămurite de comun acord tocmai la un domeniu atât de practic cum e agricultura, dacă vrem ca această comunitate să aibă realmente succes. Şi este într-adevăr semnificativ faptul că s-a vorbit mult ▌însă cu multă bunăvoinţa şi fără ironie, încât am găsit pozitivă discuţia ▌asupra diferendului dintre contele Keyserlingk şi domnul Stegemann din timpul primei întruniri. Apăruseră atunci o mulţime de nuanţe, astfel încât la un moment dat m-am gândit chiar dacă nu cumva trebuie solicitat comitetul de conducere antroposofic sau altcineva, pentru a concilia spiritele înfierbântate. Însă treptat m-am convins de cu totul altceva, şi anume că în fond ceea ce se dovedeşte a fi valoros aici este fundamentul pentru un spirit de toleranţă între agricultori, necesar pentru a-ţi putea exprima colegilor ▌chiar dacă într-o formă exterioară puţin dură ▌convingerile intime.

De fapt se pune realmente problema că agricultorul, mai mult ca oricare altul, trebuie să-şi păzească pielea, pentru că foarte adesea el e pisălogit în chestiuni pe care numai el singur le poate înţelege. E adevărat că apoi, pe acest fundal, se descoperă o anumită toleranţă. Toate acestea trebuie să fie resimţite într-adevăr just în această comunitate, şi fac aici această remarcă numai pentru că sunt într-adevăr de părere că este necesar să se pornească just de la bun început. Acuma cred că-mi este îngăduit să-mi exprim încă o dată profunda mea gratitudine în legătură cu tot ceea ce a putut avea loc aici mulţumită dumneavoastră; sunt de părere că am ţinut cont în mod just de experienţele Societăţii Antroposofice, că ceea ce a fost iniţiat aici va aduce o mare binecuvântare, şi că la Dornach nu vor lipsi cei ce doresc să conlucreze energic cu aceia care vor să fie colaboratori activi ai noştri în această problemă. Nu putem decât să ne bucurăm de faptul că a fost iniţiat ceea ce se desfăşoară aici la Koberwitz. Şi când contele Keyserlingk spune de atât de multe ori că mi-am asumat o sarcină dificilă venind aici, aş vrea totuşi să-i răspund fără însă a provoca acum o discuţie în contradictoriu: în ce constă de fapt osteneala mea? A trebuit să vin încoace şi iată că aici mă aflu în cele mai agreabile şi bune condiţii, tot ceea ce este neplăcut fac alţii, iar eu nu am altceva de făcut decât să vorbesc zilnic, şi încă despre lucruri faţă de care am un anumit respect, căci ele formează un domeniu cu totul nou. Osteneala mea nu este atât de mare. Când însă văd toată osteneala pe care şi-o dau contele Keyserlingk împreună cu întreaga lui Casă, şi toate cele venite aici pe neprevăzute, atunci trebuie să spun că ceea ce a trebuit să fie săvârşit de fiecare dintre cei care au ajutat pentru ca noi să putem fi aici împreună, îmi pare a fi uriaş faţă de faptul de a fi venit la totul de-a gata. Şi tocmai asupra acestui punct nu pot fi de acord cu domnul conte. De aceea vreau să vă rog ca pentru tot ceea ce găsiţi demn de apreciat în privinţa înfăptuirii acestui curs de agricultură să-i mulţumiţi dânsului, şi înainte de toate să vă gândiţi că dacă dânsul nu s-ar fi pregătit cu o asemenea voinţă de fier, şi nu şi-ar fi trimis reprezentantul la Dornach, necedând cu nici un chip, fără toate acestea probabil că acest curs nu ar fi putut avea loc, şi atunci probabil că cele extraordinar de multe care trebuie să ia fiinţă plecând de la Dornach nu ar fi ajuns în acest colţ de la extremitatea de răsărit a ţării. Nu sunt deloc de acord ca sentimentele de recunoştinţă să fie îndreptate către mine, căci ele aparţin eminamente contelui Keyserlingk şi întregii sale Case. Este ceea ce voiam să mai intercalez în discuţii.

Deocamdată nu ar mai fi chiar atâtea de spus, decât că vom avea nevoie la Dornach de câte o descriere de la fiecare dintre colaboratorii cercului asupra a ceea ce are pe terenurile sale, în pământ, deasupra pământului, si cum coexistă cele două. Nu-i așa, trebuie să știm foarte

cercului despre a ceea ce are pe teritoriile sale, în pământ, deasupra pământului, şi am cunoaşte cele două feţe, trebuie să ştim foarte exact, atunci când e vorba să folosim un anumit suport, care sunt caracteristicile pe care le prezintă acest suport material. Cele ce trebuie luate în considerare ar fi acelea pe care dumneavoastră, din practica proprie, le cunoaşteţi mai bine decât noi la Dornach: caracteristicile solului fiecărei moşii în parte, dacă există pădure şi pe ce suprafaţă se întinde — şi cele asemănătoare — ce anume a fost cultivat pe moşia respectivă în ultimii ani, cum au fost recoltele, pe scurt, trebuie să ştim în fond tot ceea ce trebuie să ştie fiecare agricultor care vrea să-şi administreze gospodăria în mod chibzuit, ţărănesc-chibzuit. Acestea sunt primele date de care avem nevoie: cele ce se află pe moşie şi experienţele pe care le-a făcut fiecare legat de acestea. În fond, ele sunt simplu de enumerat. Cum se vor alcătui, va rezulta în cursul acestei sesiuni, din care vor mai reieşi şi alte puncte de vedere pentru agricultură, care, ca să spunem aşa, vor indica o mulţime de lucruri în privinţa relaţiei dintre ceea ce produce în final solul şi caracteristicile solului şi ale mediului său înconjurător.

Cred că prin aceste cuvinte am făcut deja caracterizarea proiectului pe care domnul conte Keyserlingk îl aşteaptă de la membrii cercului. Caldele cuvinte prieteneşti pe care stimatul conte ni le-a adresat la rândul său, cu acea delicată diferenţiere dintre ţărani şi oamenii de ştiinţă, prin care se prezenta faptul că pe de o parte în Cerc se găsesc ţăranii iar la Dornach şed savanţii, exprimă un punct de vedere ce nu este permis să se menţină. Noi trebuie, ca să spunem aşa, să ne unim, iar la Dornach trebuie să domnească atâta spirit ţărănesc cât poate domni, în ciuda spiritului ştiinţific. Cât despre ştiinţa provenită de la Dornach trebuie să fie de aşa natură, încât să devină evidenţă şi pentru cel mai conservator cap de ţăran. Sper că a fost o amabilitate din partea contelui Keyserlingk când a spus că nu mă înţelege. Un soi special de amabilitate. Căci cred că ne vom uni, Dornachul şi Cercul, ca nişte naturi gemene. În final m-a făcut şi pe mine agricultor. Ori aceasta indică deja că şi dânsul are sentimentul că se poate realiza această unire. Însă, vedeţi dumneavoastră, de fapt nu mi se poate adresa deja aşa, doar ca urmare a scurtei porniri demonstrative de amestecare a bălegarului, pe care a trebuit să o fac, constrâns de împrejurări, înainte de a pleca încoace — şi care a trebuit să fie continuată de altcineva, căci nu am putut amesteca tot timpul necesar; trebuie amestecat foarte mult timp; eu am putut numai începe să amestec, apoi a trebuit ca cineva să continue în locul meu.

Dar toate acestea sunt amănunte nesemnificative. Însă de fapt nu de aici mă trag eu. Mă trag direct din ţărănime. Cu firea mea, am rămas mereu în ţărănime. Chiar dacă nu pe moşii atât de întinse ca aceasta, însă pe suprafeţe mai mici am plantat cartofi — am indicat aceasta în ***Cursul vieţii mele*** — şi, dacă nu am crescut chiar cai, am crescut totuşi porci, sau cel puţin am ajutat la aceasta, şi am participat la creşterea vacilor aflate în vecinătatea apropiată. Toate aceste lucruri îmi erau foarte apropiate mult timp de-a lungul vieţii, am participat la ele, şi tocmai prin aceasta am cel puţin, ca să spun aşa, o înclinaţie afectivă pentru agricultură, în care am crescut. Acestea mă leagă afectiv cu mult mai mult decât un pic de amestecat al bălegarului de acum. Şi în acest sens aş dori să declar că nu sunt întru totul de acord, într-un fel, cu ceva, şi anume aş vrea să spun că atunci când privesc retrospectiv în viaţă, mai preţios în mediul sătesc îmi apare nu chiaburul, ci simplul ţăran, care chiar ca simplu băiat de ţăran a lucrat în agricultură. Dacă aceasta trebuie acum să se extindă pe o scară mai largă, sub egida ştiinţei, ea va creşte cu adevărat doar plecând — vorbind în limbajul din Austria de Jos — din devla de ţăran. Ceea ce am preluat prin originea mea îmi va fi folosit mai mult decât ceea ce mi-am însuşit mai târziu. De aceea consideraţi-mă ca pe acel simplu ţăran care a prins drag de agricultură, care-şi aminteşte de condiţia lui de simplu ţăran şi care tocmai mulţumită acesteia poate înţelege ce anume viază actualmente în aşa-numita ţărănime a agriculturii. Puteţi fi siguri că acest lucru va fi înţeles la Dornach. Am fost întotdeauna de părerea — se pare că greşit înţeleasă, ca ironică, pe când de fapt nu e deloc aşa —, că această prostie ţărănească — îi spuneam sărăcie cu duhul —, este la urma urmei înţelepciune în faţa lui Dumnezeu, în faţa Spiritului. Căci am găsit întotdeauna a fi ceva cu mult mai teribil de inteligent ceea ce gândeau ţăranii asupra problemelor lor, decât ceea ce au gândit savanţii. Aşa am găsit mereu, şi găsesc în fond şi astăzi ca fiind cu mult mai inteligent. Ascult mai bucuros la tot ce se întâmplă să-mi spună unul care se osteneşte nemijlocit la lucrat ogorul, vorbindu-mi despre experienţa făcută, decât la toate statisticile ahrimanice provenite din ştiinţă, şi am fost întotdeauna bucuros când am putut asculta la cele spuse, căci le-am găsit mereu extrem de înţelepte. Si tocmai pe tărâmul posibilităţi practice de a fi pusă în aplicare am găsit întotdeauna ştiinţa ca fiind extrem de mărginită. Ori, tot ceea ce poate fi făcut inteligent în primul rând în această ştiinţă, e făcut inteligent tocmai de „prostia" ţărănească, şi întru aceasta ne străduim noi la Dornach, să aducem ceva „prostie" ţărănească în ştiinţă. Atunci, această „prostie" va deveni înţelepciune în faţa lui Dumnezeu. Dacă vrem să colaborăm în acest sens, atunci acesta va fi un început de conservatorism adevărat, şi totodată un început extrem de progresiv. Îmi va rămâne mereu ca o foarte frumoasă amintire, dacă tocmai acest curs va deveni punct de plecare pentru a introduce înţelepciunea ţărănească autentică în, hai să nu spunem stupida — acest cuvânt ar ofensa-o —, în, să spunem, muribunda metodică a ştiinţei, şi *Dr. Wachsmuth* [Nota 15] a respins şi dânsul această ştiinţă cu adevărat muribundă şi şi-a dorit o ştiinţă vie ce poate fi rodnicită prin chiar înţelepciunea ţărănească. Vrem să ne unim în acest mod, Dornachul şi Cercul, ca gemenii siamezi. Despre gemeni se spune că în fond au aceeaşi simţire, aceeaşi gândire, iar dacă noi le avem pe acestea două — aceeaşi simţire, aceeaşi gândire —, atunci vom şi avansa cel mai bine în domeniul nostru.

Rudolf Steiner

BAZELE SPIRITUAL-ŞTIINŢIFICE PENTRU PROSPERAREA AGRICULTURII

GA 327

CONSEMNĂRILE EDITORILOR

referitoare la începerea lucrului în urma directivelor
cursului de agricultură

Punerea în practică a cunoştinţelor şi directivelor mijlocite de către Rudolf Steiner în „Cursul de agricultură" a fost începută imediat după curs de către membrii *Cercului experimental al agricultorilor antroposofi* fondat la Koberwitz. Au fost realizate preparatele şi au fost folosite conform indicaţiilor pentru pregătirea îngrăşământului şi a compostului, respectiv pentru întreţinerea ogoarelor şi a plantelor de cultură. Printre primele observaţii pozitive s-au constatat îmbunătăţirea calităţii legumelor, însă şi a savorii şi valorii nutritive a furajelor. La acestea s-au adăugat în curând efectele benefice asupra sănătăţii animalelor domestice. În acest fel domeniul experienţelor s-a lărgit de la o observaţie la alta. În curând s-a dovedit că pentru *adaptarea* unei gospodării la directivele date la Koberwitz era necesară favorizarea, respectiv promovarea măsurilor potrivite în vederea dezvoltării vieţii solului şi restructurarea fermei ca organism unitar. În gospodăriile în care o asemenea orientare a fost cultivată de mai multe generaţii, această adaptare s-a făcut fără nici o dificultate. Însă când stratul viu, pământul nu era suficient de fertil, sau când era vorba de gospodării cu condiţii de sol şi climă deosebit de nefavorabile, a trebuit să se consacre o deosebită atenţie reconstituirii humusului.

Un ajutor esenţial în acestea l-a constituit faptul că prin cunoştinţele date de Rudolf Steiner s-au putut înţelege iarăşi sensul mai adânc al multor practici existente încă în tradiţia şi experienţele agriculturii şi grădinăritului. Altfel ar fi venit vremea ca soarta multor asemenea procedee, ca de exemplu: pregătirea compostului, plantarea de perdele de protecţie, hrănirea animalelor cu nutreţ de frunziş şi plante aromatice şi aşa mai departe, să dispară de-a lungul generaţiilor din gospodării şi să treacă în uitare. Generaţiile mai tinere, care-şi însuşiseră deja concepţia unei agriculturi chimizate, adesea nu mai erau capabile să sesizeze importanţa unor asemenea acţiuni. *Metoda agricolă biodinamică*, cum a fost de acum numită, ajunse în contact cu tot mai multe amănunte ale tradiţiei agricole-grădinăreşti, prin aceea că începând deja din 1930 un număr în creştere de ţărani şi mari proprietari, interesaţi în căutarea căilor pentru însănătoşirea fermelor lor, s-au asociat muncii Cercului experimental şi i s-au integrat. Încă din tinereţea lor petrecută la sate şi în gospodăriile proprii, aceşti oameni şi-au mai putut însuşi multe ce puteau fi fructificate, metamorfozate acum, plecând de la amintirile şi experienţele lor, în forma necesară dezvoltării acestei noi mişcări agricole.

Deoarece prin directivele date la Koberwitz fuseseră stabilite ca centru de greutate al obiectivelor urmărite sarcina dezvoltării vieţii solului cât şi, mai ales, o fertilitate de durată a pământului şi de asemenea construirea unui organism de producţie armonios conceput, şi întrucât trebuia să se preocupe în mod deosebit de intens de toate măsurile ce puteau servi în acest scop, mişcarea biodinamică a devenit curând cunoscută ca avangardistă a preţuirii acestor scopuri şi tuturor măsurilor menite a le promova. Dintre acestea făceau parte, de pildă, tratarea solului cu îngrăşăminte organice atent preparate, întreţinerea pajiştilor cu ajutorul compostului, folosirea diversificată a leguminoaselor chiar şi pe soluri grele în calitate de cultură principală şi intermediară, acoperirea solului cu îngrăşământ verde, adăugarea de plante aromatice în semănăturile de iarbă şi trifoi, fortificarea sănătăţii animalelor domestice prin adăugarea de frunziş şi plante aromatice la hrană, însănătoşirea peisajului prin plantarea perdelelor de protecţie, efectuarea împăduririlor în concordanţă cu un echilibru natural, şi multe altele. Căci trebuia ţinut cont de toate acestea dacă obiectivele propuse la Koberwitz, în privinţa însănătoşirii culturilor de plante şi a producerii de alimente de cea mai bună calitate posibilă, urmau să fie împlinite.

Agricultorii şi grădinarii prezenţi la Koberwitz au fost inspiraţi în întrebările pe care le-au pus Dr.-lui Rudolf Steiner prin faptul că erau familiarizaţi cu ştiinţa spirituală antroposofică şi noile căi, adesea surprinzătoare, ce au rezultat din cunoştinţele mijlocite de aceasta pentru rezolvarea problemelor importante în domeniul viului, ca de exemplu în medicină şi în pedagogie. Aşadar pentru aceştia, calea de la care aşteptau o înţelegere aprofundată a sarcinilor şi a rezolvării lor în domeniul agricol, a fost o lărgire goetheanistic-antroposofică a ştiinţelor naturii. Aceşti agricultori şi grădinari au fost sfătuiţi chiar de Rudolf Steiner, pentru a li se asigura premisele necesare înţelegerii conferinţelor Cursului de agricultură, să studieze în prealabil cele două opere fundamentale ale ştiinţei spirituale antroposofice: ***Teosofia*** şi ***Ştiinţa ocultă în schiţă***. Mulţi dintre cei care li s-au alăturat mai târziu căutau şi altfel să găsească drumurile corecte pentru remedierea pagubelor avute la fermele lor, direct prin observarea făcută asupra organizării muncii şi rezultatelor obţinute în acele gospodării care lucrau deja după noile directive, sau şi cu prilejul sesiunilor organizate de către „Cercul experimental", în care, înainte de toate, se făceau comunicări în legătură cu experienţele făcute în ferme. Subtila sensibilitate a celor ce se ocupă cu munca câmpului şi grădinăritul le-a permis să pătrundă şi pe această cale înspre înţelegerea gândurilor călăuzitoare ale activităţii biodinamice şi a căilor de urmat în vederea înfăptuirii ei.

Numărul în continuă creştere al agricultorilor şi grădinarilor a determinat asocierea în grupe de lucru locale care, la rândul lor, erau regrupate, la nivel de land sau de provincie, în *Comunităţi de lucru* mai mari. Deoarece informaţiile dorite de noii veniţi nu mai puteau fi date permanent de către fermierii ce lucrau în ferme biodinamice, suprasolicitaţi de responsabilitatea faţă de propriile lor gospodării, au fost în scurt timp înfiinţate *Birouri de informare* ca sedii de sfătuire în diversele landuri şi provincii. Mulţumită acestei organizări constructive a muncii au putut fi acordate ajutoare esenţiale de marile moşii şi proprietarii lor, de cei consacraţi progresului agriculturii. De asemenea, înfiinţarea unei organizaţii pentru desfacerea, în cercurile de consum interesate, a produselor de o calitate superioară obţinute în ferme, a beneficiat de un sprijin important tot din partea acestora. Pentru produse a fost ales numele înregistrat sub marca protejată „Demeter"; cu această activitate s-a însărcinat „Federaţia economică Demeter". În afară de această „Federaţie Demeter" din Germania mai există astăzi asemenea organizaţii Demeter în multe alte ţări.

Sarcina acestora este de a colecta cantitatea în creştere a produselor obţinute în fermele biodinamice şi de a mijloci desfacerea către consumatori, încheierea de contracte de cultură cu gospodăriile producătoare, mijlocirea cu fermele prelucrătoare, protejarea calităţii prin

încheierea de contracte de protecţie cu producătorii cât şi cu firmele prelucrătoare precum şi cu comercianţii distribuitori. Aşadar, în principiu, sarcina acestora este una de tip fiduciar.

La numai câţiva ani după cursul de la Koberwitz, mişcarea biodinamică a început să câştige teren şi în afara Germaniei, ca de exemplu în: Elveţia, Olanda, Anglia, Tările Scandinave, Franţa şi Statele Unite. Ferme izolate existau şi în America de Sud, Africa de Sud, Australia şi Noua Zeelandă. Si în aceste ţări s-au format cercuri de cercetare şi comunităţi de lucru agricole-grădinăreşti. Astfel, în multe locuri de pe Pământ au avut loc manifestări locale, la ferme în timpul verii, sesiuni la sfârşit de săptămână şi cursuri de iniţiere iarna, în timpul cărora au avut loc vii schimburi de experienţă. În Olanda s-a ajuns chiar la întemeierea unei Scoli de grădinărit şi agricultură, având cursuri de trei ani, în care se practică activitatea biodinamică. Însă de mai bine de trei decenii, agricultorii şi grădinarii care aplică metoda biodinamică se întâlnesc în fiecare iarnă la Universitatea Liberă de la Goetheanum, în Dornach, pentru a conlucra la aprofundarea înţelesului expunerilor făcute de Rudolf Steiner în anul 1924, în cadrul cursului de agricultură.

La extinderea mişcării în diversele ţări şi părţi ale lumii s-a impus necesitatea adaptării muncii în ferme la raporturile climatice, sociale şi economice specifice. Acest proces de continuă transformare a trebuit să se desfăşoare în timp, datorită modificării structurii economice. Dacă în 1924, în special în provinciile estice ale Germaniei, era disponibilă aproape nelimitat mână de lucru agricolă experimentată contra unor remuneraţii băneşti economic acceptabile, în special în ultimele decenii, asupra cărora standardul crescând de viaţă şi-a pus amprenta, a trebuit ca maşina să fie tot mai mult inclusă pentru acoperirea volumului de muncă necesar. Astăzi, în multe ţări, o fermă biodinamică fără o dotare constând din împrăştietoare de gunoi şi compost, macara de îngrăşământ sau încărcător frontal, maşină-pulverizator pentru preparate, precum şi obişnuitele tractoare, pluguri mecanice, semănătoare şi maşini de recoltat, nu mai poate fi concepută. În fermele pomicole sunt necesare în plus cositoare circulare şi maşini de săpat; în grădinărie maşina de plantat şi multe altele. Abia o introducere deliberată a maşinilor făcea iar posibilă ❙ acum, în cadrul unor raporturi economice modificate ❙ realizarea integrală şi la timp a măsurilor pentru dezvoltarea vieţii solului.

În acest fel, adaptarea la condiţiile de loc şi de timp s-a dovedit a fi premisa pentru o muncă rodnică conform directivelor date la Koberwitz. În acord cu indicaţia lui Rudolf Steiner: „O moşie este întotdeauna o individualitate, în sensul că nu este niciodată într-adevăr identică cu o altă moşie. Clima, natura solului furnizează datele de bază ale individualităţii unei moşii. O moşie din Silezia nu este la fel cu una din Turingia sau din Germania de Sud. Fiecare este o individualitate aparte... Conform concepţiei antroposofice, generalităţile şi abstracţiunile nu au absolut nici o valoare, şi asta mai ales când se urmăreşte trecerea la practică."

Deoarece Rudolf Steiner, intervenind moartea sa la 30 martie 1925, nu a mai putut participa la evoluţia ulterioară a activităţii biodinamice, configurarea gospodăriilor conform condiţiilor locale individuale nu a mai fost uşor de făcut. Un ajutor important în acest sens a fost observarea efectelor măsurilor întreprinse asupra sănătăţii şi fertilităţii animalelor domestice şi a plantelor de cultură. De îndată ce nu s-au mai folosit pesticide la plante şi nici substanţe chimice pentru suprimarea bolilor la animalele domestice, reacţia pozitivă în ceea ce priveşte sănătatea, rezistenţa la boli şi creşterea capacităţii reproductive a fost un indicator sensibil pentru aprecierea măsurilor de ocrotire luate. Această metodă le mijloceşte ţăranilor şi grădinarilor adesea o viziune mai profundă asupra raporturilor dintre lucruri decât ar fi putut dobândi prin cercetările analitice ale ştiinţei obişnuite.

Pe parcursul dezvoltării activităţii biodinamice, pe lângă laboratorul biochimic de la Goetheanum, Dornach, care exista deja în 1924, s-au întemeiat şi alte Institute de cercetare în legătură cu activitatea biodinamică în Statele Unite, Suedia şi Germania. Pentru dovedirea calităţii deosebite a produselor biodinamice, *metoda cristalizărilor sensibile*, dezvoltată de Dr. E. Pfeiffer pe baza sfaturilor lui Dr. Steiner, a adus servicii importante. La institute se tratează, printr-un strâns contact de activitate cu gospodăriile, probleme de fertilitate a solului, de obţinere şi control al calităţii, de sănătate a plantelor şi de apărare împotriva micozelor şi a atacurilor insectelor, dar şi probleme de cultură a plantelor cât şi de creştere a animalelor şi hrănirea lor.

În cadrul acestei colaborări dintre activitatea aplicată în gospodării şi munca de cercetare din institute au putut fi confirmate multe dintre directivele date de către Rudolf Steiner. Astfel, înainte de toate, prin dirijarea măsurilor de gunoire şi îngrijire în vederea dezvoltării vieţii comune solului şi lumii vegetale în agricultură, şi de asemenea intensificând pomicultura şi legumicultura au putut fi create bazele pentru o creştere sănătoasă a plantelor şi pentru obţinerea produselor vegetale de cea mai înaltă calitate dietetică. Sarcini a căror importanţă a crescut în timpul de după curs, de la un deceniu la altul.

De asemenea, cunoştinţele legate de ameliorarea condiţiilor vitale ale plantelor şi animalelor au putut fi lărgite printr-o observare atentă a ritmurilor cosmice. Aceste cunoştinţe sunt redate acum în calendarele astronomice de însămânţări care apar anual.

Pentru cei interesaţi de punerea în practică a directivelor date la Koberwitz, sau care vor să-şi conceapă ferma conform metodei biodinamice, după cum ne spune experienţa făcută, este recomandabil ca mai întâi să caute să ia contact cu gospodăriile şi organizaţiile care reprezintă activitatea biodinamică în diferitele ţări şi care editează şi reviste, mijlocesc posibilităţi de consiliere şi organizează cursuri.

O listă a acestor centre de activitate şi organizaţii din diferitele ţări precum şi informaţii suplimentare, eventual şi despre literatura introductivă, pot fi oricând solicitate la editură.

Lucrări ale lui Rudolf Steiner care pot contribui în mod deosebit la înţelegerea cursului de agricultură sunt: ***Linii fundamentale ale unei teorii a cunoaşterii în concepţia despre lume a lui Goethe***, ***Scrierile de ştiinţe naturale ale lui Goethe***, ***Teosofia. Introducere în cunoaşterea suprasensibilă a lumii şi menirea omului***, ***Stiinţa ocultă în schiţă***.

Ar mai fi de indicat: Gerbert Grohmann: „Planta", vol .I şi II, Ehrenfried Pfeiffer „Fertilitatea pământului", Herbert H. Koepf, Bo. D. Petterson, Wolfgang Schaumann „Agricultura biodinamică. O introducere".

Editorii

Rudolf Steiner

BAZELE SPIRITUAL-ŞTIINŢIFICE PENTRU PROSPERAREA AGRICULTURII

GA 327

INDICAŢII

Sursele textului: Conferinţele acestui curs au fost stenografiate oficial de către Kurt Walther, Berlin. Transcrierea lor în text a stat la baza primei ediţii din 1925. Pentru ediţia a doua, din 1929, a fost luată în considerare în plus stenograma D-nei Dr. L. Kolisko, rezultând astfel mai multe îmbunătăţiri în text. Nu se mai poate stabili în ce măsură au fost folosite şi notiţele altor participanţi la curs.

Publicaţii. Conferinţă la Dornach, 20 iunie 1924 în ***Constituirea Societăţii Antroposofice Generale şi a Universităţii Libere de Ştiinţă Spirituală. Reconstruirea Goetheanumului 1924-1925***. GA 260a.

Operele lui Rudolf Steiner sunt date indicându-se şi numărul bibliografic (GA) din cadrul Ediţiei Complete. Vezi şi tabelul sinoptic de la sfârşitul volumului.

1. *timp de trecere de la Kali Yuga la epoca luminoasă*: Kali Yuga (era tenebrelor) care a început în anul 3101 î.H. şi a atins punctul culminant în momentul întrupării lui Hristos, s-a încheiat în anul 1899. De comparat cu expunerile din conferinţele a 3-a şi a 4-a din ciclul de conferinţe ***Impulsul lui Hristos şi dezvoltarea conştienţei Eului***, GA 116, şi în volumul ***Evenimentul apariţiei lui Hristos în lumea eterică***, GA 118.

2. *Nouă conferinţe despre Karmă*: „Karma ca plăsmuitoare a destinului vieţii omeneşti" din ***Consideraţiuni esoterice asupra legăturilor karmice*** vol.V, GA 239.

3. *dare de seamă despre…*vezi: „Către membri! Manifestările din Koberwitz şi Breslau" din „Ce se petrece în Societatea Antroposofică/ Comunicări către membri" Anul I ❙ nr.24 din 22 iunie 1924; retipărit în ***Constituirea Societăţii Antroposofice Generale şi a Universităţii Libere de Ştiinţă Spirituală. Reconstruirea Goetheanumului 1924-1925***, GA 260a.

4. *ceea ce a emanat de la sesiunea de Crăciun*: vezi Rudolf Steiner: ***Congresul de Crăciun pentru întemeierea Societăţii Antroposofice Generale 1923 - 1924*** GA 260, a şi mai sus-numita ***Constituirea…***

5. *anul trecut la Penmaenmawr*: vezi Rudolf Steiner ***Cunoaşterea iniţiatică***. *Evoluţia spirituală şi fizică a lumii şi a omenirii în trecut, prezent şi viitor din puncte de vedere ale antroposofiei* 13 conferinţe, Penmaenmawr, 19-31 august 1923, GA 227.

6. *începând cu „Zorii unei zile noi"*: Societatea pe acţiuni pentru promovarea valorilor spirituale în agricultură „Zorii unei zile noi" (cu sediul la Stuttgart) având în componenţă printre altele moara din Dischingen împreună cu ferma, moara de cereale şi fabrica de cherestea, ca şi moşiile Ölhaus, Unterhueb, Lachen, Dorenwaid şi Lanzenberg din Würtenberg şi Allgäu.

7. *Gustav Theodor Fechner* (1801-1887). Savant, fondator al psihofizicii. Vezi lucrarea lui, „Profesorul Schleiden şi Luna", Leipzig 1856 pag. 153 şi urm.

8. *Matthias Jakob Schleiden*, (1804-1881), savant.

9. *Equisetum…90% acid silicic*: În cenuşă!

10. *silice, de fapt 48%*: În literatura mineralogică este indicat conţinutul scoarţei pământului în siliciu (acid silicic =SiO2), respectiv cuarţ, de 45-50%.

11. *Saturn este vizibil numai cincisprezece ani*: Prin cei 15 ani trebuie înţeles probabil timpul în care în cursul celor 30 de ani cât durează revoluţia sa, Saturn rămâne deasupra orizontului unui punct al Pământului. Pentru a fi vizibil în sensul literal al cuvântului, mai trebuie ca Soarele să nu se afle în acelaşi timp deasupra orizontului.

12. *Cercetările doamnei Dr. L. Kolisko*: Vezi L.Kolisko „Dovada fizică a acţiunii celor mai mici entităţi", Stuttgart1 923.

13. *Veţi găsi la Goethe această frază*: „În natură toate trăiesc prin a lua şi a da": Cuvânt cu cuvânt: „Dante a descris deja magistral metamorfoza în sensul elevat al cuvântului prin luare şi cedare, câştig şi pierdere". Maxime în proză, nr. 461, în vol. V din ***Scrierile de ştiinţe naturale ale lui Goethe***, editate şi comentate de Rudolf Steiner în „Deutsche National – Literatur" a lui Kürschner, 1884-1897, 5 volume, reeditate la Dornach în 1975, GA 1a-e (există şi ca ediţie separată în broşură).

14. *Dr. med. Ita Wegman* (1876-1943); medic, colaboratoare a lui Rudolf Steiner, fondatoare a Institutului clinic-terapeutic din Arlesheim/Elveţia. Vezi Rudolf Steiner /Ita Wegman ***Fundamente pentru o extindere a artei de a vindeca pe baza cunoştinţelor spiritual-ştiinţifice*** (1925), GA 27.

15. *Dr. Guenther Wachsmuth*, (1893-1963); începând de la Crăciunul din 1923 membru al Comitetului Director al Societăţii Antroposofice Generale ca secretar şi trezorier, şi conducător al Secţiunii de ştiinţe ale naturii.

Rudolf Steiner

BAZELE SPIRITUAL-ŞTIINŢIFICE PENTRU PROSPERAREA AGRICULTURII

GA 327

BIBLIOGRAFIE

Pentru continuarea şi aprofundarea prezentului volum vă recomandăm următoarele lucrări ale lui Rudolf Steiner:

Scrieri

Scrierile de ştiinţe naturale ale lui Goethe Ediţie specială cu introducerile lui Rudolf Steiner din „Deutsche National – Literatur" a lui Kürschner (1884-1897), GA 1
Scrierile de ştiinţe naturale ale lui Goethe (1884-1897) Cu introduceri, notiţe şi comentarii în text, editate de Rudolf Steiner. 5 volume (Reeditare după „Deutsche National - Literatur" a lui Kürschner) GA1a-e; ediţie specială Dornach 1982, în special vol I : Formarea şi transformarea naturilor organice (1884) şi vol II: Despre ştiinţele naturii în general. Mineralogie şi geologie. Meteorologie (1887)
Linii fundamentale ale unei teorii a cunoaşterii în concepţia despre lume a lui Goethe, cu referiri speciale la Schiller (1886), GA 2
Concepţia despre lume a lui Goethe (1897), GA 6
Teosofie. Introducere în cunoaşterea suprasensibilă a lumii şi menirea omului (1904), GA 9
Stiinţa ocultă în schiţă (1910), GA 13

Conferinţe

În faţa porţilor teosofiei. 14 conferinţe, Stuttgart, 22 august - 4 septembrie 1906, GA 95
Teosofia rozicrucienilor. 14 conferinţe, München, 22 mai - 6 iunie 1907, GA 99
Ierarhiile spirituale şi reflectarea lor în lumea fizică. Zodiac, planete, cosmos. 10 conferinţe şi două serii de răspunsuri la întrebări, Düsseldorf 12 - 22 aprilie 1909, GA 110
Entităţile spirituale în corpurile cereşti şi în regnurile naturii. 11 conferinţe, Helsingfors 3 - 14 aprilie 1912, GA 136
Ciclul anului ca proces de respiraţie a Pământului şi cele patru mari sărbători. 9 conferinţe, Dornach 31 martie - 8 aprilie, Viena 27 septembrie - 1 octombrie 1923, GA 223
Omul ca armonie a cuvântului cosmic creator, plăsmuitor şi formator. 12 conferinţe, Dornach 19 - 11 noiembrie 1923, GA 230
Omul şi universul. Acţiunea spiritului în natură. Despre natura albinelor. 15 conferinţe, Dornach 8 - 22 decembrie 1923, GA 351
Crearea universului şi a omului. Viaţa pe Pământ şi acţiunea stelelor. 14 conferinţe, Dornach 30 iunie - 24 septembrie 1924, GA 354

Rudolf Steiner

BAZELE SPIRITUAL-ŞTIINŢIFICE PENTRU PROSPERAREA AGRICULTURII

GA 327

RUDOLF STEINER
DESPRE STENOGRAMELE CONFERINŢELOR SALE

Din autobiografia lui Rudolf Steiner
Viaţa mea (Capitolul 35, 1925)

Rezultatul activităţii mele antroposofice se prezintă sub două forme; în primul rând, cărţile mele făcute publice pentru întreaga lume, în al doilea rând, un mare număr de cursuri concepute iniţial doar ca tipărituri particulare, şi care urmau să fie vândute numai membrilor Societăţii Teosofice (mai târziu, Antroposofice). Acestea erau stenogramele mai mult sau mai puţin bine realizate după conferinţe şi care – din pricina lipsei de timp – nu au mai fost corectate de mine. Eu aş fi preferat ca cele rostite oral să rămână cuvânt rostit. Insă membrii voiau tipărirea privată a cursurilor. Si aşa au luat ele fiinţă. Dacă aş fi avut timp să le corectez, nu ar mai fi fost nevoie de la început de restricţia "numai pentru membri". În momentul de faţă, această restricţie nu mai este valabilă de mai bine de un an.

Aici, în ***Viaţa mea***, trebuie să spun, înainte de toate, cum se leagă cele două: cărţile mele publice şi tipăriturile particulare, în ceea ce am elaborat ca antroposofie.

Cel care vrea să înţeleagă lupta lăuntrică şi eforturile depuse de mine în vederea promovării antroposofiei în conştienţa prezentului, acela trebuie să o facă pe baza scrierilor publicate. În acestea am supus analizei tot ceea ce există drept străduanie de-a lungul timpurilor. Acolo am expus ceea ce mi s-a confirmat mereu în "contemplarea spirituală", ceea ce a devenit – desigur, în multe privinţe, într-o formă imperfectă – edificiul antroposofiei.

Pe lângă această cerinţă de a întemeia "antroposofia" şi, legat de aceasta, de a sluji numai celor ce rezultă când ai de transmis lumii actuale de cultură, în general, comunicări din lumea spirituală, s-a adăugat şi aceea de a veni întru totul în întâmpinarea a ceea ce s-a ivit la membrii Societăţii ca necesitate sufletească, ca o dorinţă înspre spiritual.

Înainte de toate, exista puternica înclinaţie de a solicita expunerea Evangheliilor şi, în general, conţinutul Bibliei, în acea lumină care s-a dovedit a fi antroposofică. Voiau să asculte comunicări asupra acestor revelaţii date omenirii. Pe când se ţineau cicluri de conferinţe interne în sensul acestei cerinţe, a mai apărut şi altceva. La aceste conferinţe participau numai membrii. Ei erau familiarizaţi cu comunicările de început ale antroposofiei. Li se putea vorbi întocmai ca unor avansaţi în domeniul antroposofiei. Conţinutul acestor conferinţe interne era astfel prezentat cum nu ar fi putut fi în lucrările destinate publicării.

In aceste cercuri restrânse puteam vorbi într-un mod pe care *ar fi trebuit* să-l configurez cu totul altfel dacă lucrurile ar fi fost de la început destinate expunerii publice.

Astfel încât cele două, scrierile publice şi cele private, au în realitate două provenienţe diferite. Scrierile publicate sunt rezultatul a ceea ce au constituit propriile mele căutări şi eforturi; în tipăriturile particulare se află şi căutările şi eforturile Societăţii. Căci ascultam reverberaţia vieţii sufleteşti a membrilor şi, într-o vie convieţuire cu ea, se năştea conţinutul conferinţelor.

Nicăieri nu s-a spus, nici în cea mai mică măsură, ceva care să nu fie cel mai pur rezultat al antroposofiei ce se întemeia. Nu poate fi vorba de nici o concesie făcută prejudecăţilor sau presentimentelor membrilor Societăţii. Cel care citeşte aceste tipărituri particulare le poate lua în cel mai deplin sens drept ceea ce are de spus antroposofia. De aceea am putut, fără nici o ezitare, când solicitările în această privinţă au devenit prea insistente, să renunţăm la măsura de a răspândi aceste tipărituri numai în cercul membrilor Societăţii. Totuşi, trebuie să se ţină seama de faptul că în stenogramele nerevizuite de mine există greşeli.

Bineînţeles, *dreptul de a emite o judecată asupra conţinutului acestor tipărituri particulare* poate fi recunoscut numai aceluia care a îndeplinit condiţiile prealabile ale unei astfel de judecăţi. Şi, pentru majoritatea acestor tipărituri, această condiţie este cel puţin cunoaşterea antroposofică a omului, a Cosmosului, în măsura în care fiinţa sa este expusă în antroposofie, şi a ceea ce se găseşte drept "istorie antroposofică" în comunicările primite din lumea spirituală.

Corecturi

EDIŢIA OPERELOR COMPLETE ALE LUI RUDOLF STEINER

Alcătuită după: Rudolf Steiner – Opera literară şi artistică.
O privire de ansamblu bibliografică
(Numărul bibliografic, *cursiv* în paranteze)

A. SCRIERI

I. Opere (GA1-28)

Scrierile goetheene de ştiinţe ale naturii, editate şi comentate de R. Steiner, 5 volume, 1883-97, ediţie nouă 1975 (*GA 1a-e*); ediţie separată a Introducerilor, 1925 (*GA 1*)
Linii fundamentale ale unei teorii a cunoaşterii în concepţia goetheană despre lume,1886 (*GA 2*)
Adevăr şi ştiinţă. Preludiul unei „Filosofii a libertăţii", 1892 (*GA 3*)
Filosofia libertăţii. Trăsături fundamentale ale unei concepţii moderne despre lume, 1894 (*GA 4*)
Friedrich Nietzsche, un luptător împotriva timpului său, 1895 (*GA 5*)
Concepţia despre lume a lui Goethe, 1897 (*GA 6*)
Concepţia despre lume a lui Goethe, 1897 (*GA 6*)
Mistica la începuturile vieţii spirituale contemporane şi legătura ei cu concepţia modernă despre lume, 1901 (*GA 7*)
Creştinismul ca fapt mistic şi misteriile Antichităţii, 1902 (*GA 8*)
Teosofie. Introducere în cunoaşterea suprasensibilă a lumii şi menirea omului, 1904 (GA 9)
Cum se dobândesc cunoştinţe despre lumile superioare? 1904-05 (*GA 10*)
Din Cronica Akasha, 1904-08 (*GA 11*)
Treptele cunoaşterii superioare, 1905-08 (*GA 12*)
Ştiinţa ocultă în rezumat, 1910 (*GA 13*)
Patru drame-misterii, 1910-13 (*GA 14*)
Conducerea spirituală a omului şi a omenirii, 1911 (*GA 15*)
Calendar sufletesc antroposofic, 1912 (în *GA 40*)
Un drum către cunoaşterea de sine a omului, 1912 (*GA 16*)
Pragul lumii spirituale, 1913 (*GA 17*)
Enigmele filozofiei – O expunere schiţată a istoriei acestora, 1914 (*GA 18*)
Despre enigma omenească, 1916 (*GA 20*)
Despre enigme sufleteşti, 1917 (*GA 21*)
Spiritualitatea lui Goethe manifestată în „Faust" şi în basmul „Despre Şarpele verde şi frumoasa floare de crin", 1918 (*GA 22*)
Puncte centrale ale problemei sociale în necesităţile vieţii prezente şi din viitor, 1919 (*GA 23*)
Articole asupra structurii tripartite a organismului social şi asupra situaţiei momentului, 1915-21 (*GA 24*)
Cosmologie, religie şi filosofie, 1922 (*GA 25*)
Teze antroposofice, 1924-25 (*GA 26*)
Fundamente pentru extinderea artei vindecării pe baza cunoştinţelor ştiinţei spirituale, 1925. De Dr. Rudolf Steiner şi Dr. med. Ita Wegman (*GA 27*)
Viaţa mea, 1923-25 (*GA 28*)

II. Articole (GA 29-37)

Articole referitoare la dramaturgie 1889-1901 (*GA 29*)
Fundamente metodice ale antroposofiei 1884-1901 (*GA 30*)
Articole referitoare la cultură şi istorie 1887-1901 (*GA 31*)
Articole referitoare la literatură 1886-1902 (*GA 32*)
Biografii şi schiţe biografice 1894-1905 (*GA 33*)
Articole din „Lucifer-Gnosis" 1903-1908 (*GA 34*)
Filosofie şi antroposofie 1904-1918 (*GA 35*)
Articole din „Das Goetheanum" 1921-1925 (*GA 36*)

III. Publicaţii postume (GA 38-50)

Scrisori – Maxime – Prelucrări pentru scenă – Schiţe pentru cele patru drame-misterii 1910-1913 – Antroposofie. Un fragment din anul 1910 – Schiţe şi fragmente – Din carnetele de note şi de pe foi separate – (*GA 38-47*)

B. CONFERINŢE

B.I. Conferinţe publice (GA 51-89)

Cicluri de conferinţe publice la Berlin, 1903/1904 până în 1917/18 (*GA 51-67*)
Cicluri de conferinţe şi cursuri la şcoli superioare, în alte locuri din Europa 1906-1924 (*GA 68-84*)

B.II. Conferinţe ţinute în faţa membrilor Societăţii Antroposofice (90-270)

Conferinţe şi cicluri de conferinţe cu conţinut general-antroposofic – Christologie şi comentarii ale Evangheliilor – Cunoaşterea spiritual-ştiinţifică a omului – Istorie cosmică şi istorie umană – Fundalul spiritual al problemei sociale – Omul în legătura sa cu Cosmosul – Consideraţii asupra karmei – (*GA 91-244*)
Conferinţe şi scrieri referitoare la istoria mişcării antroposofice şi a Societăţii Antroposofice (*GA 251-263*)

B.III. Conferinţe şi cursuri asupra unor domenii particulare ale vieţii (GA 271-354)

Conferinţe despre artă: Arta în general – Euritmie – Arta vorbirii şi arta dramatică – Muzică – Arte plastice – Istoria artei (*GA 271-292*)
Conferinţe referitoare la educaţie (*GA 293-311*)
Conferinţe referitoare la medicină (*GA 312-319*)
Conferinţe referitoare la ştiinţele naturii (*GA 320-327*)
Conferinţe referitoare la viaţa socială şi tripartiţia organismului social (*GA 328-341*)
Conferinţe pentru preoţii comunităţii creştine (*GA 342-346*)
Conferinţe pentru muncitorii care lucrau la construcţia Goetheanumului (*GA 347-354*)

C. OPERA ARTISTICĂ

Reproduceri ale schiţelor grafice şi a celor pictate de Rudolf Steiner, în albume sau foi separate: Schiţe pentru pictura primului Goetheanum – Schiţe pentru exersarea picturii – Placate cu programul reprezentaţiilor de euritmie – Forme pentru euritmie – Schiţe pentru figurile de euritmie – Desene la tablă din timpul conferinţelor, ş. a. *(GA K 12-58)*

Fiecare volum poate fi obţinut separat.
Volumele din Operele Complete sunt alcătuite unitar în cadrul fiecărei grupe.